

МИХАИЛ САДОВЯНУ
ЗОДИЯ РАК ИЛИ ВРЕМЕТО НА
КНЯЗ ДУКА

Превод от румънски: Спаска Кануркова, 1980

chitanka.info

I

В МОЛДОВА ПРИСТИГА ЕДИН ПЪТЕШЕСТВЕНИК ОТ ДАЛЕЧНА СТРАНА, А ИЛИЕ ТУРКУЛЕЦ НЕ Е САМО ВОИНСКИ НАЧАЛНИК, НО И ЗВЕЗДОБРОЕЦ.

Беше към края на месец септември, който по нашенско го наричат руен, в лято ново 7188-о от сътворението на света и 1679-о от рождението на Христа. Лятото беше горещо и сушаво. Малкото зърно, което по волята божия се бе родило, отдавна бе събрано от клетите селянци. Гроздоберът бе на привършване, лозята бяха дали много плод и сега кервани от коли се спущаха надолу с празни бъчви, пресичайки голи ридове и обгорели пасбища, за да докарат младо вино. Поне с тази утеха, виното, не бе забравил всевишният да надари Молдова. Както казват простите люде: виното е добро и за радост, и за мъка. И както добавя старият псалмист^[1]: виното весели сърцето на човека и е полезно за тялото му.

От няколко дни през Полското кралство в Молдова бе влязъл един чуждоземец, който идваше отдалеч и заедно с другарите си се движеше по царския друм по долината на Сирет. Беше благочестива църковна особа от ордена на Света Августин. Под тъмното широко сукнено расо личеше все още яко и твърде пъргаво, макар и не високо тяло, а изпод гуглата се подаваше благообразно лице с изтънчени и одухотворени черти. И други скрити белези подсказваха, че облеченият с такива скромни одежди не е обикновен калугер. Той яздеше дребно буковинско^[2] конче без седло, върху чийто гръб бе метната шарена черга, прикрепена с връв. Други украшения по коня не се виждаха, дори и стремена нямаше, но конникът носеше шпори и се държеше на коня като опитен ездач.

И наистина този калугер не беше само братът во Христа Пол, а беше господин абат дьо Марен, потомък на стар западнал френски род, надарен от всевишния с твърде много деца, но и с твърде много покровители по онова време. Негова милост господин абат дьо Марен, доколкото можеше да се разбере от почти немите му слуги, пътуваше

от Запада към Изтока, за да отнесе на неверниците истинската божия светлина. В действителност може би беше натоварен с някаква тайна мисия. Но никой не знаеше носи ли той подобно послание. Защото маркиз дьо Кроаси, секретар за външните работи на краля Слънце, самолично му бе поверил мисията в своя кабинет в Париж по средата на месец август, а господин абат дьо Марен, свикнал с подобни поръчения, умееше да пази тайна. И тъй като никой не знаеше дали наистина съществува някаква тайна, то и никой не се опитваше да го разпитва. Поне засега. Онези, които не вярваха в мисионерското му дело, мълчаха усмихнати и си мислеха, каквото искат. Известни трудности абатът бе срещнал по друмищата в Немско, трудности, възникнали поради твърде любопитната полиция на великия император Леополд, и затова господин дьо Марен се бе придвижвал бавно и отначало изглеждаше, че върви на север, но щом навлезе в Жеч Посполита, поляците го пуснаха безпрепятствено да премине през страната им. Техните отношения с Френското кралство бяха много добри.

Четирима слуги, яхнали също мършави кранти, съпровождаха господин абата. Двама от тях бяха негови лични, доверени лакеи, които го придружаваха от Париж. Другите двама бяха чуждоземци, някакви полудуховници, които той бе наел от един православен манастир край Лвов, защото знаеха малко молдовски език и говореха доста добре татарски и турски. Той имаше нужда от тях не само в Яш и в Молдова, но най-вече при сераскера^[3] в Обрущица^[4], Одрин и Истанбул. От каква народност бяха тези познавачи на варварските езици, не можеше да се разбере и откак ги бе наел, абат дьо Марен си блъскаше главата да разгадае този интересен проблем.

Водач им беше един воин, молдованец по произход, на служба у поляците, много известен по границата на Полската и Молдавската страна. Познаваха го и казаците, но най-вече татарите, които много пагуби и зло бяха изтърпели от него. И молдованците не можеха да се похвалят, че са го запомнили с добро. Неговата служба донесе и на съплеменниците му теглила. Казваше се Илие Туркулец, капитан на отряд от сбирщина наемни войскари, които участваха в непрекъснатите размирици и войни на онова време. Пътищата на Горна земя^[5] бяха непрекъснато изложени на набезите на грабителските чети на мазури^[6], казаци и поляци. Крепостите Нямцу и

Сучава бяха в ръцете на силни редовни немски войски, докато полски Каменец бе под владичеството на султана. Княз Джорджие Дука, властелин и господар на Молдова, засега бе отстъпил господството си над този друм по долината на река Сирет.

Имаше още около два часа до заход слънце и пътят към Роман се виеше и бягаше безлюден под косите полети на врани и скорци. Господин абат дьо Марен обърна лице към слугите си и попита нещо на завален полски език. Двамата братя от манастира смушкаха с пети кончетата си и се приближиха.

— Какво желае ваше преподобие? — запита единият, тънък мършав човек.

Другият, рус и възпълен, сякаш дремеше, но също вдигна чело и наостри уши.

— Помолете капитана да ми каже има ли още много път до Събьоани — каза абатът.

Капитан Илие Туркулец, който яздеше напред, имаше остър слух и се спря.

— Има още един час път — каза той, като обърна мургавото си лице с пронизателен поглед и гъсти вежди. — Тази вечер ще стигнем навреме.

— Добре е — съгласи се французинът.

— Добре е по две причини, отче — продължи Туркулец и изравни с абата дорестия си, добре оседлан кон.

— По две причини ли? Да чуем.

— Да. Първо, защото времето има намерение да се разваля и ние можем да се подслоним в къщата на отец Амброзие Маджарина в Събьоани. Второ, защото преди да стигнем до селото, ще се срещнем при Лепшовия кладенец с моя приятел, за когото говорих на ваша милост и подир когото още завчера изпратих двама от моите ездачи...

— Ще се срещнем тук, при този кладенец, с господин Александру Русет ли?

— Точно така.

— Добра вест, добра е и вестта за спирането, за хапването и почивката. Радвам се, че ще се срещна с този приятел, когото още не познавам, но вече уважавам само по приказките, които съм чул за него. Искам обаче да узная, господине, до какъв астролог сте се допитали в

Лвов, та знаете, че времето на двадесет и седми септември по залез-слънце ще се развали.

— Благочестиви отче, не съм се допитвал до никакъв звездоброец, но виждам скорците да летят на орляци заедно с враните и чавките и познавам по крякането на враните и на чавките, че времето ще се развали. Освен това знам, че тази нощ светлината на месечината ще се нащърби. А забелязах също така, че вятърът, който сутринта ни лъхаше в лицето, по пладне затихна, а сега друг вятър с друго свирене и острота задуха откъм гърба ни, откъм север...

Абат дьо Марен погледна с усмивка и възхищение капитан Илие.

— Тези забележки трябва да ги съобщя на някои мои приятели от академията. Колкото по на изток отивам, толкова хората са по-близо до природата и до бога.

— Може да е така, както казва ваше преподобие — промълви Туркулец, без да разбира думите на абата. — Ама наистина ще вали или ще има буря. Това всеки може да го разбере. И ако ваше преподобие попита Истратне и Афанасие, и те ще ви кажат същото, каквото ви казах и аз.

— Не се съмнявам — усмихна се дьо Марен. — Да ги попитаме, ако желаете, аз обаче съм на мнение да се лишим от разговора с хора, които съм наел за съвсем друго нещо. Те могат да потърсят извор, за да напоят конете, да ми донесат пита с мед и къшей хляб, да преговарят, за да ми осигурят подслон в колибата на някой туземец, но предполагам, че не са астролози като вас.

Той се обърна към Истратие, тънкия мършав слуга:

— Брате Истратие, вие какво ще кажете, времето ще се промени ли?

Истратие се поклони до гривата на коня и рече с дебел басов глас, който никак не подхождаше на крехката му външност.

— Каквато е волята божия и както дума негова милост капитан Илие.

— А вие какво мислите, Афанасие?

— Добре е — с тънък глас промълви другият брат и също се поклони благочестиво, — добре е, както казва негова милост капитан Илие и каквото рече господ-бог.

Лакеите-французи слушаха равнодушно и почтително и нищо не разбираха. Абат дьо Марен се развесели от отговорите на братята и

погледна многозначително Туркулец. После въздъхна, отправи замечтан поглед в далечината на пътя и зачака мястото за спиране и за почивка.

Безлюдният пейзаж се разстиляше пред тях. Абатът предполагаше, че в далечните забулени в мъгли котловини има човешки селища.

— Смятате ли, че ще се срещнем с нашия приятел? — запита той по някое време с известна тревога.

— Чувам го вече да идва — отговори капитан Търкулец.

Абатът наостри уши и сви рамене. Не чуваше нищо. После изведнъж трепна и повдигна глава. Откъм една долчинка зад завоя на пътя се чу бърз тропот на копита.

[1] Древноеврейският цар Давид. — Б.пр. ↑

[2] От областта „Буковина“. — Б.пр. ↑

[3] Главнокомандуващ в Османска Турция. — Б.пр. ↑

[4] Старото название на местността Исакча в Добруджа. — Б.пр.

↑

[5] Северна Молдова. — Б.пр. ↑

[6] Населението на Мазурия и Мазовия, области в Полша на границата с Прусия. — Б.пр. ↑

II

ПРИСТИГА БЕЙЗАДЕ^[1] АЛЕКУ РУСЕТ И ПРОЧИТА ПИСМОТО, ПОЛУЧЕНО ОТ ЕДИН ПРИЯТЕЛ.

На косите лъчи на есенното слънце проблеснаха оръжия. Показа се група от осем-десет конници, начело на които се виждаше млад молдовски болярин, яхнал дорест арабски кон. Той носеше червени ботуши, контош с яка и маншети от белка и калпак от същата кожа. Яздеше на високо седло с къси стремена по модата на османските неверници, което засега не се хареса на господин абата. Дрехите му не бяха разкошни, както трябваше да се очаква от един княжески син, галеник и храбрец, каквато слава се носеше за бейзаде Алеку. Беше леко въоръжен както и капитан Туркулец: кама от дясната страна на пояса, сабя от лявата и пищови в кобури. Макар да се ползуваше с името на добър воин, на външност беше тъничък и блед. Очите му не гледаха никак страшно, а усмивката му беше непринудена.

След него яздеха двамата конници — стрелците на Туркулец, а подир тях хора от простолюдието с груби шаячни контоши и с овчи калпаци, но с дълги кремъклии пушки на гърба, което особено се хареса на абат дьо Марен.

— Той е — доволно рече капитан Туркулец. — Посреща ни рано, отколкото очаквах. И идва забързан, нещо се е случило. Благочестиви отче, не слизайте от коня.

Дьо Марен бе понечил да слезе, но се спря.

Бейзаде Алеку дръпна юздите на коня си, наведе се над гривата му, свали калпака си и се поклони на чужденеца. Поздрави го на доста добър френски език, което достави неизказано удоволствие на абата.

— Господин абат Пол дьо Марен ли имам честта да видя пред себе си?

— Да, господине. Аз имам чест, защото ми се отдава неочакваната възможност да бъда гост на един принц и да бъда закрилян от него.

— Позволете ми, господин абат, да ви смятам за приятел и още от самото начало да ви кажа, че в тази страна и в обстоятелствата, при които се намираме, моята закрила не струва нищо. Качеството на французин, блясъкът и силата на вашия крал са много по-добър щит.

— Това е възможно, господине, дотолкова, доколкото не се намирам между врагове. Но ми се струва, че все още не съм отминал опасните места.

Бейзаде Алеку се засмя кратко, но смехът му не беше така приятен, както усмивката.

— Вярно е, господин абат. Местата са все още опасни. Както виждате, аз бързах. Туркулец може би е разбрал защо не ви изчаках до Лепшовия кладенец, а пристигнах колкото се можеше по-бързо при вас.

— Случило ли се е нещо?

— Сериозно не е, но все пак се е случило. И това искам да прецени не толкова Туркулец, колкото ваша милост.

— Какво има, господине? Отново съм разтревожен, както преди да мина полската граница.

— В село Събьоани княжеските служители, които дошли да събират даждиетата, били оградени и нападнати от немски стрелци. Тия, които се спасили, повикали помощ от Кърлигатския край и от престолнината. Дошъл полкът на разешите^[2], който сега е на княжеска служба, и завзел селото. Но и на немците дошла помощ. И там се сблъскали, имало е и битка. Така че маджарите от селото грабнали, каквото имали, и сега някои стоят там да бранят своето, а други, зарязали всичко, бягат, за да отърват живота си... Това е.

— Какво? Немците са проникнали чак до Събьоани? — попита изненадан дьо Марен.

— Проникнали са, това ми е чудно и на мен. Тяхната служба при поляците е да вардят планинските проходи и крепостите в подножието на планината. Навлезли са в долината на Сирет своеволно, макар да е опасно и за тях, защото колкото и да са храбри, те са малцина и княжеските войскари могат да ги обградят и да ги стиснат за гушата.

— Нападнали ли са Събьоани?

— Да.

— Значи, не можем да минем.

— Ще минем. Капитан Туркулец е на служба у полския крал, както и немците. А от страна на княжеските войски няма защо да се боите, негово височество княз Дука знае, че пристигате, и се е разпоредил до всички управления по пътя до Яш да бъдете добре посрещан и съпровождан.

— И все пак не можем да минем — продължи разтревожен абатът.

Бейзаде Алеку пак се засмя:

— Значи, имал съм право да побързам, господин дьо Марен. Нека това бъде за ваша милост най-голямото доказателство за приятелските ми чувства към вас.

— Не разбирам, принце.

— Немските зони навсякъде са опасни, даже и извън границите на негово величество император Леополд. Така че, щом немците на полския крал узнаят от немците на императора, че при неверниците отива френски мисионер, може да си помислят, че това не е добре, че по-добре е неверниците да си бъдат оставени с тяхната вяра и тяхното проклетие.

— Възможно е.

— Аз съм сигурен, още повече, че негово величество император Леополд предполага без никакво основание, че ваша милост носи в Цариград послание от славния крал Луи Четиринайсети, послание като много други, с което подканя турците да не струват никога мир с немците и винаги да поддържат война. Това е добрата стара френска политика, останала от един велик и мъдър канцлер, наречен Ришельо — и оттогава немците, щом чуят за вестител от Париж, виждат червено пред очите си.

— Принце и приятелю — важно заговори абат дьо Марен, — моля ви да не вярвате нищо от тези приказки и измишльотини, които съчинява по лесно разбираеми причини полицията на император Леополд. Не нося никакво писмо и никакво послание, аз съм само един мисионер за Изтока, който е потъмнял от облаците на една лъжлива вяра. Това ще ви докаже и писмото, което имам от пан Владислав, кастелан на Катовице и наш общ приятел.

— Какво? Господин абат, вие носите писмо от пан Владислав и още не сте ми казали? Пан Владислав е мой добър приятел, с когото

съм прекарал хубави години в Краков, когато учехме заедно там. Моля ви, зарадвайте ме миг по-скоро.

— Ето писмото, радвайте се, господине — с усмивка рече абат дьо Марен. — И щом смятате, че не е добре да минаваме през местности, където е имало смутове, и не можем да спрем за нощуване, оставям се във ваши ръце. Направете, каквото смятате за по-добре. Заповядайте.

— Да — припряно отговори бейзаде Алеку, докато чупеше печатите и разтваряше писмото на полския кастелан. — Господин абат, предварително вярвам всичко, каквото ми казва моят приятел Владислав относно мисията на ваша милост. Нищо не вярвам от това, което ви казах аз самият. От капитан Туркулец, който присъствува, няма да се тревожите, защото езикът, на който разговаряме, той не го разбира. Така че можете да бъдете спокоен и от тази страна. А за да бъдете още по-спокоен, ще оставим Събьоани, където за нас няма да е никакво удоволствие да се разправяме с немците на Полското кралство, и ще завием наляво. Аз познавам добре друмищата. Ще вървим бавно и ще стигнем на безопасни места и аз ще бъда много щастлив да ви подслоня в едно мое бедно лозарско стопанство до градеца Хърлъу, близо до Котнар.

— А, близо до Котнар...

— Да, близо до Котнар — засмя се бейзаде Алеку, — близо до онова прекрасно място, под чието слънце господ е отредил да растат хубави лозя, от чието вино е пил и пан Владислав. Той трябва да ви е говорил за Котнар и да ви е хвалил котнарското вино.

— Може би — призна дьо Марен с тънка усмивка. — Макар да ми харесват хубавите неща, които бог, разбира се, не е сътворил нито за глупаците, нито за недостойните — все пак мое право е да спомена тази местност заради служителите на моята вяра, които живеят там. В Котнар се намира, доколкото зная, един абат с владишка корона, който служи в светата катедрала, подчинена на Рим.

— Да, в Котнар, господин дьо Марен, но там господ присъствува повече в лозята, отколкото в черквите.

Бейзаде Алеку се обърна към Туркулец, а дьо Марен го изгледа със задоволство и леко въздъхна.

— Приятелю Илие — заговори Алеку Русет на молдовски, — както разбрах от посланието, ти си приел под своя грижа в Лвов този

френски отец, и тъй като той е поверен на теб, ти отговаряш за него с главата си.

— Наистина ли няма да можем да минем през Събьоани? — запита воинът, вдигна нос нагоре и сякаш започна да души надалеч.

— Ние можем да минем, в Събьоани са нахлули немци, но френският отец не може, защото на този свят французинът и немецът винаги са живели като кучето и котката. Нашите немци може да са получили някаква вест от другите немци или пък само предполагат и затова ние трябва да бъдем нащрек, докато водим с нас тази драгоценна особа. На твоя милост един кралски хетман от Лвов ти е поверил този французин. На мен ми го поверява най-добрият ми приятел от Полската страна. А тъй като твоя милост и аз също сме добри приятели, лесно можем да се разберем да завием наляво и да поемем по друг път за Яш. А почивката, която ще направим, ще бъде в стопанството, където е моето временно и несгодно живелище в Молдовската земя. Но имам хубаво вино.

— Ще сторя така, както ми заповяда ваша светлост — каза Туркулец, — защото разбирам, че така е добре и че имате право. Това за попа. А колкото до почивката в Хърлъу, ваша светлост знае, че винаги съм бил радостен, когато видя поселището отдалече. А още по-радостен съм бил, когато съм го гледал отблизо, защото като истински молдованец, отдавам нужната почит и хвала на котнарското вино.

— Тогава добре, приятелю Туркулец. Незабавно завиваме по пътя и тръгваме направо през долината, докато излезем до Хелещеени. Оттам до Костец и Хърлъу пътят е чист.

Неговите хора се смесиха с хората на дьо Марен. Бейзаде Алеку постави Туркулец от лявата страна на абата, а той застана от дясната. От учтивост французинът се противопостави на тази почит, която му оказваше един княжески син, но бейзаде Алеку го помоли да приеме заради приятелството им. Впрочем протоколът не можеше да продължи дълго време. След няколкостотин крачки пътеката стана толкова тясна, стръмна и урвеста, че бяха принудени да се нанижат като жерави един след друг. Бейзаде Алеку яздеше най-напред, а Туркулец остана на опашката. Отец дьо Марен яздеше веднага след принца.

Все още беше светло и молдовският болярин можа най-после да прочете писмото, което от четвърт час държеше отворено в лявата си

ръка.

Ето какво му пишеше Владислав, кастеланът на Катовице:

До скъпия мой приятел Александру Русет, в Хърлъу, Молдова.

Аз, Владислав Камински, кастелан на Катовице, му изпращам братски поздрави.

Като ми се случи да имам преголяма радост, задето през нашите планини премина негова милост, господин абат Пол дьо Марен, френски благородник и доверено лице на някои твърде високопоставени люде на тоя свят, аз разговарях и пирувах с негова милост и много ми допадна. Известявам ти, че господин абат дьо Марен е много образован човек и най-вече древните елински и латински философи познава като десетте пръста на ръцете си, към които можем да прибавим и пръстите на нашите ръце. На голяма почит пред негова милост са книжовните работи, но не по-малко цени той и една богата трапеза с хубаво вино. Като беше при нас, много му харесаха гозбите и мога да кажа, че си целуваше някои от пръстите, с които изброяваше философите. Колкото до виното ние, клетниците от планинските чукари, не можахме да се покажем на висота. Ние му поднесохме това, което вярвахме, че имаме по-хубаво. Ала сред вещите на господин абата се намериха две бутилки червено бургундско вино и той ни срази, доказвайки ни, че ние пием оцет, който сме кръстили вино. Засрамахме се и не можахме с нищо да излезем насреща му, но малко ни поолекна на сърцето, щом разбрахме, че негова милост на път за Турско ще мине през Молдовската страна. При турчина той отива не за политически и дипломатически работи, а само от християнска любов и научна любознателност. Като узнах, че ще мине през Молдова, спомних си за нашите гуляи с едно специално вино, което твоя милост много внимателно ми носеше в запечатани стъкленици от бащините си лозя в Котнар по времето,

когато бяхме да се учим, и от което вино пиех и когато бях на почивка и развлечения в палата на славния ти баща княз Антоние. Толкова нещо изпих през тези два дни и две нощи, когато при нас имаше и цигулари, и жени с прославена хубост, че прекараните часове няма да ги забравя до сетния си час, който бог ще ми отреди.

Когато се разделяхме с господин абата, аз, от една страна, затворих едно око, пълно със сълзи, проклинайки нашите мерзки дела и служби, които ни възпрепятствуват да го съпроводим до твоя милост, а от друга, отворих другото око с усмивка, като си помислих, че можем да ти изпратим този гост да му дадеш да вкуси от онова вино; да види, че на тоя свят не е само неговото червено бургундско вино, че имаме и ние поне приятели в слънчевите страни, които могат да излязат насреща му също с нещо хубаво. Като добавим и свирачите, мога да кажа, че даже е по-хубаво.

Узнах за войните и размирните времена, които са настанали в Молдова, и недей да мислиш, твоя милост, че ние благоуваме. И ние живеем с тревоги и неволи.

Истина е обаче, че откъм границата с неверниците работите съвсем са се объркали. Узнахме, че има не само набези, кланета и вземане на роби, но че е настъпил и глад, и мор от чума, нещо, което много ме натъжава, и моля добрия и справедлив бог да покаже милостта си към християнските земи и народи.

А господин абата дьо Марен аз предавам на грижата и вниманието на твоя милост като на приятел.

Бидейки и аз на твоя милост най-добър брат, желая да те видя.

[1] Бейзаде (остар.) — син на владетел, принц. — Б.пр. ↑

[2] (Ист.) Особена категория свободни селяни, организирани в общини. — Б.пр. ↑

III

ТУК СЕ ВИЖДА, ЧЕ ПРЕМИНАВАНЕТО НА СИРЕТ СТАВА ПО СЪВСЕМ НЕОБИЧАЕН НАЧИН; РАЗБИРА СЕ И КОЙ Е ВЪЛКУ БЪРЛАДЯНУ; ПОСЛЕ ЗАПОЧВАТ ДА СЕ ПОКАЗВАТ И МЕСТНИТЕ ЖИТЕЛИ.

Желаейки да прочете още веднъж писмото, бейзаде Алеку отпусна надолу лявата си ръка, с която го държеше, и обърна към госта сините си, все още забулени от спомените очи.

— Умолявам господин абата — каза той, — да благоволи да ме извини.

— Прекрасна храна за сърцето са приятните писма — отговори му дьо Марен. — Като ви гледах с какво внимание четете, ви завидях. И си помислих, че само така изобретяването на писмената може да заплати отровата, която вливат в нас посланията с лоши вести.

— Съвсем истина е — съгласи се молдованецът с неочаквано променен глас, вдигна неволно разтвореното писмо до сърцето си и го притисна върху контоша.

Загледа се надалеч в потъналата в сянка долина. Зад тях слънцето залязваше в облаци. Абатът, опитен човек и добър познавач на човешката душа, разбра, без да има нужда от въпроси, че до гърдите на спътника му, където бе притиснал приятелското послание, имаше сгънато друго писмо, изпълнено с отровни слова.

Бейзаде Алеку разтърси глава, сякаш отпъждаше невидими комари, и пъкна в левия кобур писмото на кастелана от Катовице.

— Още веднъж ви моля да ми простите, господин абат, защото освен дебелацината, която върша, ставам причина и да губим време и да се бавим из пусти места. Едва ще стигнем до Сирет, а оттам нататък има още доста път.

— Ще преминем реката Сирет ли? — заинтересува се господин дьо Марен. — Тогава още повече ще закъснеем.

— Защо?

— Защото нашият спътник господин Туркулец, капитанът, не е само воин, но и звездоброец. И негова милост ми предрече разваляне на времето.

— Как така?

— Така, както имам чест да ви говоря. Неговите доказателства се основават на разнородни признаци: птици, вятър и месечина, но въпреки това са доказателства. И ако предреченото се сбъдне, ще го поздравя, макар че ще бъда безкрайно огорчен.

— Тогава моята вина става още по-тежка — каза бейзаде Алеку и смръщи вежди. Но въпреки това усмивката сякаш продължаваше да огрява лицето му. — Да пришпорим конете и да си спомним, че повечето от пророчествата не са се сбъждали.

— И аз желая господин Туркулец да се окаже лъжлив пророк, но да си призная, той направи предсказанието си твърде уверено и по твърде поразителен начин. Впрочем вече виждам облаци зад нас на запад и ми се струва, че вятърът се засилва.

— Пророчеството на Туркулец не ме учудва, господин абате, защото и нашите прости люде от селата могат да познават природните явления, които ние научаваме от книгите. Но не ми е приятно и не ми се иска да го вярвам.

— Тогава да не вярвам и аз, принце, но да побързаме.

— Да побързаме.

— Хм? Лесно е да се каже, но това за мен представлява известно затруднение. Моето конче не е от яките и от добре хранените. Когато пуснах сребърника в ръката на селянина, от когото го купих, можах да преброя ребрата му. Тогава човекът се засрами и додаде тази черга. С това, което имам под себе си, останало ми от седлото, откраднато заедно с коня и с конете на слугите ми, мога да яздя бавничко и да прославям името божие. Но като вятъра, който сега духа, никога няма да мога да летя. Още повече, че той духа все по-силно.

— Тогава какво да правим? — заговори повече на себе си бейзаде Алеку. — Ето как четенето на едно писмо може да замъгли човешкия ум. За трети път ви моля да ми простите, господин дьо Марен, че не можах да разбера едно толкова просто нещо.

— Какво нещо, господине мой?

— Помислих, че държите непременно да пътувате като нашия бог Христос на осел, и пропуснах, че един благородник трябва по-другояче да язди. Дори не забелязах, че са ви останали шпорите и че няма какво да правите с тях. Но нещата могат да се поправят... Вече стигнахме брега на реката, тук аз имам един човек на име Вълку

Бърладяну, който ще ни избави от бедата. Бърладяну! — извика той, като се изправи на стремената.

— Тук съм, господарю — изрева единият от селяните, пришпори коня и се представи пред бейзаде Алеку.

Той беше същински великан, леко прегърбен, с побелели коси, които падаха по раменете му. Веждите, както и мустаците му, бяха дебели и гледаше изпод тях с остър поглед като изпод храсти.

— Мой горски пазач — обясни бейзаде Алеку. — Слушай, Бърладяну, тук отчето ще слезе от коня и трябва да го преведем през реката.

— Разбрах, господарю.

— И след като преминем реката, ти, Бърладяну, ще дадеш твоя кон на отчето, за да се движим по-бързо, защото той не може да язди както трябва на тази кранта без седло.

— Разбрах, господарю.

— А ти, Бърладяну, ще се помъчиш с неговото конче и ще ни следваш, както можеш.

— Ще ви следвам, господарю, защо да не ви следвам?

— Да побързаме, Бърладяну, защото, както разправят някои и други хора, времето ще се развали.

— Непременно ще се развали, господарю. Нощеска ще вали.

— Ето едно потвърждение на пророчеството на капитан Туркулец — обърна се молдовският болярин към абата. — Моят Бърладяну също предсказва дъжд.

— Тогава, принце, не ни остава нищо друго, освен да преклоним глава и да се примирим, защото възниква още една трудност.

— Не разбирам. Каква трудност?

— Не виждам, принце, никакъв мост, нито граден, нито подвижен. Да не би да имате намерение да си направим по една баня в тази хубава река? Времето ми се струва май неподходящо.

— Засега нека слезем от конете — отговори бейзаде Алеку. — Все повече се радвам, че имам такъв другар, какъвто ми харесва на мен, и ви моля да ни простите за първобитните и позорни средства за преминаване на реките.

— Доколкото разбирам, намираме се при брод — въздъхна абат дьо Марен.

Като чува гласа на бейзаде Алеку, хората се струпаха на брега на осеяната с върби лъка. Набразден и мътен, Сирет се носеше буйно по чакъла на брода и леко ромонеше в пустошта и самотата. Вятърът сипеше върху него жълти листа.

Капитан Илие Туркулец излезе напред и премина пръв. Стрелците му и другите хора навлязоха след него с пълно безразличие, вземайки помежду си с неми подкани чуждоезичните слуги.

Бърладяну в миг изу на пясъка чизмите си и смъкна вълнените гащи. Събра дрехите си на вързоп в доламата и ги закрепил върху буковинското конче на абата. После върза поводите на буковинското конче за опашката на своя кон. Нагласи всичко, обърна се към чуждоземния гост и зачака. Абат дьо Марен, който имаше много остър ум, разбра какво се искаше от него. Подпомогнат от бейзаде Алеку, той се качи върху гърба на Бърладяну и нагласи в равновесие добре охраненото си тяло.

— Дръж се здраво — рече му горският на своя роден език.

Абат дьо Марен разбра и тази покана, но не сметна за нужно да му отговори на френски.

Бърладяну хвана юздите на своя кон и веднага след него тръгна и другият. С конете зад себе си и с абата на гърба, той навлезе по брода и го премина спокоен, като се намокри до кръста. Бейзаде Алеку вървеше зад него също на кон както и останалите.

На другия бряг селянинът нахлузи пак чизмите си, навлече беневреците, загъна се с доламата и праметна кремъклийката на рамо. Погледна учудено колко леко чужденецът възсяда коня му и поклати глава към господаря си:

— Виждам, че и латинците знаят да яздят както нашите попове.

Този път дьо Марен не разбра и поиска обяснение от бейзаде Алеку:

— Какво казва?

— Господин дьо Марен, Бърладяну изрази възхищението си от начина, по който възседнахте коня.

Абатът бе много поласкан и обърна приятелски поглед към селянина. Но Вълку Бърладяну бе успял вече да се метне на дребното конче, бе го смушкал с пети и сега то препускаше в бърз лъкатушен бяг. От всичко случило се през последния четвърт час това се стори най-странно на абата.

— Моето конче ми показва, че не съм го познавал — изумен рече той. Принуден съм тук, в тази страна, да започна да си водя записки; видно е, че има достойни за отбелязване неща. Бих бил любопитен, принце — продължи той малко злъчно, — да видя каменните мостове над реките ви.

— Господин дьо Марен — отговори бейзаде Алеку, — на това ваше желание моят Бърладяну ще ви отговори, че подобно нещо няма да видите в нашата страна. Ние сме запазили още от времето на старите даки по-прости и по-сигурни способности за преминаване на реките. Пак Бърладяну ще ви каже, скъпи господин абат, че презира всякаква изкусна архитектура и предпочита землянките и пещерите, които господ-бог по-лесно предоставя на своите творения.

Дьо Марен го погледна със съмнение. Видя го строг и сериозен, но въпреки това бе убеден, че се шегува.

Погледна назад ивицата облаци, пламнали от заревото на залеза, после вдигна очи към високото небе и разсъди в себе си, че вечерта настъпва в тишина и покой. „Словата на тези хора са лъжовни — каза си той и се развесели, — само вековечният ред на бога е сигурен. С вяра да побързаме към мястото за почивка.“

Стрелците начело с капитан Туркулец наистина бързаха след Вълку Бърладяну, който познаваше местността. Горският пазач се носеше напред като видение — погледнат отгоре, върху коня, той приличаше на великан, а надолу — на буболечка с мънички крака. Дьо Марен пришпори коня си, за да язди редом с Алеку Русет. Когато изкачиха билото на хълма, погледът му изведнъж бе грабнат от съвсем нова гледка, като че ли светлината и пейзажът на тази страна ненадейно, като по чудо, се бяха променили.

Групата конници препускаше лъкатушно, по заешки, към другата долина, която беше потънала в сянка и сякаш нямаше край. Вдясно започваше гора, която заливаше земята с тъмни талази и се губеше в безкрайните далечини. Вятърът свиреше в дъбовете край гората. Някъде далеч напред, в посоката, където се носеха наредените един подир друг конници, блестеше езеро. Гледката беше неописуемо красива, недействителна като на сън, като в току-що открита девствена земя. Никъде следа от човешко присъствие.

Величавото зарево на залеза остана назад; абат дьо Марен започна да се спуща по склона, питайки се какви прекрасни и

заобиколни пътища му готви следващият миг в тези пущинаци. И изведнъж от една незабележима урва до гората пред очите му неочаквано се показва човек.

Сепна се, защото тази поява никак не отговаряше на чувствата и мислите му в настоящия миг. Не отговаряше и на обичайната му представа за това благородно творение на всемогъщия. От развалините на няколко покрити с камъш колиби, струпани в една ровина, заплашително се показва дрипава сянка, въоръжена с прът, отчупен от близките дървета. Човекът гледаше изплашено изпод дългите, развявани от вятъра коси, които се смесваха с чорлавата му брада. Глутница от мършави песове с извити като дъги гърбове и подвити опашки — същински изгладнели вълци — бе излязла на пътеката с него и диво лаеше и виеше.

Предните конници се спряха. Спря се и дьо Марен до бейзаде Алеку.

— Какво има? — тревожно запита абатът.

Човекът крещеше нещо неясно и застрашително размахваше пръта.

— Един син на земята — отговори със смях Алеку Русет.

— Какво иска?

— Ще видим.

Алеку Русет пристъпи напред. Бърладяну скочи от кончето, хвана ръката на човека и му изтръгна праисторическото оръжие. Под ударите му кучетата се пръснаха настрани сред страшен концерт от лай и вой и от разстояние продължиха да лаят и скимтят.

— Какво искаш, божи човече? — извика Бърладяну.

Очаквайки да го ударят, човекът се дръпна назад.

— Не чуваш ли, бре? Кажи какво искаш?

— Добри хора! — извика той изведнъж с друг глас. — Имайте милост, простете ми!

Наведе чело. Отговори само упоритият хор на кучетата.

— За какво да имаме милост и какво да ти простим?

Капитан Илие подкара коня си, който блъсна глава в гърдите на човека.

— Тук има село на име Настурени — обясни Вълку Бърладяну.

— Къде са стопаните? Кой е ограбил селото? — попита капитан Туркулец.

— Ох, светли боляри и господари — завайка се изведнъж човекът с неестествен глас. — Мога ли да знам кой ни нападна и ограби селото? Думат, че били казаци или поляци. Други смятат, че са княжески люде, дето събират налозите. Преди една неделя ни взеха добитъка. Селото се вдигна да се бие с тях. И те ни прегазиха, клаха ни и ни ограбиха. Едно бедно и малко село като нашето не може да се брани.

— Къде са хората?

— Едни паднаха и вече не се вдигнаха. Други не се оставиха и ги гониха колкото можаха, като кучета. Малцина се завърнаха и нищо не постигнаха. И сега тия, дето останахме, се преместихме в гората.

— Къде в гората?

— Ами че тук, в гората, навътре, където има поляни и закътани места. Там събираме, каквото ни е останало. Няма да кажа къде е, защото не ви знам кои сте. На мене няма какво да ми вземете. Само живота. Върнах се за тия псета. Което иска, да дойде с мен. Аз познавам тоя висок човек, знам го, че е от нашия край, християнин като нас, молдованците. Ако не сте лоши хора или поганци, пуснете ме да си вървя.

— Върви, човече, по своя път и по своите работи — презрително рече Алеку Русет. — Моите слуги не са ти причинили никакво зло. Защо излезе насреща ни с кол?

Човекът стоеше наведен, неподвижен пред ластарите на дърветата, сякаш и той беше израсъл от земята.

— Ето отговор на нашите въпроси — обърна се Алеку Русет към абата. — И той самият не знае какво иска.

— Но какво има? Какво се е случило? Той сякаш искаше да каже нещо.

— Нищо няма. Само едно ограбено село.

— От кого?

— Не се знае.

— Не разбирам. А какво правят княжеските хора?

— Вероятно това, което се вижда... — отговори бейзаде Алеку.

— Редът и правосъдието са първите условия за една държава — забеляза абат дьо Марен, засегнат от равнодушието на другаря си.

— Възможно е, господин абат, но това са дарове, с които бог ще ни изненада в един бъдещ век. Имам чест да ви обърна внимание, че

закъсняваме, а мръква. Чака ни още дълъг път. Следователно да оставим на земята нейния син и да побързаме.

— Господине мой — опита се да забележи абатът, — длъжни сме да окажем помощ на един човек, който, струва ми се, също вярва в Исус, както и ние.

— О, за това, господин дьо Марен, моля ви, не се безпокойте, той си има по-добър покровител.

— Може ли да ми се обясни какъв по-добър покровител може да има от бог?

— А той не е ли достатъчен? Господ е сътворил гората, която се вижда. И в тая гора синовете на земята знаят как да си намерят подслон и закрилата, за която се безпокои ваша милост. Да вървим! Карай напред, Бърладяну!

Колоната потегли бързо надолу, оставяйки смълчания човек и лаещите кучета. Абат дьо Марен се подчини мимо волята си. Недоволството си той изрази, като смушка по-силно и по-ожесточено коня с шпори.

IV

СЛЕДВАТ НОВИ И ВСЕ ПО-ЧУДНОВАТИ ЯВЛЕНИЯ.

Ръкописните записки на господин Пол дьо Марен, абат на Жувини, останали в парижката национална библиотека, съдържат дълги нравствени и философски разсъждения за това пътуване Vers le Grand Turc^[1]. Като всеки човек на своето време той не е могъл да не намеси всичко, което е било в полза на неговия личен интерес, прославяйки епохата на Краля слънце и добавяйки хвалебствия за своя покровител господин Шарл Колбер маркиз дьо Кроаси, министър на външните работи, брат на великия Колбер. Всички тези неща сега ни интересуват твърде малко. Предпочитаме да проследим нашия пътешественик в някои подробности, на които сега се учудваме, а по негово време може би са изглеждали смешни. Веднага след странното появяване на подивелия селянин с пръта, групата навлезе отново в пусти места и абатът видя един кладенец с геранило. До него се издигаше голямо ябълково дърво, което още пазеше на върха си няколко червени като кръв ябълки. Кладенецът беше много стар, това личеше от зидарията му и по дъбовия чатал; геранилото и ведрото обаче бяха нови и съвсем скоро сложени. Малко по-долу от ябълката и кладенеца имаше няколко пресни гроба и няколко току-що издялани бели дървени кръста.

Господин дьо Марен сподели с другарите си впечатления и мнението си за пресните гробове:

— Без съмнение тук са погребани онези клетки хора, за които ми разказахте и които са загинали, бранейки имуществото си от разбойниците.

— Няма никакво съмнение — отговори Алеку Русет.

— Не разбирам обаче какъв смисъл има един кладенец, изкопан тук. Кому е могло да хрумне такава странна идея и какъв смисъл е имал трудът му? Зад нас е Сирет, а ей там в дъното на долината, в мъглата на здрача все още се вижда езерото.

— Веднъж и аз изразих учудването си, господин абат — отговори принцът, — аз също си зададох този въпрос. Отговор ми даде моят служител, който е така симпатичен на ваша милост.

— Бърладяну ли?

— Да. Този кладенец е за чуждите друмници, в памет на мъртвите. Като пият живите и мъртвите утоляват жаждата си на оня свят. Суеверие като много други.

— Кой знае — замислено отговори абатът. — Тогава и ябълковото дърво с червени като кръв плодове също е за мъртвите.

— Така изглежда. Аз се чувствавам доста засрамен, господин абат, че първите ви впечатления за моята страна са такива, но на много места ще видите смекчаващи обстоятелства. Живеем в тежки времена и не разбирам защо господ е намерил за редно да ни отреди толкова лошо място.

— Такова нещо не се вижда, принце. Господ е сътворил тук същински рай.

— Да, един ограбен рай.

— Хм! Мислите, че за варварството и грабежите е виновен бог ли? Не богохулствайте, господине!

— Може би имате право, господин дьо Марен. Що се отнася до мен, аз не искам да бъда поставен сред последните хора, защото съм имал удоволствието и щастието да видя вашата страна, да уча в Полша, да поживея известно време и в Истанбул сред потомците на Византия. Понякога, господин абат, стоя и размишлявам с тъга, че съдбата за мен е била мащеха. Трябвало е да се родя в мирно време, нашата страна е плодородна и има всичко в изобилие. И все пак поради контраста почивката изглежда по-приятна, медът по-сладък, виното по-хубаво. Да сведем примирено чело, защото, както казва един мой съплеменник, също книжовник като ваша милост, човекът няма власт над времето.

— Не разбирам, принце, какво става тук, населението е от едно семейство с нас, християнско, пък и срещам такива хора като ваша милост.

— Недоумението на ваша милост е оправдано, господин абат, но не ми искайте обяснения, защото не ще мога да ви ги дам. В живота си никога не съм се занимавал с такива сериозни изследвания. Виждам обаче, че ваша милост идва от страна, която живее щастливо и

подредено под господството на своя владетел. Зная, че на изток — започвайки от Цариград, където в прослава живее султан Мехмед, и свършвайки с Индия, където велик император и хан е Аурангзев — господ е натрупал много съкровища, сгради, злато и драгоценности. Тук обаче между двата щастливи свята господ-бог е начертал с пръста си синор. Царете на Велзевул и царете на Агнеца тук са си избрали място за своята война. А щом е така, страната запада и се обезлюдява.

Известно време абат дьо Марен язди замислен и помръкнал до другаря си. Вечерният мрак покри долината, на изток над гората и облаците изгря месечината.

Алеку Русет се засмя пак припряно, както си му беше навик.

— Господин дьо Марен — каза той, — турците, които са добри воители и лоши философи, все пак имат една хубава поговорка.

— Каква поговорка? Искам да я чуя.

— Всичко минава. Значи, ще минат и тези неволи.

— Приписват ми, господине мой, чувства, които не изпитвам.

— Всичко ще отmine, господин дьо Марен, както и дъждът, който идва.

— Но наистина ли ще вали? Идва ли дъжд? А къде е подслонът, от който се нуждаем? Има ли още много път до някое село или град?

Бейзаде Алеку пак се засмя.

— Принце, имате право да се смеете. Аз пропуснах да довърша разказа за моята беда, след като останах без коне. Крадците, които ме ограбиха в окрайнината на Полското кралство, сметнаха за нужно да ми задигнат и денка с дрехите, с които нямат какво да правят. След като са разбрали това, те, разбира се, са ги захвърлили. Аз загубих, а те нищо не спечелиха. Но те поне си имат своите дрехи, а моите ги няма. Сега осъзнавам, че при един дъжд моето глупаво приключение става истинска беда.

— Успокойте се, господин абат. Ще потърсим и ще намерим всичко, каквото ви трябва. Ако ние нямаме, ще вземем от други. Тук така сме свикнали.

Абат дьо Марен измърмори недоверчиво някаква благодарност. Опря ръка върху задницата на коня, изви глава назад и видя облаците, които бързо се трупаха над долината откъм запад. Изведнъж върху вятъра, който се струеше спокойно, връхлетя друг вятър, яростен и студен, носейки шумоленето на мъртвите листа.

Бейзаде Алеку се надигна от седлото и извика:

— Бърладяну!

— Заповядайте, господарю! — отговори горският пазач и спря кончето си.

— Бърладяну, долу при рибарника има ли воденица?

— Има, господарю, как да няма! Воденицата на поп Никоара. Дори сега да е безлюдна, ние можем да влезем с конете и да изчакаме да мине вихрушката. Да не вземе латинецът да замръзне. Разбрах от неговите слуги, французите, че някакви бедняци му откраднали кожуха в Коломия.

— Тогава, Бърладяну, препускай напред и викни на всички да се спуснат надолу, че ни застига бурята.

Горският пазач се отдалечи от господаря си и нададе страшен вик. Започна лудо препускане, което абатът сметна за дивашко, но все пак, овладян от гордостта на благородническото си потекло и на отминалата младост, се държа здраво на галопиращия кон, докато го усети плувнал в пяна. Тогава закапаха и първите капки дъжд, едри и тежки, като сачми.

— Стигнахме! — чу се отпред викът на Бърладяну.

Бейзаде Алеку веднага сподели вестта с госта си, който отпрати хвалебствия към бога. Докато, струпани накуп, слизаха от конете, бурята се разрази в пороен дъжд.

— Тук има воденица — извика Алеку Русет и в същия миг зърна светлина от жарава.

Никъде обаче не се виждаше никаква воденица, нито обитавана, нито запустяла. Само част от разпилени полуизгорели развалини. До тях достигаше светлината на едно огнище, в което горяха с големи пламъци дънери от дървета. Огромният огън пламтеше в нещо като висока колиба, направена от два чатала на стари букове и от мрежовидния скелет на шиндовия покрив на развалената воденица. Под сайванта един старец работеше нещо, наведен с брадва, дългите му бели коси бяха повиснали надолу. Наредени около огъня балвани и дънери показваха местата, където бяха стояли хората на приказки.

— Тук, няколко минути преди да дойдем ние, е имало хора — забеляза абатът и се огледа учуден.

И бейзаде Алеку, и капитан Туркулец видяха дърводелски сечива и пръснати торби край местата за седене.

Бърладяну излезе на дъжда — в горичката вятърът духаше по-слабо — и пак нададе вик:

— Върнете се бе, добри хора, не са нахлули татарите!

— Какво казва горският? — запита абатът.

— Призовава жителите на този остров да се завърнат — отговори Алеку Русет.

Войскарите и селяните прибраха на завет конете в края на заслона. Никой не отговори на страшния вик на Бърладяну, примесен с ропота на дъжда.

Старецът, който работеше наведен, се изправи и замря, ококорил очи от ужас. От гърлото му се откъсна само едно: „Ха!“ и брадвата падна от ръката му.

— Какво има, дядо? — запита горският.

Уплашен, старецът издаде същия пресипнал звук и отстъпи назад, за да се потули някъде като животно.

— Старецът е глух — със смях забеляза бейзаде Алеку.

Това беше вярно. Хората го заобиколиха с различни въпроси. Виждайки около себе си засмени и дружелюбни лица, той се поуспокои и се върна. Потърси с очи другарите си, които бяха стояли около него, и разбра. До дървото, което дялаше, имаше един рог. Вдигна го и нададе няколко кратки призива.

— Ще чуят и ще се върнат — рече той с някаква странна веселост, в която все още имаше нотки на страх.

Абат дьо Марен разбра до известна степен бързите движения на хората. Жал изпълни душата му, като видя да се показват от тъмното няколко рошави глави. Работниците дърводелци влязоха вътре, от дрехите им шуртеше вода. Минаха напред и се поклониха. Видяха, че насреща им стоят боляри и чуждоземни господа и останаха прави, с наведени глави, без калпаци.

— Какво е станало тук, добри хора? — запита бейзаде Алеку.

Селяните мълчаха. Болярските служители ги побутнаха отзад. Бърладяну ги подкани.

— Приближете се до негова светлост кажете какво е станало.

— Ами че какво да е станало, ваша светлост — реши се да говори един. — Нищо не е станало, само воденицата изгоря. Подпалиха я миналата неделя, когато нападнаха село Настурени.

— Кой го нападна? Кой подпали воденицата?

— Ами че ние отде да знаем, ваша светлост? Лоши хора и злосторници, които са се навъдили от известно време на тоя свят. Дядо Иримия Глухия казва, че сега между хората е тръгнал антихрист. Изгориха воденицата и ние сега се мъчим да я направим отново. Това е воденицата на поп Никоара и я стопанисват разешите от Костец. Те ни изпратиха да я направим. За две недели смятаме ще да е готова.

За миг селянинът млъкна и се огледа. Старият Иримия Глухия му направи знак.

— Така е — продължи бързо човекът, — ей на, и дядото, и ние ви каним на драго сърце да почетете нашата сиромашия, ама нямаме какво да ви поднесем и молим за прошка. Аз мисля, че щом поспре дъждът и нашият разеш, комуто работим, веднага ще довтаса тука. Той ще се отсрами, че има откъде.

— Какъв разеш? Как се казва?

— Лазарел Грига, ваша светлост, шатрар^[2].

— А каква работа има по това време тука?

— Ами че отива към Костец, у дома си, връща се от Фунду-Негру. Там в гората, на около един час път оттука, има два пчелина, на две поляни, на онова място, дето го наричат Фунду-Негру^[3]. Отбил се е да види съседите си в Настурени, което е в землището на Костец. Онези съседи, дето злосторниците ги нападнаха и ограбиха. Сега те са се оттеглили в гората и набързо са си изкопали землянки в закътани места. А негова милост Лазарел Грига отиде да ги споходи и да ги отърве от глада и страха.

— Как да ги отърве?

— Той отвори една яма с ечемик, ваша светлост, за да ги нахрани и да имат и за зимата. Щом спре дъждът, ще мине оттук на път за дома си.

Хора и животни се успокоиха под заслона — конете с наведени към сянката глави, а хората приседнали около жаравата. Глухият старец хвърли в огъня един клон, после взе отново брадвата си и задялка. Бейзаде Алеку покани абат дьо Марен да седне на един буков дънер, настани го като в скъпо кресло и му предаде разказа на местния оратор.

Чуждоземният гост погледна още веднъж с голямо любопитство дивите синове на тази земя и притихна мълчаливо на мястото си,

огряван в лицето от зноя на пламъците. Вятърът стихваше, само дъждът продължаваше да се сипе с ромон.

[1] Към султана (фр.), в смисъл към Османската империя. — Б.пр. ↑

[2] Шатрар (ист.) — титла на болярин или дребен земевладелец, който по време на война се е грижил за шатрите в стана. — Б.пр. ↑

[3] Черно дъно (рум). ↑

V

ГОСПОДИН АБАТ ДЪО МАРЕН СЕ ЗАПОЗНАВА С НЕГОВА МИЛОСТ ШАТРАРА ЛАЗАРЕЛ ГРИГА.

Щом вятърът утихна съвсем, ето че с последните дъждовни капки пристигна и шатрарът Лазарел Грига. Хората го чуха и му се обадиха още когато той беше далеч в гората и надаваше от време на време силни викове, за да не се чувствува сам.

— Това е негова милост, нашият разеш — със смях рече дърводелецът.

На отблясъците на жаравата видяха да се приближава конят, кротък и спокоен кон, навел муцуна към земята. На седлото, загънат в контоша си, се клатушкеше Лазарел Грига по твърде странен начин: ту назад, ту надясно, ту наляво, ту към гривата на коня. Животното се държеше добре и спокойно си вървеше по пътеката, без да има нужда от юзда. От време на време сведеният към коня контош трепваше, изправяше се и тогава в нощта се разнасяше оня страшен рев, насочен срещу никого — или по-точно — срещу тъмнината или срещу духовете.

Конят се приближи до огъня и се спря. Лазарел Грига се олюля по-бързо, отколкото обикновено, и се плъзна с рамо край гривата на коня, но и сега не падна, както бе редно според божия закон за пияните. Като че ли стоманена пружина го изправи пак. Викна по-сърдито и по-натъртено, отколкото дотогава.

— Кой е там, бре?

— Ние сме, господарю — добродушно отговори ораторът на дърводелците. — Слез от коня и ни дай хляба и сиренето и посрещни гостите, които са ти дошли.

— Какво приказваш бре, Бърлиба? Ти ли си бре, Бърлиба?

— Аз съм.

— Какво дрънкаш бре, Бърлиба? Да не си пиян?

Бърлиба се обърна към гостите с усмивка на възхищение, но не отговори.

— Не чуваш ли бе? Какви гости?

— Чужди хора попаднаха тука по вечерно време, господарю, дъждът ги задържа.

— Какъв дъжд бе? Това дъжд ли е? Аз не искам да зная за никакъв дъжд. С моя кон отивам, където си искам, и в дъжд, и в слънце, хич не ме е еня. Ти да не мислиш бе, Бърлиба, че като ме гледаш сега такъв, какъвто съм, можеш да ми говориш другояче? Да не си посмял да ми разправяш лъжи, че ще ти изместя ченетата. Кои са тия гости и къде са?

— Тука са, господарю.

Тогава Лазарел Грига, разешът от Костец, се наклони настрани и се изтърси от коня на земята. После се изправи според възможностите на състоянието, в което се намираше, но не стигна по-високо от ушите на коня.

Беше дребен набит човек. Разтърси се наперено, изпъчи гърди и разтвори контоша си. Сложи дясната ръка, в която държеше камшика, на хълбока си, с лявата килна назад калпака и с пламнал поглед изгледа събралите се около огъня. Устата му, заобиколена с подстригани мустаци и къса прошарена бодлива брада, се ухили презрително.

— Кои сте вие, бре, и какво търсите тука? — попита той остро и горделиво.

Бърладяну застана между него и огъня.

— Ти ли си, бре?

— Не съм аз, стопанино Лазарел.

— Ами кой е?

— Негова светлост бейзаде Алеку, стопанино Лазарел, заедно е капитан Илие Туркулец и е един поп от френската земя.

— Какво приказваш, бре? — учуди се ухилен Лазарел Грига.

С пъргави движения, по-бързо, отколкото можеше да се допусне в състоянието, в което се намираше, той заобиколи Вълку Бърладяну и влезе под навеса. Конят му остана неподвижен и кротък зад него.

Разешът огледа със светнали очи всичко наоколо и видя непознатите пътници. Тогава се сепна и сякаш изведнъж дойде на себе си. Презрителната му усмивка изчезна. Смръщи вежди, вдигна лявата си ръка, смъкна калпака от главата си и каза с друг глас:

— Добра среща и добре дошли при нас!

Дьо Марен стана от мястото си и се поклони, защото разбра по гласа, че им се поднася приятелски поздрав. Бейзаде Алеку реши, че трябва и той да се изправи.

— Кой е Илие Търкулец? — запита Лазарел Грига. — Голям негодник е той и храбър воин.

— Аз съм, стопанино — отговори воинът със снизходителна веселост, каквато проявяват възрастните към децата.

— Добре. Кланям ти се с почит! Твоя милост е човек, какъвто на мен ми се нрави. Сега ви гледам и недейте да мислите, че не разпознавам негова светлост бейзаде Алеку. Кланям му се и го моля да ми протегне ръка да я целуна.

Алеку Русет му протегна ръка.

— Ваша светлост, този ли е французинът?

— Този е моят съдружник, стопанино, и се нарича отец Пол.

— Добре дошъл в нашата сиромашия, отче Пол — каза разешът и пак се поклони.

Дьо Марен също поздрави отново и се усмихна.

— Изненадан съм и заинтригуван — обърна се той към Алеку Русет. — Бих искал да зная какво желае.

— Стопанино — каза бейзаде Алеку, — благодарим ти за поклона и добрата дума. Дъждът ни застигна в пусти места и се подслонихме в твоята воденица.

— Няма вече воденица, ваша светлост, ама пак ще бъде.

— Виждам. А сега, щом спре дъждът, ще продължим към Хърлъу, където смятам, че ще стигнем тази нощ.

Дребният човечец пак вдигна горделиво глава.

— Това няма да стане! — реши той.

— Не разбирам. Защо да не стане?

— Това няма да стане! — извика Лазарел Грига. — Рукнали са пороища, пътищата са затрупани. Нощем няма да можете да минете.

— Ще минем, стопанино.

Грига отстъпи две крачки назад.

— Не може! — упорито повтори той. — Ваша светлост, щом сте под моя покрив, по-добре ме ударете по главата, убийте ме, ама не ми казвайте такива думи. Как мога да ви пусна, без да ви поднеса хляб и сол като всеки добър християнин. Как мога да ви пусна нощно време

да тръгнете по опасни места? Ще легна на земята и ще трябва да минете през мен! Убийте ме и толкова!

Не без достойнство той се строполи на земята, оплитайки се в контоша си. Абат дьо Марен го гледаше все по-изумен, без да разбира нищо.

— С тоя човек трудно ще се оправим — прошепна му Алеку Русет.

— Мога ли и аз да узная какво желае?

— Господин дьо Марен, този упорит човек ще се чувства оскърбен и нещастен, ако не го последваме у дома му, за да ни посрещне с хляб и сол.

— Хм! Странно! Бих искал да зная дали живее далече. Не бих желал да му направя лошо впечатление.

Всъщност абатът беше много изморен и гладен. Бейзаде Алеку лесно го разбра, съдейки по състоянието, в което се намираше и самият той.

Грига смело се надигна от земята.

— Ваша светлост — заговори отново той, — не ме гледайте, че съм си пийнал. Така обичам аз да пътувам нощно време, а понякога и денем. Ходих да наобиколя пчелините си на Фунду Негру. Там Тимофте, пчеларинът, ме почерпи със стара четиригодишна медовина. Макар аз повече да обичам виното, че е по-вярно, ала се почерпих и с медовина. И наистина отново разбрах, че медовината е по-коварна от виното. Ама, ваша светлост, не берете грижа, до вкъщи ще изтрезнея. Какво са за мен няколко окаяни канчета. Ходих да оправям и ония клетници от Настурени, да им занеса храна. Сега ще оставя на дърводелците хляба и сиренето, които им се полагат. И си свършвам работата. Вече съм свободен и с голяма радост ще посрещна у дома си гости.

Бейзаде Алеку се усмихна и реши:

— Добре, стопанино, ще дойдем, ако не е далеко.

— Няма такава нещo, ваша светлост. Не е далече.

— И ако не ни задържиш много.

— Как може такава нещo, ваша светлост! Колкото желаете. Щом съмне, аз ще ви вода до Хърлбу.

— Няма нужда. С нас е Бърладяну, който познава добре местата. Той и в тъмно ще се справи.

— Не, такава нещо не може, ваша светлост. По тъмно не може.

— Добре, нека тъй да бъде. Не се сърди. Да тръгваме.

Лицето на Лазарел Грига светна като огряно от слънце.

— Ето такива хора ми харесват на мене — развесели се той. —

Да сторят хатър и радост на човека. Аз съм ви признателен и на ваша светлост, и на отец Пол, французкия поп. Каня всички, които са с вас: другари и слуги, но най-вече капитан Илие Туркулец, с когото ще си кажем ние по една приказка на чашка вино. Най-смирено ви моля да ме последвате.

Лазарел Грига подаде храната на хората, подхвърли им със суров глас няколко нареждания и с известна трудност се качи на коня.

Дъждът беше спрял.

VI

ТУК СЕ ГОВОРИ ПАК ЗА ЛАЗАРЕЛ ГРИГА И ЗА ЕДНО ВИНО, ПОЛУЧЕНО ОТ МАТИЯШ, КАКТО И ЗА СВИРАЧИ, И ЗА ЕДНИ САРМИ — ВСИЧКО ЗА РАДОСТ И НАСЛАДА НА ГОСПОДИН АБАТ ПОЛ ДЪО МАРЕН.

Групата конници, увеличена с водача, който вървеше начело, изведнъж навлезе в тъмната гора. Конете с отпуснати юзди вървяха един след друг в спокойна редица.

— Ваша светлост — чу се гласът на Грига, — това е нашият таен път. Който не го познава, ще иде в пропастта, който не ни е приятел, можем да го уловим като вълк. Освен нас никой друг не смее да навлезе по тия места.

— Да не заобикаля, стопанино? — запита Алеку Русет.

— След такъв дъжд, ваша светлост, заобиколните пътища са най-добрите, защото преките по волята божия вече не съществуват. Тука у нас, ваша светлост, не е като по земята на този французин: царският път да бъде настлан с дялан камък, да има станции и всичко да е наредено като на длан. Тук при нас господ-бог е наредил да нямаме постоянни пътища, за да не ни намира душманинът. Като нямаме войски, които да ни пазят, ограждаме се с пущинаци.

Господин абат дьо Марен беше любопитен да узнае какви слова могат да си разменят хората, като вървят по такъв лъкатушен път и в такава катранена тъмнина. Тихо попита Алеку Русет, който с удоволствие му преведе философските забележки на Лазарел. Шепотът изведнъж затихна и всички наостриха уши и се заслушаха, без да разбират, в чуждия език от оня край на земята, който звучеше тук, в това отдалечено кътче на света.

— Пфу! — презрително изпухтя Лазарел повече за себе си и за ушите на коня. — Мене не ми стига акълът как могат хората да се разбират с такива изкълчени думи.

Бейзаде чу забележката му, засмя се и понечи да я съобщи на абата. Но в тоя миг изведнъж, рязко, като да бе дръпнато перде, гората се разтвори и на светлината на увисналата на небето месечина блесна

просторна поляна с мокра от дъжда трева. Отекна мучене на добитък. Бързи сенки се мернаха и с пъргави скокове изчезнаха в мрака на отсрещната страна.

— Горските биволи — каза Грига и обърна глава. Зъбите му блеснаха на месечината.

— Какво има? — развълнуван попита дьо Марен.

— Смутихме пашата на зубрите — отговори Алеку Русет.

Чувство на благоговение обхвана абата, като гледаше тази божествена красота в един сияен и неповторим във вечността миг. Като че ли изпитваше нужда от обяснителни слова и лирически пориви, но другарите му продължаваха пътя си равнодушни. Пришпори и той коня си, прободен в сърцето от още едно недоволство. После се утеша с мисълта, че е уморен и че на края на тази лъкатушна пътека го чака почивка.

Начело на върволицата яздеше негова милост Лазарел Грига, който, упоен от силната медовина и от топлата влага на контоша, се бе навел ниско напред. За абата нямаше никакво съмнение, че човекът, който ги водеше през божията градина, спи или поне дреме, заровил лице в гривата на коня — единствената възглавница, която му беше подръка. Но веднага осъзна, че не Лазарел Грига беше истинският водач, а неговото кротко конче, което крачеше бодро по познатия му път, поклащаше към земята муцуна и доказваше с всяка крачка своята мъдрост. От осветената поляна отново навлязоха в мрак и дълго вървяха така. Господин дьо Марен се изкушаваше да направи като Грига, но полагаше големи усилия да се задържи прав и буден на седлото, понеже смяташе слабостта си направо за поражение на своята нация и на своя крал. Победата му беше съмнителна, ала все пак никой не можеше да се похвали, че го е видял да се олюлява на седлото, защото всички бяха минали през сладкия унес на дрямката. И когато Лазарел Грига, стигнал края на гората, се спря и нададе остър, страшен вик, всички се спогледаха разсънени и изправени на седлата.

За втори път блесна месечината и под сребристата мъглица на един склон се показаха тъмни човешки жилища.

— С божия помощ, стигнахме, ваша светлост... — каза Грига. — Сега ваша светлост ще ми разреши да викна още един път.

— Викни, стопанино, щом това ти доставя удоволствие — съгласи се със смях бейзаде Алеку.

Грига изрева още веднъж с все сила. Веднага в една от най-близките къщи сред градините и сайвантите лумна светлина.

— Това е моят знак, ваша светлост, за да знае бабата, че не се връщам сам в къщи...

Дьо Марен въздъхна с удоволствие и се спря пред портата. После заедно с другарите си влезе в стопанството на Грига сред страшната врява на кучетата. В голямата стая за гости светеха свещи. На огнището в малката одая гореше огън. На прага на това помещение домакинята очакваше стопанина си и гостите, като припряно прибираще побелялата си коса под черна копринена забрадка.

— Аврамия! — извика Грига и остави коня сам да се прибере. — Ето, довел съм ти гости от сой. Ела да се поклониш на негова светлост бейзаде Алеку. И да знаеш, че с него идва един прочут поп от земята на французите. Той е латинец и *иритик*, сиреч не е от нашия род и нашата вяра и не знае нашия език, затова на него няма да му целунеш ръка, ама ще го нагостим така, невесто, че да си спомня, докле е жив. Така желае и бейзаде Алеку, доколкото разбрах.

— Стопанино — обади се Алеку Русет, — ние искаме само парче хляб и един час почивка. Молим достопочтената госпожа да не си прави труд и да не се безпокои.

Домакинята се поклони пред бейзадето и целуна протегнатата му ръка, без да я докосва със своите пръсти.

— Добре дошъл при нас, ваша светлост, и ви молим да не се сърдите на простото легло и на бедната трапеза — каза тя. — От това, с което ни е сподобил господ, даваме на драго сърце.

— Мъдри думи изрече, Аврамия — похвали Грига невестата си. — Ваша светлост, моля ви да чуете, че тая моя жена, с която живея в мир от трийсет години, знае четмо и писмо и като дете е учила в манастира Агапия. Бяхме благословени с четирима сина и две щерки. Всички, и синове, и щерки, със здраве се настаниха по своите домове. И сега ние двамата живеем сами, чакаме да ни дойде крайт и много се радваме, когато ни споходят гости.

Без да продума повече, стопанката Аврамия се обърна към двете си слугини, които чакаха на вратата на малката одая, наведе се към тях и шепнешком, припряно им даде нарежданията си.

Докато гостите се изкачваха към голямата стая, господин абат дьо Марен чу откъм курника изплашеното крякане и плескане с крила

и остър глад го прониза; той съвсем бе забравил философските си размишления и чувството на жал. Стопанката веднага последва в стаята двамата почтени гости и Туркулец, специалния гост на Грига, с когото той искаше да си поговори, поднесе им столове, покрити с възглавници, взе дебелите им дрехи, за да ги изсуши на огъня долу; после се върна веднага и бързо постла на софрата бяла ленена покривка. Сложи върху покривката бронзови свещници с восъчни свещи, а между тях голям самун пшеничен хляб. До самуна няколко глинени паници с толум сирене. До сиренето — лук. А до лука — стомна с вино.

— Вашите хора и слугите са настанени в малката къща — обясни тя смирено и се поклони пред бейзаде Алеку.

— Ами къде е стопанинът Лазарел?

— Негова милост ще дойде ей сега, ваша светлост, след като нареди всичко както трябва. Моля ви да не се сърдите и да похапнете от това, което е готово, докато приготвим другото.

Тя бързо се оттегли. Абат дьо Марен разбираше, че се принасят жертви и започват кулинарни обреди. Повече на езика, отколкото в ума му изплуваха вкусни рецепти на гозби, които можеха да се приготвят от принесените жертви, които той си представяше вече оскубани и опърлени на пламък, бели и тлъсти. Но като гледаше сиренето, запазено по такъв първобитен начин, и този лютив зеленчук, подходящ само като съставка на сосове, се съмняваше, че ще има щастието да види пред себе си поне едно хубаво пиле, набучено на шиш и румено като старо злато. Реши да вкуси най-напред от виното. Беше киселичко и той го окачестви като посредствено.

Въздъхна по навик, защото имаше позатлъстяло сърце, и се обърна с жален израз към спътниците си. Те не изглеждаха развълнувани от скромното и не твърде изящно мезе. Капитан Илие Туркулец със сериозно лице взе с лявата си ръка една глава лук, която му се стори по-близо до цвета на варения рак. Нагласи я на края на софрата и като я държеше здраво, удари я силно с десния си юмрук и я смачка. Наведе към нея нос, взе едно бяло парченце от средата, поръси го със сол, отчупи един крайшник от хляба и задъвка с удоволствие от тези два продукта, като прибави към тях и сирене. Преглътна няколко пъти, сипа си една паничка от киселичкото вино и го изпи на един дъх с невъобразима охота.

— Господин абат — усмихна му се Алеку Русет, който от няколко минути го дебнеше лукаво, — докато чакаме топлото ядене, може би няма да е лошо и ваша милост да опита по примера на капитан Туркулец.

— Да опитаме — отговори господин абат дьо Марен след известно колебание. — Наистина тук не става въпрос за сухото, обикновено и просто ядене, което виждаме, а за нещо твърде сложно, в което влизат и гладът, и жаждата, и умората.

Пригответи мезето по примера на воина, сдъвка го, глътна го и се учуди:

— Хляб, лук и философия. Добре е!

— При условие да не е много често — добави Русет.

Дьо Марен отпи отново от виното и го одобри с изключително голямо снизхождение. В този момент влезе Лазарел Грига, пристъпи благопристойно и се спря пред гостите. Беше гологлав и със сресани коси. Бе измил лицето си със студена вода. Поклони се и рече:

— Простете ни и приежете каквото имаме.

Без да сяда, се обърна към Русет:

— Ваша светлост, имам две молби и ви моля смирено да ми позволите да ги кажа. Моята баба като всяка жена и както имат обичай жените, не могла да се сдържи да не започне с хитрина: да сложи на софрата най-напред студени и прости работи за ядене, а после да донесе чорбата и сармите, пригответени за нейния мъж, които са стояли в горещата пепел, за да бъдат топли. Моля ви да й простите.

Щом свърши тези думи, стопанката Аврамия влезе с кокошата чорба, която димеше в паниците. Подире ѝ вървяха двете слугини с други паници с чорба и сарми. Господин дьо Марен усети уханието и очите му се изпълниха с умиление.

— Заповядайте — прошепна стопанката с наведена глава, като нареждаше бели лъжици от яворово дърво. После веднага излезе с жените.

Грига почака гостите да започнат да ядат. Когато забеляза по лицето на абат Пол това, което очакваше и желаше, ухили се лекичко, но не предизвикателно, само с левия ъгъл на устата си, закрыта от бодливите косми на брадата. Очакваше французинът да каже мнението си на своя чужд език и разбра, че се казват хвалебствени слова, макар и малко, защото лъжицата не му даваше одих.

След като бутна настрани пъстрата гледжосана паница, абатът погледна с любопитство сармите. Очиге му не бяха виждали такова нещо, но ноздрите му носеха добра вест, така че последва примера на бейзаде Алеку и на капитан Илие и поднесе с лъжицата до месестите си устни златистата топчица. Очите му изведнъж се разшириха и станаха кръгли, веждите му се издигнаха нагоре.

Лазарел се засмя в себе си гордо, но не забрави реда на приказката си и отново се обърна към бейзаде Алеку:

— Ваша светлост — заговори той, — много се радвам, че гозбите на Аврамия ви харесват, ама знам, че нашето вино не е достойно за хора като ваши милости. Затова ви моля, ваша светлост, да ми позволите да си кажа втората молба.

— Добре, стопанино, говори.

— Разрешете ми, ваша светлост, да разкажа една история.

Разешът почака почтително, докато Алеку Русет сдъвчи и преглътне една твърде гореща сарма. Тогава чу разрешението.

— Слушам, стопанино.

— Сполай, ваша светлост. Та така, отивам аз веднъж в Котнар. Там има един човек, Матияш, който — както той разправя — уж бил правнук на оня прочут Фелтин Сасу, пивничера^[1] на княз Щефан^[2]. Макар да е латинец, аз се погаждам с него. Сторихме ние един гуляй и прекарахме като братя. На раздяла този Матияш ми дума, че много му харесала нашата среща и работата, която сме свършили, и че иска да запомни, както той си знае, приятелството, което сме започнали. „Имам — казва — в едни гледжосани и добре запечатани с восьък стомнички старо вино от баща ми, което вино на мен много ми харесва. Искам да ти дам от него, че като си пийваш, да си спомняш за мене. Това вино — казва Матияш — има такава сила, че когато нашият владика от Котнар иска да отслужи литургия, изпива само една чаша и вече може да стане, може да ходи и да отслужи литургията. Инак няма сили. Затова, скъпи мой приятелю — дума Матияш, — приеми стомничките, които са останали от старите пивничери, и си спомняй за мен.“ И така, ваша светлост, аз донесох в моята изба десет стомни. Четири съм изпил с гости, когато са ме спохождали. А останалите ги поднасям на ваша светлост и на този французки пол, а това младо и безсилно вино ще го махнем.

— Много добре и много хубаво! — твърдо отговори Алеку Русет.
— Като кажа хубавата вест на абата, той ще те благослови.

— Най-напред да донеса една стомна да го опитаме — съдържано отговори Лазарел. — А за благословията, ваша светлост, позволете да повикам нашия поп Никоара, мой дядо по майка.

Грига излезе и скоро се върна с една зелена гледжосана стомна, с която побутваше пред себе си отец Никоара. Духовниците, които се намираха в мирска среда, се поздравиха с братска любов. Господин дьо Марен забеляза с прикрито учудване дългата плитка на гърба на попа, пъхната под расото му, както и голямата объркана брада, покрила като бяла метла гърдите и корема му.

Грига внимателно остави стомната под втренчените в него очи, а дьо Марен, след като чу превода на разказа за Матияш, чакаше да види какво съдържа. Стомната съдържаше хубаво нещо. Очите му се свиха и избистриха.

— Благослови, отче — подкани Грига поп Никоара.

— Благослови, господи, тази трапеза! — изрече отецът и направи широк кръст над гозбите.

Дьо Марен наведе за миг чело пред кръстния знак, после отпи още веднъж.

— А! А! А! — изрече той с три различни интонации и също благослови трапезата. — *Bonum fuit istud, optimum hoc est*^[3].

— Какво казва латинецът? — попита поп Никоара.

— Казва, че и другото вино не било лошо, но по-добро от това, не можело да има.

— Всичко е добро, ваша светлост — натъртено произнесе свещеникът, като гледаше изпод вежди. — Всичко е добро, защото е от бога. Кажете му това, ваша светлост.

— Отче Никоара, ще му кажа всичко, каквото искаш, и знай, че абат Пол няма да се откаже да поспори със светиня ти по всякакви философски работи, той е учен човек.

— Не бива, ваша светлост, защото аз не съм учен човек. Ние тук главата си не можем да вдигнем от работа. Ту с добитъка, ту с пчелите, ту с виното, ту с кръщавките, ту с погребенията. Непрекъснато препускам с коня ту тук, ту там и не мога да сколасам. Нямам време даже да служа в църквата. Навремени този ми внук ме спира да си почина от туй препускане и да си пийна чашка вино. Така кажете и на

латинеца, че ние не знаем много наука, ама службата си я служим. И не искам да се дърля с него, защото бог вижда и разбира.

Русет преведе на абата разсъжденията на отеча.

— Много вярно и дълбокомислено казано! — усмихна се дьо Марен на свещеника и с умиление наведе очи към стомната.

— Ваша светлост — продължи доста разпалено отец Никоара, — ако латинецът иска да познае науката за учението, то когато стигне в Яш, нека отиде при негово високопреосвещенство кирио кир Дософтей. Той знае не само сръбски, ами и елински, и латински. Да се захванат двамата, да се мушкат със словата като със саби и ще види тогава французинът дявола по пладне.

Със същата разпаленост и ожесточение рошавият свещеник се нахвърли на гозбите и си сипа много от възкиселичкото вино. Той не искаше да знае нито за саси^[4] и латинци, нито за друго вино, което не е от неговото село и от лозята на неговото село, той признаваше само виното, което са пили дедите и прадедите му. Грига не беше на същото мнение и оценяваше с език и ноздри годините на котнарското вино. Удоволствието на господин абат дьо Марен отиваше още по-далеч: усещайки как в душата му нахлуват чувства на признателност и умиление, той ги потискаше и мълчеше в благоговейна замисленост, непрекъснато отпивайки по малко и внимателно.

През тази първа част на гощавката домакинята влезе с нанизаните на шиш пилета. Тогава Грига слезе отново в мазето и донесе още една запечатана стомна. Похапвайки и отпивайки бавно и поред от поднесеното, всички разбраха: и господин абатът, и бейзаде Алеку, и воинският началник, че в този дом с всеки изминал четвърт час гозбите и винцето изглеждат по-вкусни.

По едно време отец Никоара намери за уместно да запее нещо. Но Грига си запуши ушите уплашено, пристъпи до вратата, отвори я широко и направи знак на свирачите, които отдавна чакаха да влязат. Свирачите цигани се вмъкнаха с цигулките и с цимбала и засвириха една мелодия, която съвсем не очарова слуха на абата. Но като я свърза с драгоценното вино, той реши, че я бива и е в хармония с горите и пущинаците на бедната Молдова. Повече от въздишките и риданията на инструментите го интересуваха възчерните лица с блестящи очи на робите^[5] и техните дрипи с разноцветни кръпки, и лакомите им уста с бели като на млад звяр зъби. — „Защо ли въздишат така тия цигани?“

— непрекъснато се питаше абатът, без да може да си отговори. — „И защо моите другари така се натъжиха? Защо най-вече плаче този поп със сплетена на плитка грива и с безкрайна брада?“

— Виното обаче няма съперник — заговори той на Алеку Русет, мъчейки се да го отклони от черните му мисли.

Тогавя бейзаде Алеку, без ни най-малко уважение към песните на музикантите, им направи знак да млъкнат, изкреця им и им хвърли няколко къшея хляб и останки от печеното. Обърна се към абата и му държа реч, но най-напред се засмя гръмко.

— Господин абат дьо Марен — започна той, — хубаво е, когато пиеш хубаво вино, но лошо е след това да тръгнеш да вървиш. Затова нека да постоим още тук, докато има пълни стомни. Добре е да мълчиш, но още по-добре е да говориш глупости. Лошо е да не пиеш. А още по-лошо е да пиеш лошо вино, след като си пил хубаво. Така че трябва да изпразним запечатаните стомни. Защото доброто вино, господин абат дьо Марен, укротява тялото, ума и душата. Като ги укроти, прави човека по-добър. Като направи човека по-добър, господ ще го приеме с добро в своето царство.

Абатът слушаше внимателно и одобряваше.

— Три неща — потвърди той на свой ред, — три неща, ако не са много хубави, значи, са лоши: *carmina*, *vina*, *perro*, сиреч стиховете, виното, динята.

И двамата, като да бяха се разбрали по някои много сериозни въпроси, изведнъж се прегърнаха. А свирачите, щом видяха това, заридяха отново и се запровикваха. Тогавя бейзаде Алеку вдигна чело, изгледа ги строго и им заповяда да си затворят клюновете.

Господарката пъргаво се вмъкна в стаята с нова вест: баничките. Негова милост Грига постави на почетно място друга стомна. А дьо Марен направи ново изявление относно изключителната хармония между отлежалото питие и горещите и много вкусни банички със зачервена коричка. Поиска рецептата и веднага започна да я записва в своите бележки. Не можа обаче да разбере съотношението и пропорциите на продуктите, защото всички около него бяха изпаднали в твърде голямо въодушевление. Най-отчаяна физиономия имаше капитан Илие, а приятелят му Грига го милваше и целуваше и го подканяше да забрави всичко, и да отхвърли всичко зад себе си през тази нощ.

— Принце — каза абатът с широка усмивка, разкривайки душата си пред своя другар, — не се лъжа, като заявявам, че тези двама души са напълно щастливи по своему. Аз, както сте могли да се убедите, мога да се справя с най-чудновати гозби и да ги оценя. Мога продължително време да им оказвам чест и със същото достойнство да ги поливам с великолепно вино; но няма да допусна никой на този свят да ме види в състоянието, в което се намират техни милости.

— Така е — отговори Алеку Русет, — аз се гордея, че в това отношение мога да застана до ваша милост. Нашето побратимство започва добре и е редно да се прегърнем и ние.

— Но не преди да изпразним изцяло стомната, която ни разделя — съгласи се абатът.

След като изпразниха стомната, благославяйки съдържанието ѝ, господин абат дьо Марен, който чувствуваше съзнанието си съвсем бистро и леко, изведнъж усети, че краката му тежат като мрамор. Прие от другаря си братската целувка по челото с известна тревога, но после изведнъж, без всякаква причина, се развесели много.

Без подкана свирачите подновиха странното си ридание, което напомняше шумола на гората и шепота на земята. Но бейзаде Алеку захвърли под тях празната стомна, която стана на парчета, и те онемяха и наведоха глави.

— О, мой безценни приятелю — с въздишка заговори бейзадето, наведе се към абата и хвана пълничките му и меки като пресни хлебчета ръце, — разрешете ми да ви кажа, че трябва да възхвалявате бога, задето ви е създал човек, а не звяр, французин, а не молдованец, благородник, а не простолюден, абат, а не светец... Така можете да видите нищетата, в която ние, онеправданите, тънем тук на границата с варварите...

— Нима можете да бъдете нещастни, като имате такива вина и такива рецепти за банички? — невинно запита абатът, без да успее да се помръдне от мястото си.

— Можем, защото нищо не е в състояние да изкупи нашата неуравновесеност. Можахте да се убедите, господин абат дьо Марен, че ние живеем по места, където се зараждат и бушуват всички небесни и земни бури. Където злото се съдържа в същността на нещата, както медът в цветята. Ние тук се веселим, а на друго място хората гинат от чума или от сабя. Господ е разрешил на владетелите, на глада и на

мора да шествуват из страната ни. Тук, на това кътче от земята, което някога е било рай, сега няма нищо постоянно. Най-вече князете, те се менят по-често от всичко друго. Затова ме виждате мене, благородник и син на княз, да стоя редом с обикновени хора и роби, а моят баща, който е бил миропомазан, навежда глава в праха пред Велзевул, а над главата му виси заплашителен меч. Тежко ни! Особено когато се случи да ни сполети и друго нещастие, по-жестоко от всички.

— Мога ли да узная, принце, какво друго по-голямо нещастие може да има от тези, които ми изредихте?

— За мене, господине и скъпи приятелю, най-жестокото зло е любовта.

— Ах! Вие наричате това нещастие? Вероятно е грешка на езика.

— Напротив. Наричам го така и имам право. Тук, в пазвата си, нося писмо от тази, която ме обича и пред която се прекланям. Това писмо съдържа малко думи и много сълзи. Дадените от бога господари на тази, която ми е драга на сърцето, господин абат, никога няма да се съгласят да ме видят редом с нея.

— Защо, приятелю?

— Разделени сме с проклятие, господин абат. Моят баща бе свален, както имах честта и мъката да ви кажа. Княз Антоние Русет бе свален от престола и сега е заложен в Цариград. Свелянето му и съдбата му бяха подготвени от човека, който дойде в Яш да заеме мястото му, сиреч княз Дука. От друга страна, за новия княз аз съм трън, който той с мъка понася и който би желал да изтръгне от корен и да го стъпче с крака. Не може да стори това, защото съм в добри връзки със сераскера в Обрущица. Той ме търпи тук, защото ме смята побъркан и малоумен — известно е, че аз обичам твърде много гуляите и виното. Веднага ще ви стане ясно защо ви разказвам всичко това, като узнаете, че любовта ми е отправена към принцеса Катрина, дъщерята на княз Дука.

Господин дьо Марен въздъхна, той нямаше какво да каже за тази катастрофа. Бейзаде Алеку продължи с горчив смях:

— Да не мислите, господин дьо Марен, че не си давам сметка какво говоря. Но именно състоянието, в което се намирам, ми позволява да си разкрия душата. Съзнавам, че ваша милост ни най-малко не се интересува от моя объркан живот. Ала вие сте в състояние да ме разберете.

— Да! — с благородство призна господин дьо Марен.

— Значи, в състояние сте да ме разберете и можете да ме съжалите.

— Мога! — потвърди абатът. — Искам да ви изразя симпатиите си и да ви покажа, че ние винаги сме свързани, но не мога да се помръдна от мястото си.

Двамата се погледнаха като отдалеч, протегнаха ръце над софрата, хванаха ръцете си и ги стиснаха.

— Мога ли да ви разкажа — попита с просълзени очи Русет — как се случи това нещастие в моя живот?

Абатът наведе чело и кротко, с меден глас каза:

— *Sedamus amori*^[6]. Да си поговорим за вашето нещастие, принце. Бързам да го провъзглася за щастие, каквото и да казвате. Бих желал и аз все още да мога да понасям подобни удари, но вече не е възможно. И затова се задоволявам да философствувам по този въпрос. Както изглежда, принце, вие сте се видели и сте се залюбили. Другояче не може да бъде.

— Така е, господин абат. Би трябвало да се учудя как узнахте. Но аз все пак съм в състояние да не се чудя и нека пийнем още по една купичка от виното на Грига или, по-точно казано, на Матияш, внука на Фелтин Сасу. Срецнах я в манастира „Нямц“, скъпи господин дьо Марен.

— Да не би любимата ви да е калугерка? Тогава самият бог ще ви бъде душманин.

— Не. Тя е княжеска дъщеря и е стодена не по нейна воля за един куц човек, когото не може да понася. Става дума за Щефан, син на княз Раду, когото бих искал да видя мъртъв или съвсем побъркан. И тъй, видях я в манастира „Нямц“. Там бе отишла с майка си, княгиня Анастасия, за празника на Възнесение господне миналата година. Видях я, когато излизаха от килията на прочутата княгиня Руксандра, за която сигурно сте чували и където бяха на гости. Сред пъстрата навалица девойката се бе отдалечила за няколко мига от княгиня Анастасия. Оглеждаше се изплашена. Аз се приближих, подадох ѝ ръка и я заведох при майка ѝ. Тогава ѝ казах няколко думи.

— Разбирам и зная какви думи — въздъхна абатът. — Само толкова ли?

— Толкова. После влязох и аз при княгиня Руксандра, която ми е роднина, леля ми е, и бях толкова пламнал, че признах пред нея повече, отколкото трябваше. Тогава старицата въздъхна, спомняйки си за своите любовни мъки и нещастия от младите години, помилва ме и ми обеща, че ще намери сгода да прошепне на момичето за мен.

— Ето това се нарича благотворително дело. Тази княгиня Руксандра, принце, е сигурно същата, за която чувах да се говори във Франция и Полша. Дъщеря на княз Василе Лупу и нещастна съпруга на Тимуш Хмелницки, казашки хетман. В Краков се възхищавах на един неин портрет от младини и да си призная, изпитвах необяснимо съжаление...

— Наистина — отговори Алеку Русет — тя беше едно божие чудо, а сега е само печално същество. Тя беше посланикът на моята любов.

В този миг гръмко се извиси гласът на Грига, който поучаваше капитан Туркулец:

— И ти да знаеш, че на мен, когато се напия, ми идват на ум разни мисли, които ме радват, защото ме отличават от другите хора. Другите хора ходят върху гърба на коня, а на мен ми се иска да вървя с коня на гърба си. Те вървят по една пътека, аз искам да вървя по две.

— Има право — съгласи се Русет и започна да обяснява на абата признанията на Грига. Но не успя напълно. И от този момент, потънали и двамата в голямо блаженство, те се усмихваха и се разбираха, без да си говорят. Скоро зарязаха всякакви разговори като нещо съвсем безполезно, обърнаха се на различни страни и поеха пътя към сънищата. Грига ги погледна, намигна на Туркулец с лявото си око и сви презрително ъгълчето на устата си. Местните музиканти можеха да се провикват на воля. Слушаше ги отец Никоара, който продължаваше да яде и упорито пиеше само от виното на дедите си.

[1] Завеждащ княжеските винарски изби, болярски ранг. — Б.пр.

↑

[2] Щефан чел маре — княз на Молдова (1459–1504). — Б.пр. ↑

[3] Онова бе добро, а това е прекрасно (лат.). ↑

[4] Саси (от сакси) — население от немски произход, заселено в Трансилвания през XII и XIII век. — Б.пр. ↑

[5] В румънските княжества циганите са били роби. Едва в началото на миналия век робството им е било премахнато. — Б.пр. ↑

[6] Нека отстъпим на любовта! (лат.) ↑

VII

ЕДНИ СТОЯТ НА ПРИКАЗКИ, ДРУГИ СПЯТ.

Господин абатът беше по-уморен. Спеше с полуотворена уста, а дишането му се чуваше като леко мелодично свирукане. Дясната му ръка като лапа почиваше върху трапезата до канчето, а лявата висеше край тялото. Гърбът му беше добре подпрян върху същинска кула от възглавници, черги и губери, натрупани в дъното на големия креват в северния ъгъл на стаята. Лицето му, освободено от властта на волята, изглеждаше като на старче, с меки и заоблени, по детски добродушни черти.

Бледият лик на бейзаде Алеку беше напрегнат, с леко сбърчено между веждите чело. Неговият сън не беше така спокоен като на абата. Тревогите му от деня не бяха свършили и той продължаваше да ги изживява пълнокръвно и в съня си.

Наяве обаче той виждаше нещо твърде странно. Пред него стоеше сам бог, побелял и брадат, с развято джубе, сложил ръце на хълбоците си, с големи чизми на краката. Той го мърмеше със страшен глас:

— Ти ли си оня безумен болярски син, който от нищо не се бои на този свят?

— Аз съм — въздъхна бейзадето.

— Не се боеше от нищо и от никого, защото знаеше, че си син на княз Антоние. И бидейки под закрилата на баща си, ти извърши много безчинства заедно с други необуздани синове като теб, научихте се на лоши игри и пианство...

— Господи, светиня ти не съди тези, които пият вино. Така казват и моите приятели абат Пол и отец Никоара.

— За виното не те съдя. Ала ти си отвличал от селата невести и девизи, които са ти харесвали, и си прекарвал в забавления с тях. Задето си ги поругавал, селяните се надигнаха, проклеха те и се

оплакаха от тебе. А князът, нали ти е баща, не те наказва, както се полага, нито с пръчка, нито дори със слово.

— Господи, моят баща беше добър и кротък и докато той беше господар на тази страна, не наложи нови тегоби и народът живя в берекет и мир. Ако е съгрешил с нещо, наказанието му беше много жестоко, неверниците го мъчиха, както бе мъчен нашият бог Христос. А за това, което съм вършил, за което светиня ти казва, че било лошо, защо трябваше да ме наказва? Не са били лоши работи, а хубави — така си признаха тези няколко жени и девизи, с които съм прекарвал своите пролети.

— Как смееш, бейзаде, да говориш така?

— Смея, господи, защото никой не може да се забавлява с една жена, ако тя не желае. Така си я създах, светиня ти, и другояче не може да бъде.

Тогава господ-бог се усмихна и бейзадето видя пред себе си отец Никоара. Вече не помнеше, че бе разговарял с господ. Той му направи знак с канчето и отпи от виното.

— Слушай, бейзаде — каза му той, — да знаеш, че за тия ти дела знае и княз Дука. И е накарал свои хора да те наклеветят, да напишат жалба срещу тебе. Иска да те покори и да те смаже.

— Защо, отче? Аз на княз Дука не съм сторил никакво зло.

— Не си му сторил никакво зло, казваш, но аз не ти вярвам. Той те смята за един от своите душмани. А като научил, че принцеса Катрина ти е писала писмо, свъсил вежди и решил да затрие от корен рода на княз Антоние.

— Вярно е, отче Никоара, принцеса Катрина ми писа за мъченическия си живот. Да си призная чистосърдечно, аз смятам княз Джорджие Дука за душманин и варварин заради всичко, което е кроил против баща ми. Цветето, което цъфти в неговата градина, аз искам да откъсна не само от любов, а и от омраза към него. Аз, господи, те моля да ми помогнеш да изпълня намеренията си и ти обещавам свеци и литургия в девет свети манастира.

Господ или отец Никоара се приближи, благослови го и го потупа по рамото. С въздишка бейзаде Алеку отвори очи и видя до себе си капитан Туркулец.

Махна с ръка да отпъди видението пред очите си, помъчи се да си спомни какво се бе случило миг преди това, но не успя. Запита

объркан:

— Какво има?

Но като се огледа, разбра и се усмихна.

— Струва ми се, че нашият французки поп спи.

— От два часа спи, ваша светлост.

— Тогава само ние двамата сме будни. Другите къде са?

— Отец Никоара и Грига се развеселиха много, ваша светлост, взеха свирачите и отидоха в селото при приятели да ги вдигнат от сън и да се чукнат с тях. Смятам, че не след много време ще докарат цялото село. Доколкото разбирам, искат тук на място да направят едно кръщение и гощавка.

— Тогава нашата почивка много се удължава, приятелю Илие. На мен ми харесва.

— И аз не мога да кажа, че ми е противно, ваша светлост. И макар да не отказах нито едно канче на Грига и всеки да вижда, че и аз съм порядъчно пиан, то не мога да забравя, ваша светлост, че пан Валерие предаде попа на моите грижи със заповед да го отведе утре жив и невредим в Яш, в престолния град на княз Дука. Така че ваша светлост трябва да заповяда какво да правим.

Алеку Русет се замисли. Махна внимателно запушалката на стомната, наля си малко вино в канчето и отпи. Запуши отново стомната.

— Това ти показва, Илие, че макар и аз да съм в същото състояние като твоето, не си губя мислите. Струва ми се, че бяхме решили да пътуваме до Котнар и до Хърлъу.

— Господ насочи пътя ни надругаде, ваша светлост.

— Зная, Илие. Не от самохвалство искам да се отбием у дома с абат Пол. След това, което извършихме тука, не остава вече радост за друго. Като в любовта — последните мигове изглеждат бледи в сравнение с първите. Аз очаквах хабер от Яш. Твоето писмо ме накара да тръгна от къщи, преди да съм получил каквото очаквах. Като научих и случилото се в Събьоани, исках отново да се отбием в Хърлъу, за да видя дали не се е върнал нашият конник.

— Писмо от принцеса Катрина ли? — шепнешком попита капитан Илие.

— От нея. Непременно трябва да узная дали е заминал пратеник при Балабан в Лвов.

— Друг ли, ваша светлост? Може би трябва и този да заловя?

— Не. Хванал си един, това е достатъчно. Княз Дука дори и не подозира кой е пленил слугата му. И през ум не му минава, че този, който е прочел посланието, е разбрал за какво става дума. Ако сега прати ново послание до своя доверен човек Балабан, това значи, че няма мира и дава мило и драго да получи едни писма със своя подпис и печат, които се намират в Лвов.

— Това са ваши работи и сметки, ваша светлост — нехайно рече Туркулец. — Ако стореното от мен ви е било от полза, много се радвам.

— Сега, капитан Илие, ако е дошла вестта, която чакам, тогава аз съвсем спокойно мога да вляза в Яш и мога даже да отида да разговарям с негово сиятелство княза.

— Тази мисъл е май опасна, ваша светлост. Аз ще предам абат Пол на когото трябва и се връщам при моите работи. Княз Дука е начасничав човек.

— Въпреки това — усмихна се бейзадето, — аз ще сторя така, както казах.

Туркулец поклати глава и зачака утрото и трезвостта, която носи по-разумни мисли. Русет го разбра.

— Приятелю Илие, струва ми се, че ме познаваш добре. Никога виното и гуляите не са помрачавали ума ми. Похвалих се, че съм трезвен. Но щом съм спал два часа, аз наполовина съм се съвзел. Другата половина е винаги незасегнатата, значи, мога да се смятам за цялостен човек.

— Чакам час без хвалби, ваша светлост.

Бейзадето се засмя и потупа другаря си по рамото.

— Наистина, Илие, в това отношение с теб не мога да се меря. Ти си от желязно племе и никога не съм те видял да се напиеш. Има обаче хора, които пътуват на меки яйове и те ту потъват, ту се издигат, но не падат. Такъв е Грига, който ни почерпи с хубаво вино. А има и такива, които, като пийнат хубаво вино, умът им се изостря и разбират по-добре. Такъв съм аз. Ала най-достоеен е абат Пол, който спи.

Господин абат Пол дьо Марен въздъхна продължително в съня си.

— Тогава какво да правим, наша светлост? — запита Туркулец.

— Ето какво ще правим, Илие. Заповядай от мое име на Вълку Бърладяну да тръгне веднага за Хърлбу. Ако има писмо или някакъв хабер, да ми го донесе тука или по пътя за Яш. Когато бог благоволи да ни измъкне оттук, тръгваме да заведем абата до престолнината. Там, Илие, ще научиш, че съм се представил на княза, за да ме види и да се побои от мене. Да се побои от мене и да ме остави да си живея на моята земя. И да има грижа да не падне нито един косъм от главата ми. Да си гледам аз моите веселби, докато дойде времето да изпълним уговореното.

— Това можем да го сторим и по-рано, ваша светлост. Да се открадне една принцеса, не е по-трудно, отколкото едно обикновено момиче.

— Не, Илие, още не е дошло времето. Чакам свалянето на Дука. Искам да го сполетят две радости наведнъж.

— Както кажете, ваша светлост, и както заповядате. Аз отивам да изпратя Бърладяну.

Бейзаде Алеку остана известно време сам и се огледа неспокойно. Полека-лека абатът се бе отпуснал в ъгъла на големия креват. Той продължаваше все така мелодично да похърква, а тялото му си почиваше добре. Макар да не беше уморен, Русет се усещаше оплетен в някаква бодлива паяжина. Сънят беше изчезнал от паметта му, но отровата му бе останала в подсъзнанието и го измъчваше и сега, когато беше буден, с нови мисли, които не му даваха покой. С решителност, каквато умееше да си налага при особени обстоятелства, той се помъчи да се отърси изцяло от замайването на пиянството. Челото му беше все така набраздено, а в мисълта му се редуваха картини, които бяха само отражения на разсъжденията, предположенията и плановете му.

„Все пак трябва да бъдем внимателни...“ — промълви той.

Сред тишината на стаята отекна кукуригането на петлите отвън.

„Петлите пеят вече трета стража — пресметна в себе си бейзадето, — до разсъмване остават само два часа.“

Други петли отговориха от пръснатото по долината село. Тропот на кон се разнесе из двора.

„Бърладяну тръгва“ — помисли Русет и вдигна очи към прозорците, в които още блестеше светлината на пълната месечина.

— Изпратих Вълку — каза Туркулец, влизайки. — И една добра вест, ваша светлост. Стопанката приготвя необходимата кисела чорба от пилешки дреболии.

— Всичко е добре, приятелю Илие, ще похапнем, както е обичаят, и от тази кисела чорба, за да разсеем махмурлука от виното. Да се помъчим да изпразним и другите стомни, които все още са останали на домакина. Всичко ще сторим като порядъчни люде, които не се отказват от веселбите. Но нашите си работи няма да забравим.

— Виждам, ваша светлост, че добре мислите какво трябва да се стори.

— Не може да не мислим, приятелю. Освен това аз зная, Илие, че не е мъдър човек, който се надява на хубавите априлски дни, на милувките на жените и на милостта на големците. Така че ще бъде нащрек в Яш, при княз Дука.

— Както имах честта да кажа и аз, ваша светлост.

— Моите мисли и разсъждения са по-силни, приятелю Илие, защото аз зная повече неща от тебе. И все пак, като претеглям всичко внимателно, виждам, че в много неща мога да бъда дързък.

— Мигар наистина е необходима дързост, ваша светлост?

— Необходимо е, Илие, да стигна в Яш и да престоя поне една нощ там. И вечерта или през нощта, която ще прекарам в Яш, трябва непременно да видя принцеса Катрина.

Туркулец поклати глава.

— Защо клатиш глава? Смяташ ме за побъркан и съсипан от любов ли? Имам нужда да я видя, не за да ѝ кажа лъжовни думи, а за да я обвържа с клетва. Писмата ми не са достатъчни, трябва и аз да стигна до нея.

Бейзадето се засмя с краткия си смях, съпроводен със злобно свиване на устните и поглед изпод вежди. В този миг абат дьо Марен се размърда и отвори очи. Русет се изправи на крака и го поздрави тържествено.

— Какво има? Тръгваме ли? — запита с усмивка дьо Марен и се прозя продължително. — Струва ми се, че поспях малко. Готов съм да продължа, ако е възможно. Веднага ставам и яхвам коня, ако е необходимо.

— Тръгваме! — сериозно отговори бейзадето.

Дьо Марен се изправи и внимателно изгледа другаря си.

— Какво се е случило, принце? Да не би виното да ви прави проклет и суров? Аз, напротив, се чувствавам леко, добре ми е, а мраморът в краката ми се стопи. Ако желаете, тръгваме веднага за Яш.

— Най-напред за Котнар и Хърлъу... — намекна му със сериозен глас бейзадето.

— А, да, бях забравил. Но отлежалото вино и гощавката ни пресрещнаха неочаквано по пътя. Аз бих предпочел да довършим тук това, което сме длъжни да направим там. Две щастливи обстоятелства не могат да съществуват в един и същи час. Задоволявам се с това, което е тук, ако не се сърдите. Но ако заповядате друго, няма да се противопоставя, защото в краткото време, откак ви познавам, открих, че питая дълбока любов и възхищение към вас.

— Нека тъй да бъде — усмихна се Русет. — Но ми оставате длъжник, господин дьо Марен, със задоволството и радостта, от която засега се отказвам.

— О, знаех си аз, че съм намерил неоценим приятел... — напевно и с умиление каза абатът. — Водихме истинска битка с този шатрар, принце, и аз си признавам поражението. За повече нямам сили. Благодаря ви, че заповядвате да тръгнем за Яш. Навярно и господин Грига спи. Ще имаме грижа, като се сбогуваме с госпожата, да му предадем нашите поздрави и благодарности. Няма да го безпокоим. Така изисква благоприличието.

— Да тръгваме — реши бейзадето. — Нищо по-лесно от това. Но най-напред да се подчиним на закона.

— На закона ли?

— Да. Има неписан закон, който тук е безсмислен, макар да се нарича пак благоприличие. Трябва да изсърбаме една кисела чорба. От медицинска гледна точка, изглежда, е много полезна, защото премахва махмурлука от виното.

— Каква е тази чорба?

— От кокоши дреболии.

— Странно. Трябва да си отбележа, и ако наистина е добра за това, за което казвате, много ме интересува рецептата. Между хубавите неща в живота, виното без съмнение трябва да бъде поставено на челно място, ако го нямаше неудобството, че после се събуждаш в ужасно състояние. Поправителното питие, за което ми говорите, заслужава да се вкуси. Аз се подчинявам. А после тръгваме веднага.

— Разбира се, господин дьо Марен, — след като изпием с домакина определените стомни. Имаме още няколко.

— Но нали ми казахте, че господин Грига спи.

— Моля да ми бъде простено, аз не съм казал такова нещо. Той не спи. Отиде да събуди приятели и роднини, за да ги доведе тука при разпукването на зората и да придаде по-голям замах на празненството си. Отиде да събуди селото с музика. Както се вижда, забележителен борец.

— Хм! — промълви дьо Марен. — Битката още не е завършила. Смелост. Да приемем предизвикателството.

— Въпреки всичко, господин дьо Марен, днес ние трябва да бъдем в Яш. Негово височество княз Дука е известен и ни очаква.

— Тогава как ще сторим, принце? След като загубих всичките си вещи на границата на Полското кралство, възможно ли е да се изгубя и аз някъде по пътищата? Това би било извън всичко допустимо. Позволете ми да заявя, че пратеникът на крал Луи трябва да бъде точен в изпълнението на дълга си. Колкото е възможно... — добави той кротко, като отвори на свой ред стомната и си сипа малко от розовобялото вино.

Господин дьо Марен изпи внимателно, както му беше навик, няколкото глътки течно слънце и освежен, подскочи и направи няколко движения из стаята, сякаш в ушите му отекваха звуци на менует. После се заслуша. Въображаемата музика наистина се чуваше сподавена и далечна.

— Лъжа ли се? — запита той, заслушан с наведена глава. — Господин Грига ли идва? Значи, истина е?

Русет се смееше, но бръчката между веждите му си стоеше все така неизгладена.

— Приятелю Илие — обърна се той към капитана, — французкият абат е човек, с когото с мъка ще се разделя. Както виждам, той ми е липсвал в живота. И очаквам от него, когато стигнем в Яш, една услуга, каквато никой друг не може да ми направи. Затова гледай да не закъсняваме повече, отколкото се полага. Нареди на хората да бъдат готови.

VIII

МОЛДОВАНЦИТЕ ПОЗНАВАТ ЦЯР ЗА МАХМУРЛИИ ХОРА, НЕЗАВИСИМО ОТ КАКВА НАРОДНОСТ СА ТЕ.

Когато стопанката на Лазарел Грига с все същите движения на покорна робиня влезе и сложи на софрата чорбата за махмурлии, абатът поиска рецептата.

— Най-напред вкусете, господин абат — подкани го със смях Алеку Русет.

Абат дьо Марен вкуси от чорбата и венецът от коса около подстриганото му по калугерски теме настръхна. Затвори очи и стисна челюсти. И зачака внимателно да види какво ще му се случи. Киселата и гореща течност изведнъж уталожих вътрешния му огън и той изпита нужда да вкуси още една лъжица. Вкуси и трети път и забрави рецептата. Но Русет благосклонно му я даде.

— Подобно нещо, господин дьо Марен, няма да срещнете никъде по цивилизования свят. Тлъстото кокоше месо не е готвено с вода, която според една приказка на нашего брата, не я бива за нищо. Молдованците, хора с богато въображение, добавят, че не я бива дори и в ботушите си да я сипеш. Ако желаете, отбележете си и тази поговорка. Водата на това вариво е приготвена и подправена с ферментирали житени и просени трици. Прибавя се и черешово клонче. След като я сложи на топло върху пещта, стопанката по древен обичай започва да се кара на някой по-млад човек. Хока го и даже може да го удари. Само по този начин ферментацията добива необходимата киселост. Аз подозирам, че се изричат и заклинателни слова, но тях ги знаят само жените...

Дьо Марен разбираше как стоят нещата и заяви, че добре отбелязва в паметта си всичко, което му се казва. Но нямаше време да записва, защото ръцете му бяха заети с дървената лъжица.

— Във всеки случай — обърна се той учуден към Русет — не очаквах, че чорбата може да ми се стори толкова лоша в началото и толкова вкусна после. Това е химия, която ние не познаваме, а

рецептата, признавам със срам, я забравих веднага щом ми я казахте. Запомних само кавгата и боя. Но те, разбира се, не са достатъчни.

Докато той усърдно продължаваше да сърба, отвън сред врявата на свирачите се чу гласът на Грига, който пристигаше с приятели и роднини. Гълчавата остана отвън. Грига влезе наперено и се поклони благочестиво.

/// и чакат да бъдат изпразнени, за да им олекне и да идат и те да си отдъхнат.

— Желая да узная и аз за какво говори в речта си този почтен човек — каза дьо Марен, побутна настрана паницата и се обърна към другаря си. Бейзаде Алеку му извести за опасността, която ги заплашваше отвън. Абатът се замисли.

— Що се отнася до виното зад вратата, честитият стопанин има право... — реши той.

Русет се развесели и усети в себе си коварната възбуда от нощното опиянение, същата, каквато усещаше и у абата. Но решението му беше трезво и твърдо. Хапна от киселата чорба на стопанката Аврамия, изправи се и се опасва. Обикновената усмивка на лицето му беше маска, зад която се преплитаха дълбоки грижи.

— Господин абат, аз съм на ваше разположение — каза той любезно.

— Наистина ли е необходимо такова бързане — въздъхна дьо Марен, намерил отново радост в стомната на Матияш. — Странно! Колко хубаво изглежда пак виното след тази неочаквана чорба. Безкрайни са изненадите, които бог поднася на хората. Принце, колко път имаме да изминем до престолния град на Молдова?

— Господин дьо Марен, имаме да изминем малко повече от две станции път. Като яздим бързо и не се бавим, на четвъртия^[1] час от деня по ориенталската мода, когато князът сяда на трапезата, можем да влезем в княжеската крепост.

— Да възславим господата бога. Време имаме достатъчно.

Грига тържествено изпразни стомната в канчетата. Подаде канчетата в ръцете на честитите гости, взе своето, отвори вратата и нададе рев към роднините и приятелите. Русет излезе на чардака. Дьо Марен остави за миг канчето, наметна бързо пелерината си, грабна отново канчето и последва другарите си. Грига излезе, и подир тях, като държеше виното високо и го размахваше на студената светлина на

утрото. Дива врява ги посрещна. Дьо Марен видя различни мъжки лица, пре- ///

— Честити гости — каза той високо, — дойдох да довършим това, което сме започнали.

— Може, стопанино — съгласи се Русет. — Но ние трябва да си изпълним дълга и затова по изгрев-слънце ще яхнем конете и ще потеглим на път.

— Съгласен съм и се подчинявам, ваша светлост — отговори Лазарел Грига и пак се поклони. — Конете вече са изведени, слугите и войскарите чакат, остава само да довършите чорбата и виното от старите стомни, които са ми дар от моя приятел Матияш. На ваши милости са били отредени. С други хора аз вече не мога да пийна от тях. А ако благоволите да пийнете и от кофичките, които стопаните на това село и на тези лозя носят, идвайки с мен и със свирачите ми, то те много ще се възрадваат. Ако не можете, мъка ще свие сърцата им, ала скоро ще им мине. Но което е обещано с клетва, от него не можете да се откажете. Така че последните стомни, две на брой, стоят зад вратата много весели за този утринен час. Но мислейки за своето съвсем човешко занимание през изтеклата нощ, той им прости за нестройните кръсъци. Един твърде прегракнал оратор извиси глас с неестествени усилия, а носът му по големина и цвят му даваше право да застане начело на всички.

— Какво желае? Какво желае? — благосклонно се интересува абатът.

— Обяснява ни, господин дьо Марен, причината за тяхното нещастие.

— Какво нещастие? Нищо не разбирам. Състоянието, в което ги виждам, изключва тази дума.

— Господин абат, оня стопанин с червения нос ни осведомява буквално, че в тези лоши времена на хората не им е останало нищо друго, освен да плачат, или да се веселят. И те предпочитат втората алтернатива. Тук в тази страна, казва той, нищо не е сигурно освен данъците и смъртта. Затова тяхното веселие е рожба на отчаянието. Освен това, господин абат, те желаят да пийнем от кофичките с младо вино, което те са донесли, всеки от своето лозе.

Абат дьо Марен се смути не толкова от последната покана, която сметна за шега, колкото от връзката между мисли и картини, която

изведнъж изпъкна пред него в мрачен контраст, обединявайки появата на тези пещерни хора с безсмислената врява, която го обгръщаше. Сърцето го заболя като убодено с трън и той наведе запотеното си чело. Той всецяло и покорно се бе отдал на приятелството и веселбата, докато за хората около него удоволствието бе примесено с отрова. На утринната светлина Туркулец му се видя мрачен и суров наемник-грабител, Лазарел Грига с крива злобна усмивка, дори благородното и симпатично лице на бейзаде Алеку сякаш имаше друга маска и се усмихваше по друг начин. Но се усъмни и в себе си, и в собственото си разсъждение и смирено помисли, че и той изглежда другояче, не както в дните, когато не си е отправял никакви укори.

Възседна коня редом с Русет. А стопанинът Грига, непреклонен в решенията и клетвите си, донесе двете останали стомни на Матияш. Трябваше да ги изпият и двете, както бяха вече въоръжени и хванали юздите. Най-последно Грига беше доволен и се ухили. Абатът не беше чак толкова доволен, но също се усмихна.

— Принце — заговори той в следващия миг, — моля ви, предайте на домакина и на неговата стопанка моите най-топли благодарности за гощавката, която никога няма да забравя. Трябва да си отбележа много неща, между които най-вече двете рецепти. И ви моля най-настоятелно да ми съобщите тайно моя дял в разноските по това гостуване, което, право да си кажем, с нищо не може да се заплати.

— Господин дьо Марен — отговори Русет, — в нашата страна няма странноприемници и ханове и стопаните не познават друго заплащане освен това, което виждате. Ако забелязвате, не само Грига, но и отец Никоара е много натъжен от заминаването на ваша милост и няма да се учудя, ако ги видя и сълзи да проронят.

Тъй като най-нежната част от тялото му все още беше овладяна от великодушието на отлежалото вино на Матияш, щом чу това, абатът не можа да се сдържи и слезе забързано от коня. Спусна се към Грига и го прегърна. После се обърна към своя брат во Христа, отец Никоара. Сметна за редно да не забрави и стопанката Аврамия, която, засрамена и изумена, закри уста с ръката си и веднага се отдръпна. След това последно геройство той отново възседна коня, подпомогнат от десетки ръце. Сред разногласата врява стопаните капнаха по няколко капки

вино в праха за помен на мъртвите, преминали в царството на покоя, и в чест на чуждите гости.

Съпроводен от глъч и писък на струни, абат дьо Марен най-после потегли с другарите си към Яш.

[1] По днешното часоброене отговаря на 10 часа сутринта. —
Б.пр. ↑

IX

НА ПЪТ КЪМ ЯШ.

Големият път към престолнината и по онова време минаваше през долините на реките Бахлуец и Бахлуй. Наричаха го големия път, защото беше стар, откак свят светува. Ала през многото изтекли години никому и през ум не бе минало да направи от този стар друм истински път. Той представляваше лъкатушна диря от коли, копита и човешки стъпки, добре отъпкан и лъскав като каиш в сушава време и същинско лепкаво мочурище в дъжд. Небесните води бързо проникваха в него, вятърът и слънцето много скоро го изсушаваха. Той като че ли вървеше наслуки, колебливо криволичейки към Търгу Фрумос или към Подул Илоайей, навлизаше в някоя урва, изкачваше се по някой рид, но накрая завършваше добре, стигаше целта си. Бахлуй течеше лениво между палурища. Отвъд тези папурища започваха ливади, които сланите и снеговете унищожаваша неокосени. По хълмовете отдясно и отляво се издигаха горите господни, в които всеки можеше да влезе с брадва. Вълците се местеха според времето, ту от гората в тръстиките гъсталаци, ту от тръсталаците в гората и търсеха най-вече да са около села, за да могат да продължават войната си с добитъка на хората. Но по времето на княз Дука имаше малко селища по тази богата долина, защото неотдавна тук бяха зимували татарите, които бяха рушили и унищожавали всичко. Татарите бяха последвани от грабителските набези на полски чети, от глада и чумата по времето на княз Думитрашку. Язове на Бахлуй се бяха задръстили с тиня, водениците бяха замлъкнали, ханове стърчаха с по три стени и изгорени покриви — местата на запустелите села едва се забелязваха срез високия бучиниш, кладенците бяха замърсени от лешове, кръстове сочеха неочаквана смърт, цялата гледка на щастливите някога селища разкриваше милостта на князете и царете, както и богатата на нашествията и войните, които никога не спираха. Братята калугери от манастира „Нямц“ бяха разгласили навсякъде из Горна Земя, че ще се

появят и други жестоки знамения, защото краят на света не е далече. Така че на човек не му оставаше нищо друго на тоя окаян свят, освен да се обърне към душата си за пост и молитва и да се откаже от всичко: от облекло, накити и пари, за да бъде гол и чист с молитва на уста, когато затръби медната тръба на Страшния съд. Някакъв калугер бе донесъл писмо от Светия гроб в Йерусалим, което било намерено под един камък в олтара и носело подписа и печата на Пречистата дева, която приканвала света за сетно покаяние.

Молдованците слушаха внимателно тези истории и вести. Жените въздишаха с горчивина и за първи път се замисляха за греховете си. Мълвяха молитви и носеха дарове за свещениците и монасите. А мъжете, след като чуеха тези приказки, нахлупваха калпаци над носа си и си мислеха, че ако настъпи краят на света, то той ще бъде край за всички, и исканите жертвоприношения и дарове няма да помогнат нито на светите отци от манастира „Нямц“, нито на отците от другите манастири. А и Светата дева няма нужда от храна, вино и дървено масло, защото се намира сред вечната светлина на небесния отец. По-добре да натоварят каквото могат и да минат отвъд границата, да се подслонят някъде в планините или из пущинаците, където има покой и мир.

Така че голяма част от Молдова покрай главните пътища беше запустяла и преподобните отци от манастирите с право се окайваха във всичките си молитви и служби, че простите люде вече вярват твърде малко. За такова незачитане на божиите заповеди наистина си заслужаваха наказанието, на което бяха подложени.

По този главен път в първите часове на утрото яздеха бейзаде Алеку и абат дьо Марен. Молдованецът даде тези обяснения на чужденеца, както и някои други. Но умората от нощната гощавка ги надви и те се умълчаха и като че ли известно време дремаха на седлата, отпуснали свободно юздите.

Дьо Марен се зарадва, когато чу името на града, през който щяха да минат. Но Търгу Фрумос^[1] бе твърде далеч от красивата представа, която предизвикваше името му. Малко дюкяни, отворени предпазливо и със страх, под нещо като навеси от шинди, един хан с разрушени сводове, няколко неотдавна изградени къщички, които вече бяха готови да рухнат; наполовина зарити в земята колиби на цигани-роби около няколко по-представителни къщи.

— Там живее боляринът, сиреч благородникът на тези места — обясни бейзаде Алеку, нарочно премълчавайки, че това бяха княжеските конаци. — Абат дьо Марен се мъчеше да разбере неразбираемото. От няколко дни бе видял достатъчно много неща и също толкова много бе чул, за да се убеди, че всяко нещо в този варварски край си има свой собствен пулс и определен жизнен закон.

— Този град, принце, колкото и да е красив, решително не е това, което аз си представях — каза той, като се мъчеше напълно да се разсъни. — Надявам се на друга среща. Какво по-забележително селище ни очаква по пътя.

— Другото селище, господин абат, което виждам, че очаквате с нетърпение, носи името на една жена, за която се разправя, че била неизказано хубава.

— Подул Илоаей^[2]! — учуди се абатът, след като чу превода на името. — Ето най-послед един мост в тази страна.

Господин абат дьо Марен беше наистина изненадан. Първо, нямаше никакъв мост. Второ, не беше и град. Беше едно повторение на градеца с гръмкото име, а около него блатата на река Бахлуй отразяваха освен сюжетите за живопис същото зеленикаво небе и мекия като на старо злато блясък на слънцето.

Спряха се да починат край един кладенец с мъдро геранило, което им се поклони и ги почерпи с вода. После отново потеглиха на път.

— Скъпи мой господин дьо Марен — рече бейзадето след дълго мълчание, — позволете ми да се възползувам още веднъж от приятелството, което благоволявате да ми засвидетелствувате. През твърде краткото време, откак сме заедно, имахме малко възможност да се опознаем истински.

— Принце, вие завинаги сте спечелили приятелството ми — възрази абатът, — най-вече защото, покрай многото хубави неща у ваша милост аз виждам във вас човек, който е в пълно противоречие с всичко, което го заобикаля. Вие сте повече наш човек, отколкото човек на ориента.

— Благодаря, господин абат, за тези ви думи. Държа все пак да ви докажа още повече, че не се лъжете, като ми оказвате доверие и приятелство. Искам да ви разкажа една приказка.

Абат дьо Марен го погледна усмихнат.

— Качеството ми на духовник, господин Русет, изглежда, ми дава правото да слушам изповеди. Част от признанията си вие започнахте нощес. Да не мислите, че съм забравил.

— Толкова по-добре. Сега искам да се върна малко по-назад. Но не много. Не са минали и две години, скъпи господин дьо Марен, от времето, когато над тази страна и този народ господствуваше моят баща княз Антоние. Не искам да го хваля, защото съм негов син. Хвалят го неговите дела и споменът, който е оставил. Аз, господин дьо Марен, не бих могъл да кажа, че през живота си съм следвал правия път: много съм грешил, предостатъчно глупости съм сторил и може би ще се учудите, като ви заявя, че не изпитвам никакви угризения на съвестта. Делата на моя баща обаче бяха съвсем други. Той беше толкова добър към народа, че аз мога спокойно да ходя из страната, закрилян от светлината на спомена за него. Моите щуротии вдигаха шум, по нали съм син на княз Антоние, за мен нямаше закони, които да ме накажат, а хората ми прощаваха. Не мога да заявя, че нямам достатъчно врагове, но враговете ми също имат свои грехове и търпимостта е взаимна. Говоря за простите люде: гостоприемството, което бе оказано и на ваша милост тази нощ, е също доказателство.

Това, което сте видели, господин абат, през няколкото дни, откак сте навлезли във владенията на войната и нашествията, на мора и глада, преди две години не съществуваше. Княз Антоние беше човек с късмет. А тази страна, когато бог се смили над нея, разцъфтява с всеки изминат ден като градина на пролет, след като са отминали зимните стихии. Всичко в Молдова, господин дьо Марен, е кратко, преходно и бурно: и доброто, и злото. Преди две години тези места бяха населени и цветущи. Сега не са.

Освен всичко изброено дотук, вина има и човекът, който сега управлява тази страна. Към всички споменати злини трябва да прибавим и нападта на данъчния грабеж, който според мен не е познат в никоя част на земята. Присъщата за сегашния княз данъчна система се прилага за нещастие при особено изключителни обстоятелства. Княз Антоние, моят баща, не трупаше съкровища, както правят ориенталските тирани. Той се радваше на благоденствието на народа и когато го свалиха, беше беден. Княз Дука обаче е организирал държавен грабеж.

Към всичко това, скъпи приятелю, се прибавя и едно съображение. Падането на моя баща се дължи на великия днешен княз. В нашата страна тронът се печели от агарянските тирани, оскърбителите на християнството, чрез интриги и бакшиши. Наистина същата съдба очаква и княз Дука. Но аз не мога да забравя, че той е причина за падането на баща ми. Още повече, че дипломатическото отзоваване на княз Антоние, както бихте го нарекли ваши милости във Франция, бе съпроводено с вериги и затвор. Не по някаква вина, нито поради оплакване от страна на народа или поради предателство. Господарите от Истанбул го подложиха на мъки, бодяха го с нажежени игли, забиваха му тръстикови трески под ноктите, караха го да гълта копринени тюлбени и му измъкнаха червата от устата. Подлагаха го на мъчения, за да го накарат да каже къде са скрити съкровищата му. Това стана по доброжелателния намек на княз Дука, неизречен, нечут намек, но аз го зная.

Моят баща, господин дьо Марен, не умря. Беше помилван и сега живее свободен и беден в Цариград. С божията милост може би пак ще стане княз. Тук е ключът на моята изповед, от който ще разберете, че аз за това живея тук.

Макар никой да не вярва, че мога да се занимавам със сериозни неща, аз все пак се занимавам и с такива работи в часовете, когато не гуляя. Така че успях да си създам, от една страна, добри приятели в двореца на неверниците. Няколко пъти бях викан в Цариград; като син на княз ми бяха отправени укори за някои мои щуротии, за които се бе чуло чак там. Но турците, господин дьо Марен, понякога съпровождат жестокостта си със странна търпимост. В лицето на сераскера Шишман Ибрахим паша, който тогава беше в Обрущица, а сега е в Журавно, аз намерих свой поклонник и най-вече — приятел. Той е мъж, който много цени виното и веселбите.

— Принце — прекъсна го абатът, — не вярвах, че неверниците могат да имат такива достойнства.

— Имат, господин абат, за щастие на християните. Освен приятелството ми с някои от неверниците, аз имам връзки и в Полското кралство. От приятелите си християни научих нещо изумително. Княз Дука след второто си падане^[3] от престола в момент на недоволство потърсил помощ от християните. Всички, които сме коленичили под ятагана, господин абат, се надяваме в победата на

кръста и се надяваме, че това ще стане колкото се може по-скоро. Така че и княз Дука написал писма — две на брой, до един крайграничен кастелан, който ми е близък чрез моя приятел Владислав от Катовице.

— Разрешете, принце — прекъсна го абатът. — Макар моята мисия да няма никаква връзка с политиката, мога да потвърдя, че и аз узнах за тези документи посредством Николаус Забороваки, велик сановник в канцеларията на Жеч Посполита и тъст на нашия общ приятел пан Владислав Камински.

— Господин абат — продължи Русет, — потвърждението на ваша милост ми доставя огромна радост. Макар да не се занимавате с подобни работи, си помислих, че може случайно между многото вести, които сте събрали в Полша, да се намира и тази. Имах нужда да се уверя, че тези писма съществуват. Те представляват за мен двойно оръжие.

Абат дьо Марен изгледа под вежди бейзаде Алеку и прехапа устни.

— Не се ядосвайте, скъпи приятелю — продължи Русет, — че ми издадохте една малка дипломатическа тайна. Това е християнско благодеяние. Освен тези писма аз познавам боляри, които са избягали от доброто на Дука в Полша или Влашко; и те вършат неща, каквито обикновено се вършат в нашите страни, управлявани от капризите на времената, на турците, и бих казал, и на бога. — И ето, господин дьо Марен, аз ви съпровождам до Яш, поставяйки се до известна степен под ваша закрила, защото лесно е да разберете, че княз Дука не може да ме гледа с твърде добро око в своя престолен град. В Яш имам и приятели, които все още си спомнят за княз Антоние и не обичат днешния си владетел. Необходимо ми е да науча новините, които те знаят. Накрая има и други неща, които може би не ви интересуват. Но най-важното, господин дьо Марен, е моята любовна връзка, за която ви разказах, когато пиехме вино в дома на нашия предпочтен приятел шатрара Лазарел Грига.

— Наистина — намери дьо Марен стога и време да покаже съдържаното си удивление, — много желая, господин Русет, да ми обясните как свързвате това чувство с всичко, което ми разказахте досега.

— Господин дьо Марен, господствата в Молдова са краткотрайни. Княз Дука, надявам се, скоро ще си отиде. Принцеса

Катрина ще остане тук. И двамата ще чакаме по-добри времена. И тогава ще простим и на едната страна, и на другата. Засега се браня от войната, която ми е обявил князът — не открито, а потайно, с преплетени една върху друга мрежи по метода на нашите деди от Византия. Започнах толкова отдалеч, скъпи господин дьо Марен, за да завърша с една молба.

Абатът мълчаливо му стисна ръка.

— Осмелявам се да ви помоля — продължи със снишен глас Русет — да кажете, ако имате възможност, една утешителна и обнадеждаваща дума на онази, която ми е на сърцето. От всичко, което става на този свят, от страданията и бедствията, може би ще пребъде само това чувство.

Дьо Марен въздъхна.

— Принце, бих желал това чувство да е искрено. Да се надяваме, че то ще изплува отгоре като чист зехтин. Обещавам ви това, което ми искате, стига да имам възможност да видя господарката на сърцето ви.

— Господин абат, ще я видите, ако изразите желание пред княза. Така ще се запознаете и с княгиня Анастасия, която е същинска светица и благородница.

Мнението на Русет за княгинята можеше да се изрази с поскромни думи, но той чувствуваше, че абатът има нужда от поприповдигнат тон. И наистина френският абат изглеждаше убеден.

— Ако аз действително мога да очаквам такова помощ, която никога няма да забравя — завърши бейзаде Алеку, — тогава, надявам се, че принцеса Катрина, като знае, че съм наблизо, ще се опита да ме види.

— Възможно е — усмихна се абатът. — От всичко разказано ми, принце, разбрах много и тъжни неща. Като отида в Константинопол, ще видя княз Антониг и, кой знае, може да му бъда от полза. Ще видя и принцесата. Пожелавам на любовта да преодолее всичко, което не е любов. И накрая, малко ме е срам, но трябва да добавя, че сега още повече съжалявам за нашата раздяла, която приближава. Не съм дипломат, но вашите уроци биха ми били от полза.

Бейзадето въздъхна и стисна за миг тънките си устни. Дьо Марен видя бледото му лице да се оживява и му стисна ръка, заличавайки по деликатен начин иронията в края на фразата си.

Мълчанието отново застана между тях и ги поотдалечи един от друг. В това време ги настигна Бърладяну на отпочинал кон, взет от конюшната в Хърлъу. Яздешком се приближи до Русет и почти незабелязано му подаде една кожена чантичка, която може би съдържаше очакваните писма.

[1] Красив град (рум.). ↑

[2] Мостът на Илоая (рум.). ↑

[3] Княз Дука на три пъти е бил владетел на Молдовското княжество (1665–1666, 1668–1682, 1678–1683) и един път във Влашко (1673–1678). — Б.пр. ↑

Х

ПРЕСТОЛНИНАТА НА МОЛДОВА, НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО КНЯЗ ДЖОРДЖИЕ ДУКА И НЕГОВИЯТ ДВОР.

По онова време Яш беше стар и прочут град. От сто и повече години беше постоянна престолнина на Молдова и махалите му се бяха разраснали, улиците в центъра на града бяха отрупани с нови къщи на търговци и боляри, а княжеският дворец бе подновил кулата си, горните катове и помещенията на стрелците. И все пак, въпреки че бе станал по-голям, въпреки блестящите му божи обители, той си беше останал едно ориенталско селище. Не се виждаше в реда или, по-добре казано, в безредието на улиците никакъв план. Всеки местен жител, бил той болярин или обикновен човек, караше да му построят — рядко с мистрията, повече с брадвата — къщата и пристройките към нея според настроението си в момента, изпитвайки понякога особено удоволствие да я обърне с гръб или с едната страна към другите къщи, а те, нахвърляни сякаш по най-невероятен начин от весел вятър из градините и дворищата, бяха така разположени, че минувачът, който търсеше нещо, следван от ожесточени кръсъци и лай, се загубваше из улици, улички и криви сокаци, между плетени от пръти огради, изпочупени дъсчени стобори и разрушени зидове сред смрадливи локви и мочурища около чешмите. До голяма, зидана от тухли и орхейски^[1] камък, по болярски просторна къща, се гушеше порутена дървена къщичка със сламен или камъшен покрив. Често пъти пред вратата на малката къщичка имаше посадени цветя, докато съседната голяма и запустяла къща показваше олющената си мазилка и повисналите като мъртви крила прозорци. Този велик и прославен град сякаш не държеше да бъде измит и чист, нито да си покаже лицето. Нито пък искаше да мами чуждоземците, обичащи безсъдържателните форми. Сметта и лешовете биваха изхвърляни по всички друмища и мегдани и около тях кучетата водеха битки с прасетата. Тези кучета, от едрите овчарски песове до малките кутрета, показваха изключителни разновидности и външности. Другите участници в битката приличаха

на изродени глигани, бяха страшно слаби, но неописуемо ожесточени. Войната между тях беше до известна степен санитарно благо за града.

Клатушкайки се, като да се движеха по вълни, каруците и керваните на търговците и простолюдието преминаваха по тези опасни места, наречени улици, и спираха на големия мегдан до Бейлика^[2]. Там в неделни и празнични дни имаше отворени кръчми, свиреха свирачи, провикваха се сакати и слепи просяци, търговци от всички еснафи нареждаха сергиите и търпеливо очакваха мющерииите си.

Големите манастири „Голия“, „Свети Сава“, „Три светители“, както и по-малките, стояха затворени зад стените си. А благочестивите дебели игумени управляваха пълните си като кошери стопанства и отделяха това, което се полага на Света Гора, на Румелия и на Йерусалим. Под осветените сводове отците пееха елински песнопения, поклащаха се в троновите и мечтаеха за небесното блаженство в бъдни времена и за земното в настоящия ден и час.

Тази смесица от манастирски обители, големи, оградени със зидове къщи, малки бедни къщурки, дюкяни, калища, ливади и мегдани обхващаше местата от горната улица, дето е църквата „Свети Николай Бедни“, та чак до Къкаина и река Бахлуй и до Крепостта на княжеския дворец. Там около двореца беше търговското средище с митницата и хановете. А по стръмния бряг на Бахлуй бяха изкопани копторите на циганите, на просяците и свирачите, та чак до големия яз на река Фрумоаса, в чиято лъскава повърхност сред огромни бодили се оглеждаха бесилките на злосторниците. Над Бахлуй се виждаха мостове към Репедя, Хлинча и Бърнова, в посока към княжеската странноприемница в Шанта. А върху скалите над Фрумоаса се издигаше новият манастир е бели зидове „Четацуя“. Пак над Бахлуй на запад се виждаше манастирът „Галата“, заграден също със зидове. А на север бяха лозята от околността на Пъкуровата чешма и ридът и горите на Копоу.

Тук владееше княз Дука със своя боздуган и двата туя^[3] на своето трето господство. До старата църква „Свети Николай Богати“, построена от княз Щефан, на края на голямата улица се издигаше портата с кула и параклис, пазена от въоръжени слуги. От кулата зидът тръгваше на четири страни, като на всеки ъгъл имаше малки кръгли кулички с бойници. Между тези стени голямата къща на княза, където бяха тронната зала, канцеларията на спатара^[4] и Диванът^[5],

отличаваше от малките къщи на княгинята. По посока към църквата „Свети Николай“ имаше още една порта, по-ниска, която водеше в помещенията на драгуните, а към Бахлуй друга, към помещенията на сеймените^[6]. В безредие край зидовете се нижеха помещенията за слугите, дървените конюшни, стопански постройки, складове, подземни проходи и тъмници. Навсякъде суетня и тичане, защото князът по навик още от първия час на деня бе вече на крака и бе слязъл в малкия чертог, за да се запознае с работите на деня, да види сметките на хазната и да раздаде правда на народа. Големите порти бяха разтворени, също така и вратата на Дивана. Множество прости люде чакаха коленичили, поставили калпаците си на земята до себе си, навели глави, с повиснали в очите дълги власи. Имаше и такива, които чакаха да ги повикат прави, но твърде смирено и благочинно. Те бяха разеши, пристигнали на коне или с каруци, още в тъмни зори, защото Диванът им бе определил днешния ден. Носеха в кожени чанти грамоти и свидетелства, тапии и хрисовули, идваха по стари дела с много съмнение в земните съдилища и с неясна вяра в непогрешимостта на Страшния съд, пред който всички ще бъдат изправени. Най-напред се бяха нахранили добре под чергилото на каруцата или до коня още по изгрев-слънце и сега можеха да чакат чак до вечерта край стените и под стрехите.

Имаше и други, които не стояха с чело в праха. Те бяха дошли със страшна жалба против своя старейшина. Бяха група бедняци от града, някои сакати с една ръка или един крак, други еднооки или слепи, трети в цветущо здраве — тия последните имаха хубави гласове на псалтове. За извършената неправда при разпределяне местата за просене те бяха дошли вкупом, овладени от страшна ярост и ожесточение. Чакаха на изградения от княз Антоние чардак, който водеше към помещенията на княгинята. Надяваха се да могат да излеят с крясък оплакванията си или лично на княз Джорджие, когато отива при съпругата си Анастасия, или на княгинята, която оставяйки за миг домакинството, би благоволила да се приближи. На тях им трябваше друг старейшина — защото сегашният, Агапие Къоравия, беше недъгав не само в очите, но и в акъла. Толкова злоба бе предизвикал в еснафа, че повече и не можеше да бъде, оставаше само негово височество да го удари с боздугана си или пък по-добре да накара войниците да го

хвърлят в Бахлуй, ако ли светлият княз не намери за по-подходящо да му метне примката и да окачи на бесилката тая вонлива гадина.

Болярите пристигаха в Дивана повечето на коне. Първи се представи Санду Бухуш, хетманът. Щом слезе от коня, той изпрати бърза вест до княза, който го прие веднага в стаята за тайни разговори, която се намираще до малкия чертог.

Бухуш беше беловлас, по-висок от княза, но като него дебел. Имаше изпъкнали очи и бърз говор.

Княз Дука го изгледа изпитателно. Разбра, че хетманът ще се пръсне от нетърпение да каже някаква необикновена вест, значи, тази нощ бе станало нещо в Молдовското княжество. Понечи да обхване брадата си, докато чака първите думи, но спря обичайното си движение, защото току-що бе къносал тази част от лицето си. Нарамзи гъркът, неговият берберия, цял час бе отделил заранта за тази работа.

— Какво ще ми каже твоя милост, хетмане? — запита владетелят, като смръщи вежди и присви очи. — Да не се е случило нещо на пратеника от Френско, когото чакаме? Наистина ще бъде неприятно.

— Не само неприятно, ваше височество, но и вредоносно за нас. Особено сега, когато френският крал показва по-голямо приятелство на султан Мехмед и иска да го насъска колкото се може повече против императора. Ако пратеникът изпадне в беда, агарянциите ще се нахвърлят върху нас и тогава ние, верните на ваше височество, ще страдаме много. Но на французина му няма нищо. Нося добра вест, ваше височество, не берете грижа за това.

— Как е преминал през Събьоани?

— Можел е да мине, но не е минал. Туркулец, който го съпровожда, изглежда, е разбрал от по-рано, че се е случило нещо, и е заобиколил. Този Туркулец е достоен стрелец и аз бих искал той да бъде на служба при ваше височество.

— Добре. Ще видим. На мен никак не ми са драги нашенци, които се главят на служба при чуждоземните.

— Трябва да търсим техните мишци, ваше височество, не ума им. Така сторих с Константин сердарина, който на времето си е бил ротмистър на полския крал. Щом усетих, че в Събьоани е задухал друг вятър, аз го изпратих с един отряд стрелци, както заповяда ваше височество. Добре е наредил ония немци, едни е изклал, хванал и език. Ваше височество имаше право, като мислеше, че са били обирници и

скитници, писмото от Полско изразява добра воля и желание за мир. Не можеше пан Валерий да накара немците да хванат или да ограбят пратеника — ние твърде добре познаваме пан Валерий като верен и справедлив шляхтич. Малцина поляци са като него, а е и приятел на ваше височество, не открито, така го налага времето, но добър приятел. От пленения немец Кантемир узнал, че онези безумци, които са стигнали чак до долината на Сирет, са нахлули без знанието на поляците. Може да са били пратени с някоя тайна заповед отвътре, от комисарите на императора? Аз мисля, че е така.

— Както ти казах вчера — обади се князът.

— Точно така е, както предполагаше ваше височество. Не вярвам някой да е успял да се добере до границата. Щом са се пръснали, ще ги избият селяните. Живият език го хвърлихме в тъмница. Що се отнася до французина, няма и час, откак получих хабер от Туркулец, че са поели към Търгу Фрумос. Спрели са в едно село. Преди обед ще влязат в Яш, водейки пратеника жив и здрав в престолнината на ваше височество. С тях идва и Алеку Русет.

— Какво? Добре ли чух? — сепна се князът и погледът му блесна настрана. Хетманът и сега не съобщи добрата вест. Все още я криеше.

— Да, разпитах човека. Идва дотук от приятелство към французина. Изглежда, че познава попа отдавна и разговаряли с голяма любов един към друг на латински език. Но от Алеку Русет зло не можем да очакваме, ваше височество. И в това отношение всичко е добро, ваше височество.

— Хм! С тоя безумец аз имам и други сметки. Да му съобщиш да дойде тук да ми се представи.

— Ще дойде, ваше височество, не се безпокойте. Той трябва да се подчини на силата. Макар добър приятел да му е сераскерът Шишман, който има три туя, той добре разбира, че живее с нас, а не с него. Нося други вести, ваше височество, които ми предаде капитан Декусара от Орхей.

— Какви вести?

— Лоши вести, ваше височество! — със спаднало въодушевление и с ококорени очи рече Бухуш.

Без да се помръдне, князът изгледа внимателно, втречено великия хетман и разтърси глава.

— Хетмане, ако беше нещо наистина толкова лошо, щеше веднага, още щом влезе, да ми изтърсиш вестта и нямаше нито миг да чакаш.

— Не е нещо, което да засяга пряко ваше височество — отговори Бухуш. — Засяга страната ни.

— Говори! — заповяда князът с престолено спокойствие.

— Орхеенци и лапушненци, ваше височество, пак се канят да се надигнат.

— Ха! Пак ли искат да ги ядат гарваните и червеите? Кажи! Кой казваш, че ти донесъл вестта? Капитан Декусара ли? Какво знае той? Искат да се бунтуват ли? Как искат да се бунтуват? Не се ли е свършил родът на метежниците? Забравиха ли патилата на ония, които тръгнаха с Михалча Хънку^[7]?

Той изведнъж започна да се разхожда из стаята със сключени отзад ръце и наведена към гърдите брада. След като мина два пъти пред Бухуш, спря се срещу него и изпуктя ядосано:

— Е?

— Аз казах, ваше височество, че пак се канят — отговори старият хетман. — От приказките и намерението до извършването има дълъг път. Вчера Декусара е заловил едни писма за орхеенци. Донесли му ги негови хора. Тези писма, изпратени от страна на княз Думитрашку Кантакузин, обещават какво ли не на размирниците и ги подканят да се вдигнат на буна, да започнат метежи и размирици...

— Как от страна на Думитрашку Кантакузин? Възможно ли е? Не е за вярване.

— Въпреки това Декусара ми донесе писмата, ваше височество, ето ги. На орхейските разеши и дребни боляри ги е занесъл слуджерът^[8] Лупу.

— Ха! Слуджерът Лупу ли? — засмя се ядосано князът и дръпна писмата, които хетманът вадеше изпод контоша си. — Дай ги насам. Слуджерът Лупу, когото дарих с милостта си и му дадох хляб? Видиш ли, хетмане, и сега както винаги на доброто не се отплащат с добро. Той ли е донесъл и предал писмата?

— Той, ваше височество. Така казва Декусара.

Мълчаливо, предвквайки съдържания си гняв, князът припряно разтвори писмата и ги прегледа набързо. Приблужи очи до подписите и печатите, помириса ги, вдигна чело и втренчи поглед в Бухуш.

— Какво казва Декусара?

— Той, ваше височество, яхнал коня и препускал дотука, като спирал само за да сменя конете. Когато тръгвал, все още било спокойно. Но в този край разешите и дребните боляри много пъти са се показвали неверни.

— Питам те какво казва Декусара за писмата. Прочел ли ги е, разбрал ли ги е?

— Виждам, че и ваше височество като мене се съмнява. Декусара, който има остър ум, също стоял и умувал. Не може да има цариградчанин, който да е толкова лишен от ум, че да праща по света писма е подписи и печати. Може да прати слова, но не писана реч. Също както мисли ваше височество. Така сметнали и дребните боляри, които донесли писмата на Декусара, страхувайки се от капан.

— Не разбирам.

— На люде като тях ваше височество може да прости. Дръзнали са да си помислят, че тези писма са лъжливи и идват не от Цариград, а от престолнината, за да ти размирят и после стрелците да се нахвърлят със саби върху тях. Откак ваше височество се е върнал на престола, те много се боят от гнева на ваше височество. Знаят, че ги мразите, откак се вдигнаха на бунт с Хънку. Когато ваше височество по волята божия ни напусна, те си помислили, че най-после ще си отдъхнат. Сега, откак бог отново пожела да заемете престола, те живеят в страх.

— Не разсъждават лошо — намръщено заяви Дука. — От което се страхуват, няма да се отърват. Веднага ще видим дали тези послания са тръгнали от Яш. Слушай. Заповядвам така: сега, още в тоя час, един достоен човек да тръгне с войскари, избрани от сеймените, и да отидат, да заловят слуджера Лупу, нашия верен слуга, където и да се намира, и тайно, без никъде да спират, да го доведат тук. Щом влязат в крепостта, да го затворят сам в подземие то под малката къща и веднага да ми известите. Ако е нощем и спя, ще ме събудите. А друг доверен и храбър човек да вземе със себе си двеста стрелци и разешите от Васлуй, които са на редовна служба, и да застанат на границата с метежниците, за да ги хванат за гушата веднага, щом се размърдат. Първата глава, която се надигне, да я отрежат и да ми я пратят да я видя и аз.

— Сурово повеление и добро, ако ваше височество благоволи да приеме на тази служба най-достоините хора, които аз познавам, откак

съм хетман. Един от тях е Георгица Чудин. Той е най-пъргавият и ще доведе Лупу. Вторият е Константин Кантемир, сердарят. Той е с позрял ум и по-тежка ръка. Ще го извикам, сега гони немците, и ще му заповядам да тръгне за Орхей, като ще му дам още мечоносци.

— Добре.

След тази размяна на думи замълчаха. Май и двамата имаха по нещо скрито за казване. Всички тия криволици бяха нагласени от стария дворянин, който, като опитен човек искаше да се увери, че няма да обърка някое тайно намерение на княза. Сега, след като нещата бяха вече открити и наполовина разбрани, вестта щеше да има по-голяма тежест. За това мислеха и двамата. Лупу беше може би само едно оръдие в ръцете на друг. Главатарите на вероломството както винаги се намират навярно сред велможите около трона, защото такъв е проклетият обичай на местните боляри, винаги да ровят и хапят на всички страни с леко сърце и непостоянна съвест.

— Приятелю и шуре Санду — кротко рече князът, — аз в малцина имам доверие и твоя милост е между тях. Твоя милост като мене има един бог и една клетва.

Двамата се обърнаха с наведени чела към кандилото, което гореше на изток под иконата на свети Николай, великия епископ Мирликийски.

— За какво мисли ваше височество?

— Мисля си, че оттатък в Дивана вече може да са дошли извършителите, които ние не познаваме. Така че бъди ням. Никой нищо да не усети, докато не отключим с огнен ключ устата на слуджера Лупу и след като разпратиш повелята ми, върни се оттатък и високо ми извести, че е пристигнал френският пратеник. Като ме видят весел, нищо не подозирайки, някои от виновниците, ако са край нас, няма да ни избягат.

— Ще сторя, както ми повелява ваше височество. А френецът ще бъде посрещнат от армаша^[9] Фльондор заедно с девет болярски синове, както ми нареди ваше височество. Те ще го заведат веднага при маджарските попове, за да си бъде той при своите латинци. И утре ще го представим на ваше височество.

— Така. Добре, приятелю. Сега върви.

Хетманът се измъкна през малката врата, наведен на една страна. Дука стоя известно време замислен, събрал ръце под корема си и навел

глава. После вдигна глава, приглади с длани гладко причесаните си с пътека по средата коси, обърна се пак към иконата и се прекръсти. Разтвори голямата врата към Дивана и влезе весел, усмихвайки се на хубавия ден и на хората.

Болярите се поклониха ниско, князът ги покани да седнат. С кротост, каквато рядко бе показвал, поразпита някои и други за работите им, за стопанките и за синовете им. Без да дава вид, оглеждаше зорко всяко лице, всяко движение, всяко споглеждане. Все пак това бяха хора, които бяха доказали верността си по време на двете му господства и в които му беше трудно да се съмнява. Някои от тях, бегълци, се бяха завърнали и той им бе простил. Те бяха най-усърдните в службата си при него.

В Дивана участвуваха великите боляри Мирон логофетът^[10], Некулай Раковица, великият спатар Йон Милеску, Тудосе Дубъу, Тодерашку Кантакузин, синът на стария Йордаке, великият меделничер^[11] Савел Змучила, Йон Палади, Илие Цифеску, великият вистиерник^[12] Василе Геука, великият житничер^[13] Георге Богдан и други по-дребни млади боляри и писари от логофетството. Към последните владетелят дори не благоволи да хвърли поглед. Повидните, по-богатите и от големи родове той пресяваше като през сито и непрекъснато ги приближаваше с поглед към себе си. Най-имотният измежду тях, старият Урсаки, не беше дошъл. „Няма да ми е жал, ако той е замесен — помисли си княз Дука, — той има толкова много пчелини, хергелета, черди добитък и ханища, а най-вече кесии със злато, така че има с какво да си заплати вероломството.“

— Скъпи мои боляри — заговори той, като се оглеждаше с доволство, сякаш искаше да прегърне честития Диван, — утре в тронния чертог ще бъде наредена трапеза в чест на твърде книжовния французки болярин и свещеник, който минава през нашата страна на път към царството на нашия прославен господар, победителя на всички народи, султан и падишах Мехмед. Каня всички вас, които присъствувате тук.

— Ще дойдем, ваше височество — отговори логофет Мирон.

— Особено от твоя милост имам голяма нужда, скъпи Мироне, за да ни бъдеш тълмач. Не вярвам френецът да познава друг език освен неговия латински. Нито елински, нито турски, нито полски не вярвам да знае.

— Негова милост логофет Мирон е добър по латински — намеси се Цифеску, един измежду най-младите и твърде горд по характер болярин. — А ако негова милост случайно има други сметки, мога и аз, ваше височество, да се разбера с този чуждоземец, за да опознае той всички наши славни и преславни неща. И аз съм учил в Полското кралство, както негова милост Мирон, много съм видял, познавам хората и мога да уверя ваше височество и честитите наши боляри, че каквито и да са другите хора, чуждоземците, колкото и да са богати и велики, нито по имот, нито по наука и ум могат да се мерят с някои наши хора.

— Някой съмнява ли се в това? — с усмивка попита Мирон. — Ние познаваме усърдието и достойнството на твоя милост във всичко. Готов съм да оставя на твоя милост, Цифеску, да питаш и разпитваш най-подробно френския абат Пол дьо Марен.

— Така ли се казва?

— Да.

— И е абат?

— Разбира се, сиреч игумен на манастир, много учен, а по род е болярин, както показва името му.

— Тогава нека си остане твоя милост с него, честити логофете Мироне, аз не искам да си бъркам приказките с един калугер. Може да ми каже нещо, което не разбирам или което да ме ядоса. Аз съм лют човек. Макар да ми минава бързо. Така че нека твоя милост да говори с него и той ще ти каже всичко, каквото е по тях. А виж, техните боляри, аз тях ги познавам и ги зная. Имат си те своите работи, ама и ние си имаме нашите...

— Честити болярино Цифеску — прекъсна го князът с усмивка, — и твоя милост ще бъде утре тука и ще видим какво ще правим с френеца.

— Непременно, ваше височество.

— Ако знае какво е по нас, добре. Ако не знае, пак добре. Логофет Мирон знае що да каже и да стори.

— Знам и аз, ваше височество, но вярно е, че негова милост логофет Мирон знае по-добре.

— Благодаря на твоя милост за добрата дума — отговори Мирон.

Болярите се подсмиваха в брадите си и се споглеждаха, харесваше им напереността на Цифеску, който в нищо не се смяташе

по-долу от никого и имаше добре изготвени грамоти и хрисовули, с които доказваше, че произхожда от също такива изтънчени като него хора, стари цариградски императори.

— Да започваме насрочените за днес дела — реши князът.

Стана и мина през отворената към двора врата, където чакаха хората. Сложил едната си ръка на хълбока, той ги изгледа с горд и мрачен поглед. После зае отново мястото си на трона, а спатарът Йон Милеску седна зад него с меч и боздугана му.

В този момент влезе хетманът Бухуш.

— Ваше височество — заговори той, — всичко за французкия поп е наредено. Армашът Фльондор даже вече е потеглил към Пъкураровата чешма, където ще го чака.

Княз Дука още веднъж огледа хората наоколо си, но не можа да прочете нищо по маските, които го заобикаляха. Въздъхна, преглътна горчилката, която се бе надигнала в гърлото му, и вдигна показалеца на дясната си ръка до брадата.

Тогава слугата до вратата, който държеше именника в ръка, започна високо да вика хората, разеши и мазили^[14]. Той сякаш им беше сърдит, така усукваше и подвикваше имената. В отговор на крясъците хората се разтичаха и взеха да се блъскат край вратите с калпаци в ръка.

Съдът на Дивана започна, но вниманието на княз Дука бе насочено само към съденето вътре в него.

[1] От областта Орхей. — Б.пр. ↑

[2] Сградата, където настанявали турските сановници, изпратени от Високата порта в румънските княжества. — Б.пр. ↑

[3] Туй (ист.) — символ на властта и силата в Султанска Турция. Представлява бяла конска опашка, прикрепена на копие с позлатена топка на върха, а понякога и с полумесец. Великият везир е имал три туйа, а князете на Молдова и Влашко понякога са имали по два. — Б.пр. ↑

[4] Спатар — висш сановник, който по време на церемонията носи сабята и боздугана на владетеля, а по време на война е командващ войските. — Б.пр. ↑

[5] Диван — княжески съвет в Молдова и Влашко в Средновековието, който е имал политически, юридически и

административни функции, и самата зала, където се е събирал този съвет. — Б.пр. ↑

[6] Сеймени — наемни войници, които съставляват княжеската гвардия и охраната на двореца. — Б.пр. ↑

[7] Михаил Хънку — молдовски болярин, един от водачите на селското въстание през 1671–1672 г., предизвикано от тежките данъци, наложени от княз Дука. — Б.пр. ↑

[8] Слуджер — завеждащ продоволствието на двора и войската в средновековна Молдова. — Б.пр. ↑

[9] Армаш — придворен сановник, велик болярин, изпълняващ различни административни и юридически функции. — Б.пр. ↑

[10] Логофет — велик сановник в средновековна Молдова, първият в княжеския съвет, началник на логофетството — княжеската канцелария. — Б.пр. ↑

[11] Меделничер — придворен сановник, който е имал грижата да полива на княза, когато се мие. — Б.пр. ↑

[12] Вистиерник — велик болярин, завеждащ държавната хазна. — Б.пр. ↑

[13] Житничер — сановник, който се е грижил за дворцовите складове за жито. — Б.пр. ↑

[14] Мазили — дребни боляри. — Б.пр. ↑

XI

ПРЕСТОЙ В ЯШ.

На двадесет и осми септември, вторник, два часа преди пладне отец абат Пол дьо Марен мина между лозята на Яш и преди да влезе в града, спря на почивка до Пъкураровата чешма. Тук го посрещна армашът Фльондор с неколцина воители и група синове на боляри, между които и синове на Раковица и Бухуш, които бяха на голяма почит пред княз Дука. Като челник сред тях, макар и по-млад, беше синът на великия логофет Мирон Костин. Накулаеш Костин имаше само осемнайсет години, брадата и мустаците му едва бяха наболи, но бе много учен и образован, придобил науката си в най-висшите полски училища. Имаше и от Милесковия род, както и от много други родове, учени момци, но синът на логофета Мирон се бе завърнал с голяма слава, хвален и прославян от своите учители, поставян много по-високо от всички синове на полските благородници, защото имаше остър ум. Памет като неговата нямаше никой, той можеше да изреди всички родове, племена и царе от Адам, та чак до времето на султан Мехмед и император Леополд. Имаше красноречив език и затова хетманът Бухуш избра него да отиде заедно с Фльондор, за да произнесе приветственото слово за добре дошъл.

Абат Пол се спря и се загледа в момците, които държаха здраво юздите на конете си и ги разиграваха нетърпеливо. Оценяваше в себе си не само богатството на накитите и облеклата, не само расата на арабските жребци, но най-вече блясъка във все още детските и същевременно надменни очи.

— И конете, и ездачите приличат на расови животни — тихо каза той на бейзаде Алеку.

— Разпознавам няколко змийчета — в същия тон му отговори Русет. — Един от тях, струва ми се, че си точи езика.

Армашът Фльондор сне калпак и се поклони. С приятелска усмивка той поздрави с очи и бейзаде Алеку. Дьо Марен веднага слезе

от коня. В същия миг и младите боляри скочиха на земята и хвърлиха поводите на конете в ръцете на слугите. Некулаеш произнесе словото си пламенно и с ръкомахане, само няколко фрази, които баща му предварително бе изслушал. Дьо Марен благодари с подходящи думи, възхвалявайки известния и верующ християнски княз Джорджие, който имал добрината да му изпрати такава изискана свита, водена от толкова симпатичен армаш, и да го поздрави за добре дошъл посредством един толкова млад и учен тълмач.

Изслуша внимателно имената на всички младежи, без да запомни нито едно. После веднага намери повод да запита за армаша и оратора, за да си отбележи в записките. Бейзаде Алеку веднага му помогна, давайки му и другите сведения, от които се нуждаеше и които Тоадер Фльондор му бе пришепнал.

Негово височество княз Дука намерил за добре, след като изслушал молбите на католическите отци от престолнината, да остави първия ден госта да си почине сред своите в дома на францисканската мисия. Така че армашът и болярските синове щели да го съпроводят дотам. Старият наставник на мисията Гуидо Челести го очаквал с голямо нетърпение, като много съжелявал, че по причина на старческа немощ не могъл да излезе да го посрещне.

Следващия ден, сряда, негово височество молел абата да посвети на него. Той го канел да посети двореца и да разговаря с негово височество, да обядва с негово височество, да види и познае всички боляри на негово височество и да послуша метерхането^[1] на негово височество, съставено също така добре, както и метерхането на падишаха султан Мехмед. След като постои като желан гост, колкото благоволи да остане в престолнината, негово височество щял да му даде стража, която да го изпроводи до границата на Дунав към Високата порта, закъдето знаел, че пътува като пратеник.

— Скъпи принце, моля ви да съобщите на господин армаша, че нямам никакво особено пратеничество към турците — заговори с усмивка абатът.

Русет изпълни желанието му. Младите болярски санове изслушаха внимателно съобщението. После всички се усмигнаха, без да повярват нито дума.

Старото и прочуто място за почивка, Пъкураровата чешма, представляваше паметник, изграден от цял каменен къс с четири

плоскости, през които от медна тръба бликаше като дъга бистрата вода на извора. Както при всички подобни паметници на местните жители, никакъв величествен надпис не сочеше името на християнския благодетел, който, останал неизвестен, беше държал да си осигури покой и блаженство на другия свят. С кристален звън водата се събираше в каменно корито за утоляване жаждата на животните. Хората имаха право да пият направо от тръбата. Добре отгъпаното от копитата и краката мочурище около каменния блок и коритото беше доказателство за непрекъснатото и оживено движение към светлата престолнина на Молдова.

Докато гостът разговаряше посредством тълмача с армаша и болярските синове, конете се приближиха до коритото. В Яш не можеше да влезе кон, ненапоен на Пъкураровата чешма. Пийнаха си и войскарите. После възседнаха конете, заобиколиха мочурището и свитата забърза към кубетата на църквите и манастирите, които блестяха сред зеленината. Плътно заобиколен от всички страни, абат Пол не можеше да види всичко, което желаше, от покрайнините на този прочут град. Стори му се все пак, че жилищата в покрайнините почти навсякъде показваха непостоянството на времената. В замяна на това пък между порутените стобори се ширеха безгрижно на есенното слънце чудните червени кичури на някакви фантастични пищни трънливи растения, които местното население наричаше паламида.

— Красиво име и красиво растение! — забеляза абат дьо Марен към бейзаде Алеку.

По криволичещи улици (вероятно по стратегически причини) абат Пол стигна до дома на мисията сред тържествен галоп и сред огромен ореол от прах. Там се раздели с другарите си повече с поклони и усмивки, отколкото със слова. Бейзаде Алеку сне шапка и дьо Марен му стисна ръцете.

— Значи, принце, се разделяме? Толкова скоро?

— Господин абат, трябва да ви оставя да си починете — отговори Русет, като го гледаше право в очите с приятелско чувство, в което абат Пол вече не се съмняваше. — Впрочем не може да се каже, че нямаме нужда и двамата от такова нещо след изпитанията, през които минахме нощес. Но ще се видим колкото се може по-скоро и ще се радвам да узная от ваша милост някои добри вести по отношение на моята печална съдба и моята клета душа. Освен това трябва да добавя, че

днес, колкото се може по-скоро, аз трябва да се представя пред негово височество княз Джорджие, да дам сметка за постъпките си, повече за това, което не е известно, отколкото за това, което се знае.

— Наистина ли?

— Както имах честта да ви доложа, скъпи господин дьо Марен. Но не берете грижа и не ме сънувайте лошо.

Бейзаде Алеку почака капитан Илие, докато му дадат писмо, че е довел благополучно абат Пол в престолнината Яш, което трябваше да покаже на своите господари в Лвов. Сетне яхна коня и заедно със своите хора се раздели с французина, с Туркулец и с братята мисионери.

Дьо Марен прегърна като родни братя тримата калугери от мисията, макар да ги виждаше за пръв път. Те бяха беловласи и с жалка външност в бедняшките си дрехи. Живееха в ниска къщичка с дървен стобор. Според местните обичаи имаха малко стопанство и хубав дървен чардак, обвит с лоза. Една малка църквичка, без украшения и кубета, най-жалката измежду всички божи обители, се издигаше редом с къщичката. Там служеше, колкото го държаха силите, старият Гуидо Челести, подпомаган от братята Лудовик и Лаврентий, побелели и те в тази трудна мисия далеч от цивилизацията и от Алма матер^[2]. От дълги и незапомнени години не бяха виждали Рим.

— Скъпи братко — каза старият Гуидо, като водеше госта със ситни крачки към чардака, където го настани на почетно място в единственото кресло, което имаха, — благоволете да седнете и да хапнете от малкото, което имаме. Навярно сте изморен от пътя и гладен. Имам малко сирене и плодове и студено птиче месо, приготвено по френската кухня. И чаша хубаво вино. Докато почивате и се възстановявате, моля да благоволите да изслушате нашите оплаквания и да ни разкажете новини от другия свят.

— Опдавна съм напуснал Франция, патер Гуидо — отговори абатът, — и не мога да кажа, че съм я напуснал със съжаление, защото ми се отдаде случай да пътувам из страни, които не познавам.

— Ех! — въздъхна старецът. — Пътникът се завръща, но изгнаникът има твърде малка надежда. Живеем тука, скъпи братко, в страна, която бог е сътворил благодатна, но хората се мъчат да я развалят.

— Започнах и аз да я опознавам — потвърди гостът. — Разказа ми за нея монсеньорът, епископ дьо Леополд, докато бях в Полша, и ми я представи като нещо странно. Исках да видя и отците в Котнар, но нямах възможност. Радвам се, че мога да разговарям с наставника на мисионерството в Яш, за да узная това, което сам не съм в състояние да разбера.

— Минавате, скъпи братко, през една достойна за внимание страна — тъжно се усмихна старият патер Гуидо. — Например в тази страна, според стари спогодби, турците нямат право да си издигат джамии. Макар да са пълновластни господари и сабята им да виси над тази страна, те не смеят да погазят закона си, който са подпечатали преди век и половина. В замяна на това от време на време заповядват на татарите от Буджак или от Крим да нахлуят и да палят и рушат христовите обители тука. Неотдавна и ние с ужас видяхме тези номади. Имахме една наша много стара малка църквица. Изгориха я и я разрушиха пред очите ни, макар на колене да ги молехме да я пощадят. Жестоко ухилени, те ни прескочиха с конете си, оставяйки подире си мириса на кожусите си и на пожарищата. С голяма мъка можахме да съградим върху пепелта друга скромна обител на бога от плетени и замазани с глина пръти. Това е църквицата, която виждате. В нея се мъчим, в нея приемаме и утешаваме нашите верующи и се страхуваме за утрешния ден. Ние живеем, скъпи братко, на границата на варварския свят.

В последните години тук върлуваха нашественици и мор и наплашените бедни хора се разпиляха. А ако искате да знаете какъв ред има дворецът и тукашните благородници, където утре следва да отидете, то знайте, че в това отношение тукашният свят не се отличава от западния. И тука, както навсякъде, благородниците имат същите пороци: леност, надменност, желание да се забогатее без труд. Обръщайки гръб на истината, и тук се усмихват на ласкателството, на коварството, на забравата на задълженията. Доброто на страната е последното нещо, за което мислят; страхуват се от достойнствата на своя владетел и търсят закрила в слабостите му. И се смеят на бедната сирота, наречена почтеност, и я блъскат настрана с лакът.

— Ами за техния княз какво можете да ми кажете, патер Гуидо? — запита абатът. Беше дълбоко трогнат от мъката на тази немощна жертва на християнството.

— Сегашният княз само бог може да го съди за човешките слабости, почтени братко. Аз не си позволявам това. Защото ценя у него някои достойнства, които блестят като диаманти. Благочестието на княз Дука се вижда по божиите обители, които е съградил и украсил величествено. Бих могъл да добавя и строгия непорочен живот, който налага на семейството си. За това откровено ми разказа негово високопреосвещенство митрополит Дософтей, високообразован човек, който благоволява от време на време да ни приема и с когото предпазливо разговаряме по въпросите на вярата. Между княза и княгинята може да се гори смирна под светото разпятие, толкова били благочестиви. Тяхната стая е килия на монаси, които живеят неопетнено, както някога блажените Андроник и Анастасия.

— Много интересно — промълви абат дьо Марен и се прозя.

Той похапваше от сложеното на трапезата и слушаше въодушевения разказ на стария минорит, чийто френски език със силен тоскански акцент беше богат и се лееше свободно, както е обикновено при самотниците, осъдени дълго време на мълчание. Той все още говореше и обясняваше какво ли не, когато забеляза, че гостът му, надвит от тежката умора, дреме в креслото, одобрявайки думите му с премигване и разсеяни усмивки... Тогава замълча и го остави да отпусне глава на една страна под венеца на поръждавялата от есента лоза, огряван от бледото гальовно слънце.

[1] Турска музика, в която преобладават тъпаните. — Б.пр. ↑

[2] Майка-хранилница, тук в смисъл на родина. — Б.пр. ↑

XII

БЕЙЗАДЕ АЛЕКУ ИЗВЕДНЪЖ РАЗКРИВА СКРИТАТА СИ СИЛА.

В това време бейзаде Алеку нареди на слугите си да отседнат в турския хан до Бейлика, а сам забърза към двореца. В двора застигна Тоадер Фльондор, който тъкмо слизаше от коня и подаваше поводите на слугата. Русет слезе до него и го хвана за ръката.

— Почтени армаше Тоадер — каза му той с приятелски глас, — бъди така добър към мен и извести на негово височество, че съм оставил французкия абат и по негово повеление, което да ви предаде, бързам незабавно да дойда тук.

— Заповядай, бейзаде, след мен — отговори Фльондор.

Двамата бяха почти на една и съща възраст и нямаха причина да се мразят. Въпреки всичката опасност, която като облаци се трупаше над Русет, Фльондор не се държеше с него недружелюбно. Нещата в тая страна бяха толкова променливи, че и хората бяха свикнали на смесицата от слънце и лапавица като през априлски ден.

Русет последва Фльондор до малката стая за тайни разговори, където сутринта князът бе получил вестта за Орхей. Армашът го остави сам. Той стоеше прав с изострено внимание, вслушвайки се в стъпките му. После метна калпака си върху дивана, покрит с червена покривка, прокара длани по косата си и продължително, тихо и сдържано въздъхна със замислен израз. Очите му обаче шареха крадешком по всички ъгли, ушите се мъчеха да доловят и най-слабия шум. Може би имаше някой зад другата врата, която водеше към покоите на княза? Под дивана не можеше да се пъхне никой. Той познаваше двореца и наредбата, защото до неотдавна бе в нея господар. Всичко изглеждаше непроменено. Само сребърното кандило пред иконата на свети Николай беше на друг богомолец.

Чу стъпки в залата, откъдето излезе армашът — тежки, бавни. Неволно опипа късата си кама, която беше скрита на гърдите му под

контоша. Друго оръжие не бе си запазил. И сабята си бе оставил в ръцете на дворцовия слуга, който пазеше коня му.

Влезе княз Дука и го изгледа намръщено. Забеляза, че няма оръжие и това му хареса. Русет пристъпи бавно напред, наведе се с протегнатата ръка, молейки княза да му даде десницата си, за да я целуне. Дука сякаш се поколеба за миг, но му я подаде.

— Значи, бейзаде, след толкова приказки, бъркотия и зулуми, най-после се реши да дойдеш пред господаря си. Струва ми се, че правиш това твърде дръзко и предизвикателно.

— Нашата земя, ваше височество, аз не съм напуцал — покорно каза Русет. — Не сметнах, че трябва да забегна по чужди краища, както други някои душмани на ваше височество. Не съм дошъл досега в Яш, защото не беше редно да го сторя, щом съм син на свален княз. Очаквах повелението и добрата воля на ваше височество. Помислих, че не съм бил достоен да бъда съдник на промените, които станаха. Така са искали господарите ни, така е отредил бог, който всичко вижда и чува, и аз се подчиних. А сега не за да предизвикам ваше височество влязох в Яш, а като приятел и водач на отец дьо Марен, френския пратеник, който отива при султана.

— Наистина ли е пратеник?

— Той отрича, ваше височество, но, изглежда, е много важен пратеник.

Дука не отговори, веждите му бяха все така смръщени. После пристъпи няколко крачки, обиколи стаята, върна се отново на мястото си и седна на престола до прозореца, като държеше Русет прав пред себе си с лице, озарено от светлината. Всичките тези движения на княза, продължителни и шумни, не попречиха на острия слух на Алеку Русет да различи други стъпки отвън до вратата на стаята. Това бяха стъпки на вероятно въоръжени слуги, които чакаха княза само да плесне с ръце. Но лицето му остана неподвижно и усмихнато.

— Знае ли твоя милост, бейзаде — неочаквано със суров глас заговори Дука, — че отново получих жалби за безумствата, които си извършил?

— Моите безумства, ваше височество, свършиха, откак бог вдигна ръце от нас. За това, което съм вършил, когато лудеех безгрижно, ме съди в Истанбул везирът и не сметна, че трябва да ми вземе главата. Човешки грехове, ваше височество. Господ ги прощава.

Наистина простите люде не прощават така лесно, но ваше височество ще вземе за пример този, който стои над всички нас.

— Да взема пример от неверника ли, бейзаде?

— От бога, ваше височество. Неверниците, да речем, са ми приятели и аз не мога да ги давам за пример на ваше височество.

— Наистина сераскер Шишман и великият везир те защитиха. Но усмивката, с която погледнаха на твоите беди, ще угасне — от тях със същата леснина може да дойде и бедата, — знаеш, че често се случва. Простили са ти и са те забравили. А сега идва ред да те съди господарят на твоята страна, както за онези ти безумства, така и за други. Така че, бейзаде, бой се от моя гняв...

— Боя се, господарю, защото моят живот е в ръцете на ваше височество. Зная, че ваше височество само да викне или плесне с ръце и тази врата веднага ще се отвори. Войскарите ще влязат, ще ме хванат за гушата и ще ме хвърлят в тъмница, където виновният, както и невинният, могат да намерят мъчения и смърт.

— Ти не си невинен! — викна му князът и го прониза с поглед. — Ти си коварен и забъркан във всички козни на моите врагове.

— Ваше височество много добре знае, че в това отношение аз нямам никаква вина и ваше височество няма никакво доказателство. Аз по-добре познавам себе си. Недостатъци може да имам, но от глупост господ е благоволил да ме лиши. Обеднял и в немилост както съм, гледан навсякъде с подозрение, разумно ли е да се забърквам в разни козни? А освен това — тънко се усмихна той и придаде медени нотки на гласа си, — непогрешимият разсъдък на ваше височество разбира, че не е необходимо аз да се надигам и да кова козни. Други вършат това. А не е необходимо и други да го вършат, защото с това са се заели хората в Цариград. Тяхната алчност никой с нищо не може да засити.

— Нарушаваш покоя в моя дом! — още по-ожесточено извика Дука.

— Зная какво иска да каже ваше височество. Принцеса Катрина ме срещна при обстоятелства, които тогава бяха приятни и за мен. Но времената се промениха, а ваше височество като родител не може да гледа с добро око на мечтите на едно момиченце. Пък и аз не мога да бъда неразумен и да не се оттегля в моите неволи като охлюв в черупката си. Аз зная, ваше височество — изведнъж изрече Русет с порешителен и по-буен глас, — че можете да вдигнете боздугана, който

гледате. Но преди да го грабнете, преди да викнете или да плеснете с ръце, смилете се и благоволете да изслушате няколко слова от вашия покорен поданик. Истина е, че моето приятелство с този или онзи и най-вече със сераскера Шишман може да отmine, тъй като нищо на тоя свят не е вечно. Истина е, че ваше височество може да намери оправдание, ако реши да посече един княжески син. Макар да е опасно да му вземе главата, но може да намери оправдание. Зная също, че ваше височество е твърде мъдър, за да направи сам това. Може да накара други и може да стори така, че да им бъде простено за това или да не им бъде простено. Пред турчина всичко е възможно. Пред бога обаче не. Аз вярвам, че бог иска да бъде другояче и затова ще избави ваше височество от тая опасност.

— Ти смееш да ми говориш така? — озъби се Дука, отпусна се на престола и протегна ръка към боздугана. — Мигар може моят душманин да надигне глава, без да бъде наказан?

— Бързам да ви успокоя, ваше височество. Ако бях наистина душманин на ваше височество, тогава щях и аз да настоявам пред моите приятели в Лвов и Варшава да изпратят пратеник с едни писма, които се намират у тях и които са писани от ваше височество, когато сте били сърдит на неверниците по време на второто ви изгнаничество. Тогава в тези писма ваше височество предлагал на поляците да им служи, като им издал и някои тайни на агаряните. Но щом ваше височество се помири с Истанбул и развали приятелството си с поляците, аз, който съм близък приятел с тези, в чиито ръце се намират писмата на ваше височество, ги спрях да не ги показват.

Дука стоеше неподвижен и слушаше изумен. Изведнъж започна да се върти на престола и да скърца със зъби.

— Ти знаеш това? — запъхтяно попита той. — И смееш да дойдеш тук, в ръцете ми, под моя боздуган?

— Да, ваше височество — спокойно отговори Русет, — защото зная, че няма да ме ударите, а напротив, ще ме вземете под закрилата на милостта си. Ако сторите другояче, писмата, за които ви казах, ще се раздвижат и ще тръгнат към Цариград. Това може да е опасно, но не за моята глава.

— Безумецо! — извика Дука. — Знай, че ние сме писали и други подобни писма. Писали сме по време на нашето първо господство на

Мехмед Керен, кримския хан, но, както е известно, по повеление на везира Ахмед паша. Същото е и с писмата до поляците.

— Ваше височество, аз зная, че в Лвов живее един търговец, доверен човек на ваше височество, който се нарича Балабан. Та този Балабан няколко пъти е получавал писмено или словесно повеление от ваше височество да се сдобие на всяка цена с тези писма, писани на поляците в час на мъка. Едно послание до Балабан също се намира при тези писма, потвърждавайки истинността им.

Дука подскочи с пъхтене и започна да се разхожда много развълнуван и объркан из стаята. Мина два пъти зад гърба на Русет, като го гледаше под вежди, с омраза. После се върна на мястото си и отново седна с дълбока и продължителна въздишка.

— Защо не изпратите писмата? — мрачно запита той. — Щом сте ми душмани, така би трябвало да сторите. А може би вече ги нямате.

— Господарю, аз се обръщам към душата си и не намирам в нея толкова омраза към ваше височество, че да ви желая гибелта. Освен това аз съм тук, в Молдова, пред очите ви, в ръцете на ваше височество, имам толкова много врагове и съм заобиколен от толкова подозрения, та как бих живял, ако не си потърся закрила? Писмата стоят там, в ръцете на бога. Ще бъдат пратени само ако над мен надвисне някаква опасност. Но ваше височество ще знае как да ме защити.

Князът рязко бутна боздугана върху масата към стената. Овладя се, ококори очи и продължително изгледа безумния син на Антоние. Помъчи се да се усмихне.

— Името, което носеше твоят баща, по би подхождало на тебе...

Тези думи отекнаха като заядлива шега. Преди да стане княз, на Антоние му казваха Кирица Дявола. Бейзаде Алеку сметна за необходимо също да се усмихне, но с гордостта на победител.

— Наистина не мога да кажа, че имам доказателства, бейзаде, за коварството ти, но някои хора, които ние смятаме за свои приятели, ни казаха лоши приказки за тебе. От друга страна, като виждам, че си почнал да се укротяваш, ще имам пред вид каквото ми каза и ще те оставя на мира. От никого лошо няма да те стигне дотогава, докато се водиш от мъдростта, която ми показваш сега. Инак княжеската милост има граници, а човешкият гняв може да направи всичко.

— Разбирам, ваше височество. Ще бъда все така ням, както и досега. Смирено благодаря за милостта на ваше височество.

— Добре, бейзаде. Бог е свидетел и вижда. Не от глупав страх се съгласявам, а за да не гневя всевишния. Нека не го гневи и твоя милост. Отвори, моля те, тази врата и кажи на стрелците да вървят да си гледат работата.

Княз Дука очакваше да види някакво колебание от страна на противника си. Ако бе се подвоумил, щеше да му даде да разбере, че не държи всички оръжия в ръцете си. Но бейзаде Алеку пристъпи спокойно до вратата, отвори я изведнъж и заповяда на четиримата воители, които чакаха там, да си вървят.

„Имаме време да поразсъдим и да видим какво трябва да се прави“ — мислеше князът, като предъвкваше в съзнанието си горчиви мисли и успя накрая напълно да се успокои.

— Утре, бейзаде, нека и твоя милост заповяда на пиршеството, което даваме в чест на французкия калугер — добави той, като се отправи към големия чертог, но така, че да чуят войните и някои от болярите.

Русет се поклони и му целуна ръка. После с горда осанка излезе. Фльондор го последва и заповяда на един слуга да види къде е конят на бейзаде Алеку и веднага да му го доведат до стълбата.

„До довечера всички боляри ще научат за това чудо на княз Дука — мислеше си Русет и се усмихваше към Фльондор, като че ли изразяваше към него приятелското си чувство. — Сега незабавно да вървим да си гледаме работата, но много внимателно, защото отблизо ни следят.“

— Къде смяташ да отседнеш, бейзаде? — запита Тоадер Фльондор.

— Тъкмо за това мислех и аз, честити армаше. Князът желае да знае къде ще отседна. Нашата къща в Яш е празна и запустяла, така че няколкото дена, които ще прекарам тук, ще помоля някой добър християнин да ме подслони: твоя милост, клучера^[1] Абъза или някой друг.

— Аз имам други гости, бейзаде, а къщата ми е май тесничка. Аз сам ще помоля клучера Абъза от името на княза да те приеме в къщата си, както се полага.

— Благодаря ти, честити армаше — отговори бейзадето и се метна на коня.

Фльондор го гледаше как си тръгва и не можеше да повярва, че този човек е излязъл здрав и читав от стаята за тайни разговори на княза. „В Молдовското княжество може би стават велики неща, които аз още не зная“ — помисли си той. Влезе в Дивана, огледа крадешком княза и забеляза, че е по-уморен и по-замислен, отколкото обикновено.

[1] Клучер — болярин, който се грижи за продоволствието в княжеския двор. — Б.пр. ↑

XIII

ДВАМАТА ЛВОВЧАНИ НЕ СА НЕДОСТОЙНИ ЛЮДЕ.

Княз Дука имаше навик да се храни преди пладне, веднага, щом излезе от Дивана. Отиваше в малката къща, където го чакаше княгиня Анастасия. Без особена тържественост, само с децата и жена си, той изпълняваше тази жизнена необходимост сериозно и в мълчание. Хранеше се добре с най-различни молдовански гозби, тлъсти и изобилни, и завършваше с турски сарайлии и баклави. Обичаше и да си пийне няколко купички вино. Малко на брой трапезници и виночерпци прислужваха. Един път в седмицата, в неделя, а понякога и в други празнични дни, уреждаше пиршества в големия чертог.

Стаите на княгинята бяха пълни с губери и дантели; някои върху диваните и масичките, други затворени заедно със среброто в обковани с желязо сандъци. На видно място бяха иконите с кандилата. Величайшите съпрузи бяха много благочестиви, започваха и завършваха всичко в живота, както и насъщната си храна, всеки ден с молитви. За държавните работи на тази малка трапеза не се споменаваха нито дума. Но за грижите по тяхното лично стопанство княгиня Анастасия, която беше най-уредната стопанка на Молдова, се осмеляваше да заговори. „Работлива пчела“ — наричаше я Дука. Още с разпукването на зората тя беше вече на крак, приемаше дарове, даждиета и малкото бакалски покупки, които сама нареждаше в килера, с помощта на няколко верни слугини и робини. Тя записваше всичко, което влизаше в домакинството, а също водеше сметка и за всичко, което се харчеше за княжеската трапеза, за храната на слугите, за дарове на манастирите и за всички други нужди. Тя не позволяваше и зрънце да се разпилее. Нейните килери и мазета в двореца съдържаха и неща, които се продаваха на добра цена. Тя умело и грижливо управляваше именията, ханищата, водениците, кошарите и дамазлъците, от които със сметка и строгост изкарваше добри приходи. И сам княз Дука всеки ден свеждаше глава над тези сметки, като

добавяше и приходите на княжеската хазна. Много пари му трябваха на него, за да плати фермана, сиреч продължаването на господството си, и да събере сили за черни дни. Във възрастта, в която се намираха той и княгинята, те се разбираха много добре, двамата бяха много благочестиви и смирени пред светата източна църква и живееха в непорочност и простота, еднакво завладени от жадно усърдие да печелят.

Веднага, щом се нахрани, князът се оттегли в стаята си, изпи си там кафето и се отпусна на дивана да си почине. Беше обаче разтревожен и умислен. Дрямката, която съпровождаше храносмилането му, не идваше както обикновено да го обгърне с приятна нега. Стоеше буден и напрегнат. Имаше нужда от най-близък и доверен съветник. Мислеше да изпрати да повикат Бухуш, макар нови вести той още да не можеше да му донесе. В това време хетманът сам извести идването си.

Князът чу в съседната стая гласа му, той говореше с княгинята. Изправи се с леко пъшкане, закопча дрехата си, разтри челото и слепоочията си с длани, отвори вратата и с известно усилие промъкна късото си дебело тяло.

— Какво има, шуре Санду? — запита той.

— Мислех, че почивате, ваше височество.

— Не. Днес, види се, няма време за почивка. Имаш ли някаква нова вест?

— Още не, ваше височество, но ще дойде. За друго искам да говоря на ваше височество.

Княгиня Анастасия стоеше права до тях, загъната в тънката си кацавейка. Тя ги прониза с поглед един подир друг, стисна устни и сподави любопитните си въпроси.

Князът веднага се отправи към стаята за тайни разговори, където бе разговарял заранта с хетмана. Санду Бухуш го последва. Около двореца цареше пълен покой. И слугите се бяха отдали на същата служба, която предполагаша, че изпълнява сега господарят им. Само двама души, сгърбили рамене и превили надолу глави, чакаха на стълбите пред голямата къща. От прозореца на малката къща ги виждаше и княгиня Анастасия, скрита зад пердето.

— Ваше височество — каза Бухуш, като влезе след княза и затвори вратата, — тези двама души дойдоха при мен и ми казаха, че

господин Балабан така им заповядал да сторят веднага, щом стигнат в Яш.

— Вест от Балабан ли? — сепна се Дука. — Повикай ги веднага тук.

— Аз ги доведох, ваше височество, през малката порта, дето минават стражите, за да не ги види никой, че влизат в двореца.

— Мигар имам от кого да се плаша в моя престолен град и в моя дворец?

— Те са хора на френския абат, ваше височество.

Князът изгледа Бухуш учудено, не разбираше нищо.

— Пратеникът, ваше височество, имал нужда в Лвов от хора, които да знаят турски и татарски. И по волята божия и с друга помощ се случило изборът да падне върху тези двама братя, хора, както виждам, твърде достойни. Така Балабан с по-малък риск от друг път е успял да изпрати своето послание.

— Има послание ли?

— Има.

— Тогава да влязат да ми го предадат.

— Ей сега, ваше височество. Освен посланието, което носят, те срещу добра плата се нагърбили да претърсят веднага, щом им се отдаде възможност, вещите на абата, за да видят дали не носи и някакви послания и бумажки.

— Разбирам. И какво са направили?

— Нищо не са направили. Някакви други злосторници ограбили на границата на Полша френския абат. Взели му конете и всичкия товар, както на него, така и на слугите му. Но, види се, не са намерили никаква бумага. Затова тези братя, пратени от Балабан, трябва да го последват и по-нататък, за да разберат дали не носи някъде по тялото си, зашити в дрехите, тези бумажки и послания.

— Смяташ, че ще посмеят да претърсят и даже да ограбят попа?

— Тези братя, ваше височество, са кадърни да сторят много работи с такава вещина, че после всеки може да бъде заподозрян, но не и те.

— Да ги видя. Доведи ги тук. Да ми дадат писмото, което носят.

Бухуш отвори вратата и махна с ръка. Двамината веднага се вмъкнаха вътре един след друг, най-напред мършавият, после пълният. И двамата смирено коленичиха и сториха метани.

Дука ги гледаше строго.

— Как се казвате? Знаете ли молдовански?

— За ваше височество знаем. Аз се наричам Афанасие — заговори едрият дебелак с женски глас. — Той се казва Истратие.

— Аз се казвам Истратие — потвърди с дебел глас хилавият.

Дука се засмя.

— Би трябвало да имате други имена или да си смените гласовете.

Засмяха се и те, навели глави и ококорили нагоре очи.

— Носите ли послание от Балабан?

— Да, ваше височество — отговори тънкия глас.

— Дай го.

Афанасие се обърна и седна на пода. С бързи движения събу огромната юфтена чизма от левия си крак, извади изпод дългата си широка дреха кама и порна обърнатия защит кончов. От разпраното място извади с дългите си нокти един сгънат лист и го подаде.

Князът го грабна и разтвори.

Писмото съдържаше малко думи, написани на гръцки:

Със смирение и поклон аз, робът на ваше височество, ви уведомявам, че тези двама души са мои доверени хора. С писмата, за които така отдавна се мъча, още не съм сторил нищо. Но се надявам и се моля на бога да мога и занаяпред, както досега, да се радвам на милостта на ваше височество, най-вече относно делото, което имам в Дивана с Урсаке, болярина на ваше височество.

— Хм! — измърмори князът. — Това писмо нищо не казва. — Вие знаете ли нещо?

— Нищо не знаем, ваше височество — изскимтя Афанасие смирено. — Знаем само, че ако бог ни помогне, ще ограбим френеца и ще му вземем и дрехите от гърба. А ако намерим в него и писма, ще ги донесем пак тука, в нозете на ваше височество, да си вземе ваше височество тези, от които има нужда.

— Какви писма?

— Писма с подписа на ваше височество. С другите няма какво да правим. Може на немците да им трябва. Ама ние се стараем само заради писмата с подписа на ваше височество и се надяваме на милостта на ваше височество.

— Балабан е умен и разсъдлив човек — каза князът на Бухуш. — Моите врагове могат да се възползват от чуждия пратеник, който минава през моята страна, за да изпратят на турците писмата ми, но аз съм известен, че те са си там, където са били.

Обърна се към братята:

— Вървете си.

— Да, ваше височество, веднага отиваме при нашия французин.

Сториха пак метани, изправиха се и се промъкнаха през вратата.

— Можем ли да вярваме на такива хора? — промълви замислен князът.

— Аз ги проверих по-отблизо, ваше височество. Най-малкото изглеждат много сръчни.

— Възможно е. За тези писма получих известия и от друго място. Тук пред очите и под ръката ми беше застанал синът на Кирица Дявола. И той ми каза, че писмата си стоят там и чакат.

— Той знае това?

— Знае, шуре хетмане, и се е подслонил под тяхната закрила. Ще ти разправа как този негодник съумя да излезе срещу моя гняв и да ме накара не само да го търпя, но и да имам грижа за него като за писано яйце. Но колко може да трае това? Кажи, хетмане, колко може да трае? Кога ще имам сгода да го помилвам както се полага и където се полага с този боздуган? Сега ми се изплъзва. Но не е възможно божията милост да не види моите жертвоприношения, прилежание и вяра и да не ме избави от всички мои душмани. Ще достигнат до небесния престол и нашите молитви със свещите, които палим, с тамяна, който кадим в светите обители, които издигаме.

Бухуш гледаше и слушаше изумен. Яростта на княза избухна изведнъж. Сълзи на поражение и гняв запариха очите му и той се отправи към своята икона-закрилница, пред която гореше неподвижната звездичка на кандилото. За трети или за четвърти път правеше кръстния знак и със сгърчена в зловна гримаса уста разказваше на Бухуш разговора си с Алеку Русет.

Избухванията на княза бяха краткотрайни. Той тутакси си възвърна самообладанието. Обърна гръб на великия Мирликийски епископ, сниши глас, за да не би светецът да види лицето и да чуе шепота му, и завърши с изпълнена с кротост заповед:

— Трябва да го закриляме, така е, защото засега нямаме друг изход. Да не забравяме обаче да поставим около него добри съгледвачи, за да зная къде ходи и с кого се събира, хетмане. Още повече искам да зная дали праща или получава послания от едно лице, което и на тебе е добре известно, както и на мен. Тоя безумец искаше да ме увери, че всичко е било само един вихър, който е минал и заминал. Но аз не мога да вярвам на неговите думи и съм длъжен да бъда предпазлив.

— Това ваше височество може да разбере, като поразпита и се поогледа и на друго място. Владетел сте и родител и дъщеря ви не може да крие нищо от ваше височество.

Князът въздъхна.

— Тя не крие и ми се покорява, поне така показва. Но ти знаеш колко е упорита Катрина и колко прилича на баба си, княгиня Дафина.

— Мама наистина беше като челик, и знаеше да подчинява хората наоколо си; само времената бяха неблагоприятни и страната ни твърде малка — въздъхна хетманът Бухуш.

— Така е, нашата дъщеря, като знае колко държа на нея, също ми отвръща с любов и покорство. Ама мога ли да чета в душата ѝ? Не зная ли аз, че това покорство не значи нищо, щом настъпи часът, когато тя ще реши да прояви безумство? Затова не се задържам на нейното смирение, нито пък на женския нрав, затова трябва да държим под око и едната страна, и другата.

— Ще сторим, каквото ни повели ваше височество. Ще повикам при мен ага^[1] Букшан и ще му наредя какво да прави. Ще използва най-умните си хора и ще ме известява за всичко във всеки час на деня и нощта.

— Много добре, приятелю, благодаря ти — каза князът вече с пълен глас и се раздвижи на мястото си. — Сега можем да си поговорим и за друго. С княгиня Анастасия съм се разбрал за пиршеството утре, на което сме поканили френския пратеник. Тя така ще нареди всичко, че абатът ще помни цял живот благинките, които е ял в нашата къща.

— Ще помни, ваше височество. Доколкото разбрах от тия двамата, дето преди малко стояха на колене пред ваше височество, този поп освен латинската си наука разбира и от други работи. Знае да си похапва и най-вече да си попийва. По пътя, където спрели на едно място, се надпреварвал със сина на Кирица Дявола, а ваше височество знае какво може бейзаде Алеку.

— Зная и добре ще да е да си остане само с тази слава. Тогава, щом и френският абат е от добър сой, да турим до него добри поборници, за да узнае той на какво са способни и нашите боляри.

— В тая работа, ваше височество, не вярвам техните боляри да са по-достойни от нашите — гордо заяви Бухуш.

Князът, забравил тревогите си, се засмя доволно.

— Тогава, хетмане, заедно с логофет Мирон направете списъка на поканените. А церемонията да бъде такава, каквато на мен ми харесва. Да не забравите да поставите близо до него освен поборниците, за които говорихме, и негово високопреосвещенство Дософтей, а и негова милост логофет Мирон лично да участвува в разговора, за да види французинът, че и в духовните работи не стоим по-долу.

[1] Ага — полицейски началник на Молдова и Влашко през XVII-XVIII в. — Б.пр. ↑

XIV

ВЕСТ ОТ ПРИНЦЕСА КАТРИНА.

Алеку Русет похлопа на портата на клучера Абъза, който живееше на улица „Сокола“, надолу от княжеския дворец. Домът на болярина беше здраво заграден с висок дъсчен стобор, защото откъм манастира „Галата“ равнината на Бахлуй беше пустинна, а към Подул Рош гъмжеше от цигани и бедняци. Зад стобора джафкаха овчарски песове, които денем стояха вързани, а нощем обикаляха свободно. В което и кътче на двора да се намираха, щом усетеха някакво движение, те се хвърляха натам и със страшна ярост посрещаха непознатите.

Слугите разтвориха широко портите и го пуснаха да влезе. И едва тогава го познаха. Боляринът Некулай Абъза, стар човек, на възрастта на сваления княз Антоние, го посрещна и се показва радостен, но и много учуден. Покани го на чардака, после в своята стая, но не можа да изрази учудването си с думи и зачака обясненията на госта си.

— Честити болярино Абъза — заговори Русет, като го гледаше под вежди, — няма ли да ме поканиш да седна? Покани ме, че съм много изморен. И няма ли да заповядаш да ми донесат шербет и студена вода? Много съм жаден. Ще ми се най-вече да пийна от оная вода, която бе доведена по тръби до чешмата на свети Некулай по повеление и на разноските на княз Антоние, моя баща, защото доверен човек и надзирател на работата беше неговият приятел Абъза...

— Заповядайте, седнете на дивана, бейзаде — покани го боляринът объркан. — В моя дом ваша светлост няма нужда от моята покана, защото ваша светлост е тук господар.

— Сполай ти, честити болярино. Очаквам водата.

Абъза плесна с ръце и една робиня циганка, млада и с изпитателни очи, се показа да получи заповедта. След като тя се оттегли, домакинът продължи да стои мълчалив и замислен, а гостът да го гледа с колеблива усмивка.

— Виждам, болярино, че трябва аз да говоря, за да успокоя тревогата ти. Защо не ме попиташ откъде идвам и как се осмелявам да вляза така в престолнината на княз Дука? И най-вече — защо нося премеждие в къща, където хората имат страх от бога и от княза.

— Не смея да попитам нищо, бейзаде.

— Напротив, питай ме, и аз ще ти отговоря. В тази къща аз идвам от двореца.

Боляринът плесна ръце с недоумение:

— Как може?

— Може, щом е така, както ти казвам. Със знанието на негово височество почуках аз на портата ти. Бог пожела, щото князът да не насочи копие в гърба ми и боздуган в гърдите ми. Бог е благоволил даже нещо повече, решил е да ме постави под закрилата на княза.

Абъза поклати глава.

— Бейзаде — решително заговори той, — знам ви като човек винаги с глума на устата, но и много загрижен за своите работи. — Предполагам, че има скрити причини, които са донесли тази промяна. Може би по-добре щяхте да сторите, ако си бяхте стояли по-далеч.

— И все пак аз дойдох тук.

— Виждам, ваша светлост.

— Аз най-напред си поприказвах с негово височество княз Дука и се разделихме кротко, ако не и приятелски. И зная, че косъм няма да падне от главата ми, както и от твоята. Не се бой и ми поднеси шербет от най-хубавия, който имаш.

Абъза въздъхна.

— Стари приятелю — продължи Русет, — моите безумства, за които достатъчно бях гълчан, не могат да ме отведат до заслепление, че да не бъда добре въоръжен, като правя подобна стъпка. Затова вярвай ми, без да проверяваш, и бъди убеден, че и занапред ще си запазиш здравето и главата.

— Зная, бейзаде, че се радвате на приятелството на Шишман паша и на везира.

— Не е достатъчно, болярино Абъза. Безумците намират и поголеми сили, за да запазят кожата си.

— Може да са помъдрели — усмихна се старецът.

— Така е, болярино Абъза, мъдростта на нещата и на обстоятелствата, от които са се научили да се възползват...

— Добре, ваша светлост, тогава нека подсладим този час с най-хубавия шербет от портокали, който имам; след това ще ви нагостя, както се полага на сина на моя господар, когото съм обичал.

След известно време Абъза се оттегли и Алеку Русет остана сам, мислейки, че все пак домакинът е останал със съмнение в душата. А той самият, без всякаква тревога, с укрепнала от сполуката душа, съблече контоша си, смъкна оръжието си и се отпусна на мекия диван с доволна въздишка.

След шербета и яденето, след чибука и кафето, Абъза си спомни, че има да върши някои неотложни работи, които не търпят бавене. Бейзаде Алеку го остави да излезе, знаейки, че тези работи са да отиде до аджийството^[1] и най-вече до двореца, при хетман Бухуш и армаш Фльондор. Приятелските връзки в тези времена бяха опасни и сложни. Благотворителните дела на владетелите потъваха в бурно море и още не беше се намерила златна рибка, която да излезе от мрака на гълбините, да погълне някое от тези благотворителни дела и да се сбъдне поне веднъж на света чудото на признателността. Русет се усмихваше, като си спомняше тази арабска приказка и се мъчеше, легнал на мекия диван, да намери един час отдих в съня. Но мислите не му даваха покой. Възбудени, те се носеха по пътя, по който вървеше Абъза, и преди него пристигаха в двореца и проникнаха в една бяла стаичка, където предполагаше, че се намира принцеса Катрина, без да подозира, че копнежът и любовта са така близо и горят около нея. Русет дълго време мисли как би могъл да изпрати вест в двореца, колкото се може по-скоро. В обещанието на абат дьо Марен не вярваше, а и до другия ден му се струваше много далеч. Надяваше се само на вятъра на случайността, който носи вестите като сухи листа, и на неуморната, разнасяна от женското съсловие мълва.

„Кой знае!“

Тези две думи трепнаха в него с надежда и горчивина. Макар да не помнеше в целия си живот да е прегрешил от слабост пред тази велика страст на човешкия род, макар сладострастните му и безумни похождения да нямаха единна цел и да обичаше жената като обикновено благо на живота, макар в тази едва зараждаща се връзка да преследваше нещо мътно и неясно, в което се смесваха настроенията му срещу стария Джорджие Дука, все пак някъде в дъното на душата

му като в пропаст, сред забулени от облаци планински върхове сякаш трепкаше звезда.

Около него цареше тишина и безлюдната къща сякаш звънтеше. На границата между съня и действителността чуваше в слепоочието си, което беше подпрял с юмрук, как сърцето му бие, сякаш бе часовник на живота. Помъчи се неуспешно да извика пред затворените си очи лика на Катрина Дука. От потъналия в сянка образ се виждаха само черните енергични очи под силно извитите вежди. Наистина тези очи го бяха поразили най-напред, когато я видя. Чрез тези очи я хареса. И за първи път от тези гледащи от неясната сянка очи го прониза някаква непозната тръпка. Откри една полуистина: бе дошъл в Яш, за да я види. И все пак бе дошъл за друго, но признанията, които човек прави сам пред себе си, могат да бъдат измамни. Щом е дошъл тук, не може да не я види. Би страдал. Това откритие го накара да се учуди, като да се отнасяше за чужд човек. Усмихна се на очите от сянката и реши да ги държи пред себе си, като стои така, със затворени очи и не позволява на мекия диван да го притисне в прегръдката си.

Клучерът Абъза го завари да спи. Бе се завърнал весел, с доста добри вести и остави госта си да спи. Когато усети, че се е събудил, му изпрати незабавно робинята, която прислужваше в стаята, да му занесе шербет и студена вода. Докато бейзадето си пиеше шербета, влезе и той в добро настроение.

Бейзаде Алеку се усмихна, като го видя.

— Болярино Абъза — каза той, — виждам, че работите ти се нареждат добре и се радвам като на приятел.

— Моля да ми простите, ваша светлост — отговори Абъза със същия весел тон. — В нашата Молдова работите са винаги объркани. Но за днешния ден бог ме е избавил от бъркотия. И много ви моля, ваша светлост, бъдете така добър да заповядате къде да изпратя мой доверен човек, за да доведе слугите ви. Трите дни, докато сте в Яш, ваша светлост ще бъде мой гост заедно с всички свои слуги. Моля да се чувствувате като у дома си.

— Благодаря ти, болярино Абъза. Тези, които ти наредиха да ме приемеш, значи, ти казаха, че няма да стоя повече от три дни в престолнината?

— Така ми казаха, ваша светлост. Сбърках ли, като попитах? Моля да ми бъде простено.

— Не си сбъркал, като си попитал, приятелю. Не сбърка и като не ми повярва, защото моите навици и приказки не всякога са били верни и мъдри. Но страданието учи; изглежда, че и аз съм вкусил от този цяр. Така че прати човек в турския хан. Там нека да потърси моя доверен воин Вълку Бърладяну. Ще дойдат и другите ми слуги, но този ми трябва повече, и то веднага.

Абъза, сякаш отново разколебан, излезе да изпълни заповедта.

Когато Вълку пристигна, вече се бе смрачило. Завари господаря си да стои в стаята с грижливо спуснати пердета, замислен, между две восъчни свещи, които горяха в бронзови свещници на масичката до дивана.

— Вълку — каза бейзадето, — настани хората. Наяжте се добре, но пийте малко.

— Разбрах, господарю.

— Говори тихо, Вълку. Портите са затворени и кучетата отвързани, но ти стой буден и нащрек, като да сме обкръжени. Тези, които ми пазят отвън, остави ги на мира, защото, докато само пазят, с нищо не могат да ни навредят. Наблюдавай само кой влиза. И веднага да ми долагаш, за да зная. За в случай на нужда изведи коня ми на задната портичка откъм Бахлуй, а вие, щом чуете повелята ми, ще излезете с врява през големите порти, за да мога аз да се измъкна необезпокояван. Всичко това ти го казвам, Бърладяну, защото няма от какво да се боя.

— Зная, господарю, че няма от какво да се боим, но не знаем какво ни носи идващият час. Откак ти служа, господарю, аз съм научил това, а поуката и сега ще ни бъде от полза. Според времето и грижите.

— И според хората, Вълку. Сега върви и говори тихо. Запомни, че ти казвам това трети път.

Бърладяну излезе, без повече да промълви нито дума.

През третия час на нощта къщата на клучера Абъза вече спеше, както целият град, както и княжеският дворец. Никъде не проблясваше огън; улиците и сокаците тънеха в мрак; само над сградите, в простора на изток се носеше слаба светлина от божието светило, което проблясваше в кубетата на манастирите. Стражникът от кулата на двореца бе изсвирил със зурна знакът за загасяване на огньовете — князът се бе прибрал вече да спи.

Преди да си легне, Абъза се повайка пред жена си за неприятната случка през деня и за неканения гост, който им се бе изтърсил в къщи. После въздъхна поуспокоен, като правеше редом със стопанката си пламенни поклони пред иконата на божията майка. По-дебела и потромава, тя изоставаше и когато се изправяше задъхана, Абъза вече се покланяше. От време на време той я изчакваше, като я гълчеше, недоволен, че е толкова бавна. Божията майка ги гледаше в недоумение иззад кандилото. В широкото легло си легнаха гръб в гръб и веднага заспаха.

През това време бейзаде Алеку се приготвяше за сън като за тръгване. Изми се от праха в бронзовия леген и се среса. Сложи оръжието си, да му бъде подръка и седна на края на дивана, разпасан, но обут. Гледаше с втренчени очи напред, очаквайки от нощта или страшна бъркотия и бягство, или избавление.

Засега се случи нещо друго: чу се леко драскане по вратата, сякаш котка искаше да влезе.

Русет грабна късата кама и пристъпи по вълнената черга. Наостри уши и чу познатия шепот. Дръпна резето и пусна вътре Бърладяну. Слугата държеше в ръка къса вила с железни зъбци. Беше облечен, но бос, за да не се усеща вървежът му.

— Какво има, Бърладяну? — запита Русет. — На призрак ли си се превърнал тази нощ?

— Да, господарю — прошепна горският, — и ти вода една циганка, бавачка.

— Каква циганка, Вълку? Нямам нужда от никаква циганка, Вълку.

— Циганката, господарю, е от двореца.

Русет трепна и пламна.

— Хич не я усетих кога и откъде е влязла — продължи да шепне Вълку. — Не чух дори и кучетата да изляят. После разбрах, че я е пуснала в двора откъм готварницата домакинката на болярина. Кога и как са се разбрали, не мога да знам. Току изведнъж домакинката ми я води. Дума, че имала да каже няколко тайни думи на бейзаде Алеку.

— Тука ли е?

— Тука е, господарю.

— Кажй й да влезе, а ти стой на стража в трема.

Бърладяну се отдръпна и излезе. През вратата се промъкна чисто облечена старица в тъмни дрехи. Беше много дебела — гърдите и хълбоците ѝ преливаха, — но се движеше пъргаво и едва забележимо въртеше гъсто набраната си фуста. Изостри устни, като че ли искаше да клъвне протегнатата ръка на Русет. Целуна я и изведнъж се усмихна широко с мазното си лице, вперила дръзко очи в него.

Русет бръкна в плетената кесия, извади една сребърна злота и ѝ я подхвърли. Тя я хвана във въздуха, като да бе пеперуда, и я пусна в пазвата си, между мънистата на шията.

— Парата е твоя — каза Русет, — ако идваш оттам, откъдето чакам вест.

— Оттам идвам, ваша светлост, и нося добра вест.

Русет седна на края на дивана и я загледа, претегляйки наум най-различни въпроси, които възникваха в съзнанието му. Тя беше пратеник на принцесата, но можеше да бъде и примамка от страна на враговете му.

— Ваша светлост, не се съмнявайте — побърза да го увери циганката. — Никой на тоя свят не знае знаците и думите, които ваша светлост и принцеса Катрина сте си разменили. Аз ги знам, защото принцесата има повече вяра в мен, отколкото в майка си, та нали аз с моето мляко съм я кърмила. Хранила съм я, гледала съм я, церила съм я от болести, врачувала съм ѝ; на боб и раковина ѝ гледах и видях там тази севда, когато ѝ дойде времето. Никой не знае за писмата ви, аз зная, защото на пет пъти съм ги пращала в Хърлъу по един мой внук, Настратин, комуто ваша светлост даваше по пет злоти всеки път, не по една.

— Тогава и на теб имам да давам още четири, ако казваш истината.

— Аз зная защо ваша светлост се бои — продължи да шепне циганката, — наистина, като идвах насам, видях съгледвача, сложен да пази къщата на клучера. Но ваша светлост няма защо да излиза, щом знае, че го следят, при ваша светлост няма кой да влезе, защото ваша светлост не е дошъл за глупостите на другите хора. За какво ще да е дошъл ваша светлост в Яш, ако не заради севдата си?

— Откъде знаеш?

— Зная, защото аз ви повиках. Най-напред принцесата ме помоли, после ми заповяда и аз трябваше да се съглася, макар всякога

да е опасно да се струва магия.

Русет се отпусна и се развесели.

— Как се казваш?

— Магдалина, ваша светлост.

— Значи, ти ме доведе в Яш, Магдалино?

Дойката се намръщи и пак изостри муцуна.

— Не е хубаво, ваша светлост, дете не вярвате. На ваша светлост ви се струва, че идвате заради францужкия поп, който трябва да е луд, щом е тръпнал да обикаля света така без работа. На ваша светлост може да ви се струва, че идва по други работи. Но аз зная, че сте дошъл заради нас. И днес, като стояхте сам тука, ваша светлост, чакахте аз да дойда с вест. И докато чакахте, ваша светлост, видяхте пред очите си принцесата и си спомнихте за двете ви срещи в манастира „Нямц“. Най-напред сред тълпата, а после, три дни покъсно, в къщата на леля ви княгиня Руксандра. Тогава ваша светлост казахте на моето момиче, че ви е драго и мило на сърцето. И то ви повярва.

— Драга ми е на сърцето, дойке.

Циганката не отговори.

Тогава робинята коленичи до края на леглото, приближи се до Русет, облъхвайки го със силен мирис на босилек, и му зашепна думи, които се промъкваха в ушите му като отровни змийчета. С полузатворени очи тя дълго му говори за принцеса Катрина като за себе си.

— Магдалино, чу ли какво казах?

— Чух, ваша светлост. Познавам аз вашите севди, ваша светлост. Не се сърдете, ама такъв е нашият занаят, да чуваме всичко и да знаем всичко. Ала сега, ваша светлост, не сте намерили ябълка, която да захапете и да захвърлите. Аз ви доведох и аз ви казвам, че тази севда не е като другите, тя е опасна.

Бейзадето се усмихна и извади от дантелената си кесия другите четири злоти. Циганката пак ги пусна между манистата.

— Кажи ми за какво си дошла — подкани я Русет. — Сега вече зная коя си и можеш да говориш. И аз разбрах, че в тази ябълка има и отрова. Но за мен струва повече и от живота.

Циганката се приближи до него покровителствено, сякаш искаше да го обгърне и приласкае на гърдите си.

— Бейзаде — прошепна тя, сякаш правеше любовни заклинания, — принцесата иска да ви види и трябва да се срещнете.

— А може ли, Магдалино? Тогава освен злотите, ще получиш и един златен дукат.

— Може, ваше височество, щом аз съм тука. Подучих момичето да се подчинява привидно на баща си и на майка си и да не иска да ви види и чуе. Знаейки всичко, което княз Дука е сторил на вашия баща, разбрахме, че ни чака лошо и че трябва да спотаим всичко дълбоко в себе си. Никой да не види, никой да не чуе, никой да не усети, че се пишат и изпращат писма, всичко да се прави изкусно и тайно. Защото на силния може да му излезе насреща само коварният. Тука не можете да се видите, ваша светлост, защото все едно, че излизате насред улицата. Не може и в двореца, защото значи да влезете като плъх в капана.

— Тогава как и къде?

— Ще може, ваша светлост, само тъй, както хората не очакват. Аз зная, че гущерът не лети и никой не очаква да го види, че лети. Ама ние ще го накараме да полети. Пък и принцеса Катрина е момиче, каквото рядко се среща по света, и щом бог я е надарил с достатъчно хитрост и лукавство, това ще стане. Само че ваша светлост трябва да ме слуша във всичко, каквото кажа.

— Говори! — нетърпеливо ѝ заповяда бейзадето.

[1] Полицейско управление в Молдова през XVII — XVIII в. — Б.пр. ↑

XV

СМУТОВЕТЕ В СТРАНАТА И КОВАРСТВОТО НА НЯКОИ БОЛЯРИ ОТ ДИВАНА.

В определените си часове петлите запяха, известявайки на дворцовите стражи, че трябва и те да се призовават и будят един друг в бърлогите си. Никой нямаше власт и сила да спре петлите, защото те по своята природа са часовниците на бога, както месечината е фенерът му. Но стражите биваха спирани със заповед да не вдигат врява и да не нарушават покоя на княза. Защото князът, който се грижеше за цялата страна, разрешаваше толкова дела, събираше налози, нареждаше подводи, отсъждаше наказания и служеше на толкова светци в божиите обители, че по тази причина беше винаги много изнурен и още щом мръкнеше, следваше примера на кокошките. Денят е за работа, а нощта — за почивка. И той снемаше от себе си одеждите на величието си и само по една дълга риза и пантофи се представяше пред светите икони за обичайните си молитви. После, когато дюшемето се раздрусаше и закънтеше, слугите от долните стаи знаеха, че князът вече си е легнал и се върти, за да си намери най-удобното положение за сън.

През тази нощ от страна на стражите князът нямаше причина да се сърди. Но след няколко часа сън петлите го събудиха. Събудила го бе може би и светлината на месечината, която се бе издигнала на юг и сипеше върху града и върху двореца сребърна паяжина. Улиците, къщите и църквите изведнъж бяха придобили някакви тайнствени очертания и красота, каквато освен в тоя час никога дотогава не бяха имали, нито пък щяха да имат. Защото всеки час от времето е записан различно във вечността. Може би не само месечината и петлите го бяха изтръгнали от съня и го държаха буден, вперил очи в златната звездичка на кандилото, може би и мислите му, задрямали наполовина, сами бяха покълнали от семето си като цветя на тревогата.

Стари скърби и ядове се сплитаха с новите мисли на княза. На тази неспокойна страна с лоши и променливи хора, с коварни боляри, които като зайци стояха на два синора и се занимаваха с жалби,

клевети и размирици, не ѝ стигаше проклятието на бога, който непрекъснато ѝ пращаше болести, войни и суши, та трябваше и той да я понакаже. Та нали той най-много бе теглил през време на двукратното си господство. А и сега, през третото си господство, пак тегли. Със своето твърдо правосъдие и с помощта на бога, когото спечели на своя страна с толкова обители и дарове, той трябва да нанесе страшен, решителен удар в гнездото на злодеите и да го разруши най-после. Трябва да следи всички, които застрашават хазната му и го оставят да отговаря с живота си пред агаряните и пред лихварите в Цариград, които са по-големи поганци и от агаряните. Всички те ще познаят ръката на княз Дука, ще влезе той в правата си. Един владетел има две задължения: да съди справедливо хората и да спазва православната вяра. И две права: редовно да събира своите данъци и да троши челюстите на вероломните.

Навън в курниците на княгиня Анастасия петлите пееха и пляскаха с криле, сякаш биеха барабан, прославяйки справедливите му размишления. Князът се прозя продължително, обърна се на другата страна, с лице към стената, и мислено поиска от божията майка да му даде покой. За толкова дарове и благотворителни дела, които беше сторил, поне малко покой му се полагаше в тази част на нощта, а другите неща ще станат, когато му дойде времето, всяко наказание, всеки удар в определения си час.

Но не можеше да заспи. Сега бяха го налегнали и други грижи, каквито би било по-добре да ги няма в такива тежки времена. Какво търси този френски поп точно сега в неговата престолнина, да жертвуват за него тлъсти угоени петли и млади ярета, и мед, и масло от килерите на княгинята?

Отпъди тези мисли, надигна се на лакти и се запита, ухапан от нова тревога, защо стражникът вика от кулата на портата, когато знае, че неговият господар повече от всякога има нужда от почивка за отрудените си кокали?

— Кой е? — за трети път продължително извика стражникът.

Далечен глас отговори. На портите зазвъняха вериги и резета.

Предполагайки какво може да означава този шум, князът пъргаво се измъкна от пухената завивка и потърси пантофите си. Навлече набързо дрехите си и покри косата си с шапчица. На светлината на кандилото опипа боздугана и го стисна с дясната ръка. После наостри

уши. Крадливи стъпки се приближиха. Слугата почука на вратата. Князът го позна по гласа.

— Ти ли си, Константине?

— Аз съм, ваше височество. Завърнал се е негова милост сердарят Георгица Чудин и моли ваше височество да слезе долу.

Без да пита повече, князът отвори вратата, премина запъхтян тесния трем и слезе по стълбите. На двора, встрани от къщите на княгинята, пред отворените врати на тъмницата чакаха слезлите от конете сеймени. Георгица Чудин пристъпи напред и му се поклони. После се дръпна настрана и показа на земята, свит и вързан с въжета, слуджера Лупу.

— Аха! — изсъска князът. — Злосторниците вече идват на съд. Свалете го долу и запалете факли. Войскарите да отидат да почиват. С мен да остане само сердарят, тозчас повикайте Буга Сърбина, който тази нощ ще има доста работа. Иди, Константине, да ми го доведеш.

Войскарите се оттеглиха, водейки конете си за оглавниците. Само двама от тях по заповед на Чудин свлякоха вързания болярин в тъмницата. Подир тях слезе и князът тъкмо в момента, когато палеха тюкюртени клечки и с тях разпалваха смолата по факлите. Черната влага проблесна и помътня от червената пара.

Забил брада в гърдите си, стискайки с десница боздугана, княз Дука изглежда жестоко Лупу и сопнато заповяда:

— Отвържете го!

Двамата войскари закрепиха държалетата на факлите в пясъка. Хвърлиха се върху пленника, задърпаха го, обърнаха го. Извадиха ножове и срязаха въжетата. Слуджерът остана на колене пред Дука, навел глава.

Размахвайки заплашително боздугана си, Дука започна да го разпитва, като се мъчеше да сподави гнева си.

— Ти ли, коварни човече, си носил писма в Орхей?

— Сгреших, ваше височество, не знаех какво нося, други ме подлъгаха.

— Ти ли занесе писмата?

— Аз, ваше височество.

— Лъжовни писма са, негоднико, които бунят народа да се надига срещу княза!

Слуджерът замълча и наведе чело към земята.

— Онемя ли?

Слуджерът не отговори. По стълбите на тъмницата се чуха стъпки и хетманът Бухуш се показа запъхтян на димната светлина. Поклони се на княза и се приближи до него. След Бухуш вървеше едър мургав човек с дебели устни, червени гащи и запретнати до лактите ръкави на ризата. Той се спря благочестиво, с наведена глава и зачака заповедите на владетеля.

— Нашият верен слуджер — ухили се Дука и се обърна към Санду Бухуш — изведнъж е забравил молдовански. Или е онемял. А езикът му още не е отрязан.

И едва тогава като че ли видя палача.

— Ти ли си, Буга? Дойде ли?

— По ваше повеление, ваше височество.

— Бръсначите ти наострени ли са?

— Имам всичко, каквото ми трябва, ваше височество.

— Тогава нека се опитаме да накараме този език да проговори.

Буга Сърбина пристъпи една крачка.

— Смилете се, господарю! — ужасен изпищя слуджерът, като се бранеше с ръце от палача.

— Тогава говори и кажи, че си знаел какво пише в писмата.

— Знаех, ваше височество.

— Знаел си, че подписът на светлия княз Думитрашку е подсторен.

— И това знаех, ваше височество. Но съгреших като безумец. Простете ми, господарю, че ви напомням, но досега винаги съм ви служил вярно.

— Добре, да чуем само кой е сложил този лъжлив подпис и кой те е изпратил при орхеенци.

— Не ги познавам, ваше височество. Ама несполуката им стига, тя добре ги наказва.

— Хм! Така ли мислиш ти, мой почтени и верни ми слуджере? Буга, ти умееш да накараш упоритите да запоят. И на тоя можеш да отслужиш каквито служби трябва, за да го накараш да си спомни. Резни с бръснач езика му и го наръси със сол. Пригответи тръни и трески, за да ги забиеш под ноктите му, да накажеш пръстите, които са прегрешили. Извий и разчекни краката, които са тичали против своя господар. И едва когато изтрае всички тези изпитания, ще отрежеш

езика, който си насолил, и ще го сложиш да се опушва. Тогава вече може да мълчи.

— Всичко ще кажа, всичко, каквото искате, ще кажа, господарю!
— изрева уплашено боляринът.

— Чуваш ли, палачо? Аз искам да ми каже само истината.

— Чувам, ваше височество — смирено и спокойно отговори Буга. — Преди да го оставим да си признае, редно е да го поразхладим, за да каже само истината, нека бог да му бъде свидетел.

Буга Сърбина пристъпи в тъмното, извади от нишата, където му бяха инструментите, един чебър с вода и го избута между факлите. Жилите на ръцете му приличаха на възета. Той сграби болярина Лупу, изви ръцете му на гърба и ги хвана с лявата си лапа. С дясната го стисна за врата, възседна го и потопи главата му въз водата. Държа тялото му така, стиснато като в менгеме, докато го усети, че потръпна и се отпусна. Тогава го измъкна нагоре и го блъсна към княза.

— Така започва да познава болката, ваше височество — обясни той, като гледаше внимателно Лупу, който се мяташе полузадушен, поемайки шумно въздух в гърдите си. — После ще го подложат и на други мъчения, както е в реда на моя занаят и на дадената ми повеля.

— Ще кажа! — успя да отрони боляринът.

— Тогава да слушаме — изведнъж се намеси хетманът. — Заповядайте, ваше височество, на всички да се изкачат горе на стълбището, както е редът. Признанието се прави само пред княза и пред бога.

— Хетмане Санду — заповяда Дука, — ти можеш да останеш, да слушаш и да бъдеш свидетел. Другите ще влезете, когато дам знак.

Войниците и палачът изкачиха стълбите. Лупу стенеше на земята и все още изхвърляше вода от вътрешностите си.

— Говори!

— Питайте ме, господарю, питайте ме. Всичко ще кажа, само ме пощадете и имайте милост към жена ми и децата ми.

— Кажи кой те изпрати!

— Милостиви господарю, в Орхей ме изпратиха двама боляри на ваше височество: негова милост великият вистиерник и негова милост великият житничер.

Князът отстъпи две крачки назад като блъснат в гърдите.

— Какво? Моите верни хора, на които дадох служби и които ядат моя хляб? Геука и Богдан?

— Да, ваше височество, техни милости ме изпратиха.

— Признаваш ли това с клетва пред бога?

— Признавам под клетва, милостиви господарю.

Служерът се прекръсти, наведе се и целуна земята.

— Те ли съставиха книгите и подсториха подписа?

— Това не мога да зная, пресветли господарю, и не мога да сложа ръка на кръста и да посоча тоя или оня. Може пак те да са. А може да има забъркани и други, както подразбрах и предполагам. Подписа може да е сторил негова милост спатарът Йон Милеску, който е голям майстор на перото. Ама кой точно не зная. Защо да си вземам грях на душата?

Дука вдигна дясната си ръка до челото, после я спусна и стисна силно мишцата на верния си Бухуш.

— Чу ли, приятелю?

— Чух, ваше височество.

— Чу ли колко са верни людете в тази проклета страна Молдова? Покоят на реките и вятъра — такава е тяхното покорство. И верността на демона Велзевул. Хетмане, трябва да разрушим гнездото на злосторниците и да го изчистим от скверността. Войниците нека да слязат! — повиши той гневен глас. — Донесете окови за този негодник. Сложете ръцете му в халка на стената, а краката в пранги. Никой освен палача да не влиза при него. Никой думица да не му проронва, докато Диванът не го извика на съд.

Ритна пленника, удари го с боздугана си и се обърна към изхода.

— Буга, ключът на тъмницата остава в теб и ти отговаряш с живота си за този роб.

— Разбрах, господарю — отговори палачът, като вдигна ококорени очи от грешника, когото с резки и бързи движения въртеше и оковаваше във вериги.

XVI

ГОЛЯМОТО КНЯЖЕСКО ПИРШЕСТВО.

След като князът издаде страшните си заповеди и се разбра със своя хетман, на другия ден в двореца нищо не изглеждаше променено. Всичко, което се бе случило през нощта, като че ли остана в някакъв друг свят, в царството на някаква въображаема луна. Останало бе най-вече в съзнанието на Дука. Но по неговото лице не се виждаше нищо. Спотаил всичко дълбоко в себе си и отпъдил всякакъв повод за тревога, той още от рано сутринта пое лично грижата по подготовката на пиршеството в чест на френския пратеник.

В четвъртия час на деня армашът събра пак служителите си и болярските синове и потегли към дома на миноритите. Свитата пришпорваше конете си, показвайки пред жителите на града ездаческото си изкуство, и вдигаше такъв прахоляк, че по улиците, откъдето минаваха, сякаш валеше сняг от пепел. А старите жени, изплашени, като да е настъпило второто пришествие, плюеха след тях и се кръстеха.

Пред скромния дом на отец Гуидо те се спряха и заобиколиха по-рано пристигналата каляска с четири коня и прислуга от роби. Прислугата беше облечена по цариградска мода, с чепкени с чапрази и ширити, а конете и хамутите бяха украсени със сребърна сърма. Господин Пол дьо Марен излезе важно от обвития с лоза чардак, съпровождан от патер Гуидо, който вървеше от дясната му страна. Дрехите му бяха почистени от праха и грижливо изгладени, а това, което му липсваше от официалното облекло, бе заел от домакините си: дантелена яка и маншети. Макар и калугер, затворен в расото и в строгите манастирски канони, абатът беше и светски човек и без да забравя бога и обета, държеше сметка и за хората. Държеше сметка и за своето удоволствие. Затова се зарадва, като видя и Алеку Русет, който се показва в момента, когато негово преподобие излизаше на улицата. Усмихна се и очите му просветнаха при спомена за

прекараната в дома на Грига нощ. Преходни мигове, които би желал да задържи.

— Невъзможно е! — прошепна той на Русет, като го посрещна, стисна му ръка и му напомни с печал за стомните на Матияш. *Fugit irreparabile tempus...*^[1]

— Наистина — невинно въздъхна добрият патер Гуидо, — остарях, уважаеми господин абат, в изпълнение на дълга си към вярата и имам нужда от мишците на млад човек, за да мога да се кача в каляската до вас.

Шествието се движеше бавно по криволичещите улици и скоро бе заобиколено от орляк дечурлига, боси, гологлави, повечето с немити, мръсни лица. И понеже беше времето на плодовете и на орехите, естествено беше техните следи да се виждат по лицата на децата и това показваше не толкова липсата на грижа у майките, колкото отсъствието на огради около овощните градини, или изобилието на плод в тези градини и нехайството на стопаните им. Към децата се присъединиха и възрастни, зле облечени хора, но много весели, макар да беше твърде ранен утринен час. Това бяха бездомни скитници или просяци, които по навик тръгваха подир хората, надявайки се да попаднат на погребение или панихида.

По портите се показваха улегнали стопани с жените и децата си, които гледаха неподвижни, с широко отворени очи каляката и конниците, които я съпровождаха. След като извиваха дълго време вратове подир шествието, те си задаваха най-различни въпроси и си отговаряха с най-различни предположения. Най-доброто, най-сигурното и най-правдоподобното разсъждение беше на жените и още преди да се издигне слънцето на пладне, из града започнаха да се носят слухове за годещници на принцеса Катрина.

Слугите разгониха с камшици дечурлигата и просяците и пропуснаха шествието да влезе през голямата порта, между два реда войскари, наредени чак до стълбата на княжеския дом. Там сам княз Дука слезе три стъпала, следван от боляри, и благосклонно посрещна френския абат и неговия придружител.

Князът беше с багреница, на главата си имаше каук^[2] с тройно перо. Върху дрехите му блестяха украсени с рубини копчета. Държеше се гордо и с умерени движения. Логофетът Мирон пожела добре дошъл на чуждия гост на латински, с такава гордост и напереност в

гласа и в поведението, каквито се полагаха на най-великия болярин в страната, макар да беше още млад.

Като се изкачи по стълбите, дьо Марен завари горе негово високопреосвещенство отец Дософтей, който скромно вдигна десница, за да го благослови. Този човек изведнъж го спечели със своите големи очи и мургаво, побледняло от бдения лице, засенчено от черната калимавка като от тъга. „Ето нещо, което не очаквах — помисли си господин дьо Марен, — мен ми харесват дръзките прелати, които могат да носят и сабя за христовата вяра. Но те са опасни в спорове. В една чужда страна за предпочитане е този.“

Отец Дософтей достави радост най-вече на патер Гуидо Челести. Често пъти митрополитът благоволяваше да го приеме и тогава двамата се губеха из селенията на вярата, като се спираха при изворите на истината за миналото и продължително пиеха от тях.

— Аскетично питие — загадъчно каза дьо Марен.

— Наистина — сърдечно отговори отец Гуидо. — И опиянението от него така ни очарова, че негово преосвещенство започва да реди стиховете на цар Давид, които е превел на езика на своята страна.

— Странно наистина, но мен ми харесват повече стомните.

Този отговор си остана пълна загадка за блажения минорит. Не разбра за коя книга и за кой стих братът му во Христа намеква и замълча, унижен и засрамен.

Князът покани гостите на трапезата. Той седна на почетното място и посочи на абата мястото от лявата си страна. Митрополитът седна от дясната му страна. Великият логофет Мирон Костин бе настанен до французина, за да му обяснява и да го опива с изкусни слова, мъчейки се да разбере от недомлъвките тайната му мисия. А патер Гуидо, изпитал още веднъж радостта от съседството на митрополита, стоеше, изпълнен с блаженство, като от повеление свише, дошло като разплата за неговите мъки и жертви в служба на Агнеца.

Пиршеството бе наредено в големия чертог. В източния ъгъл имаше малък иконостас и три кандила, а наоколо по белите стени бяха изобразени гербовете на Молдовските области. Зад трона на княза, където стоеше спатарът Йон Милеску, имаше още един съвсем нов герб, гербът на княз Дука, изобразен върху кръгъл щит. Други украшения нямаше освен червените копринени завеси на прозорците и

вратите. Трапезата обаче беше много добре украсена с различни сребърни блюда и прибори. На дъо Марен най-вече му харесваха двузъбите вилици — твърде необичайно нещо за принцовете по това време. Столникът^[3] започна да поднася ястията, а купарът^[4] да налива вино. Помагаха му боляри от втори и трети ранг.

Сред гозбите дъо Марен с удоволствие забеляза сармите, които толкова много му бяха харесали в дома на Лазарел Грига. Виното не му се стори толкова добро.

Столникът слагаше пред княза сребърното блюдо с поредната гозба, вдигаше капака и със своята лъжица вкусваше пред всички. Купарът правеше същото, наливаше вино, отпиваше от позлатения бокал и го поставяше пред господаря си. Когато князът вдигна първия бокал към достопочтените си устни, под прозореца изтрещя топ и разтресе цялото помещение. Дъо Марен трепна, а болярите се подсмихнаха в брадите си и се спогледаха с крайчеца на окото си.

Щом князът отпи за трети път при третото ястие, веднага се чу шум, врява, гърмежи и свиркане.

Към небето сякаш се носеха отчаяните писъци на чудовище, което някой с ожесточение удряше с боздуган. Беше ред на абат дъо Марен да се усмихне, защото позна прочутото цариградско метерхане с тъпани и много флейти.

Болярите, както и князът, си хапваха добре и не оставаха ръцете на виночерпците да си отдъхнат. Това се хареса на дъо Марен. Харесваха му и дрехите им по полската мода от кадифе и коприна. Но оръжията им бяха ориенталски с инкрустации от седеф, сребро и злато. Хареса му напереността на Цифеску, който през трапезата му отправи няколко думи на гръцки и го попита дали харесва камата му със седефена дръжка и ножница от змийска кожа. Камата наистина беше изящна и скъпа изработка, която абатът претегли на ръка.

— Достопочтени логофете Мироне — радостно каза боляринът Илие, — виждам, че абатът харесва камата ми. Наистина тя ми струва колкото два жребеца. Кажи му на латински, че му я подарявам. Memento! Memento!^[5] — промълви той въодушевено след логофет Костин, като се оглеждаше високомерно.

— Царски дар — отговори трогнат дъо Марен. — Какъв дар бих могъл да върна на този благородник аз, който бях ограбен и сега съм беден като Йов?

— Моето удоволствие е достатъчна отплата — отвърна Цифеску с тон, който той си въобразяваше, че напомня за прадедите му от Византия.

— Той е очарователен мъж — с усмивка заяви абатът на логофет Костин.

— Безспорно, господин абат. В нашата клета страна се намират и неща, които се харесват.

— Зная да ги ценя, господин логофет.

— Не се съмнявам. Но би трябвало, господин абат, да се запознаете с онзи молдованец, който е показал такова честолюбие, каквото не се среща в другоземците. На нашата граница с власите, на моста през една река, която се нарича Милков, той се срещнал със свой познат от съседната страна и го извикал на дуел, но не с мечове, а с купи вино...

— Това още повече ми харесва — побърза да го увери дьо Марен. — И какъв е бил резултатът? Много ме интересува.

— Победата е била на наша страна, господин абат. Борили се с купите, пили юнашката, докато неприятелят паднал вдървен и другарите му го отнесли на ръце. А нашият човек бил възхвален от всички и князът го направил благородник. Имаме тази слабост да се гордеем и с такива работи, господин абат.

— Аз одобрявам, че са го направили благородник. Неговата постъпка е достойна за това.

— Насмешката на ваша милост, господин абат, приемам със сведено чело. Ние наистина дотам сме стигнали. Някога нашите деди са въртели сабята в ръце и са били достатъчно силни да побеждават неверниците. Гледате ме сякаш с учудване, господин абат, не можете да си представите миналото величие, когато виждате настоящето пред очите си. И все пак тази клета страна някога е имала достойни мъже, които не са я посрамвали, защото са били истински наследници на основатели на държави, дошли от римската империя.

Този горд болярин изведнъж се разгорещи и навлезе в историята, в науката и теорията, за да изложи доказателства пред недоумяващия френски благородник. Дьо Марен не само недоумяваше, но и никак не вярваше в това, което слушаше. Нищо от този варварски край не можеше да напомни за величието на синовете на вълчицата. „Мания за

ученост и невероятни приказки“ — мислеше той и слушаше разсеяно сътрапезника си.

Времето наистина показва, че ученият логофет има право. Но повече право имаше абатът, защото въпросът никак не го интересуваше. Право имаше той и поради това, че логофетът не му беше твърде симпатичен, но не можеше да си спомни защо. Най-накрая, като срещна погледа на бейзаде Алеку, разбра. Бейзаде Алеку му бе представил Мирон като един от съзаклятниците, които бяха свалили от престола княз Антоние. Ето, и това нещо му се виждаше съвсем различно от нравите на Запада. На трапезата имаше и други, които бяха кроили това омразно дело. Бухуш, хетманът, а и сам князът. И все пак бейзаде Алеку стоеше срещу тях и се усмихваше престолено. Дори и тайно не се готвеше да вдигне ръка срещу тях. Действията на тези последователи на византийците не бяха така открити и груби, но бяха отровни и потайни и целяха да се слоят с бога и със съдбата.

Като видя, че чуждоземецът се интересува от Бухуш, логофет Мирон го представи като един от най-храбрите хора на своето време. Въпреки напредналите си години, той все още се държал добре на коня, въртял здраво сабята и бил много известен сред турците. Извършил бил изумителни подвизи във войната с поляците и казаците. Неговата храброст му била дар от природата. Едни хора носели в гърдите си сърце на лъв, други на заек.

Гръмотевиците и врявата на метерхането отново избухнаха и логофет Мирон остави на мира абата, давайки му възможност да обърне поглед към княза, който от известно време привличаше вниманието му. Без да дава вид, дьо Марен разбираше, че нещо става, но не знаеше какво. Князът, обикновено строг и навъсен, сега се държеше към някои боляри с особено благоразположение. Обръщаше се често към своя спатар, който стоеше зад престола му, после към вистиерника Василе Геука, когото бе настанил насреща си. Сякаш им отправяше и шеги, което учудваше дори и логофет Мирон. А двамата боляри си разменяха погледи, които не излъчваха радост от оказаното им голямо благоволение.

Все със същото добро настроение княз Дука произнесе поздравителни слова към госта и изслуша отговора. После, без да

бърза, изяде до последна хапка баклавата си с мед и бадеми, закри пиршеството и покани гостите на кафе в малкия чертог.

Пред вратите и на главния вход пазеха сеймените с красиви червени дрехи със сини ширити, със сабя в ръка и пищови в силяха. Князът размени няколко думи с армаша Тоадер Фльондор и се приближи до митрополита.

— Ваше високопреосвещенство, ако, както разбрах, негова милост френският абат желае и му е приятно да види княгиня Анастасия, да отидем с него в малката къща, като вземем с нас само ваше преосвещенство, логофет Мирон и патер Гуидо. Ние ще изпием кафето си там. Княгинята ни очаква. А честитите боляри — повиши той глас — нека благоволят да го изпият тука, заедно с една много хубава вишнова ракия, която им изпраща княгинята. Поканвам честития вистиерник да бъде големецът над всички, докато се върнем ние. Ще отсъствуваме само четвърт час. Като се върнем, ще ви съобща една вест.

— Днес князът има добро настроение — забеляза Цифеску. — Трябва да е получил някакво добро послание. И няма да се учудя, ако науча, че капукехаята^[6] на негово височество в Цариград е уредил нещо за хетманството на Украйна.

— Ти си близо до истината, Цифеску — полусериозно отговори хетман Бухуш. — Казаците от земите отвъд Днестър, които султанът е завладял след последната война, искат хетман от Високата порта.

— Знаех аз, че друго не може да бъде.

— Винаги съм се учудвал, Цифеску, от бързината, с която проникваш в политическите работи.

Хетманът се засмя важно в себе си и забърза подир своя господар. Спря се за малко в кулата, спомняйки си, че има още едно задължение. С угаснала усмивка влезе при войскарите, които пазеха портите, и между четири очи даде на началника им необходимите заповеди.

Князът с другарите си и с госта влязоха при княгинята. Дьо Марен се видя в една доста ниска стая с покрити с губери дивани и украсени със седеф масички, върху които димяха филджаните с кафе. Княгинята, облечена с дълга кадифена гранатово-червена рокля със самурени кожички около врата и на ръкавите, белолика и все още

хубава и с дълга черна коса, посрещна гостите си права, с наведена глава.

Без да ги поглежда, тя целуна ръка на княза и на отец Дософтей и се поклони пред дьо Марен и пред другия латинец. С благочестиви и изпълнени с благородство движения абатът я благослови и се обърна много любезен и усмихнат към принцеса Катрина.

Твърде дребничка беше принцесата, но добре сложена и със закръглени форми. Беше облечена като княгинята и също като нея имаше богата прическа, но върху венчето от бисери бе затъкнала и щраусово перо. „Мили очи“ — това беше първото определение на дьо Марен. Очите и бяха благи и влажни, но устните сладострастни и волеви. „В устните е истината — мислеше абатът, — не в измамните очи.“

Гласът и имаше дързък тон. Дьо Марен се изненада, като я чу да говори на родния му език. Князът смръщи вежди. Но девойката бе произнесла само няколко поздравителни думи. Повече не каза нищо, докато си пиеха кафето. В очите ѝ обаче имаше нещо особено, което проблясваше към чуждоземеца, сякаш очи на котка се отваряха и затваряха. „Интересни са очите ѝ, лъщят като смола“ — усмихваше се в себе си дьо Марен, като ги наблюдаваше през уханните пари на кафето.

Той се изправи и се приближи до скрина, за да се възхити на една персийска ракличка от слонова кост, с изящна филигранна изработка. Когато се наведе над нея, усети мирис на дафиново масло. До него стоеше принцеса Катрина.

— Красиво нещо — каза той, като гледаше повече към момичето, отколкото към ракличката.

— Моя стара скъпоценност — отговори принцесата. — Имам я от баба си, жената на княз Истратие.

Дьо Марен клатеше одобрително глава и мислеше как да формулира изкусната си фраза в полза на Русет.

— Как се нарича тя?

— Като цветето, чието ухание усещаме сега. Аз казвам на мама, че тук е затворена душата на баба, а тя се смее. Ваша милост какво ще каже?

— Мога да кажа, принцесо, че имате повече право, отколкото си представяте.

В същия миг очите на девойката станаха сурови. Дьо Марен, който внимателно следеше всичко около себе си, разбра причината. Още щом той се отправи към принцеса Катрина, князът се наведе към княгиня Анастасия и ѝ пошепна няколко думи. После се обърна към Бухуш и продума и на него нещо. Хетманът се надигна тежко от мястото си и мина зад княгинята. Поканена да остане, княгиня Анастасия пристъпи с усмивка към французина, следвана от брат си. Като че ли искайки да се разхладят по-настрана, те с въздишка се настаниха от двете страни на момичето. Веднага зад гърба им застана и логофетът Мирон, а и князът се приготви да се присъедини към тях.

— Какво казва господин абатът? — с интерес запита княгинята.

— Говорим за душата на баба — отвърна Катрина.

Княгинята зина уста и ококори очи.

— Още един дар имам от баба — обърна се Катрина към госта.

— Наистина ли? — сметна за редно французинът да се учуди, развеселен от комедията, която се разиграваше пред него.

— Да. Имам една стара икона, обкована със сребро. Донесъл я княз Истратие от светите места. Зная и една интересна случка, как княз Истратие се сдобил с тази икона от един неверник, у когото гостувал през една бурна нощ.

— Така ли? Горещо желая да чуя тази случка.

— А иконата не ви ли интересува, господин дьо Марен?

— Разбира се. Искам да видя и иконата.

С леко движение на брадичката принцесата покани госта да я последва и го отведе в източния ъгъл на стаята, където гореше кандилото. С пръста си с розово нокътче тя му показва старата сребърна иконичка. Дьо Марен се наведе над нея и веднага усети как останалите в другия край на стаята се раздвижиха и ги последваха в този ъгъл. Не видя нищо от това, което се намираше пред него, защото следеше какво става зад гърба му.

— Случката — шепнешком запита дьо Марен с насмешлива усмивка.

— Много ли време ще стоите в Истанбул, господине? — запита тя, изоставяйки изведнъж нишката на разговора.

— Не зная, принцесо. Зависи от много неща.

— Но ще се върнете ли пак по нашите места?

— Надявам се.

— Ако се забавите — продължи Катрина, — може и ние да дойдем там. Оставам задължена да ви разкажа една интересна случка.

Сбогува се с него, като го погледна мило, изправи шията и брадичката си, мина дръзко край другите и излезе от стаята.

Дьо Марен бе очарован. Беше уверен, че е изпълнил мисията си, за което го бе помолил Русет.

Така завърши празненството през седмия час от деня. Все така тържествено, с поклони и отбрани думи дьо Марен бе отведен до дома на миноритите. Не бе минал и половин час, откак стоеше на приказка с отец Гуидо, който беше много щастлив и доволен, когато бейзаде Алеку влезе в обвития с лоза чардак и му донесе обяснението за доброто разположение на княза към своите верни, приближени боляри. След като изпили кафето и си тръгнаха, няколко минути след излизането на дьо Марен, великият спатар Йон Милеску, великият вистиерник Василе Геука и великият житничер Джорджие Богдан били заобиколени от войскари, хванати и затворени: Геука в кулата до портата, Богдан при сеймените, Йон Милеску в подземията на голямата къща.

[1] Бяга от невъзвратимото време (лат.). ↑

[2] Островърха шапка, носена от боляри и князе в Молдова във Влашко през Средните векове. — Б.пр. ↑

[3] Столник — болярски чин, дворецов сановник, който се грижи за храната на княза, понякога му сервира и вкухва пред очите му от храната, за да докаже, че в нея няма отрова. — Б.пр. ↑

[4] Купар — болярски чин, дворецов служител, който се грижи за питието на княза, виночерпец. — Б.пр. ↑

[5] За спомен (лат.). ↑

[6] Капукехая — дипломатически представител на румънските князе пред Високата порта. — Б.пр. ↑

XVII

ЛЮБОВНА СРЕЩА, ПРИ КОЯТО ДОЙКАТА МАГДАЛИНА ПОКАЗВА УМЕНИЕТО СИ.

— Скъпи господин дьо Марен — каза Русет, като изслуша впечатленията на абата от принцеса Катрина, — ако тази девойка не беше такава, нямаше да си слагам главата в торбата, за да се срещна с нея. От нощес насам живея с това решение. Затова и побързах да дойда при вас.

Абатът се засмя.

— Очаквахте да я намерите тук ли? Тя е в двореца, клети приятелю, в силната ръка на своя баща.

— Мисля, че не е в двореца, скъпи господин дьо Марен. От самото начало съдбата е предопределила да я търся в този ден и в тоя час и аз тръгвам да я търся. Пътят ми минава оттук. Двамина достойни служители на аджийството тръгнаха подир мен, душейки ме като да съм дивеч. Влязох тук, а те се спряха близо до портата, дремят и чакат да изляза. Аз обаче ще мина през задния вход, през градината и по пътеката, която води към полето. Там ме чака един мой доверен човек, когото вие познавате. Той ще метне на гърба ми ямурлук, ще сложи на главата ми калпак и ще идем да си гледаме работата, без никой да ни познае. След като си изпълня мисията за днешния ден, ще се върна по същия път със същия човек. И ще изляза през портата, за да се зарадват копоите, които ме чакат с прозевки. Господарите на копоите ще узнаят, че съм стоял няколко часа на приказки с вас, и ще се зарадват.

— Тогава, приятелю, да вървим в градината на тези добри отци. Там все още има няколко късни круши и ябълки, които чакат да бъдат обрани, и няколко кютюка лоза. След пиршеството в двореца малко плод или грозде не вреди.

Патер Гуидо почиваше в креслото си, опрял брада на гърдите и скръстил ръце на коленете си. Изобилното ядене бе наляло олово в краката му и бе зачервило носа му. Двамата приятели минаха бавно от

трема в градината като хора, които не бързат, които искат да убият времето си. След малко абатът остана сам под ябълките.

Съпроводен от Бърладяну и преоблечен в прости дрехи, Русет прекоси кривите улички и излезе на стръмния бряг на Бахлуй. Там между папури и купища смет мина по тясно дървено мостче, което свързваше двата бряга на спадналата река. След като прекоси и циганската махала, се спря за миг и продължи към Бучум. Тогава на пътеката срещу него се показа гологлава мургава девойка с боси крака, която носеше в ръце кошница с червени като фустата й ябълки. Русет я попита за най-краткия път към лозята. Без да му отговори гласно, циганката тръгна бързо по пътеката пред двамата мъже. Девойката вървеше, без да обръща глава, между ровове и мерджанови храсти, сред есенната самота, изпълнена с паяжини, а Русет я следваше отдалеч, като че ли нямаше нищо общо с нея. Прескочи един плет след нея, тръгна по криволичеща скрита пътечка и изведнъж се озова в закътано стопанство с къщичка и винарска изба, с огрян от слънцето чист двор и една черна котка, която спеше на пруста. Циганката обърна лицето си към тях, озарено от бялата ивица на зъбите й, и изчезна. Бърладяну влезе след нея в къщата, но скоро се върна и направи знак на господаря си. Влезе и Русет. За известно време дворът потъна отново в своята самота. После мургавата девойка се показа с едно ведро и отиде на кладенеца до портата откъм пътя, на срещуположната страна на пътеката, по която бе дошла. Постоя под геранилото, сякаш очакваше мига на тайнствен обред, когато от изворите в глъбините на земята ще бликне нагоре към светлината необикновена вода. Излезе и Вълку Бърладяну, навеждайки се, за да не удари чело в горния праг. Гологлав, с брадва в ръце, той приличаше на ратай, който се е наспал и сега продължава работата на стопанина си, като подготвя колчета за лозите. Той ги вземаше от една купчина под навеса до избата, изостряше ги върху дънер и ги хвърляше на друга купчина встрани.

Слънцето клонеше към оня миг, когато ревностното усърдие в служенето на господата бога, на Исуса Христа и на светата Дева събужда монасите. В тишината на деня се чу клепалото на манастира „Четацуя“ или от манастира „Балика“. Клепалото прозвуча два пъти, после отекна и трети път и затихна, остана да трепти само ехото, докато угасна и то пред небесните двери.

При хубаво време в този час на деня принцеса Катрина имаше навика да ходи на разходка с открита кочия. Винаги я съпровождаше дейката ѝ Магдалина, която стоеше свита на едно столче срещу нея с гръб към кочияша. Двама драгуни и един стражник ѝ бяха охрана и почетна свита. Драгуните язدهа отпред и когато се наложеше, разчистваха пътя, използвана и камшици срещу простите люде, а стражникът, който беше болярски син, имаше заповед да язди от страни на кочията.

Но понеже пътищата бяха тесни, в повечето случаи той вървеше отзад. За да не се задави и задуши от праха, когато яздеше отзад, принцесата заповядваше на кочияша да обуздае конете, затова повече се движеше бавно.

През този ден принцеса Катрина, щом се качи в кочията пред стълбите на майчините си покои, заповяда с висок глас разходка към гората в Копоу. Княгиня Анастасия с ключовете от килерите в ръка се наведе през прозореца и заповяда друга посока.

— Князът желае днес да се разходите към нашите лозя в Сокола — каза тя.

Принцесата стисна устни в знак на несъгласие, но не отговори. Стражникът Йоница Коржеску направи знак, че е разбрал заповедта. Когато кочията излезе през портите, той мина от дясната страна с калпак в ръка, но се боеше от гнева на принцесата.

— Господарке, не можем да се противопоставим на повелението на княза.

— Тогава карай по повелението, стражничко Йоница — ожесточено отговори Катрина и смръщи тънките си вежди.

Йоница въздъхна, защото очакваше нещо неприятно. Засега беше доволен, че поне началото бе добро. Но че принцесата е сърдита, това скоро стана ясно. Когато се спущаха сред прахоляка към Бахлуй, където пътят беше тесен и той можеше да язди само зад кочията, Катрина стоеше навъсена и не отвори уста да изрече необходимата заповед. Стражникът Йоница се разкашля, задави се и опули очи, разбра, че за него започват мъченически часове.

Прахолякът намаля при ставилото на яза на река Фрумоаса. Там Катрина заповяда на кочияша да кара по-бавно, за да може да наблюдава треперливия образ на манастира, отразен в лъскавата повърхност на водата. Като подминаха ставилото, конете отново

препуснаха и стражникът се запита с какво е съгрешил пред бога, че отново започва наказанието му. Най-после при едно бърдо принцесата изрече заповедта от дните с добро настроение и благоволи да се обърне с усмивка към Йоница Коржеску.

— Слава богу! — въздъхна той поуспокоен.

Мястото беше пусто; нарядко вдясно и вляво от пътя имаше лозя и се чернееха къщички зад талазите от мерджанови храсти. Тук-там се виждаха улички и сокаци. В спокойния въздух се носеше мирис на дим, а сред старите орехи кряскаха свраки. В същия миг от една колиба под орехите се показа с ръмжене някакво чудовище, което се устреми към пътя, срещу конете. Беше циганска мечка. Подире и се влачеше синджирът, закачен за нашийника и за халката на бърната й.

Конете на драгуните и на кочията изпръхтяха изплашени и се втурнаха настрана, после, дръпнати от юздите, се изправиха на задните си крака и размахаха предните си копита към звера. От колибата изскочи собственикът на мечката, дребен стар циганин, грабна синджира и го дръпна, размаха гегата и повлече звера подире си. Мечката го последва. Но при всяко дръпване от негова страна изреваваше страшно от гняв и болка. Драгуните и кочияшът бяха принудели да завият надясно, където започваше една уличка. От бъркотията и уплахата на конете кочията се раздрусва и едва не се обърна. Принцесата изпищя, но писъкът като че ли беше повече гневен, отколкото изплашен. Но от страх ще да е бил, защото тя пребледня и се отпусна отмаляла на една страна. Разнесе се и друг писък, страшен и пронизителен, и дойката Магдалина се хвърли върху нея и я хвана.

— Спрете! — крещеше циганката-дойка. — Спрете, за бога! Стражнико Йоница, не ни оставяйте!

Стражникът Йоница скочи пъргаво от седлото. Заряза коня и се хвърли към стъпалото на кочията. Драгуните направиха същото и се спуснаха към конете, спряха ги и ги обърнаха един към друг.

— Слава богу! — извика стражникът. — Нищо не се е случило.

— Олеле, божичко! — вайкаше се дойката и се мъчеше да си скубе косата под забрадката. — Какво ще правим сега? Къде да я заведем, за да й побая за страх и да я успокоя?

— Тук има една къщичка, дойке, да я снемем и да я отнесем там.

— Непременно, стражнико, ей я на, затваря очи, едва отваря устица като птиченце.

Йоница Коржеску се огледа объркан и видя до кладенеца една млада циганка с червена фуста, която стоеше с ведрото върху кладенеца и гледаше, без да помръдва.

— Ей, моме, ела тука! — сопнато й викна той, като кокореше очи. — По-бързо, да не те разбързам с камшика!

Момичето остави ведрото на земята, спусна се към вратичката и излезе на пътя. Подскочи като котка с босите си крака и в миг застана до дойката. Двете хванаха под мишница принцесата. Снеха я бавно от кочията. Стражникът отвори портичката и пак се сопна на циганката:

— Ей, моме, имате ли чиста одая, за да може господарката да си почине четвърт час?

— Имаме, болярино. Това е лозето на болярката Геука...

— Добре. Тогава, дойке, има къде да отведеш нейно височество. Може пък нищо да не й се е случило. Аз ще ида да хвана за гушата оня негодник, мечкарина, по причина на когото ни сполетя такова нещо, което, мога да кажа, носи смъртна опасност. Къде е той? Хванете го! — изрева на драгуните.

Но драгуните гонеха разпръсналите се коне. А дойката се завайка пискливо:

— Как може такова нещо, господин стражник, да ни оставиш тука сами и да идеш някъде? Ама нали ти ще отговаряш пред княза. Остави на мира мечкарина, господ да го убие, и на него не му е весело, че е изтървал мечката, за такова нещо князът ще го обеси и ще си вземем грях на душите. Стой там, на вратника, и ни чакай, оправи кочията, ще се върнем веднага, щом каже господарката. Аз ще вляза с нея тука да я поуспокоя. Моме — подкани тя циганката, — извади веднага от кладенеца ненапита вода и ела с мен.

Йоница Коржеску се защура объркан. По едно време се нахвърли разгневен върху кочияша.

— И аз не съм виновен, болярино! — бранеше се кочияшът, като оправяше хамутите на конете.

Дойката и циганката помогнаха на принцесата да влезе в къщата. Човекът, който дялкаше колчета под навеса до избата, се бе изправил с брадвата в ръка и гледаше. После отново се залови с работата си.

Момичето изскочи като вихър от къщи, зашляпа с босите си крака по пътеката и веднага се върна.

Драгуните доведоха изтърваните коне и помогнаха на кочияша да изтегли кочията на пътя. Стражникът, който още се суетеше, отново си спомни първоначалната причина за бедата и се запъти към колибата, за да хване мечкарина за гушата. Но и циганинът, и мечката бяха изчезнали. Бяха побягнали по криволичещите пътеки между лозята. Не можеше да ги преследва, трябваше да стои тука. В края на краищата, ако станеше нужда, други щяха да го открият, макар че беше по-добре никой нищо да не узнае за случилото се. Да вървят по дяволите и циганинът, и мечката! Ако принцесата реши да мълчат, за да не тревожат родителите ѝ и да не ѝ забранят разходките, той ще заповяда на драгуните думица да не изпуснат и те ще мълчат, защото всички обичаха девойката и тайно ненавиждаха княза заради неговата суровост.

Йоница Коржеску се върна в лозето на Геука и влезе в двора. Младата циганка стоеше на вратата, ратаят дялкаше колчета. Значи, е добре, нищо лошо не се е случило. Като стигна до средата на двора, дойката Магдалина го погледна весела:

— Господин стражник, отървахме се и двамата от грижи и тревоги. Щом ѝ побаях, сякаш с ръка ѝ отнех страха. Успокои се, разведри се. Сега ще си почине малко и после ще си тръгнем. Мисля, че оня негодник циганинът с мечката си е отишъл.

— Отиде си, дойке.

— Добре, че си отиде. Принцесата се тревожеше да не чуе пак ръмженето на мечката. Това най-вече я е уплашило... Благодаря на бога, че само с толкова се отървахме. Да пази бог от по-лошо!

Дойката се прекръсти. Стражникът се успокои напълно.

Принцеса Катрина беше седнала на леглото в дъното на полутъмната стаичка. По-настрани, прав до собата, бейзаде Алеку я гледаше все още изумен и не можеше да повярва, че така изведнъж, като по магия, му бе поднесен този тъй дългоочакван дар. Бе чакал и се бе надявал, но чакането и надеждата му бяха помрачени от съмнението.

Дойката стоя известно време в пруста да пази. Докато тя беше там, Русет смяташе за неуместно да изрече пламенни думи. Като я

видя да отива към стражника, той, съзнавайки опасността, не можа да си спомни предварително приготвените слова.

— Благодаря ви, принцесо, че дойдохте.

— Това вече ми го казахте, бейзаде Алеку — отговори му усмихната Катрина и го загледа втренчено. — Дойдох не защото ме повикахте, а защото аз исках да се видим. Затова изпратих дойката при вас.

— Така е. Нямах възможност да ви известя веднага.

— Аз обаче усетих, научих. Нашите писма, бейзаде Алеку, ги смятам за мъртви работи, само словата са живи. Едното все пак ми донесе добра вест, че сте намерили начин и възможност да влезете в Яш. Стоях и дебнех, докато най-после радостта дойде при мен. Сега чакам да ми кажете това, което не може да се напише и което веднъж започнахте да ми шепнете набързо.

Русет не отговори. Тя разтърси глава и леко се намръщи.

— Въпреки че мълчите, бейзаде, ваша милост сте свикнали с тези думи. Много пъти и на много хора сте ги казвали.

— Тогава бяха празни слова, принцесо Катрина. Не смея отново да ги произнасям. Сега пред мен стои друг човек.

— Много често ли сте ги казвали? Искаше ми се и аз да ги чуя. Човекът, за когото цялата страна говореше, срещу когото всички бяха настръхнали, ми се стори необикновен човек. Затова нададох ухо, когато в манастира „Нямц“ в килията на княгиня Руксандра ваша милост се приближи до мен. Но ми каза твърде малко. Нямах време, мама беше на две крачки. Признали сте на Магдалина, че има една ябълка, която ви е по-скъпа от живота.

— Признах, принцесо Катрино. Но забелязвам, че откак дойдох тук, почнах да онемявам. Всички мои глупости и щуротии се разпиляха като дим. Вие ги знаете и въпреки това не ми обърнахте гръб. Княз Джорджие ме мрази и преследва, въпреки това вие идвате при мен. Какво мога да кажа, освен това, че слагам живота си в краката ви.

Катрина поклати глава в знак на съгласие.

— Сложете го, но не с тъга, защото няма да го загубите. Аз, бейзаде Алеку, днес никак не се чувствавам тъжна като ваша милост, а съм весела, макар да се уплаших от мечката. Охулен сте, преследван сте, но това е във ваша полза, защото иначе щях да мина край вас, без да

ви забележа. Зная, че сте човек с остър език, бейзаде, и не смятайте, че сте ме измамили, като въздишате пред мен. Зная, че от малко-малко съм ви драга на сърцето, затова ви разрешавам да ми говорите много работи.

Алеку пак не отговори. Откъсна се изведнъж от мястото си, пристъпи една крачка, коленичи бързо, навека, сякаш сега за пръв път я виждаше.

— Каквото заповядате, ще го сторя.

— Заповядвам ви да оставите сега думите, които в спалото искахте да ми кажете, а не ги казахте.

— Тези думи — промълви Русет, — бяха цветя за други и увехнаха. За тях ви моля да ми простите. Други поникват в мене и те ще бъдат вечни.

Катрина притвори наполовина очи, блясъкът им на разтопена смола се плъзна към Русет. Той протегна ръка да я прегърне.

— Целунете ми ръка — каза тя с усмивка. — Ще правите само това, което ви заповядам.

Той ѝ целуна ръка.

— Сега трябва да се разделим. Напуснете Яш и когато бъдете далеч, върнете се пак, защото аз ще ви чакам.

Девојката скочи като тласната от стоманени пружини, мина съвсем близо пред него, шумолейки с фустите си, и излезе, без да обърне глава.

Русет стоеше замаян, поразен. Доста време изтече, докато стигнаха до съзнанието му гласовете и тропотът на колела навън. Тя наистина си бе отишла, но трябваше непременно да я види отново, защото почваше да я усеща и в сърцето, и в кръвта си, сякаш му бе дала да пие любовна отрова.

XVIII

КАКВО РЕШАВА ДОСТОПОЧТЕНИЯТ ДИВАН НА НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО.

В стаята за тайни разговори влезе и логофетът Мирон, спешно повикан в четвъртък сутринта, и завари княза намръщен, със скръстени на гърба ръце, да се разхожда от вратата до прозореца и обратно. По-настрана стоеше Бухуш прав, с отпуснати ръце, замислен и следеше движенията му. Когато Мирон прекрачи прага, Дука се спря и бързо се обърна.

— Логофете Мироне — извика той и вдигна нагоре ръце, — благодаря ти, че побърза да дойдеш. От половин час те чакам. Никога не допусках, че достойните и верни нам хора са толкова малко. Утешавам се все пак, че твоя милост е измежду тях. Повече от всички други ценя тези, които сте тук. Съжалявам, че от Яш отсъствава постелникът^[1] Чобану, щеше ми се и той да се намира до ваши милости.

/// де се и целуна краката на принцесата, обути в червени марокенени обувки. Остана на колене, с наведено чело.

Катрина Дука се стресна и извика леко изплашена, после се засмя и се оттегли в дъното на леглото.

— Елате до мен, бейзаде — рече тя. — Не мога да кажа, че не ми харесва този полски обичай, ако наистина изразява това, което аз смятам. Побързайте, не мога да остана тук дълго.

— Едва ви видях и пак трябва да ви загубя — въздъхна той и хвана ръката ѝ.

Тя му подаде и другата си ръка.

— Не се безпокойте, пак ще се видим. Имам аз до себе си един дявол, който ми помага. Освен това ще се моля на божията майка и на света Параскева от църквата „Три светители“.

— Но аз трябва да се махна от Яш.

— Зная. Така ще да е наредил князът. Но ако поне мъничко ме обичате, бейзаде, както предполагам, а вие се инатите да ми го кажете,

тогава ще бъдете така добър да идвате от време на време скрито на това място, дето сме сега. Ще идвате нощем и съвсем тайно. Тук ще заварвате Зоица, младата циганка, която видяхте и която ви доведе тук. Тя е една от многото внучки на моята дойка. Щом пристигнете, още в същия час Зоица ще извести на Магдалина и ще получите веднага отговор. Така може би ще станете по-весел. Искам да знаете, бейзаде, че това съм го решила твърдо и на своя глава. Аз, ако сте забелязали, съм доста зла и сурова, не слушам родителите си и не ги обичам достатъчно. Не искам да стана нито стопанка като мама, която непрекъснато мери и тегли, нито пък робиня на Шефан, сина на княз Раду, както иска тате...

— Наистина вие от дете сте обречена на оня грозен и побъркан човек.

— Така е. Но мигар смятате, че съм се опъвала само толкова, колкото казах? Много повече. После млъкнах, затворих се в себе си и реших да живея сама сред своите. Не се противя на техните нареждания, но правя, каквото си искам. Моята душа, понеже си е моя, искам да я дам на тоя, когото аз си избира. Но да бъде достоен за мене.

— Принцесо — прошепна Русет, като я гледаше та- ///

Костин погледна Санду Бухуш, после княза.

— Какво кара ваше височество да мисли така?

— Мироне — завайка се князът с приятелски глас, — обкръжен съм от измама и коварство.

— Коя коронована глава не е страдала от тази болест, милостиви княже?

— Нима си могъл да допуснеш, че около трона на Дука има толкова предатели?

— Дали наистина са толкова много, ваше височество? Не вярвам.

— И аз това казвах на негово височество, честити логофете — намеси се Санду Бухуш, — но негово височество е твърде смутен от случилото се.

— Не съм смутен, не съм смутен, а повече огорчен. Огорчена до смърт е моята душа, както се казва в книгата с псалми. Щом започнах да разследвам затворените виновници, аз заподозрях, че деянието им е като извор, от който са пили мнозина. Извиках Буга Сърбина да види и той по-отблизо тази вода и този извор, и ето че си развързаха езиците и Богдан, и Геука, и Милеску.

— Те посочиха ли и други?

— Посочиха, логофете Мироне.

— Но може би не всички техни думи, ваше височество, са истински. Могат да обвинят други от злоба или от глупост, като смятат, че ще облекчат своята вина. Нравът на нашите боляри, ваше височество, толкова се е принизил, че смесват лъжата с истината без страх от бога и без вяра в правдата.

— Не бой се, честити логофете Мироне, защото всичко си има граници. Никой не смее лесно да хвърли вина върху невинен, защото аз му искам доказателства. Пък и доказателствата аз претеглям два пъти, защото не искам да си вземам на душата грях. А има и хора, честити логофете, които нищо не може да ги опетни, те стоят твърде високо. Тях викаме тук на този съвет.

Логофет Мирон се поклони на княза и зачака обяснение.

— Разкритията доказаха намесата на моите най-приближени велики боляри — продължи князът. — Та нали моят спатар Милеску държи знаците на моята власт, Геука държи хазната ми, а е и съпруг на една братовчедка на княгинята, но това няма да му помогне в нищо. С тия змии в пазвата мога ли да имам покой? И те сочат други, също мои приближени. Произнесоха името на Раковица, логофете Мироне. А Бухуш обръща глава и не иска да вярва.

— Та те утре ще посочат и мене, ваше височество — нажалено отговори Бухуш.

— Няма да им повярвам, приятелю.

— Щом утре ваше височество няма да повярва за мен, то нека не вярва и днес за другите.

— Логофете Мироне, и аз, и твоя милост знаем, че хетманът е приятел с Раковица. Мислейки, че правя на него добро, той може да навреди на своя господар. Какво ще каже твоя милост?

— Не зная какво да кажа, ваше височество. Заловените дават ли доказателства, че и той е замесен в тяхното деяние?

— Щели да представят и доказателства.

— Аз предварително не искам да вярвам в тези доказателства, ваше височество. Вчера след пиршеството разговарях с Некулай Раковица. Той смята, че ваше височество е сторил добре, дето е затворил в тъмница виновниците и ги подлага на наказания. Всекиму награда според делата.

— Той ли ти каза така?

— Точно така, ваше височество. Сега с ваше позволение ще се помъча да обмисля какво трябва да се стори. Да речем, че нито Некулай Раковица, нито другите от неговия род са замесени. Ако ги раздразним, ще ги направим врагове. Но да речем, че са знаели какво се готви и дори са били донякъде замесени, както е обичай у нас. Дали е добре да ги предизвикваме, да ги наказваме, да ги затваряме и посичаме, след като са боляри кореняци и са свързани с толкова болярски родове? Ако те всички говорят същото като Некулай Раковина, тогава ще ги оставим на мира и повече няма да разследваме. Аз, ваше височество, даже бих ги накарал да участвуват в Дивана и в съденето на Богдан и Милеску, на Геука и Лупу.

— Да ги съдят те? По-скоро аз ще ги съдя. И не само тях, но всички виновници. Аз съм техен господар и мога да им взема главите.

— Ваше височество, добре ще е да има наказание, което да бъде за назидание на всички. Но не е добре да паднат много глави. Ще трябва да даваме сметка, а да не стане много късно, после вече не можем да сложим главите на раменете им. Така те ще съдят, те ще решават, а армашът ще изпълнява. Наказание ще има, ще бъде назидание за всички, а отговорност ние няма да носим. Аз смятам, ваше височество, че този дипломатически подход ще ви бъде само от полза. И предлагам на ваше височество да не посича Милеску, защото той е много ловък мъж и знае красиво да пише и подписва, както умееше и неговият чичо Некулай Безносия, доверения човек на цар Алексей. А един доверен на русийския цар човек може да ни бъде от полза, може да ни бъде и във вреда, защото е от една вяра и един език с нас и ни познава. На него при подобни обстоятелства му бе отрязан носа, добре е сега да се пощади неговият племенник. От този племенник може да се наложи ваше височество да има нужда и тогава той ще си плати част от сегашната вина. А за другата част ще го държим затворен. Той без друго ни е в ръцете.

Докато го слушаше, князът отново бе започнал да се разхожда. Бухуш следеше промените на лицето му. Отдавна го познаваше и лесно четеше по него. Предложенията на Костин оказаха върху княза видимо добро въздействие: челото му постепенно се изглади. На няколко пъти вдига нагоре очи, сякаш търсеше над себе си някакво решение. Когато ги свеждаше, крадешком оглеждаше болярите. Но не сподели с тях

мисълта, която изведнъж го бе осенила във връзка с постоянната му тревога за писмата, които се намираха в Полша в ръцете на враговете му. Наистина можеше да опита нещо с този ловък племенник на Милеску: или за да се сдобие с опасните писма, или за да погуби сина на Кирица Дявола. Ще види той какво трябва да се направи. Времето учи. А колкото за рода на Раковица, съветът е добър.

— Имаш право, честити логофете Мироне, имаш право — промълви той. — Колкото повече мисля, виждам, че това е най-добрият път. Най-вече за Раковица.

Мирон разбра, че на княза му хареса най-много съветът относно Милеску. Не настоя да узнае какви тайни причини го накараха да се съгласи с него. Знаеше, че няма да постигне това, защото князът беше обигран и патил човек и много потаен във всичко.

— Радвам се, ваше височество, че не ме повикахте напразно — каза той и се поклони.

— Благодаря ти, честити логофете Мироне. Благодаря и на тебе, шуре Санду. И твоя милост разбира добре всичко, а това още повече подкрепя моята мисъл. Значи, вие сте на мнение да свикаме Дивана колкото се може по-скоро и да осъдим злосторниците. Така ще изплашим ония, които още не са се разкрили и ще покажем на орхеенци и лапушненци силата на нашата ръка.

— За това там има грижа сердарят Константин — добави Бухуш. — Така ще ги притисне, че ще им дойде акълът в главата.

— Значи, щом свикаме Дивана — продължи князът, — виновниците ще бъдат изправени и питани защо са извършили предателство спрямо своя княз и своята страна. И те ще кажат какво са писали на разешите и мазилите, че заради налозите и теглото на народа гняв е обзел душите им. Това призна пред мен и Геука. Той, който е велик вистиерник, който е мой слуга и трябва вярно да ми служи, вместо да изпълнява моите заповеди, взел да ги обсъжда. Погазва клетвата си. Мигар аз съм такъв тиранин и ограбвам простите люде? Моята хазна е празна, а длъжниците ми пищят. Какво ще кажете?

— Господ е наредил, щото народът да плаща даждиета — пророчески отговори логофет Мирон.

Дука се задоволи с този отговор.

— Тогава да плаща — реши той. — Също така нека да плащат с главите си онези, които нарушават покоя на страната с предателство. Значи, утре сутринта ще дойдете в Дивана. А твоя милост, логофете, моля те да дойдеш по-раничко, за да имам с кого да се посъветвам, преди да разтворим вратите. И да не забравиш да доведеш Некулай Раковина и неговите хора, като ги увериш в нашата милост.

Логофетът се оттегли. Веднага след него излезе и Бухуш, за да не помисли Мирон, че князът смята хетмана за свой по-доверен съветник. И двамата имаха много неща да си кажат, но вървяха известно време мълчаливо, потиснати от мрачни мисли като от облак, предвестник на лошо време.

Затворените не бяха обикновени хора, от простите люде. Напастта, която висеше над тях, рядко падаше върху болярските глави, защото тъй е наредено в този свят и най-вече в тая страна, хората от господарско коляно да не познават позорна смърт. Те или падат в бран, или божи служител ги причестява, благославя ги и с почест ги отправя по пътя за рая. Каторгата и позорната смърт са отредени за циганите и селяците. По тях бият законите, за тях се отнасят наредбите на хазната.

По това можеше да се познае колко е западнала страната и колко са се влошили времената.

„Тези клетки боляри са виновни — мислеше логофетът, — но не са измамници. Виновни са, защото са се надигнали срещу господството на княза, а господството на княза, бидейки от бога дадено, трябва да го търпим. Но изменници не са, защото причините, поради които са се надигнали, са известни и видими.“

— Какво решение може да вземе Диванът, логофете Мироне — запита хетманът Бухуш.

— Решението може да бъде само добро, честити хетмане — отговори Костин, — защото бог ще осени нощес всеки един от съдниците по време на съня му.

„Този бог — продължаваше да мисли логофетът — таи в себе си страх, корист, завист и всички дребнави човешки страсти.“

Двамата боляри се разделиха, без да си доверят най-съкровени мисли. Всеки си отиде у дома, където го чакаха събрани приятели и роднини. Във всеки дом на велик болярин този ден щеше да има тревожен съвет.

Само простите люде, които нямаха друга грижа, освен грижата за стомаха, не изглеждаха разтревожени, че няколко болярски къщи щели да се затрият. Като пиеха младо вино по пивниците и вземаха на подбив господарството за безкрайните налози, те вярваха, че им е олекнало и очакваха зрелището, което великият армаш Тоадер Фльондор щеше да им устрои.

На другия ден, петък, Диванът се събра. Всички внимателно се оглеждаха. Славните боляри, защитници на господарството, едни другиму показваха брадите си, през които тревожно прокарваха пръсти. Очакваха княза, за да разберат какво е решението му и дадоха вид, че се радват, когато чува Некулай Раковица да заклеява с нажежено желязо подлото и недостойно за боляри и християни деяние на затворените в подземната тъмница. Тогава мнозина разбраха, че могат да пожелаят кафтана^[2] на вистиерника, на житничера и на спатара, ако се покажат по-гневни и по-ревностни бранители на господарството, отколкото другите.

Когато князът и негово високопреосвещенство митрополитът влязоха, завариха тишина като пред буря. Заврял брада в гърдите си, намръщен, княз Дука седна на престола и се огледа внимателно, обходи с изпитателен поглед лицата на всички. Бухуш и логофет Мирон от по-рано бяха разбрали задълженията си, а сега князът можеше по много лица да прочете това, което желаше.

— Ваше високопреосвещенство — кротко заговори той — и вие, честити верни мои боляри, повиках ви да участвувате в един съд, от който ми кърви сърцето. Ето пред вас на масата са безспорните доказателства за вината на някои наши сановници, на които ние сме им давали хляб, а те са ни полагали клетва за вярност. На три пъти бог ме е помазвал да бъда пастир на Молдовската страна и през тези години, докато неговата свещена милост е била над нас, само веднъж ни се случи подобен позор, когато Хънку и Дурак^[3] се надигнаха с оръжие срещу нас. Но справедливият съдник бог ги наказва и злосторниците си получиха заслуженото. Сега за втори път господ-бог праща в нашите ръце други злодеи. Следвайки примера на Хънку и Дурак, те са поели по същите друмища. Но още неуспели да извършат нищо, и бог ги изправи пред нашия съд и боздуган. Разгледайте, моля ви, тези писма, които слуджерът Лупу е занесъл на орхеенци. Тези писма приканват към метеж и княгоубийство. Слуджерът Лупу си призна деянието без

всякакви заобикалки. Ще признае със собствената си уста и пред вас, честити боляри. Той казва, че е бил изпратен от нашия велик вистиерник Василе Геука и от нашия велик житничер Джорджие Богдан, които също си признаха. Преценете вие, честити съдници, как може да бъде платено подобно деяние. Господ ще ви осени и те ще получат наказанието, което вие отсъдите.

Князът прекъсна словото си с въздишка. Старшият писар стана и подаде на митрополита въпросните писма. От митрополита писмата минаха под други бради, които ги развяваха с изумление, сякаш искаха да ги изчистят от праха на грехопадението. Нямаше вече никакво съмнение. Деянието беше достойно за най-тежко наказание.

Князът заповяда на великия армаш Фльондор да доведе Лупу. Двама сеймени с извадени саби веднага блъснаха вътре Лупу. Той стоеше между тях с вързани на гърба ръце и с ниско наведена глава. Беше потънал в кал, с разкъсани дрехи, сплъстена брада и бледо лице.

Митрополитът му заповяда да говори. Той вдигна изпълнени с ужас очи, олюля се и падна на колене.

— Слуджере Лупу — с кротък глас заговори негово високопреосвещенство, — признавате ли деянието си пред бога и пред княза?

— Признавам, ваше високопреосвещенство. Съгреших.

— Занесе ли подправените писма?

— Занесох ги, но не знаех, че са подправени.

— Кой те изпрати?

— Признах си и отново повтарям. Изпратиха ме негова милост великият житничер Джорджие и негова милост великият вистиерник Василие. Дадох ми седемдесет злоти за харчлък и ми заповядаха къде да отида. Откриха ми, че страната ще се надигне по призива на княз Думитрашку, защото повече не можела да се търпи робията и даждиетата на негово височество. Аз се подчиних. А сега разбирам, че съм сторил лошо. Заради невръстните ми и безпомощни дечица, моля ви, не ме осъждайте да загина млад. В името Христово простете ми.

Болярите не вдигнаха очи да се погледнат. Митрополитът наведе глава.

— Отведете го — каза той на армаша. — И доведете спатара Милеску.

Сеймените вдигнаха Лупу под мишница и го извлякоха навън. Слугите държаха вратите отворени, докато влезе Милеску, също между двама стражници с извадени саби, но със свободни ръце. Той беше мършав мъж с остър нос и рижа брада. Хвърли бърз поглед към събралите се боляри, впери за миг очи в княза и застина бледен, с отпуснати ръце.

Митрополитът заговори пак:

— Болярино Милеску, отговори пред почтения Диван какво знаеш за писмата, които са били подло изпратени на орхеенци, уж че били от страна на княз Думитрашку?

— Узнах, ваше високо преосвещенство, че са били изпратени от двама наши боляри. Но кога и как, не зная, защото аз нямам нищо общо с това.

— Нищо ли?

— Нищо.

— Познаваш ли този подпис?

— Чета го, ваше високопреосвещенство, и виждам, че е на княз Думитрашку.

— А уверен ли си, че е наистина неговият? Казват, че бил подправен от някого.

— Възможно е, ваше високопреосвещенство. Разправят, доколкото разбрах, че аз съм го подправил. Наистина аз имам изкусна ръка и понякога по време на пиршествата съм се занимавал с такива игри, но не и да вредя на моя господар и на страната ни. За да бъда виновен, трябва съзнателно да съм го сторил. А аз се заклевам в душата си и в душите на моите деца, като да съм изправен пред Страшния съд, че не съм изписвал нарочно такъв подпис, за да навредя на господаря си.

Логофет Мирон погледна усмихнат към хетман Санду и вдигна очи към тавана. Митрополитът, изпаднал в недоумение от подобно объркано признание, се обърна към княза и зачака.

Княз Дука не изглеждаше нито развълнуван, нито засегнат, нито ядосан. Пазеше самообладание.

— Добре — каза той, — съдът ще обмисли и ще реши. Отведете го и доведете главатаря на деянието. Наистина — добави той настрана към митрополита — и Лупу не казва нищо за Милеску, дори не знае за

него. Вина, изглежда, има, но не е съвсем сигурно. Ще сторим, както е най-справедливо и най-добре.

Отдавна Некулай Раковица се вълнуваше на мястото си и искаше да вземе думата. Сега намери повод и се изправи, тромав, дълговлас.

— Пресветли господарю — припряно започна той, — редно е да възхвалим благостта на ваше височество. Но ние всички, които знаем колко вреди носят на страната ни такива злодеяния и метежи, ви молим да дадете добър урок на опърничавите. Като чисти житото от плевелите, ваше височество трябва да удари не само предателството, но и злобата, която се опитва да забърка почтени и невинни люде в едно такова дело. Възможно е Милеску да няма вината, която му се приписва. Ваше височество ще реши. И ако не е виновен, то наказанието на онези, които несправедливо го замесват, нека бъде по-строго.

Князът поклати глава, спокоен и намръщен.

— Благодаря на честития болярин за неговите мъдри слова — каза той.

Армашът Фльондор доведе под стража другите двама виновници. И те бяха с вързани на гърба ръце. За болярите това беше безспорен знак, който предварително им показваше каква ще бъде присъдата.

Геука беше доста възрастен човек, хилав, немощен, с късаво лице. Великият житничер Джорджие Богдан смело впери черните си очи в болярите и с презрително свиване на устните издаде напред късата си къдрава брада. Беше известен като твърде мъжествен човек и имаше много врагове.

— Да, изпратих писмата — решително отговори той на въпроса.

— Защо извърши това безумство? — попита отец Дософтей скръбно.

— Простете ми, ваше високопреосвещенство, задето ще ви се противопоставя с думите си. Не беше безумство. Деянието си аз съм го обмислил. Този мой другар по участ много пъти ми показва какви тегоби налага князът, които водят до погубването на бедната ни страна. От хазната излизат все нови и все по-тежки наредби за налози. Побирчиите се канят да залаят света и да унищожат това, което е останало, те са по-лоши и от поганците. След чумите, които върлуваха, сега това е една нова чума. И замислихме тази лудост, да вдигнем

хората, които все още имат сърце и свят. Тези, които са останали без сърце и свят, навеждат чело и ни съдят сега. Но аз признавам само божия съд и пред него ще се представя с чисто сърце.

— И с подправени писма, клети Богдане — с мек глас добави княз Дука.

Житничерът свъси вежди и не отговори, вперил поглед в празното пространство.

— А твоя милост, болярино, какво ще ни признаеш? — обърна се митрополитът към Василе Геука.

— Ваше високопреосвещенство, аз познавам добре моя господар и зная каква ще бъде неговата милост — с престорено смирение отговори Геука. — Клетият аз извърших всичко. Изплаших се от жестокото наказание, което ме чака горе, когато се представя пред моя върховен съдия, който е съдия и на ваше високопреосвещенство, и на княза, и на всички. И щом ми пъкнаха нож в ръката, за да дера страната, аз го захвърлих.

Изгледа всички смирено, но без страх.

— Съдете ме, но ще отговаряте.

Князът направи знак. Войниците наведоха саби, сграбиха виновниците за гърдите и ги извлякоха навън, оставяйки зад себе си каменно мълчание.

Князът въздъхна горчиво.

— Ето отплата за моите добрини — прошепна той, сякаш говореше на душата си. — Достопочтени боляри — продължи той, — мислете, както смятате, че е по-добре.

Тогава Некулай Раковица сметна за свои дълг да се изправи още веднъж. Той беше един от най-великите и с тежест хора на Молдова. Къщата му, която се намираще до митницата, близо до църквата „Свети Лазар“, беше иззидана от орхейски камък и имаше дълбоки изби. Негови доверени хора водеха книжата за митата и сметките в полза на княжеството.

— Славни господарю — заговори той, като се поклони — и ваше високопреосвещенство, всички чухме признанията на виновниците и дълбоко се наскърбихме. Проди да вляза тук, негова милост великият логофет Мирон, мъж учен и мъдър, ми каза, че лесно е да се върши, но трудно е да се съди. И виждам, че негово височество, преди да вдигне боздугана си върху виновните, размишлява с християнска милост.

Понеже виновниците са се провинили пред негово височество, честити боляри, аз мисля да ги предоставим в негови ръце.

Княз Дука, леко навел глава към едното си рамо, гледаше с усмивка Раковица. В мислите си той даваше право на логофета Мирон. Раковица му се виждаше много покорен и готов да му помогне, значи, не можеше да бъде замесен в глупостите на другите. Освен това той имаше изгода от княжеските мита, което много бе увеличило състоянието му. Значи, не можеше да бъде замесен в деянията на глупаците.

Болярите усърдно одобриха предложението на Раковица, отхвърляйки по тоя начин отговорността от себе си. Мирон както и митрополит Дософтей доказаха с изкусни слова, че се надяват на милостта на княза и също се присъединиха към предложението. По тоя начин се взе общото решение, което писарите на логофетството записаха с гъши пера в главната кондика. Над виновниците надвисна сабята на княза.

Още не се знаеше какво решение ще вземе князът, по мрачното му лице никой нищо не можеше да прочете. Мнозина от по-младите бяха убедени, че животът на виновниците ще бъде пощаден. Един владетел има достатъчно начини да накаже своите боляри. Натам клонеше и митрополитът с благото си сърце. Логофетът Мирон клатеше глава: нищо не се знае.

Следобедът донесе известно радостно оживление в двореца. Тодераш Кантакузин пристигна да получи от княза кафтана^[4] на великия вистиерник, а Тудосе Дубъу на великия спатар. Лицето на княза беше поразведрено. Той покани новите сановници и другите боляри в малкия чертог на кафе и чибук. Радваше се на хубавото време и на писмата, получени от капукехаята в Цариград, стария Купару, който му изпращаше желаните вести за мир, но никой не можа да разбере скритите му мисли относно виновниците.

Все още стояха пред филджаните, когато княжески служител извести, че френският абат Пол идва в двореца да се сбогува, защото на другия ден продължавал пътя си към Високата порта.

Князът веднага се надигна от трона и покани и болярите да дойдат с него, за да окажат чест на пратеника. Всички излязоха на стълбата да посрещнат дьо Марен. Дука го приветствува приятелски и покани както него, така и придружителя му, францисканския отец

Гуидо, да благоволят да отидат до малкия чертог. Благочестивата покана я изрече логофет Мирон, а Дука усмихнат настани гостите да седнат, като че ли сам той бе произнесъл словата.

— Непременно ли трябва така скоро да си тръгне достопочтеният пратеник? Толкова ли много бърза? Времето е хубаво и негова милост може да постои още в Яш, пребиваването му доставя неизказано удоволствие на княза.

— Благодаря на светлия и благочестив княз — отговори абатът. — Не мога повече да удължавам престоя си тук. Но може би ще имам радостта да видя негово височество в Константинопол, където зная, че отива от време на време.

— Наистина от време на време отиваме за нуждите на княжеството. Значи, честитият пратеник ще прекара доста време в Цариград.

— Да, възможно е да стоя повече време там. Но смятам за свое задължение да обърна внимание на негово височество върху едно обстоятелство, а именно, че аз, скромният во Христа воин, макар и от стар благороднически род, не съм удостоен със специална дипломатическа мисия от великия крал Луи, мисия, която би ми дала правото да се наричам пратеник, а отивам там по свои научни проблеми, защото имам да правя някои съобщения на Академията.

— Наистина, така е — отговори Дука, като изслуша превода, — това честитият абат вече ни каза веднъж, но ние имаме толкова работа, толкова грижи и най-вече толкова тревоги по държавните дела, че можем да си позволим да забравим.

Князът въздъхна и погледна тъжно гостите си.

Дьо Марен разбра, че може да си тръгва. Изправи се и пожела благополучие и дълголетно здраве на славния княз.

— Оставам задължен на достопочтения абат — каза князът — и го моля да си спомня за нас и да ни прости, ако сме съгрешили с нещо. Нека негово преподобие знае, че сме се погрижили за заминаването му и му даваме войскари, които да го съпровождат до Дунава, по който път желае негово преподобие, да минат откъдето заповяда негово преподобие. Ние му предлагаме да тръгне по царския път към Галац. Капитан Браха заедно с петнайсет стрелци ще го придружава, носейки княжески писма, за да може, където и да стигнат, да иска подслон за негово преподобие, за да не му липсва нищо. Щом негово преподобие

стигне Високата порта, нека не забравя всичко това и да благоволи да спомене, където сметне за необходимо.

Дьо Марен се раздели тържествено с придворните. Поклони се той, поклониха се болярите, после пак той се поклони. До коня му, сподобен със съвсем нов такъм от двореца, го изпроводи Мирон, комуто стисна ръка и с просълзени очи го увери, че винаги щял да го споменава в молитвите си за услугата, която му направил, като му превеждал благородните чувства и помисли на един такъв прославен и добър княз, какъвто бил княз Джорджие Дука.

Най-после тръгна.

Князът изглеждаше уморен, болярите също се оттеглиха. Все още се питаха какво ще бъде решението на княза относно виновниците и най-вече кой ще облече кафтана на великия житничер, който още никому не беше наметнал на раменете.

Преди да се изтегне на лежанката си в стаята от покоите на княгинята, князът поговори малко със съпругата си.

Княгинята имаше една молба към него. Слугите не чуваха добре за какво си говорят, но предполагаша, че става дума за Геука, защото жената на Геука, братовчедка на княгиня Анастасия, беше ходила рано заранта при нея. Княгинята бързо и кротко изрече молбата си към великия си съпруг. Князът отговори със суров глас и тя се завайка и се обля в сълзи. Тогава князът я успокои с благи слова. Всеки път този велик княз и тази добра княгиня стигаха до разбирателство и се кланяха един другиму благоприлично дори и когато слугите и болярите не ги виждаха.

— Може да им пощади живота — мълвяха те, прилепили уши по вратите, дете дебнеха да чуят нещо.

Князът почива твърде малко време, защото грижите не му позволяваха повече. Извика при себе си някои от писарите на хазната и им даде строги заповеди. После прати да повикат при него армаша.

Фльондор дойде веднага, защото чакаше ред и час в стаята си на горния кат. Но князът не му заговори за това, което той очакваше.

— Велики армаше Тоадере — каза той с невъзмутим глас, — заповядай да приготвят каляската и стрелците, защото искам тази вечер да чуя светата литургия в манастира „Голия“. Прати вест на негово преподобие архимандрит Нектарие. Твоя милост ще ме съпровожда и ще стои с мен, докато се завърнем в двореца.

Със стрелци и факли от борова смола великият армаш съпроводи княза до големия манастир „Голия“. Побързаха да отидат и някои боляри, които бяха узнали за часа на молитвата. Князът стоеше неподвижен в позлатения си трон, потънал в молитва и мислите си. Преподобният Нектарие служеше с висок глас, заобиколен от свещеници, и кадеше с пресен тамян. При четенето на светото Евангелие князът коленичи смирено, а неговият доверен Фльондор прошепна на някого от заобиколилите го боляри, че е чул князът да въздиша три пъти.

Сред звъна на камбаните князът излезе от манастира в третия час на вечерта. Заобиколен от стрелците, сред навалищата на простите люде, той бавно потегли към двореца.

Портите на двореца се затвориха с трясък след свитата. Князът обаче не отиде да спи както през другите дни. И в големите покои, и в малките през пердетата се виждаше да свети. Князът покани армаша в обичайната си стая за тайни разговори.

Стрелците чакаха в трема. Тоадер Фльондор излезе от покоите на княза с доста доволно лице и заповяда да доведат Йон Милеску.

— Бъдете готови — добави той — да ми доведете и другите.

По навик Дука се разхождаше из стаята с ръце на гърба, обзет от тревогите си, и от време на време пухтеше в къносаната си брада. Свети Йоан Златоуст, комуто бе обещал да издигне хубава обител, още не бе предал на бога това, за което тази вечер бе така горещо молен. Без съмнение той се бе представил вече пред великия властелин на света там на небето, в бисерния палат сред райските градини и с медено-изкусния си език подкрепяше молитвата на верующия ктитор на своя манастир. Скоро всеблагият старец ще кимне с брада и ще нареди: нека бъде тъй, както желае нашият раб Джорджие, и да не му се вписва грях в нашите писания.

Армашът почука на вратата.

Князът се спря и се обърна.

— Отвори! — извика той, смръщи вежди и опря брада в гърдите си. — Остави тук виновника, армаше, и чакай отвъд моите заповеди.

Милеску влезе с развързани ръце и с наведена глава и остана до вратата между мъждукащите свещи.

Князът мълча известно време и го гледа. После пристъпи една крачка към него.

— Милеску — каза му със спокоен, но много решителен глас, — стоях и мислих върху деянието ти, слагах го на везните пред бога, който ни гледа, и не мога да кажа, че не те намирам за виновен.

— Светли господарю, надявам се на добротата и милостта на ваше височество — смирено отвърна боляринът. — Милостта на ваше височество ще се възнесе като уханието на тамян до трона на справедливия съд и ще бъде добре приета.

— Ще видим — отговори князът. — Още нищо не сме решили.

Милеску се отпусна на колене, без да вдига очи. Изглеждаше сломен от поражението си.

— Слушай — каза му князът, — възможно е тази нощ да не те сънувам в ръцете на Буга Сърбина и утрешното слънце да озари деня ти с покой. Радвай се, ако бъде така. Но знай, че не си се отървал изцяло. Над теб ще продължава да виси мечът, докато бог реши да ми бъдеш полезен, за да мога напълно да ти простя.

— Ваше височество — промълви Милеску и за пръв път посмя да повдигне очи, — накажете ме, както смятате за добре, но само ми подарете живота. Щом съм прегрешил от глупост или от незнание, накарайте ме да изкупя греха си.

Князът замислено се приближи до свещниците.

— Ето какво може да се случи — неочаквано се обърна той с променен глас и почти шепнешком. — Може да се наложи да имаме нужда от твоето изкусно перо, да имаме нужда не за лоши деяния като тези, в които си се забъркал, а за победата на правдата. Имаме приятели, на които не можем да вярваме; имаме врагове, които искаме да погубим; възможно е да бъдеш някога полезен.

— Пресветли господарю, заповядайте ми всичко. Моят живот е в ръцете на ваше височество, аз съм ваш роб.

— Още не е дошло времето — отговори Дука. — Сега ти погребя в себе си всичко, каквото чу, и забрави, какво ти казах, ако искаш и ние да забравим. Ще си спомниш едва в часа, когато ще ти заповядам. И после пак ще забравиш. Инак опасността няма да те отmine.

— Думите на ваше височество потънаха в гроб — бързо изрече Милеску и се потупа по гърдите. — Господарю, моля да ми протегнете десницата, която ме пощади, да я целуна, прославяйки бога.

Князът докосна с един пръст устните му и плесна с ръце. Великият армаш отвори вратата.

— Вземи и отведи този болярин на мястото му — заповяда Дука — и нека всички знаят, че животът му е пощаден. Но ще остане затворен, докато го осени нашата милост.

Великият армаш Тоадер излезе с пленника, предаде го на стрелците и се върна за нови заповеди. Князът го посрещна прав, със скръстени на гърдите ръце, с мрачен поглед, както в дните с лошо настроение. Фльондор разбра, че другите боляри напразно очакват да ги изведат от тъмницата. Все пак оставаше една надежда: само един да плати с кръв заради всички. Тоя един можеше да бъде само великият житничер Джорджие Богдан, чиято гордост не можеше в края на краищата да не смъкне главата му от раменете в праха.

— Велики армаше Тоадере — каза князът с много спокоен глас, — съдът на честития Диван реши да накаже виновниците с тежко наказание, но ние се смилихме над единия и решихме засега да му помилваме живота. На другите сме много сърдити и не можем да им простим. Да постъпим другояче, не ни позволява грижата за тази клетка страна. Значи, утре заран ще ги изведеш със стражници до чешмата пред дворецовите порти и там ще паднат главите им заради деянието, което са извършили. А за да бъде назидание за други и урок за народа, нека труповете и главите им да стоят там захвърлени до вечерта. Чак тогава ще позволиш на роднините им да си ги приберат и погребат в своите черкви. Ще се моля и аз за техните души, надявайки се да получа от бога пълно опрощение за техния отвъден живот. Толкоз.

Великият армаш се поклонил мълчаливо. Князът излезе пред него. Мина между стражниците, без да ги погледне, и отиде да спи. Дворецът потъна в тишина. Градът спеше без светлини, под покритото с облаци небе. Но сред мрака и тишината вестта изхвъркна от двореца като рошаво чудовище с фосфоресциращи очи. Понесе се от улица на улица, от двор на двор, запръхтя в прозорците, затропа по вратите. Нейното минаване беше знак за смъртта, който нахлуваше в къщите и смущаваше съня на благочестивите хора.

На втория час от деня пред портите на двореца и църквата „Свети Некулай Богати“ имаше голяма навалица не само от прости люде, но и от боляри. Всички се бяха стекли да гледат със страх и

любопитство. По-настрани край църквата, но виждайки всичко, стояха Алеку Русет и Бърладяну.

Забиха камбаните на княжеския параклис на кулата. Отговориха камбаните на църквата „Свети Некулай“, после се чува камбани и от по-далеч, от „Голия“, където князът се молеше.

Сеймените стояха наредени в четири редици около чешмата пред портите. Това беше едно каменно водохранилище с три стени и на трите страни имаше медни тръби, през които бликаше блестяща водна дъга.

Великият армаш вдигна жезъла си и даде знак. Даулджиите забиха тъпаните. Тогава изпод сводестата кула на двореца излязоха други сеймени, които водеха тримата осъдени. Пред тях вървеше отец Петре, старият духовник от Данковата църква. Отзад, праметнал меча си през рамо, вървеше Буга Сърбина в червени дрехи.

Щом стигнаха до чешмата, отец Петре подаде на осъдените кръста да го целунат. Веднага след като го целунаха, сеймените ги сграбиха и ги повалиха на колене. Буга смъкна туниката си и остана с голи мишци. С бързи движения се отдръпна настрани, малко зад житничера Богдан, като размахваше меча си. Той беше изкусен джелатин, известен и в Цариград. Мечът блесна като мълния и главата на осъдения падна. Тялото се строполи настрана, кръвта бликна. Главата се търколи няколко пъти и се спря със страшни очи, които мигаха на слънцето.

Палачът избърса бързо меча с кърмъзено платно и опита острието му. Мина към вистиерника Геука, когото също така бързо лиши от бледата му и тъжна глава. Без да преглежда меча си, подскочи към Лупу, който плачеше и се мяташе във веригите.

В същия миг две жени заговориха близо до Русет.

Едната, стройна, с вишневочервена фуста, имаше да каже нещо тайно на другата.

— Слушай и внимавай — рече тя. — Не се бави много в Яш. Върви си и винаги бъди нащрек. Не ме забравяй и ела колкото се може по-скоро, но никой да не те усети.

[1] Постелник — дворецов сановник, член на княжеския съвет, който се е грижил за спалнята на княза. Изпълнявал е функцията на маршал в двореца. — Б.пр. ↑

[2] Символично: искат поста, службата. — Б.пр. ↑

[3] Водачи на селското въстание 1671–1672 г., предизвикано от тежката данъчна политика на княз Дука. — Б.пр. ↑

[4] Символично обличане във власт, даване съответния болярски чин. — Б.пр. ↑

XIX

АБАТ ПОЛ НАПУЩА ЯШ И ПРОДЪЛЖАВА КЪМ ВИСОКАТА ПОРТА ПО ДРУГИ ДРУМИЩА, КАКВИТО НЕ СЕ СРЕЩАТ НИКЪДЕ ПО СВЕТА.

Абат дьо Марен щеше да напусне Яш същия ден събота сутринта и бе дал заповед на хората си за тръгване. Беше дошъл вече и капитан Браха със своите петнадесет конника. По заповед на княза една лека каруца щеше да вози абата и багажа му. С помощта на пощенските коне, сменявани на определените станции, щеше да го закара до Дунав и с божията помощ да го предаде здрав и невредим в ръцете на хората от Високата порта. Кой знае защо, князът бе променил намерението си относно пътя и бе пратил човек да помоли абата да не се сърди и да тръгне по татарския път край река Прут.

— Каква ли е причината за тази промяна? — питаше се бейзаде Алеку.

И той беше там, дошъл да съпроводи донякъде приятеля си.

— Предполагам, че няма друга причина освен смяната на конете — отвърна дьо Марен, учуден повече от въпроса на Русет, отколкото от наредбата на княза.

— И така може да е. Ние обаче сме свикнали другояче да четем заповедите на князете. При нас подозрението винаги стои като невидим призрак до княза и му шепне на ухото думи на съмнение. По другия път навярно е изпратил по-бърз вестonosец, нареждайки му да стигне в Цариград преди вас.

— Защо?

— Не се знае защо. Всеки знак от небето или от земята се превръща в заплаха. От друга страна пък, нашите господари, турците, са хора с лоши навици. По най-незначителни причини сменят князете. Нямаат вяра в нас, а имат нужда от нашите пари. Трябва да ви кажа, ако не знаете, скъпи господин дьо Марен, че в Молдова властта на славния княз, когото вие оценихте с такива хвалебствени слова, се получава с много интриги и най-вече с много злато.

— И тогава?

— И тогава вестносецът на Дука ще бърза по прекия път да стигне при цариградския капукехая на Молдова, за да го уведоми, че един френски пратеник пристига във Високата Порта. Не се знае защо и за какво. Този пратеник настоятелно заявява, че не е пратеник, но именно затова ние смятаме, че е пратеник. Отбивал се е при немците, отбивал се е при поляците. Носи известия от своя господар или от тези наши врагове. Или пък не идва с никакви послания и не носи никаква заплаха. Добре е да узнаем. Ако има нещо, нека предварително си подготвим защитата. Ако няма нищо, ще възхвалим бога и ще построим още един манастир.

— Може и така да е, принце. Нас това с нищо не ни смущава.

— Още по-малко пък мене, господин дьо Марен. Тази тревога не ми е неприятна. Затова ще ви съпроводя по който и да е път, и ви моля да приемете да ви бъда дружина.

— Приемам с признателност, защото зная, че постъпката ви е безкористна и затова я ценя.

— Благодаря. Аз съм готов. Изпратих хората си в Хърлъу и с мен ще бъде нашият приятел Бърладяну. Ваша милост има двама лични слуги и двамината от Лвов. Стигат ви. Капитан Браха ще ви бъде свитата. Но той е много кротък и скромен човек и не разбира от ядене и пиене. Такъв човек, колкото и да е достоен, е срам за Молдова. Простете му и го приемете такъв, какъвто е. Колкото за безкористието, позволете ми да ви кажа, че до известна степен се лъжете.

— Не разбирам.

— Лесно ще разберете, защото няма да скрия нищо. Искам вие да ми станете съюзник и покровител. Не възразявайте. Съгласен съм, че нямате официална мисия и че бързате да пристигнете в Истанбул, за да опознаете час по-скоро много неща, които цивилизованото човечество не знае и като не ги знае, се чувства нещастно. И все пак, когато бъдете там и ви се отдаде възможност да се възхищавате от брадите на негово сияйно като самото слънце величество падишаха и на негова светлост везира, моля ви да благоволите да си спомните за нещастията на единствения ви приятел в тази страна. Не е необходимо да говорите, не е необходимо да настоявате, а само да си спомните, и то ми е достатъчно.

— Винаги си спомням за приятелите — отговори дьо Марен и се поклони.

— Не се съмнявам. Можех да се надявам на приятелството на ваша милост и без да ви бъда дружина по пътя. Но искам да добавя в мой интерес нещо, в което има само чисто приятелство.

— Принце — засмя се дьо Марен, — забелязвам, че на вас ви харесва да усложнявате нещата. Въпреки това аз ви обичам такъв, какъвто сте. Вероятно и една принцеса, на която преди няколко дни се възхищавах, прави като мен.

Русет се задоволи да се засмее и той, без да отговори.

В този миг Бърладяну провря главата си през вратата.

— Господарю — каза той и премигна, — дошъл е един болярин, който иска да каже две думи на ваша светлост. — Негова милост ага Букшан.

— Агата ли? — трепна тревожно бейзадето. — Какво иска? Нека влезе. Останете и вие, господин дьо Марен. От приятелите си нямам тайни. Освен това убеден съм, че няма да разберете нищо от това, което ще се каже.

Дьо Марен се засмя пак, поклати глава и се настани по-удобно на стола си.

Княжеският служител влезе и остави вратата отворена. Върна се и лично я затвори внимателно. После се поклони пред абата и бейзадето. Поглади брадата си и се изправи с доволен поглед. Във външността му нямаше нищо враждебно. Напротив.

Русет го загледа внимателно.

— Достопочтени аго Букшан — каза той, — ние се познаваме отдавна. Разбирам, че ми носиш заповед от княза.

— Така е, бейзаде — отговори агата. — Потърсих ви в дома на болярина, дето бяхте отседнали, и разбрах, че сте тука. Виждам, че не е било необходимо да идвам, вече сте готови за тръгване.

— Да. Ще съпроводя негово преподобие до Хуш. Дойде да ми напомниш, че моят престой в Яш е вече свършил ли?

— Затова дойдох, бейзаде, и ви моля да не се сърдите.

— Не се сърдя и изпълнявам точно заповедта. Има ли още нещо?

— От страна на княза няма, само трябва да му известите, когато имате работа тука, за да ви разреши влизането в града.

— Точно така ще сторя, честити аго. Това ли е?

— Това е, бейзаде. Аз ви моля да си спомняте за мене като за покорен приятел.

Русет пак изгледа госта. Гладеше брадата си и се усмихваше.

— Това, честити аго, пак от страна на княза ли ми го казваш?

— Не. Казвам го от страна на моето сърце, бейзаде.

— Хм!

— Искам да ви кажа допълнително някои неща, бейзаде, за да разберете, че заповедта на княза е едно, а това, което е от мен, е съвсем друго. Аз разбирам подозренията ви. Имате право. Макар да съм бил добър служител на вашия милостив баща княз Антоние, можете да не ми вярвате, защото обикновено хората са измамни и зли. Аз обаче помня господаря, който съм имал и който ми е давал хляба. Като видях, че се осмелявате да влезете в Яш, се побоях да не ви се случи нещо. С радост забелязах, че нищо не ви се случи. Забелязах нещо повече: че князът, като ми даваше заповедите относно ваша светлост, навъсен и суров както си му е обичай, твърдо ми заяви да бъда внимателен, за да не ви се случи нищо неприятно. Учудих се и още същия ден, вторник, разбрах, че ваша светлост идва тук без страх и че има подкрепата на други, които са по-горе от княза.

— А! — прекъсна го с усмивка Русет. — И като разбра, че съм силен, си помисли, че няма да ти навреди да кажеш една блага дума, за да си осигуриш за в бъдеще отплата, за всеки случай!

— Точно така си помислих, бейзаде, като си спомних и за обичта, която питаех към вашия баща.

— Възможно е, честити аго. Но засега служиш на княз Дука.

— Служа му, бейзаде. Истина е. Но ще ви докажа, че мога да служа и на ваша светлост. Казах ви направо, какво мисля. Показах ви, че като видях такава слабост у княза, спомних си, че князете често ги сменят. Сега, бейзаде, ще ви кажа и нещо друго. Зная, че в сряда ваша светлост е излизал оттука тайно, преоблечен в други дрехи, и е ходил към лозята отвъд Бахлуй.

Русет изгледа с остър поглед агата и отговори спокойно:

— Лъжеш се!

— Не се лъжа, бейзаде. Никой освен мен не знае, така че не се тревожете.

— Още веднъж ти казвам, че се лъжеш.

— Бейзаде, не се лъжа — смирено настоя агата. — Тук пред портата стояха двама мои глупави служители, които предполагам, че са дремали по стар навик. Но на задния вход, както и при болярина

Абъза, стоеше човек, който не е дрямал. Тук бях поставил един сакат в краката просяк, на име Арвинте, на когото не сте обърнали внимание. Нарочно го поставих, за да не може да ви проследи. Но узнах, че сте излезли. Ако ме попитате защо съм сторил това, ще ви кажа, че имах заповед да ви следя. Следих ви, но каквото узнах, го запазих за себе си. Запазих го за себе си, за да ви докажа, че не съм забравил добрините, които съм видял от славния княз Антоние. За това именно поставих такъв наблюдател, който да не може да тръгне подир ваша светлост, а и аз не исках да зная повече. Сега — продължи Букшан шепнешком, — възползувайки се от заповедта на княз Дука, аз ще говоря и за моите работи. А за да докажа, че това, което говоря, не е капан, ще ви кажа още нещо, което засяга французкия абат. Освен своите французи, той има и двама чужди слуги. Да знаете, бейзаде, че тези слуги ходиха в двореца.

Русет трепна и се обърна към дъо Марен. После се възви отново с престолено спокойствие към Букшан:

— Казваш, че си ги видял? Това вече ще изслушам по-внимателно, защото става дума за моя приятел.

— Да. Не разбирам само какво са търсили, но ги видях.

Русет се обърна отново към дъо Марен и абатът разбра, че се е случило нещо, което го засяга. В очите му проблесна мълния, която не убягна от погледа на бейзаде Алеку.

— Какво има, приятелю? — попита той. — Изглеждате разтревожен за мен.

— С изумление научавам — каза бейзадето, — че двамата калугери от Лвов, които ви съпровождат, са били викани в двореца. Те казаха ли ви нещо такова?

— Нищо не са ми казали.

— Тогава не са били викани, а са отишли сами.

— Възможно ли е?

— Възможно е, господин абат. Но не берете голяма грижа. След като сме узнали това, ще съумеем да научим повече. Честити аго — продължи той, като се обърна към Букшан, — най-вече за тази вест съм ти много благодарен. Така че ти вярвам и в другото. Господ ще държи сметка за всичко добро, което правиш, и аз навреме ще си спомня за приятелството, което ми оказа.

Агата се зарадва благопристойно, като гладеше брадата си, после се поклони, излезе забързан и отиде да доложи на княза, че е изпълнил възложените задачи.

С благодарности и изящни слова дьо Марен се раздели с патер Гуидо. Прегърна го и усети сълзите му, разбираше мъката му. Той беше немошен аскет, поставен на кръстопътя на бурите. Не се надяваше вече на нищо, освен на покоя на смъртта. Съвсем другояче изглеждаха двамата му другари. Те бяха в разцвета на силите си, със зачервени носове, със закръглени талии и изпокапани от ядене раса. Надявайки се винаги на милостта и добротата на господата и светата Дева, те не смятаха живота за толкова лош дори и в това кътче на света. С радост посрещнаха пристигането на абата, но не съжаляваха за заминаването му. В тия усилни години те съумяваха да намират доброто и в радостта, и в тъгата, и вземаха поука и пример от местните хора. Така се бяха научили да ценят молдовското вино.

Абат дьо Марен ги благослови, пожела им победа над сатаната и над неверниците и се качи в каруцата, изпратена му от княза. Тя беше лека, степите и дъното ѝ бяха зарешетени с тънки яворови пръчки. Нямаше яйове, но беше пълна с натъпкано сено, така че пътникът макар да стоеше с изправени нагоре колене, беше доста добре запазен от друсането. Четири дребни коня бяха впрегнати два по два. Караше ги един кочияш циганин, облечен със син забун, украсен с червено. Той яздеше левия кон до колелото. С една ръка държеше поводите, а с другата конопен камшик с къса дръжка, но с тънък дълъг копринен пискюл на върха.

Когато абатът измърмори нещо на своя език и бейзадето извика от коня си: „Хайде!“, циганинът нададе крясък и завъртя над конете камшика, който изгърмя два пъти като пищов. Конете трепнаха и изведнъж дръпнаха каруцата, а абатът изпита за миг чувството, че ще се върне по въздуха при францисканските отци, които му махаха приятелски от портата. Потърси опора, вклеци ръце в ритлите и застана в нормално положение, като предостави с въздишка живота и тялото си на бога.

С трясък и подскачане, вдигайки прах, каруцата полетя, следвана от свитата на капитан Браха. По болярската улица, която водеше към двореца, тя забоботи с гръмки тътени по дървената настилка. Излезе срещу двореца и каменната чешма, където в кръв лежаха

обезглавените трупове на тримата боляри. Конниците на Браха оградиха дясната страна на каруцата, за да закрийт жестоката гледка и да пощадят очите на чужденеца. Като навлязоха в Руската улица, кочияшът понамали препускането на конете. А когато се спуснаха по стръмния склон на урвата Къкайна, ги отпусна да вървят бавно по изпълнения с хендеци и стари коловози път. Едва когато излязоха в открито поле на гладкия и лъскав като каиш друм, конете отново се понесоха по-бързо.

По долината на река Жижия повеите на вятъра разнасяха есенни паяжини. Вдясно се виждаха хълмовете с лозя и гори, вляво се простираше долината на Прут с много разливи. От време на време ята диви патици прелитаха, надавайки напевни призивни крясъци. Тук, където Жижия се вливаше в Прут, имаше непроходими папурища и тръсталаци, безброй потоци и лабиринт от блатни подмоли; върволици от гъски кацаха на почивка, други излитаха и поемаха пътя към юг. Пониско от летящите гъски забързано кръстосваха ята патици, калугерици и скорци. Оттук започваха дивите владения на водите и блатата, места пустинни, непознати и непроходими като обширните лесове в планините. В цялата тази област абат дьо Марен не видя села. Бейзаде Алеку му обясни, че и по на юг ще види твърде малко селища, защото пътят, по който вървят, се използва от турските и татарските войски, което значи, че е друм на нашествия и грабежи.

Дьо Марен непрекъснато намираще повод да си отбелязва в ума неща, достойни за неговите записки. Любопитното му око непрекъснато биваше задоволено. Тук пуцинатаците излъчваха такава печал, каквато неговите приятели във Франция не можеха дори и да подозират, че съществува, независимо колко богато беше въображението им, защото далече от цивилизацията понякога има неща, останали непроменени още от времето на първичното съзидание и запазили загадъчната си красота. Но пътят беше в такова състояние, че негова милост абатът се питаше дали не заплаща твърде скъпо привилегията си да се любува на неповторими гледки. Въпреки изкусно натрупаното в каруцата сено някои части от тялото му бяха непрекъснато изложени на болки. Кочияшът от време на време изплющяваше с камшика и нехайно преминаваше през дупките. Тогава устремът на превозното средство целеше ту да изпрати абата към

върволицата от летящи гъски, ту да го хвърли в папурищата на блатото.

Най-после навлязоха в хълмиста местност. Абатът успя да възхвали бога, без да си прехапе езика, защото тук конете можеха да вървят само бавно. Склоновете бяха много стръмни, а котловините с почти отвесни стени. Странно му се стори, че тук нямаше един хълм и една котловина или два хълма и две котловини, разположени спокойно и с мярка, както беше във всички познати нему страни, а имаше много хълмове и котловини, разхвърляни безразборно и без всякакъв ред, едни от други по-дивни и по-невероятни. Наистина от всеки превал местността добиваше нов вид и всяка котловина, изпъстрена с дъбрави и ручей, представляваше средище за нимфи и фавни. Но като ги гледаше и размишляваше, пътешественикът намираше, че са подходящи за поеми, които да чете в креслото пред камината, отколкото да ги гледа по време на пътуване. Твърде остри бяха контрастите, хармониращи само на природата на този първобитен народ. Срецнаха няколко търговски кервана с по четири или шест вола на кола. Те носеха от Азия стоки, чийто бавен превоз по дълги и криволиचेщи пътища седмици и месеци наред се надзираваше от турски и арменски търговци. Нагоре по хълмовете местните селяни подканяха с остени воловете и биволите, крещяха, ругаеха и проклинаха. Невъзможно беше да се мине оттам с такива товари. И въпреки това те минаваха.

— Как е възможно такава нещo, принце? — запита абатът изумен.

— Тукашните хора имат един майсторлък, господин дьо Марен — отговори Русет. — С него те преминават през всички трудности на пътешествието. Най-напред се надяват на божията помощ, прекръстват се и тръгват по живо по здраво на добър път. Когато стигнат до такива невъзможни хълмове, разбират, че имат нужда и от друга помощ. Тогава призовават дявола. Всички яростни крясъци, които чухте, са ругатни — сиреч призоваване на нечистите сили. Прилагайки покрай това и камшиците, и остените те успяват да стигнат до върха. Там отново се сдобряват с бога и се прекръстват.

— Ако не се лъжа, това е някаква форма на магия.

— Не се лъжете, така е, господин дьо Марен. Без такава сила би било тежко за хората в такива времена и по такива пътища.

— Тежко е, принце, особено за клетите добичета, които не познават заклинанията на магьосничеството.

— Тежко е за всички, господин дьо Марен. И едните, и другите се намират в едно и също положение. И върху едните, и върху другите тегне една и съща участ, на немотията. Само този договор с демоните помага на клетите селяни да преминат по мостовете на нещастieto. А към това се прибавя, както сигурно сте забелязали, и много хубавото вино на лозята. А бог, бидейки милостив, им прощава всичко и след неволите ги дарява с леко сърце и бърза забрава.

Тези толкова ярки и все нови и различни гледки и впечатления най-после свършиха. Настъпи пълен покой, когато спряха за почивка в едно горско кътче, в малка долчинка до един извор. Хората слязоха от конете, абатът слезе от каруцата, опипа и поглади тялото си и пи вода от шепата си, както направиха всички. Това бяха сълзите на земята, прозрачни и студени като ледени кристали. Когато накладоха буйния огън, на който Бърладяну постави един овнешки бут да се пече на шиш, и извадиха стомничките с вино, които сложиха в студената вода на извора, животът отново се стори хубав на френския абат.

XX

СИТЕН ЕСЕНЕН ДЪЖДЕЦ ПОСРЕЩА ГОСПОДИН АБАТА.

През почивката, най-вече по време на наздравниците, Алеку Русет загатна някои неща, които капитан Браха, кротък, благ и все още млад човек, посрещна съвсем нехайно.

Най-напред той подметна за това, че съпровождал абата. Отначало смятал да му бъде дружина само до Хуш, но по пътя, зарадван от хубавото есенно слънце, размислил и решил да го придружи чак до Галац. Отдавна не бил виждал Дунав и искал да се увери, че не се е променил.

Второто нещо се отнасяше до другите съпровождачи на абата. Всички щели да се спрат на границата на Високата порта. Абатът щял да се раздели там и с драгуните, и с капитан Браха, и с двамата слуги от Лвов. Оставал само със своите французи. Там щели да го посрещнат и изпратят по-нататък служителите на сераскера от Бабадаг, който своевременно е бил уведомен и без съмнение вече му е изпратил хора, за да го преведат на другия бряг на Дунав. Така били винаги наредени работите на Високата порта.

— Скъпи приятелю — каза на френски бейзаде Алеку на дьо Марен, — моля ви да наблюдавате, без да давате вид, двамата слуги, с които идвате от Полското кралство. От това, което казах на капитана, те разбраха, че ще ви придружат само до Дунав. Разбраха още, че и аз ще ви бъда дружина. Стоят двамата нащрек с вдигнати глави и от време на време се споглеждат. Ако са ви съпровождали из Молдова с някакво намерение, то трябва вече да пристъпят към изпълнението му и да се разкрият; остават броени часове. Така ще узнаем каква връзка имат с княза.

— Питам се, господин Русет, каква връзка може да има. Нищо не разбирам. Не мога да повярвам, че са ме съпровождали дотук с враждебни помисли. Изпълняваха си редовно задълженията, покорни и

мълчаливи, гледаха ме в очите като кучета, за да разберат доволен ли съм.

— Господин дьо Марен, да не навлизаме в този мрак. Нека да стоим на входа на пещерата и да чакаме, докато враговете сами се покажат на бял свят.

— Добре, принце, да чакаме — заключи абатът с недоволна въздишка. Този толкова приятен час на отдых с вкусно печено месо и пивко вино беше помрачен от червея на тревогата.

Абатът отново се настани в пълната със сено каруца и прекара деня сред същите интересни гледки, като внимаваше за доброто състояние на тялото си.

Първата голяма почивка с нощуване направиха в едно село, закътано между хълмовете в местността Фълчу. Вечерта настъпи бързо, като плътна мъгла, която извираше от горите и се влачеше към тях. Отседнаха в една селска къща и в малката, постлана със сено стаичка пратеникът на господин Колбер маркиз дьо Кроаси побърза да си почине. Беше толкова изморен и толкова му се спеше, че склони глава върху ръката си с чувство на върховно блаженство и забрави изцяло всякакви тревоги и подозрения. Люлката на съня обаче се оказа много трънлива, защото друсането през деня се върна в тялото и съзнанието му и той до късно се стряскаше и събуждаше и все още смяташе, че се намира в леката каруца, по лошите изровени пътища, заплашен да бъде захвърлен ту към тръстиките и блатата, ту към фантастичния полет на гъските, които в застрашителен брой изпълваха небето.

Капитан Браха прати хора да търсят коне за смяна. Русет влезе за почивка при абата късно, след като нареди всичко за утрешния ден. Вълку Бърладяну се настани на стража пред вратата, където накладе огън и остана да будува заедно със слугите французи и лвовчани.

Прозорците на къщичката бяха колкото юмрук, дъбовата врата беше заключена отвътре. Върху сеното, между него и французина, Русет нагласи пищовите и сабята си. Нощта измина спокойно. Но на разсъмване задуха силен вятър откъм запад и довлече облаци от планината. А когато се приготвиха вече да тръгват, закапаха студени капки дъжд.

Но абат Пол реши да продължи. Свитата му се нареди както предния ден и те отново излязоха на големия друм. Този ден щяха да

изминат пътя до Хуш.

— Да се помолим на бога да ни избави от закъснения — каза абатът на приятеля си. — Доколкото разбрах, дъждовете в Молдова са бързи и кратки.

— Попитах Бърладяну и той си каза думата — отговори бейзадето.

— Така е, принце, вашият човек има изумителни метеорологически познания, както и капитан Туркулец. Можете ли да ми кажете неговото мнение?

— Разбира се. Бърладяну смята, че вятърът ще спре.

— Това ме радва, значи, няма да донесе дъжд.

— Напротив, господин абат. Със съжаление трябва да ви известя, че Бърладяну предвещава дъжд. Ако вятърът спре — каза той, — непременно ще вали. Принуден съм да добавя, че в тази страна падат и продължителни дъждове.

Абатът посрещна със съмнение прогнозата. Неговото желание беше друго и беше логично да смята, че и стихииите желаят същото. Най-напред се надяваше, че вятърът няма да спре и ще отнесе кой знае къде сивите облаци. Но вятърът полека-лека затихна. И колкото повече вятърът затихваше, толкова се засилваше дъждът. Беше съвсем различен от дъжда по долината на Сирет. Пепелявосив, ситен и гъст и най-вече продължителен дъжд. Загънати в шаячните си долами, драгуните, които бяха заобиколили каруцата, скоро заприличаха на смътни видения. Абат Пол вече не можеше да различи сред тях и Русет, който се бе увил от глава до крака в широката си пелерина. Скоро след това той вече не виждаше никого, защото се сви и сгуши като таралеж в подарената му от княза долама. Покри краката, ръцете и очите си, прокле тоя свят и повече не искаше да знае нищо.

Само кочияшът бе скрил под седлото хубавия си калпак, за да не се разваля от небесната вода, и гологлав, продължаваше да подканя конете с глас и с камшик, докато дъждовните струи се стичаха по дългите му коси.

От време на време господин Пол дьо Марен отгръщаше леко завивката си, в която се бе свил, и изпитателно оглеждаше околността, надявайки се на някаква рязка промяна. Но всеки път ръката му се отпусчаше отчаяно и очите му се вдигаха към небето. Думите: „се вдигнаха към небето“ бяха само един стилистичен израз, защото

небето се бе смъкнало ниско и опираше в хълмовете. Сякаш беше направено от нещо като мокра пепел. Кръгзорът също се бе стеснил и се бе приближил на един хвърлей място. Сред този твърде ограничен видим свят дъждът се лееше на огърлици от изящни бисери, на плътни огърлици, прорязвани от време на време от стрелите на вятъра.

Докога можеше да продължи така? Не се знаеше. Вече валеше от час или два. Можеше да продължи дълго. Дъждът сякаш се сипеше от ситото на безкрайното нехайство. Хора и животни се придвижваха напред мълчаливо, превили гръб пред съдбата. Но по едно време и придвижването взе да става трудно и все по-бавно. На пътя сякаш му бяха израснали ръце и куки, които обхващаха колелетата на каруцата и копитата на конете. Лепкавата земя се разтваряше с плясък и пътят заприличваше на две изорани бразди, криволичещи и кипящи от живот. Накрая спряха, сякаш мястото щеше да се разтвори и да ги погълне. Циганинът започна да бие конете и да ругае със страхотна сила.

По заповед на Браха двама войскари слязоха от конете и подложиха рамо под ритлите. Кончетата се напрегнаха и успяха да измъкнат каруцата от лепкавата кал. Влачиха я известно време, като пръхтяха задъхани, после пак се спряха. От кичурите между очите им водата шуртеше в калта.

Тогава Браха, кочияшът и бейзаде Алеку наведоха един към друг глави, за да се посъветват и решат какво да правят. Резултатът от този разговор конете веднага го усетиха, ухапани от камшика и ужасени от ругатните. Изпънаха с неимоверни усилия ремъците, стигнаха до един прерязан връх, спуснаха се в една котловина и там, в ниското, се спряха като затънали в тресавище, затвориха очи пред ударите и зачакаха смъртта си. Най-последно кочияшът слезе и взе да ги обикаля и оглежда. Почеса се по ухото и им се учуди с възхищение. Те целите трепереваха под безмилостния дъжд, от тях се вдигаше пара.

Последва второ съвещание. Господин абатът разтвори натежалото от дъжда покривало и отчаяно погледна само с едното си око. Алеку Русет се приближи до него и се наведе от седлото. За да бъде чул, сметна за необходимо да повиши глас:

— Господин абат, изглежда, че попаднахме в доста тежко положение.

— Виждам, принце, макар да се възползувам само от половината на зрителните си средства. Какво ще правим?

— Признавам, че не зная. Все пак циганинът смята, че има изход. Неговата глава, мокра от дъжда, се е запазила по-хладнокръвна, отколкото нашите. Той предлага вие да слезете от каруцата и да продължите на кон, оседлан с неговото седло.

— Ако това е възможно, да опитаме. Но той какво ще прави?

— Той ще остане тук да чака края на света. Дотогава ние може би ще успеем да намерим подслон.

— Добре — съгласи се абатът, — да приемем това предложение.

Конят бе разпрегнат и абатът бе качен на седлото. Каруцата с трите коня и кочияшът останаха в превърналата се в мочурище котловина, а другите продължиха пътя нагоре, надявайки се на милостта на този, който никога не забравя своите създания.

През този ден трябваше да стигнат в град Хуш. Но сега вече не се знаеше докъде ще стигнат. На края на света, на предела на времената, навсякъде беше възможно, но само по някакво чудо. Водният мрак ги обгръщаше отвсякъде и ги водеше със скоростта на костенурката към неизвестното или пък ги държеше на едно място, за да тъпчат разложената на първичните си елементи земя.

— Бих искал да попитам къде отиваме — каза по някое време отчаяно господин дьо Марен, — но не смея. Дъждът ми пълни устата с вода.

— Това наистина е най-неприятното, господин абат. И все пак питайте. Ще ви отговоря, че и аз не зная.

— Възможно ли е, принце? Няма ли наблизо някакъв град, някакво село? Или поне някаква ферма?

— Господин абате — със смях му отговори Русет, — татарите обичат кръгзорът да им бъде открит. На нашите хора, напротив, им харесват повече горите, защото могат да запазят там имуществото и живота си. Татарите изгориха селищата, за да си открият кръгзора, а хората се оттеглиха и потърсиха убежище по-навътре. Горите и селата намаляха, тук владее законът на пустошта и плячката. Все пак се надявам да намерим някой хан. Нашият съдружник капитан Браха ме уверява, че тук някъде наблизо имало хан, ако не е потънал в земята.

Дьо Марен сметна за редно също да се засмее, но като поразмисли, усети в себе си угризение за тази си безсмислена

постъпка. Стихиите не познават това присъщо само за човека качество и тяхното жестоко равнодушие се засилва от богохулството. Зад своя смях той видя действителността, тоест влажна печал и тревожен глад.

— А какво ще правим по отношение на обяда, принце? — запита той със сподавен глас.

Бейзаде Алеку отново оголи зъбите си, което без съмнение беше признак на безумие. Абатът смъкна върху лицето си гуглата и продължи да язди мълчаливо.

Най-после, той не знаеше колко време бе минало, се чу кучешки лай. Беше като знак от бога. Единственият стремеж в живота му най-после намираще изход.

— Принце, тук ли се намира ханът, за който ми говорихте? — живо трепна той.

— Тук, господин абат.

Учуден, че другарите му не се радват като него, абатът пришпори коня. Но подобно на хората, и конят, изглежда, не бързаше. Със същото примирение пред лошата съдба той продължи да върви бавно и да се плъзга по разровената земя към черния навес, който покриваше стени като на крепост.

Хората стояха вътре залостени с резета. Капитан Браха потропа на портите. През малко зарешетено прозорче се показва глава с ококорени очи, разгледа ги внимателно и запита кои са.

— Княжески служители! — извика Браха.

Резетата заскърцаха. Под навеса в двора бяха струпани коли с товари. Търговците турци вдигнаха глави да изгледат гостите. Местните кираджии стояха между колите и воловете и ядяха хляб и сирене. Дьо Марен ги сметна за щастливи хора.

Собственикът на хана беше слаб човек с монголски черти на лицето и с прошарена брада. Носеше кафтан и тъмносиня чалма. Той беше първият ориенталец, когото дьо Марен виждаше. Заинтригува го неговият начин да се кланя сериозно, като слагаше дясната си ръка на сърцето, на устните и на челото и с това няма движение да предлага на дошлите всичките си достойнства.

— Повече бих предпочел почивката и яденето — каза дьо Марен на Алеку Русет. — Нямам какво да правя нито със сърцето му, нито с приказките му, нито със знанията му.

— Да поискаме — спокойно отговори бейзадето — и може би ще ни даде, ако тези, които са дошли преди нас, не са изяли всичко. Аз и друг път съм отсядал тук, виждал съм ханджията и доколкото си спомням, този кримски жидовец се нарича Зейда.

— Така се казвам, господарю — обади се ханджията, като си чу името.

— Кажни ни, човече, има ли тука огън да се постолим и изсушим от дъжда?

— Намира се, господарю.

— Има ли място да си починем?

— Има една голяма одая, господарю, в която може да се побере целият свят.

— Дотука е добре. Кажни ни още дали можеш да ни дадеш нещо за ядене?

— И това може, господарю. Тези анадолски търговци, нали са си от Мохамедовата вяра, ми изядоха само лоените свеци, които стопих, за да им опържа яйца. Като им е забранено да пият вино, задоволиха се с вода. Това не мога да проумея у тях и не зная що за акъл е имал техният пророк. А кираджиите както винаги си носят ядене от къщи. Така че по божията милост ми се намира всичко, каквото пожелаете и колкото пожелаете. Аз не бягам, когато мога да спечеля, а болярската пара ми харесва.

Зейда се засмя приятелски към дьо Марен, разбирайки много добре какво му обяснява Русет, макар че за първи път чуваше френски език.

Ханът имаше една-единствена стая, в която можеха да се съберат върху рогозки, наредени край стените, голяма част от друмниците. Русет се опита да обясни на французина, че по тия места никога не са виждали легло с балдахин. Дьо Марен обаче беше много доволен, че бог му позволи да стигне до този Ноев ковчег и докато чакаше яденето, благослови огъня в огнището като най-голямо благо за настоящия момент. Бе смъкнал наметалото си и с леки въздишки на задоволство се протягаше пред горещия полъх на жаравата.

— Какъв прекрасен човек и благодетел за човечеството е този ваш Зейда — забеляза той. — С риск за живота си се е настанил в пущинаците, за да предостави огън, почивка и ядене на пътниците.

— Огън, почивка, ядене и вино — допълни Русет.

— Наистина, тогава още повече съм му благодарен и му се възхищавам. Предполагам, че небето го закриля или има особени средства за защита.

— Че бог го закриля, в това няма никакво съмнение, господин абат. Неговият народ отдавна е сключил в това отношение договор с Йехова. Но умее и да се защитава, живее в разбирателство и с честните хора, и с другите. На всички е от полза. А парите, които спечели, не ги държи тука, а ги праща по сина си или по брат си в Яш при техния сарафин Миндила, при когото и аз от време на време отивам, но не за да давам, а за да вземам пари. Вземам малко пари срещу хубави драгоценности, което показва, че и Миндила е благодетел.

— Познаваме тази институция и знаем и ние да се възползуваме от нея — усмихна се абатът.

Зейда се движеше пъргаво и приготвяше шишове с овнешко месо. Намери време да донесе и една кана с вино за изморените и жадни пътници. И като да не искаше да го забележат, остави в ъгъла до огнището хляб и тулум сирене. Паници нямаше, маси нямаше, лоени свещи вече нямаше, но въпреки това абатът не си спомняше да е бил някога в живота си по-доволен, отколкото в тоя час.

XXI

ТУК ПО-ДОБРЕ СЕ ВИЖДА КАКВИ ДОСТОЙНСТВА ИМАТ БРАТЯТА ЛВОВЧАНИ.

Анадолските търговци, които не се побраха под чергилата на колите, потърсиха място за почивка в дъното на стаята. Един след друг влязоха петима по папуци и пристъпиха важно с повисналите до коленете дъна на шалварите. Всички наведнъж обърнаха телата и брадатите си лица към Мека и се помолиха тайно, без глас, като мърдаха само устни. После с въздишка се отпуснаха на рогозките и дълго си търсиха удобно положение. Браха и трима от драгуните се наместиха до тях. Другите се бяха приютили из обора и навесите за сено. Четиримата слуги на абата налягаха на пръстения под между вратата и огнището. Към тях се присъедини и Вълку Бърладяну, след като подсили огъня с наръч дърва. И накрая, от другата страна на огнището, на най-топлото и закътано място, свободно се изтегнаха върху сеното и изсъхналите дрехи Алеку Русет и абат дьо Марен.

Отвън известно време се чуваше монотонното трополене на дъжда по островърхия покрив от шинди. После и то затихна. От мръкването и вечерята бяха минали три часа. Тогава от едно дърво, което се издигаше над навеса, дето бяха кираджиите, пропя петел. Той пляскаше с криле и пееше самотен сред пустошта, повтаряйки призивите на други петли от друг свят или от мъртвите поколения, които носеше в себе си. След като си изпълни дълга и събуди всички, той затвори очи и продължи да спи на високото си място.

Един от слугите, които лежаха до вратата, излезе в пруста. Това не представляваше за него трудност, защото спеше облечен. Само господарите се бяха решили да съблекат дрехите си, за да бъде почивката им по-приятна. Слугата се върна веднага с наръч слама, което показваше, че се бе въртял през цялото време на голата земя. Беше високият мършав лвовчанин на име Истратие. Нагласи си постелята, засили огъня, отпусна се на мястото си и подобно на петела продължи съня си, съпровождайки този сън с треперливо хъркане.

Сред тишината, която настъпи над хана след спирането на дъжда, от време на време се чуваше пръхтенето на кираджийските волове. Събудените бяха забравили за петела и се канеха да продължат пътешествието си в страната на сънищата. Тогава се чу тропот, крясъци и кучешки лай пред портата на хана-крепост и Бърладяну с натежали от сън клепачи си помисли, че е пристигнал княжеският кочияш с конете и каруцата. Зейда попита от прозорчето с решетка кой е. Не искаше да отвори. Друмникът смеси ругатните си със заплахи. Зейда го успокояваше с въпроси. Тогава Вълку Бърладяну с продължителна въздишка и с недоволно мърморене се надигна от мястото си и излезе, за да даде на ханджията необходимите обяснения за новодошлия.

Щом вратата се затвори след Вълку, друг слуга се размърда. Имаше вид на човек, комуто са смутили съня. Някаква секира или кремъклийка пушка, сякаш бутната по невнимание от някого, падна върху огъня. Жарта се разпиля и няколко въглена се търколиха извън огнището. Сламата в миг пламна. Този, който се бе размърдал, подскочи изплашен, пръв усетил опасността. Изправи се на крака и пламъците се разпиляха като пеперуди наоколо му. Огнището се превърна в огнено кълбо. С вик той го изрита към вратата. После, объркан и замаян, го тласна към обратната страна, дето лежаха господарите.

След миг скочи и друг слуга. Раздвижиха се и капитан Браха и драгуните с тревожни викове: „Огън! Огън!“ Замаяни от съня, абат Пол и Алеку Русет се събудиха сред крясъците и пламъците на огъня. Първото движение на бейзадето бе да протегне ръка към възглавето, където бе пищовът му. Но веднага разбра, че срещу врага, който виждаше, има по-добро средство за защита. Сграби в ръце дрехите и оръжието си и се втурна навън. Тази мисъл бе хрумнала още по-рано и на абата. Той се бе навел да си събира дрехите, когато бейзаде Алеку се отказа от пищова. Тогава му дойде помощ, като пратена навреме от бога благодат. Слугите, които бяха до вратата, се втурнаха и почти го вдигнаха. С друсане и дърпане го блъснаха през вратата и го извлякоха навън.

Абат Пол сметна, че се е спасил. Под навеса беше хладно и той си спомни състоянието, в което го завари опасният миг. Беше бос и почти гол, но здраво притискаше дрехите си до гърдите и корема. Той

забеляза, че хладината идва като отприщен порой от отворените порти. Чу гласът на Вълку и на циганина кочияш и разбра какво е станало.

По-трудно му беше да разбере друго. Слугите искаха да го освободят от дрехите, които стискаше. Той вероятно си имаше свои съображения и планове, защото държеше да си запази това, което си беше негово. Но слугите толкова настояваха на своето, че един от тях му хвана ръката под лакътя, изви я назад и го стисна като с клещи за гушата.

Най-после светлината, която бе пламнала в стаята, освети и съзнанието на господин абата. Ококорил очи, той видя на светлината, идваща от отворената врата, че човекът, който го беше стиснал за гушата, е преподобният брат Афанасие. А за вещите, които притискаше отчаяно под корема си, мълчаливо и озъбен се бореше брат Истратие.

Господин дьо Марен нададе вик за помощ, който веднага бе заглушен. Преподобният Афанасие пусна гушата на абата и му запуши устата с длан. На неговия вик се притекоха френските слуги. В този миг със сила, която никой не можеше да допусне, хилавият брат Истратие нанесе на двамата французи два удара с юмрук, после два страшни удара с боздуган с къса еластична дръжка и с оловно топче на края. Слугите се строполиха назад.

Абатът в обикновения си вид изглеждаше тромав човек. Сега обаче изведнъж трепна, сякаш опасността го бодна. Лицето на Истратие се бе надвесило над него. Абатът освободи рязко дясната си ръка и заби в очите му показалеца и средния пръст, разтворени като вила. Лвовчанинът залитна назад със страхотен рев.

Тогава бейзаде Алеку опря пищова си в слепоочието на Афанасие.

Задъхан, френският абат опипа вещите си и потърси най-вече тънката копринена дреха, която обикновено носеше отдолу. Разгледа внимателно подплатата ѝ, като я пригладдаше с пръсти.

Неочаквано лвовчаните скочиха с разперени ръце и блъснаха струпалите се хора. Брат Истратие грабна от абата именно тази тънка дреха и хукна към отворените порти заедно с Афанасие.

Бъркотията от търговци и драгуни беше толкова голяма, че бейзаде Алеку остана с насочен пищов, без да се реши да стреля. Преподобните братя блъснаха настрана Зейда като истински неверник,

който е разпънал на кръст нашия господ Христос, и веднага измъкнаха изпод расата си ками.

Но имаше един човек, който ги дебнеше още от момента, когато излязоха през вратата и притиснаха абата. Бърладяну бързо хлопна двете крила на портите и ги затвори. Двамата лвовчани връхлетяха с гърди и ръце върху резетата. Върху тях се нахвърлиха всички. След миг вече не можеха да мръднат. Бяха хванати като в менгеме и бейзаде Алеку, който успя да стигне до тях, отново насочи пищова.

Афанасие вдигна ръце, Истратие подаде копринената дреха. Господин дьо Марен я дръпна над главите на хората, притисна я към себе си и бързо я опипа.

— Не ги убивай! — извика той на бейзаде Алеку.

— Няма да ги убия, ако си признаят защо извършиха това нападение — отговори Русет. — Ако не признаят веднага, с техния живот е свършено.

Истратие също вдигна ръце нагоре.

— Нашият живот, ваша светлост, принадлежи на сияйния и славен княз Дука — извика той с дебел глас, в който нямаше страх, а ожесточение.

Опасността беше преминала, защото вместо да убиват бързо и мълчаливо, хората разговаряха.

— Слагаме главите си в краката на капитан Браха — смирено промълви брат Афанасие.

Русет надигна буйно глас:

— Как посмяхте вие, негодници, да вдигнете ръка срещу вашия господар? Веднага да дойде тук капитан Браха и да ви вземе под стража!

— Не съм виновен, ваша милост, не съм виновен! — хленчеше Афанасие и се кръстеше бързо. — Господ ми е свидетел, че не съм искал да сторя нищо лошо на французкия отец. Исках само да му помогна, да го подкрепя, да го облекча от товара му... Само толкова съм искал, честити капитан Браха!

Капитанът се спря до тях, навел брада към гърдите си. Изглежда ги сурово на светлината на една главня, която някой от хората беше вдигнал над главите им.

— Тази нощ вие си подписахте смъртта — каза той с дебел глас. После се обърна към драгуните.

— Вържете ги и ги стегнете здраво! Пазете ги добре! Коварни змии са те.

Истратие напрегна врат, надигна се между телата и ръцете, които го притискаха, и плъзна крадлив поглед наоколо си.

— Честити капитане — каза той спокойно, — дали сме сгрешили, князът ще отсъди. Дали сме сторили лошо, като сме защищавали живота на французкия отец, князът ще прецени.

— Искали сте да убиете и ограбите господаря си.

— Не сме искали да го убием! Не сме искали да го ограбим! — изхленчи Афанасие.

— Искали са да му ограбят книжата и писмата — обясни Русет.

После млъкна, защото Истратие го стрелна с поглед и се озъби:

— Може така да е, честити капитане — побърза да добави той.

— Ние можем да дадем сметка за това само на княза, ние сме поданици на полския крал и сам князът знае за нас...

— Вържете ги! — реши Браха.

Драгуните ги хванаха, вързаха ги, стегнаха ги здраво и ги повалиха на земята.

— Господин абат — обърна се Русет на френски към другаря си, — мисля, че не се лъжа. Тези негодници не са в края на своята кариера. По-силни и по-хитри са, отколкото предполагам. Щом останаха ненаказани през първия четвърт час, ще ги изгървем.

— Скъпи приятелю — отвърна с усмивка абатът, — техният живот или смърт ни най-малко не ме интересува. Тъй като тук е влажно и студено, позволете ми набързо да се облека, за да имам благоприличен вид. Повече ме интересува какво искаха от мен — продължи той, като се обличаше бързо. — Това най-вече не мога да разбера, защото аз нямам какво да крия. Държа да се знае това. Но все пак те, както се вижда, изпълняват нечия заповед. Можем ли да разберем или да предположим чие оръдие са?

— И аз се питам, господин абат. Този разбойник с вид на усойница сигурно има какво да съобщи тайно на капитана и ще го стори, след което ще ги видим да тръгват към престолнината. И ако оттам потеглят здрави и читави към границата, ще разберем, каквото имаме за разбиране.

Абатът продължаваше да се усмихва с безразличие, което се стори престорено на бейзадето.

— Мислите ли, че имат някаква връзка с двореца?

— Така изглежда. Гостът, който ме посети в Яш на тръгване, загатна за това нападение.

— Това значи ли, че трябва да смятам княза за мой враг?

— Тук, в нашата страна, имате само един приятел, скъпи господин абат. Затова ви моля да си спомните за мен, когато му дойде времето. Решението на княза ще ни изясни напълно всичко. Моят верен човек ще ги проследи до Яш. И той ще ни настигне по пътя, за да ни каже.

— Да видим, принце, и да почакаме. Изглежда, имате право. Всеки случай по време на това пътешествие наистина ми се поставиха интересни загадки. Бих желал да ги разгадая. Но все пак по-добре е да отложим засега и да отидем да спим. Всичко беше само един огън от слама.

Силно кукуригане отекна изведнъж в простора. Анадолските търговци, кираджиите и струпаните войскари вдигнаха изплашени глави, но веднага се спогледаха със смях. Петелът известяваше полунощ.

— Четирима души да застанат на стража при тези негодници! — реши капитан Браха. — Утре сутринта ще ги разпитаме.

— Честити капитане — заговори с нисък глас Истратие, — аз имам да ти кажа няколко думи тайно и тогава ще можеш да решиш нашето тръгване за Яш.

Внимателното ухо на Русет долови думите му. Разбра, че разпитът и мъченията, на които искаше да ги подложи тази нощ, бяха неосъществим план. Повика Бърладяну при себе си и набързо му заповяда нещо.

И наистина, след като се настаниха отново да почиват заедно с френските слуги и с приготвени оръжия, макар вече да нямаше никаква опасност, в седмия час на нощта, когато все още бяха будни и слушаха внимателно шумовете в хана, Вълку влезе, загънат в доламата си, готов за път, наведе се над постелята на господаря си, пошушна му няколко думи и излезе.

— Тръгват да ги водят в Яш — каза Русет на абата.

— Разбрах — отговори абатът с прозявка. — Сега вече мога да спя спокойно. Една от загадките се разгада сама.

Остатъкът от нощта отмина спокойно. На заранта абатът се надигна от мястото си и със задоволство опипа дрехите си, с които беше спал. Добре ги беше облякъл от най-тънката, която носеше отдолу, до най-дебелата, макар че ги бе навлякъл толкова набързо.

Денят беше забулен в гъста мъгла, сякаш вълна от пухчета на глухарчета беше застинала неподвижно. Навсякъде из мочурливите околности на хана трептеше тъмния блясък на влагата. Турските търговци не вдигнаха стана си. След обредното миене и молитвата те насядаха с подвити под себе си крака в колите и по къошетата и мълчаливо зачакаха добрата воля на Зейда. Селяните рано-рано се погрижиха за яденето си. Сложиха пред воловете сено, а те, насядали между рога и муцуни, разтвориха торбите и извадиха хляб, сирене и лук.

Ханджията с раирана дреха и чалма се суетеше сред мющериите си и се вайкаше ту пред бейзаде Алеку, ту пред капитан Браха.

— Ах, ваша милост, господари мои, не зная какво да правя с тези анадолски гости. Изядоха ми лоените свещи и не ми стига вече акълът какво да им дам да ядат. Когато престанат да мълчат, ще извадят ятаганите и ще ме заколят.

Спираше вайкането си и почваше да мълви молитви към безименния си бог и да се бие с юмрук в гърдите. По едно време намери и за турците нещо и им го пъкна под носа. За християните му беше лесно да ги задоволи, като прибави към сиренето и студеното печено месо и хубаво вино от лозята на Хуш.

Към обяд мъглата се стопи в слънцето и керванът със скърцане и подвиквания потегли към Яш. Абатът също се сгуши в каруцата и пое надолу, съпровождан от княжеската стража. Зейда стоеше на прага и се кланяше, сложил дясната си ръка на сърцето, докато с лявата опипваше назъбените по края злоти.

Тънък ветрец засвири откъм юг и повърхността на локвите бързо намаля, калта изпръхна. До град Хуш, където стигнаха привечер, абатът видя не без учудване, че пътят сам се очерта сред мочурището като по заповед на всевишния, изсъхна и лъсна между долчинките и ридовете като кожа на останал след потопа змей.

И бейзаде Алеку, и абат Пол бяха потънали в мрачни мисли, които не искаха да споделят. И двамата мислеха за близката раздяла.

В град Хуш ги посрещна мълвата за метежите в Орхей, където, според слуховете, сердарът Константин Кантемир обкръжил разбунтувалите се срещу княза мазили и разеши, сякъл ги със сабята си и ги пръснал из горите. Капитан Браха слушаше тези вести без усмивка, мълчаливо. И местните жители изглеждаха онемели, те следяха единствено призивите на клепалото и камбаните за вечерната служба и очакваха добър или лош изход от всеблагия господар на небесата, който определя всичко според нашите грехове.

Русет предъвкваше в себе си и други особени мисли, в него бе лумнал огън, който все повече се разгаряше. На светлината на този огън той се уединяваше с мислите си и тогава към него се приближаваше вълнуващият образ на дъщерята на княз Дука. Бе тръгнал към нея с усмивка, отдалечаваше се с мъка и горещо желаше отново да се приближи до нея. Тя му бе пратила любовно известие, което проникваше чак до глъбините на душата му като капка отрова. Пътят до Дунав му се струваше дълъг, макар все повече да се скъсяваше, а връщането му се виждаше трънливо и най-вече криволичещо в мрака на неизвестното.

На един ден път от Хуш ги настигнаха Бърладяну и четиримата драгуни на капитан Браха. Войскарите носеха на абата писмо от княза. Докато капитанът го сричаше, Русет следеше с едно око писмото отстрани и с едно ухо слушаше какво му говори Бърладяну за случилото се в Яш с двамата лвовски братя во Христа.

Щом били заведени при княза с писмото на Браха и свидетелствата на драгуните, князът се намръщил и заповядал да повикат армаша. Така разправяли войниците, които присъствували. Афанасие и Истратие коленичили и дръзко поискали милост. Князът се усмихнал, но не продумал нищо и се оттеглил на таен разговор с армаша. Веднага след това великият болярин се върнал и заповядал да развържат негодниците, от което те много се зарадвали и прославили името Княжево. По заповед на армаша драгуните ги повели надолу към портата, която води към Бахлуй, дето са одаите на сеймените, и там им заповядали да спрат. Те се усмихвали на войскарите, разкършвали снаги, а после поискали стомна с вода, за да утолят жаждата си. Тогава се показал Буга, когото те отначало не познали. Когато разбрали кой е, не сварили дори да извикат, само опулили очи. Той им метнал по една примка на шията и ги съборил на земята.

Помощниците му се втурнали, извлекли ги извън двора, към Бахлуй, като ги удряли по главите с железни пръчки. Телата им бързо били пренесени на отвъдната страна на реката и окачени на бесилките, дето са на брега на яза срещу манастира „Балика“, наречен още „Фрумоаса“.

А в писмото, което капитан Блаха още държеше в ръка, князът пишеше, че, разгневен и оскърбен от злодейството на тези подли разбойници, незабавно ги наказал за назидание на другите и молеше абата да забрави грозното произшествие, като отправяше молитви към бога да осени светлия път на негово преподобие до мястото, където отива, в земите на блажения и прославен падишах, султан Мехмед.

Господин абат дьо Марен слушаше внимателно превода на писмото и не изглеждаше толкова учуден, колкото очакваше бейзаде Алеку. Беше повече натъжен и въздъхна.

— Приятелю — каза той, — загадката си остава загадка и аз само за това съжалявам, че не можах да я разгадая. А и все още усещам на гушата си пръстите на брат Афанасие, като че ли ми остана нещо живо от него. Той обаче завърши кариерата си и орлите сега кълват месата му.

— Как, господин абат? Нищо ли няма да кажете във връзка с поведението на княз Дука?

Дьо Марен поклати кротко глава.

— Нищо нямам да кажа, господин Русет.

— Все пак това е нечовешко отношение.

— Нищо нямам да кажа, защото зная какво е написал за това един прочут италианец, сеньор Николо^[1], чиито творби вероятно вие цените. Нравствеността на принцовете е една, а на обикновените хора друга. Да продължим пътя си, защото вие бързате повече от мен.

— Никак не бързам, господин дьо Марен, и с удоволствие ви придружавам.

— Признайте си все пак, че бихте се върнали с по-голямо удоволствие по един по-пряк път, отколкото този, по който дойдохме. Пътят на любовта не познава завои.

Бейзадето стисна ръка на абата, без да му отговори. В мисълта му изплуваха съблазнителни картини, като че ли в есенния пейзаж, който ги заобикаляше, изведнъж бе разцъфнала пролетта.

„Наистина — помисли си той лукаво — дори не подозирах, че едва чакам часа, когато ще прегърна и ще целуна за раздяла този френски абат.“

[1] Николо Макиавели (1469–1527) — италиански писател и политически мислител. — Б.пр. ↑

XXII

ДРУГИ УМЕНИЯ НА ДОЙКАТА МАГДАЛИНА.

Всички улици и ханове на престолнината Яш гъмжаха от прости люде, дошли от цялата страна, та дори и от земите отвъд Днестър, които очакваха вечерната служба в манастира „Три светители“. На другия ден, 14 октомври, беше голям празник, тачен още от времето на княз Василе Лупу^[1], празник за чест и слава на преподобната Параскева^[2]. Монасите отвориха ковчега с мощите и се настаниха търпеливо и решително на стража, за да бдят над поклонението и да получават даровете. Цялата нощ и целия следващ ден непрекъснато щеше да се стича народ. Всеки идваше с дар и жалба за най-различни неволи. Известно беше от други такива празници, че разни баби, чародейки или врачки, като се навеждаха да целунат благочестивата светица, успяваха да откъснат с черните си зъби парченце от светите кости и да го скрият в устата си. Така че стражата на монасите имаше за задача да пази безпощадно, за да не се случи такова нещо. А пък някои жени имаха друг обичай: коленичеха с плач до ковчега и разказваха на светицата цялата си мъка. Така те забавяха върволицата от хора, които чакаха. И към тях монасите трябваше да се държат с необходимата строгост, да ги побутват отзад, за да отстъпят място на следващите хора. А имаше и най-различни сакати и болни от живеница, които разкриваха месата си, за да ги види непременно светицата, и на висок глас искаха от нея подкрепа пред божия престол. За избавлението си те обещаваха свеци и дървено масло, а всъщност бяха измамници и мошеници, които само викаха, но не пущаха нищо в тепсийката. Значи, и за тях имаше нужда от здрави мишци. С усмивки и поклони бяха посрещани болярите и техните стопанки, синове и дъщери, защото имаха хубави лица и скъпи дрехи и носеха не само запалени свеци, но и добри дарове, които преподобните калугери знаеха да ценят, но най-много ги ценеше светицата и се радваше в ковчега си.

След като часовникът от кулата извести десетия час, благочестивият Геронтие, голям майстор в биенето на клепалото, заклела и изкара цяла песен, която сякаш литна весело на пъргави криле из околността. Звънарите, също подбрани майстори за празника, който се чествуваше само един път в годината, забиха камбаните, а народът слушаше със зяпнала уста песента им.

За чествуването на светицата господ даде меко време. Ветровете стояха вързани в своята пещера на края на земята. Слънцето клонеше към хълма Галата и пръскаше златен пращец над града, небето се издигаше чисто и безоблачно. Беше тих есенен ден. Принцеса Катрина стоеше до прозореца на стаята си в двореца и слушаше песента на клепалото и на камбаните.

Очите ѝ изглеждаха тъжни, но когато звънът заглъхна, тя се обърна с весело лице към дойката Магдалина, която приготвяше кандилото пред иконите.

— Свърши ли, дойке? — запита с тънкия си глас.

— Свърших, мамина душице.

— Донесе ли каквото ти наредих?

— Донесох го.

— Тогава не ме карай повече да чакам.

Дойката скръсти ръце на гърдите си, загледа я с обич като драгоценно съкровище, приближи се, целуна я по лявото рамо, после се обърна и измъкна иззад камината решетото с боба. Приближи се пак до принцесата, побутна я лекичко към дивана, а тя седна на пода в краката ѝ с простряна наоколо си фуста. Нагласи решетото в полата си, приглади бобените зърна с дясната ръка, раздели ги на две и започна да ги нарича.

— Мамина душице — прошепна тя с променен глас, — най-напред да ги разделим по на четири. Ето, един боб остава самотен. Този, за когото мислиш, стои сам и тъжен и те желае, докато други в това време гуляят и се веселят.

— Може да е сам, дойке, но не се знае дали не мисли за друго.

— Не може, принцесо, твоя милост знае много добре какво ги нарекох, а тук за лъжата няма място. Да ги наредим по три и отново да ги наречем, мамина душице. Ето самотното зърно пак е оградено с мисли.

Дъщерята на княза стоя един миг сериозна, после разтърси глава.

— Да видим още какви лъжи можеш да ми кажеш, дойке Магдалино.

— Леле, господарке, не бива да говориш така. Който не вярва в гледането на боб, върши грях. Стой мирно, мисли за него и наричай. Аз ще сека, ще наричам, ще разделям и събирам зърната по две. Гледай сама, душице, и повече не се съмнявай. Пак самотно зърно, това значи боб-гостенин, ето, най-напред мъка, после радост.

— Може ли да е истина?

— Да даде бог и божията майка, мамина душице, да не доживея до утре, да не мога да се поклоня пред мощите на светицата, ако ми се е случило поне веднъж да се излъжа. Всичко на тоя свят си има ред, а бобените зърна само показват кое и как е наредено. Особено когато имаме вяра, иначе не може. Нито на майка ми, нито на баба ми някога е показало погрешно. Затова вярвай. А за да видиш по-ясно истината, ще ти погледам и на карти.

— Донесе ли ги?

— Донесох ги, господарке.

— Какво могат да покажат картите, дойке? Да речем, че ще покажат същото като боба. Но ти и друг път си ми гледала и на боб, и на карти. Този гост ти вече ми го извести, но аз не съм видяла никого. Не искам да кажа, че тъжа за него, но искам да зная какво става. Любовна дума от мен той не е чул, а не вярвам и да чуе. За такъв един принц няма да си развалям спокойствието. Да прави, каквото си знае. Аз си спя спокойно и наум не ми идва за него.

— Мамина душице, за кого говориш?

— Ти знаеш за кого, дойке.

— Защо се усмихваш, мамина душице? Ти говориш за бейзаде Щефан.

— Възможно е, Магдалино. А може би говоря за другиго.

— Ами че, ако говориш за другиго, господарке, тогава вярвай, каквото ти покажат картите и бобът. Наистина това, което те показаха, не се сбъдна вчера и за вчера, но може да се сбъдне утре.

— Може. Ако държиш непременно, нареди и картите.

— Така, мамино чедо. Ето мома спатия. Доближи я до устата си и я наречи.

Принцеса Катрина пое момата спатия, закри с нея червените си като нар устни и твърде дългичко и шепна някаква голяма тайна. После

я подаде на циганката.

Дойката нареди картите върху решетото. В левия черен край бяха струпани поповете и момите. Липсваше само поп спатия, който се намираше отдясно в долния край заедно с фантето от същата боя, сиреч със своята любов, а до него седмак спатия, сиреч със сълзите си.

— Гледай, мамина душице — каза дойката и протегна към нея черната си лапа, — чети сама. И ако ти е драго още веднъж да го прочетеш, ще разбъркам картите и ще ги наредя отново. Прочети ги сега и кажи дали не виждаш път по вечерно време и радост в постелята, сиреч любов.

Принцесата четеше с известно изумление по картите, защото се бе научила добре да разгадава техните тайнствени знаци. Въпреки това махна с ръка, като че ли искаше да отпъди нещо.

Дойката въздъхна, лицето ѝ помръкна и тя загледа с унесен поглед наредените карти. В този миг в пруста се чуха леки стъпки и на вратата се чу драцене. Принцесата побърза да стане и да се приближи до прозореца. Магдалина събра картите, хвърли ги в решетото и пхна решетото под дивана. Изправи се и нагласи фустата си.

— Дойке — обади се Катрина, — донеси една свещ и запали кандилото.

Дойката отиде до вратата и я отвори. Катрина обърна глава. На прага в сянката на пруста стоеше Зоица, племенницата на Магдалина, младата циганка с червената фуста. Сега обаче не беше боса. Беше обута с жълти ботушки. Виждаше се, че е много горда с тях. Преди да влезе, тя ги изгледа с възхищение.

— Ти ли си, Зоица? Влез! — бързо прошепна дойката. — Какво има?

Принцесата се обърна, сякаш искаше да тръгне към вратата, но се спря с гръб към циганката и наостри уши.

— Лельо Магдалино — меко и провлечено заговори младата циганка, — пристигна бейзаде Алеку и чака на лозето.

Дойката извърна от племенницата си разцъфнало от радост лице: приближи се бързо до принцеса Катрина, обиколи я, като се умилкваше, и отново я целуна, този път по гърдите над сърцето.

— Чу ли, мамина душице?

Принцесата не отговори, но пламък обагри бузите и очите ѝ.

— Какво ще правим сега, чедо?

Принцесата вдигна рамене нехайно.

— Излез, Зоица — прошепна Магдалина, като се върна пак към вратата. — Излез и ме чакай в трема. Веднага идвам подир теб. Така. Какво ще правим, чедо? — продължи тя, като се върна при княжеската щерка. — Вече мръква, а пък и не можем да отидем пак на същото място.

— Дойке — заговори изведнъж със смях принцесата, — погледни ме в очите и ми кажи право, че ти си знаела за пристигането на бейзаде Алеку.

— Леле-мале, душице, от къде на къде толкова нещо? Да даде бог гарвани и червеи да ме ядат по пътищата, ако съм знаела. Нищо не съм знаела, душице, сега научих и много се радвам и мисля какво можем да сторим.

— Нищо не можем да сторим, Магдалино, защото моите излизания са определени и наблюдавани. А мисля, че и бейзаде Алеку е под надзор. Той знае, че през тези дни в Яш се стича много народ, че е такава блъсканица и бъркотия, и добре си е направил сметката, че ще му бъде по-лесно да се приближи. Добре щеше да бъде и аз да бях си помислила за това, но като не можех да му пиша, не можах и да се сетя. Ти, която си изкусна във всичко, може би знаеш някоя магия.

— Не ми се смей, господарке — завайка се дойката. — Щом стане нужда, и това ще сторя. Ако имах поне една нишка от дрехите на светицата, много нещо щях да се осмеля да сторя през тази нощ, която е нейна нощ. Знаеш, че за чедото, което съм отгледала и откърмила с млякото си, ще дам и душата си. Толкоз ми трябва, майко, и тогава ще можем да се надяваме. Към лозята не можем да отидем и по друга причина. Тази вечер на литургията в „Три светители“ негово височество ще отиде както обикновено с целия си двор и ти не можеш да отсъствуваш.

— Вярно, Магдалино, бях забравила. Смяташ ли, че като отида там по заповед, като робиня, ще имам някаква полза? Ще ми пошепне ли нещо на ухото светицата, когато се наведе над нея?

— Душице — прошепна дойката и я загледа с пламнали очи, — тя ще ти каже да изтеглиш една сърмена или копринена нишка от дрехите ѝ.

— Леле, дойке! Остави ме да си помисля. Сега ще ме повикат за вечеря и пак ще стоя като мъртва на стола си, ще слушам как ми се

карат от една страна, мама, от друга, тате, и заради ядовете, които те си имат, и заради моята мъка. Не излизай, дойке, постой още малко и ми кажи дали си мислила за това, за което ти казах. Знаеш да пращаш вест. Трябва да умееш да зашиваш устите, да караш грозните да се пръждосват и да не се връщат вече на този свят.

Принцесата едва чуто шепнеше тези думи на циганката и се смееше със забулени в сълзи очи.

— Мамина душице, потърпи, докато му дойде времето — успокояваше я дойката. — За всичко има цар. Върви на трапезата, където те чакат господарите. Хапни нещо, за да не те подозират, бъди най-вече весела и покорна. Знаеш, че съм наблизо, и бъди готова всеки миг.

Принцесата остана до прозореца, загледана в теменужното свечеряване. Сега беше часът на сълзите. След малко, като отидеше на вечеря, щяха да я видят да се смее.

Дойката затвори бавно вратата и потърси в нишата на трема младата циганка. Стъпките на слугите отекваха към трапезарията в другия край. Въпреки това старицата завъртя глава на всички посоки и се огледа внимателно.

— Моме — заговори тя с укор в гласа, — виждам, че имаш нови чизми и забелязвам нов ирмилик на гърдана ти, но знай от мен, че не навсякъде трябва да се киприш с подобни дарове. Особено тук никак не бива.

— Ирмиликът е от миналия път, лельо Магдалино.

— Или си глупава и нищо не разбираш, или си по-хитра, отколкото бях аз на твоята възраст. Тичай обратно в лозето и доведи бейзадето в „Три светители“ тази вечер. Ще влезете през задната вратичка. Аз ще чакам там. Тичай с новите си чизми. Щом стигнеш, веднага ми кажи добрата вест от страна на принцесата и го поведи насам, без да се бавиш за глупости или за дарове.

Младата циганка започна шепнешком да се кълне и оправдава. Дойката със смях я побутна по раменете, без повече да я слуша. Изведе я през вратата, а там тя като риба се изплъзна от ръцете ѝ и потъна в мрака на свечеряването. В трапезарията се чу плясък на ръце и слугите забързаха към вратата. Принцесата бавно излезе от стаята си и мина през тъмния трем. От мястото, където се бе спряла, Магдалина я чу да си тананика някаква песничка. Изчака я да влезе при родителите си,

където я посрещнаха погледът на постоянно намръщения в последно време княз и студените очи на княгиня Анастасия. От много години дойката правеше заклинания с девет клонки от дива круша, правеше магия на тази почтена, строга и уредна господарка, на която се усмихваше в лицето като покорна робиня, а тайно я мразеше по много причини, но най-вече, заедно измъчваше принцеса Катрина и заедно я беше сгодила още като невръстно дете за този глупав и уродлив принц Щефан.

Отби се в кухнята, взе една свещ и влезе в стаята на господарката си. Запали кандилото пред иконите. Измъкна изпод дивана решетото и картите, нареди ги и започна да гледа.

— Ай! Ай! Ай! — въздишаше тя, потънала в мисли и вперила очи в бъдещето.

Дойката мразеше тайно не само княгиня Анастасия, а и всички, които хвърляха сянка в душата на Катрина. Един подир друг бе мразила учителите ѝ по елински, по французки и по танц в Цариград и не забравяше да ги споменава в тайния си шепот, като да бяха някакви демони, за които трябваше да прави заклинания. Само с бейзаде Алеку се помиряваше и сега го гледаше втренчено, виждаше го в попа спатия, тъжен и самотен под светлината на восъчната свещица. От него очакваше за себе си плат за рокля и жълтици за гердана, а за девойката голяма радост, както е отредил бог на пролетта и младостта.

[1] Княз на Молдова (1634–653) — ктитор на църквата „Три светители“ в Яш. — Б.пр. ↑

[2] Петковден. — Б.пр. ↑

XXIII

КАК БЕЙЗАДЕ АЛЕКУ МОЖЕ ДА СЕ ИЗЛОЖИ НА ГОЛЯМА ОПАСНОСТ И КАКВО МИСЛИ ЗА ТОВА
ВЪЛКУ БЪРЛАДЯНУ.

В третия час на нощта князът и княгинята се качиха в каляската, заобиколени от факли и конници, и по реда, останал още от блаженопочившия княз Василе Лупу, изминаха тържествено краткия път до църквата.

Принцеса Катрина ги следваше със своята кочия, без да бъде пазена от Йоница Коржеску.

Дървената настилка на голямата улица не се виждаше от народ. Някои стояха край огньовете до стоборите и вечеряха с донесената от къщи храна. Други се блъскаха развълнувано към камбанарията на „Три светители“. Трети се бяха покатерили по оградния зид на манастира, за да видят княжеското шествие. Драгуните си пробиваха път с конете, киверите им искряха на светлините на огньовете. Когато влязоха в двора на светата обител, камбаните отекнаха с оглушителен звън и синодът, начело с преподобния игумен, излезе да ги посрещне с възхвални песнопения. Поклониха се на високопоставените гости, хванаха княза под мишница, за да му помогнат да слезе, и го последваха в църквата с наведени глави. Князът крачеше бавно и гледаше наоколо мрачно и надменно.

Принцеса Катрина вървеше след майка си между струпаните от двете страни богомолци, сред тежък мирис на тълпа, восък и тамян. Спря се и тя пред ковчега с мощите на светицата, наведе чело, докосна с малката си ръка копринената, извезана със сърма, дреха. После седна в малкия трон между вратата на вестиария и княжеските тронове, като се усмихваше на дима, на свещите, на хората и на изписаните светци, без да вижда нищо. Сърцето ѝ биеше в гърдите със сладостен трепет и чакаше неизвестното, желаше го, предполагаше, че се намира сред тълпата, някъде зад стените или другаде в тъмната нощ. Не можеше да каже, мислеше тя, че обича бейзаде Алеку, но го желаше, а в същото време се и боеше от него. Ще го посрещне обаче без страх.

Погледна крадешком към майка си. Въпреки белилото и червилото по лицето, княгиня Анастасия можеше да скрие само от тълпата умората, която навеждаше главата ѝ надолу. Катрина прочете в очите ѝ грижите, които тя прикриваше с упорито преклонение пред дълга. Цял ден бе стояла на крака, разправяйки се със слуги, с боляри и търговци, бе приемала платове, пари и стока, която трупаше в своите одаи, бе преглеждала сметките за овцете в планината, за биволите в Бохотин, за хергелетата по браницата в околността на Нямц. Тя бе определила деня на света Параскева като срок на тези сметки. А на другия ден отново щеше да стане в зори, за да продължи работата си, да разкрива лъжите и измамите на някои, а на добрите слуги да плаща с милостива благосклонна дума, защото се знаеше, че госпожа княгинята е стисната на пари и дрехи. Веднага след това трябваше да отмери и претегли най-точно всичко необходимо за голямото пиршество в двореца в чест на великия празник, да види с очите си всичко, да предаде лично един по един продуктите на готвачите, а после, през останалите часове на деня да дебне дали всеки си изпълнява задълженията както трябва, за да не се пропилее нито зрънце ориз, нито капка дървено масло.

Княгинята се прозя продължително с просълзени и угрижени от мисли очи. Катрина се усмихна и обърна лице настрана.

Освен тревогите и грижите, които изпълваха душата ѝ, княгинята усещаше как въздухът, който диша, става все по-тежък; в устата си имаше вкус на сажди, примесен с миризмата от кожусите на простите люде, които стояха притиснати тяло до тяло, власата глава до власата глава и кокореха очи към нея. А и много просяци бяха надошли и откриваха за показ сакатите си ръце и крака. Въпреки стражата и борбата на преподобните калугери, те успяваха да се промъкнат в църквата. И тъй като някои от тях си бяха поразмътили главите с ракия, надигаха свадливи гласове и заявяваха, че искат да видят не само светицата, но и негово височество княза, защото никой друг господар на тоя свят нямал такива блестящи и великолепни одежди.

Уморените очи на княгинята изведнъж се разшириха като от страх. Катрина видя, че ѝ призлява и се приближи до нея да я подкрепи. Князът измърмори нещо недоволно, но като чу припрения шепот на Катрина и разбра какво става, заповяда кротко на съпругата си да напусне църквата, без да смущава хората, и да си отиде в

двореца, за да се успокои, време имало достатъчно и да си почине, за да бъдело на другия ден всичко както трябва.

В момента литургията бе прекъсната за малко. Йеромонасите влязоха в олтара, копринените пурпурни завеси се спуснаха над златните двери, така че княгинята можа необезпокоявана да слезе от трона. Тя се поклони пред ковчега на светицата и последва Катрина, която я съпроводи през вестиария. Щом излязоха навън в спокойната нощ, княгинята пое дълбоко въздух, замайването и гаденето ѝ преминаха. Помисли си даже дали няма да е по-добре да постои малко навън и да се върне обратно в църквата, за да почака края на службата. Катрина се противопостави много загрижено и със страх, защото службата щяла да продължи най-малко още два часа, ако не и повече. В подкрепа на принцесата се присъединиха и придворните слуги, които бяха видели случилото се в църквата; и даже бяха дали заповед каляската да се приближи до малката вратичка на вестиария, който се намираше до олтара.

— Тогава ти ще останеш и ще се върнеш с княза — реши княгинята.

Катрина наведе покорно глава за радост на майка си, но тя самата изпитваше по-голяма радост. Вече почваше да вярва, че през тези два часа ще има възможност да види бейзаде Алеку. Ако ли не, ще трябва непременно да потърси начин на другия ден по време на княжеското пиршество. И все пак по-добре щеше да бъде да го види още тази нощ.

Каляската замина. Тълпата, разделена за миг на две, отново се съедини и продължи да се люшка из целия двор чак до портите, до игуменството и до килиите на монасите. Само високо по звездното небе беше спокойно и оттам душата на света Параскева гледаше тялото си в раклата на църквата „Три светители“ и се радваше на богослужението и на човешката навалица. В този момент всичко радваше и принцесата, макар да не бе успяла да измъкне нито една копринена или сърмена нишка от дрехата на светицата.

Канеше се да влезе отново в църквата и все още не се решаваше. В този момент тълпата отново се раздели и тя видя своята кочия да се приближава. Помисли си: „Аз наистина нямам вече нужда от нея, мога да се върна с тате.“ И все пак понечи да я спре, но някой я докосна по рамото. Веднага чу горещия шепот на дойката си:

— Господарке, върни се в църквата, остави кочията да си върви.

— Ти ли си, дейке, изплаши ме — засмя се Катрина.

— Аз съм, чедо, ще те чакам на това място. Ако можеш, ела пак.

Принцесата мина край монаха, който пазеше вратата, мина между дъбовите ракли, влезе през другата тайна врата и отиде на мястото си. Приблужи се до княза, който я попита с очи, а тя му отговори тихичко:

— Добре е. Прибра се в двореца.

Князът беше доволен и ѝ се усмихна добродушно.

Момичето седна на своя трон и опря лакти на страничните облегалки. Тълпата беше все така гъста и все така твърде малко благоуханна въпреки всичкия тамян в кадилниците. А пушеха и свещите. Мина ѝ през ума, че може и на нея да ѝ стане лошо и притвори очи. После ги отвори. Нищо не усещаше. Напротив, беше уверена, че я очаква радост. Дойката беше навън и с копчинена нишка в ръка правеше заклинания.

Обърна поглед към баща си. Князът ѝ направи знак да се приближи. Тя се наведе към него. Той ѝ заповяда и тя да си върви в двореца.

— Ако искаш, да си отидеш...

Тя, разбира се, най-напред се противопостави, но после се подчини. Князът я проследи с доволен поглед как се промъква по същия таен път. В тоя миг пурпурните завеси се дръпнаха настрани и царските двери се отвориха. Князът се заслуша внимателно в словославенето и песнопенията и блаженство изпълни сърцето му.

Принцесата се усмихна на монаха, който пазеше на вратата. Той и се поклони смирено. Навън се носеше прохладен повей и шумът на тълпата. Дойката я хвана за левия лакът и я заведе под свода на кулата. Там наметна на главата и раменете ѝ голям шал, направиха една обиколка и се върнаха към килията. В дъното на чардака се спряха пред ниска врата. Циганката чукна само веднъж с пръст.

— Дейке, не ме оставяй сама — прошепна страховито принцесата. — Влез и ти с мен.

— Ще вляза и аз, мамина душица. Ама не можем да останем дълго.

Вратата се отвори сама. Магдалина остана отвън.

— Влез и ти — прошепна Катрина, но вратата беше се вече затворила. После тя подскочи от изненадата, която я очакваше. Бейзаде

Алеку ѝ хвана ръцете. С другата си ръка я прегърна и я целуна по очите. Катрина се дръпна и понечи да изпищи, но сподави гласа си. Напрегна се гневно и опря ръце в гърдите му, сетне склони глава, отпусна ръце и се подчини.

— Дойке! — въздъхна тя.

— Ей сега! Ей сега! — глухо ѝ отговори дойката зад вратата.

Като се убеди в присъствието на нейната помощ и като знаеше, че разполага с твърде кратко време, тя обви ръце около врата на бейзаде Алеку и го погледна засмяно отдолу нагоре.

В дъното на тясната килия слабо светеше лоена свещ, поставена върху масичка до прозореца със спуснати капаци. Въпреки слабата светлина принцесата забеляза, че лицето на бейзадето е отслабнало и пребледняло.

— Какво ти е, бейзаде? — попита тя, свали ръце от врата му и се отдръпна крачка назад. — Виждам те отслабнал.

— Нищо ми няма, принцесо — отговори с усмивка Русет, — само мислех, че ще загина, ако не беше радостта ми от настоящия миг.

И наистина девойката видя в очите му това, което можеше да я направи щастлива и същевременно да я изплаши.

Той се приближи със сериозно лице и угаснала усмивка. Тя се отдръпна и се помъчи да се засмее. Погледна към вратата, после се обърна към него решително и се остави пак да я прегърне и целуне. И пак се усмихна, когато той ѝ заговори, че ще бъде неин покорен роб чак до смъртта си. Тогава вратата даде знак, отвори се и дойката влезе.

Принцесата седна на дивана. Русет остана прав. Магдалина вдигна от пода падналия шал, прекоси килията и изгаси угарката от свещта. След това се върна до вратата и се послуша.

— Разкажи набързо какво си правил през времето, откак не сме се виждали — живо го подкани девойката.

— Съпроводих френския абат до Галац, принцесо, и с радост приех позволенията му да се върна. Времето беше лошо и ни се случиха неприятни неща, които мога да ти разкажа, ако имаш време да ме изслушаш. Щом се видях свободен, веднага дойдох в околността на Яш и зачаках удобен миг. И аз имам един изкусен човек като твоята безценна дойка и той ми напомни за храма на преподобната Параскева. Тогава си отидох у дома в Хърлбу, където почивах няколко дни, и когато трябваше, се надигнах като след болест и побързах да дойда.

— Само толкова ли?

— Толкова. Допущаш ли, принцесо, че аз мога да живея сега за нещо друго?

— Помисли си добре, бейзаде, и не казвай големи думи, защото моята дойка знае да гадае на боб и на карти и може да узнае всичките ти зли деяния.

— Мисля, принцесо, и не намирам друго. Между Хърлбу и настоящия миг нямаше нищо. И никого не съм виждал. Или по-точно, видях се мимоходом и много тайно със сарафина Миндила. Заложих при него пет бисера.

— Имаш нужда от пари ли? Ще заминаваш ли за някъде?

— Не. Но искам да бъда готов.

— А знаеш ли, че аз ще ходя с баща си в Истанбул?

— Зная и ще те последвам там, ако ми позволиш.

— Ах, бейзаде, този друм, който трябва непременно да изминем до Истанбул, е свързан с мъката на моя живот. Бейзаде — гласът ѝ трепна под напора на сълзите, — не зная и не разбирам как ще мога да избавя живота си от този човек, когото вече съм намразила. Някога мен са ме сгодили за него, за този годеж аз нямам никаква вина, не го желая и не го разбирам. Сега той знае, че не го искам, и въпреки това настоява. Баща ми като родител се колебае и макар да е толкова строг, аз се надявам да го склоня. Но остава майка ми, която пресмята изгодата. Ето че приближавало подновяването на срока за господствуването на тате, ето че скоро щял да излезе ферманът на Портата за хетманството на Турска Украйна, ето че негова милост бейзаде Щефан бил пратил жалба до великия султан, че ние се противопоставяме на сватбата и искаме да развалим годежа. Мама настоява да вдигнем сватба. А аз мисля по-скоро да си сложа погребален саван.

— И какво реши, принцесо? — тревожно запита Русет.

— Нищо не съм решила, защото нямам сила да разваля това, което са решили другите. Но и аз ще отида в Истанбул, ще се представя пред Дивана на Империята и ще кажа каквото ми сече умът. После каквото реши бог. А дотогава — вдигна тя очи към бейзадето — мога да се порадвам и аз малко на живота.

— Ще те последвам и там, принцесо — каза Русет и коленичи, — и ще правя каквото ми заповядаш.

— Дойке Магдалино — тъничко се засмя момичето, — да приемем ли и бейзаде Алеку да тръгне с нас?

— Да го приемем, мамина душице.

— Там ще можем ли да се виждаме?

— Ще дойда и аз, чедо, и божията майка ще ни помогне.

— Може пък на чужда земя и под чуждо небе да бъдем почетити, отколкото тук — въздъхна бейзадето. — Там има прекрасни места, където някога съм живял безгрижно. Някой ден ще те отвлека, поне за два часа, ще преминем тайно Босфора и ще идем в Скутари.

Принцеса Катрина усети приятна топла тръпка в гърдите си, там, дето я бе целунала дойката, когато ѝ предсказа това изпълнено с радост пътуване по вечерно време. Хвана ръцете на Русет, за да го притегли към себе си. После го отдалечи бавно и му се усмихна през сълзи.

— Кога ще тръгнеш, принцесо?

— Още не зная — тъжно отвърна тя. — Тате има още много объркани работи и големи тревоги с метежите в страната и с налозите. Но когато се реши, ще ти известя. Ако се забавим, дотогава не може да не се видим пак. Ела на познатото място и прати вест.

Дойката Магдалина въздъхна до вратата и каза:

— С помощта на божията майка ще намерим сгоден час и път. На това никой не може да попречи. Но сега не се бавете повече, защото камбаните бият. Аз ще отида да видя какво е навън и веднага ще дам знак за излизане.

Дойката се измъкна навън.

— Наистина ли се разделяме?

Същия въпрос си задаваше и принцесата. Без да отговори, тя се остави Русет да я прегърне и целуне продължително. После се сви, измъкна се от прегръдката му, грабна шала от стола, загъна се с него и изтича към вратата. Русет стоеше като ранен, сякаш я загубваше завинаги. От вратата тя още веднъж обърна към него очи и го дари с лъчезарна усмивка. Той посегна да я прегърне пак. Тогава на вратата се похлопа. Тя я отвори и изчезна.

Бейзаде Алеку политна напред като замаян от силно питие. Макар да знаеше добре, че пред него се намира само дърво, пристъпи бързо и удари два пъти челото си във вратата, през която бе излязла принцесата, изпитвайки удоволствие в болката. После се завърна на мястото си и се засмя на себе си.

Влезе Бърладяну. Той бе стоял отвън до вратата като вярно куче и бе чул ударите.

— Викате ли ме, господарю?

— Какво? Ах, да, повиках те, Бърладяну. Спри, където си, и ме погледни. Каж ми право, можеш ли да ме познаеш?

Вълку не отговори.

— Какво ще кажеш, Вълку? — обърна се пак Русет с тъжна усмивка. — Мислил ли си някога, че ще ме видиш на такъв хал?

— Ами, господарю, какво да кажа? Нищо не мога да кажа.

— След толкова пакости и злини, през които минах и които останаха назад в живота ми, дойде времето да превия врат.

— Така е, когато човек попадне в капан, господарю, така е писано на клетия тленен човек. Няма какво да се прави. Докато не плати човек, не може да се отърве.

— В такъв капан и при такова плащане вълкът си загубва кожата.

— Може би не е чак така, господарю. От това не се умира.

— Какво знаеш ти, Бърладяну? — извика Русет, като се разхождаше пред слугата си и го разглеждаше внимателно, сякаш щеше да го купува. — Не е така, Бърладяну, както си мислиш: да откраднеш момичето и да го заведеш в бащината си къща, както стори ти, а после да се помириш с дядото и бабата и да изпиеш с тях едно ведро вино. Тази мома не може да се краде. Ако я открадна, има опасност за живота ми. А като стоя така не ми е ясно, докъде мога да стигна. Ти си един глупак и нищо не можеш да разбереш. А аз, струва ми се, съм на прага на смъртта.

— Господарю — захили се Бърладяну с кротък глас, — може би ще се успокоите, когато тя се укроти. Сега, доколкото разбирам, все още си показва ноктите.

— Показва ги и стиска с тях сърцето ми. А ако не правеше така, нямаше да се чувствувам толкова щастлив. Можеш ли ти да разбереш какво ти разправям?

— Нали съм си глупава глава, наистина не мога да разбера. Другите не ви бяха скъпи на сърцето, а тичахте подире им от лудост. Тази я обичате и на нея плащате и заради другите. Така е наредил бог, да не избегне човек от участта си, както не може да избегне смъртта. Щом ви е дошло времето, трябва да се покорите.

— Това правя бе, човек — извика бейзадето и го измери с поглед.
— Подчинявам се.

— Добре, господарю. Щом ни повика, ще дойдем. Щом ни каже да си вървим, ще си тръгнем. Вече не е, както искаме ние. Както ни заповядат, така ще правим.

— Така е, Бърладяну. Не си ти толкова глупав, колкото изглеждаш.

Вълку се ухили пак:

— Отсега нататък, господарю, ще се носим като листо по водата.

— И това е истина. Върви сега, Вълку, да пазиш на чардака. Аз чакам да дойде дойката, да видим какво ще ни каже и после ще се върнем в Хърлъу, да си изтърпяваме присъдата.

Вълку излезе на чардака и се облегна на рамката на вратата. Поклати глава и плю презрително настрана.

Не след много време от тъмната гълпа, която се движеше с ропот наблизно, се откъсна една сянка и тръгна към него. Приблужи се и го позна. Отвори вратата и влезе вътре.

Дойката Магдалина завари Русет в същото състояние, в което го бе оставил Бърладяну. Разхождаше се неспокоен като в клетка.

— Какво ще правим, дойке? — извика той и се приближи до нея.
— Кога ще мога да я видя пак? Утре?

— Утре не може. Ваша светлост знае колко е трудно и опасно за нас.

— Тогава кога?

— Не можем да знаем. Елате след две недели. Изберете хубав ден, за да можем да излезем на разходка. И както досега ни е помагала всеблагата божия майка, да се надяваме и отсега нататък на нея. Аз ще сторя всичко, каквото мога; повече от мене никой не може да направи, на мен ми помага и любовта на принцесата. А щом е така, елате. Ако се случи да се върнете, без да я видите, ще ви остане надеждата за друг път.

— Слушай, дойке — мрачно и недоволно заговори бейзадето, — това означава да ме дереш жив от едната страна и да ме питаш дали искам да ме дереш и от другата.

Дойката Магдалина скръсти ръце на гърдите си и наведе глава.

Бейзадето я изгледа крадешком. После бръкна в джоба си и извади две жълтички, които предварително бе приготвил.

— Вземи за гердана, дойке.

Дойката пое парите и целуна ръката, която и ги подаваше.

— Сполай ти, ваша светлост — изтъни тя глас, — очаквам и за едни жълти чизми.

— Може — усмихна се Русет, — ако не мислиш за глупости и ми обещаеш нещо, преди да ме пуснеш да си ходя.

— Обещание мога да дам не за тази цена, а за цената на всички богатства на света. Аз буквите не съм научила, не умея да чета и пиша, но в душата на човека гледам. И видях, че душата на нашата принцеса пее медена песен за ваша светлост, бейзаде.

— Тъй да бъде, ще си ходя, ще се връщам, ще се измъчвам. Но ако това, което казваш, е истина, то струва повече. Ще мисля само за едно: кога ще я видя, защото по-нататък е тъма. А и писмо ли не мога да получа?

— Това пък съвсем не може, бейзаде, защото от миналия път, когато бяхте при княза, нас ни пазят още по-зорко. Навярно ваша светлост знае, че нашият княз Джорджие дебелее от злъч и злоба. Все по-жесток става, ние на гърба си усещаме неговия тормоз. Сега, като идвах от двореца насам, слушах народа и беднотията да проклинат. Затова живея с голям страх и си броя дните, все чакам да дойде Буга Сърбина да ме забере. Нека и ваша светлост бъде внимателен. Аз мога само да ви служа, не заради жълтите чизми и гердана, а заради сърцето на нашата принцеса.

Дойката се поклони, приближи се до Русет, прошепна някакви заклинания и го докосна с устни под лявото рамо, на същото място, където бе целунала и принцесата.

Останал сам, бейзаде Алеку навлече дългата шуба и нахлупи до веждите калпака си, пъкна в ръкава си една къса италианска кама и излезе на чардака; оттам, следван като сянка от Бърладяну, потъна сред наваницата.

Още същия час, преди да си тръгне за Хърлзу, той отиде на болярската улица и потропа на дъбовата врата на Миндила. Влезе в сводестата, затъмнена стаичка на сарафина, извади камата си и разпори подплатата на долната си дреха. Извади оттам други скъпоценни камъни, които се бе надявал да запази, и ги сложи върху покритата с черно кадифе масичка пред бялата внушителна брада на евреина. Миндила се наведе над тях с малка лупичка и дълго ги

разглежда, после се поклони на познатия и високопоставен гост и почтително му направи сметка за залога. Постави бисерите в едно ковчеже, даде му разписка и се оттегли в една невидима стаичка, откъдето се върна с торбичка златни монети. Преброи ги, като ги прекарваше една по една между пръстите си и пред очите на Русет, за да види и той.

Русет взе парите и ги претегли на ръка. Погледна отвисоко евреина и рече презрително:

— Не смяташ ли, че е твърде малко?

— Ах, господарю — завайка се кротко Миндила. — Живеем в трудни времена и парите се събират трудно. По-добре беше по времето на вашия прославен баща. Сега живеем с душа между зъбите.

Той продължи да въздиша и да се вайка дори и когато заключваше и залостваше обкованата с желязо дъбова врата. В това време бейзаде Алеку и Бърладяну бяха вече далеч със своята каруца на местни търговци, теглена от два коня, много по-силни и по-бързи, отколкото показваше жалката им външност.

XXIV

ШЕСТТЕ ЗНАМЕНЯ, КОИТО СЕ ПОЯВИХА ЕДНА ЗИМА ПО ВРЕМЕТО НА КНЯЗ ДУКА.

В началото на зимата, веднага след Архангеловден, започнаха да се явяват знаменя, които после се оказаха предвестници на много нещастия и изпитания за християните. За нашите грехове бог пожела да ни накаже най-напред с ненаситната алчност на княз Дука, която разбунтува народа и го докара до просяшка тояга и до гибел. После нахлуха татарите, започнаха войни и мор, отредени все за тегло на клетите молдованци.

Най-напред се появи знак на иконата на божията майка в манастира „Нямц“, оная икона, дето била зографисана от Лука Евангелиста и подарена преди векове на княз Александру Стария^[1] от Йоан Палеолог^[2], императора на Византия. По време на службата на Архангеловден на тази икона се появили сълзи, които монасите събрали в позлатена сребърна тепсия. После те под клетва признали станалото чудо. А простите люде, щом чули това, се изплашили и разнесли вестта навсякъде.

Седем дни по-късно, през нощта на тринайсети срещу четиринайсети ноември, земята се разтресе и от гълбините ѝ се разнесе вой, който идеше от юг. Някои манастирски стени се пропукаха. В една руина в манастира на княз Барновски^[3] под каменна плоча се намерило писмо, в което се известявало за войната, започната не много време след това от всесилния султан Мехмед срещу християнските царе.

Три дни след земетръса откъм запад нахлу страшен вихър, който носеше ледени камъни, примесени със сняг, нещо, което старите хора не бяха виждали и чували откак свят светува и откак те се помнят. А нашият отец Дософтей, митрополитът, тайно разгълкува знамението като гняв на нашия бог Христос и победа на кръста над скверния агарянин. Но никой не смееше да произнесе открито тази голяма тайна, за да не чуят султанските търговци и аги, дошли този месец в

престолнината, за да приберат даждиетата и лихвите от княз Дука и даровете, полагащи се на служителите в Цариград.

А през месец декември, на десетия ден в лето 7188-о през нощта на небето се показва опашата звезда, на която латинците викат комета, сиреч метла. Тя се зароди от една много светла точка далеч над маджарската земя и покри половината от небето между юг и запад. Ден след ден се изкачваше все по-високо на север и се въртеше заедно с небето и звездите към запад. Този знак бил записан в летописите, а учените мъже на страната ни и владиците се събраха на съвет и доказаха, че това е голямо знамение от бога, но не означава края на света, както ревяха и се плашеха простите люде.

На другия ден, събота, единайсети декември, в княжеския двор в Търгу-Фрумост пристигна ага Рошка със своите стражници, водейки Доние, заварения син на Хънку, който беше управител на областта Путна. По заповед на княза Рошка бе нахлул през нощта в дома му и го бе вдигнал от постелята до жена му и още същия миг бяха тръгнали към Яш. А по пътя на другата нощ се показва кометата.

Доние яздеше до агата, ограден от стражниците, и се чудеше за какво може да го вика така внезапно князът.

— Ама че аз, почтени аго Рошка, съм с чисто сърце, верен на бога и на моя господар. Хората не съм измъчвал, сълзите на сираците и на вдовиците съм изтривал. Злосторниците винаги съм гонил и съм пазил светите пости.

— Достопочтени управителю Доние — отговори агата, — мислите на княза ние не можем да знаем, както не можем да узнаем волята божия, която се проявява с този страховит знак. Смятам, че няма нищо лошо, а само има нужда от теб, за да ти даде заповед или да ти поиска съвет.

— Възможно е — съгласи се Доние с чисто сърце. — Негово височество е угрижен, откакто мазилите и разешите от Орхей се надигнаха отново, макар че сердарът Константин още ги газил и сече, където ги стигне. Но негово височество не може да забрави Хънку, втория мъж на моята майка, който разбунил страната. Съмнява се, че бунтът може да се потуши бързо, и като знае, че тогава аз намразих, втория си баща, сега ме вика да ми даде и на мен служба като на сердара Кантемир. Или пък иска да ме попита дали не познавам някои

от предишните злосторници, които са замесени и сега. Аз наистина дочух за някои, които миналия път участваха и сега пак.

— Възможно е — на свой ред отговори агата.

По-късно по пътя отново заговориха за това, но другояче. Доние се връщаше към тревогата си като елен към поилката, но я намираще пресушена, защото нямаше как да узнае нещо повече от ага Рошка. После, когато се показва опашатата звезда на небето, по пътя се чуваха какви ли не страховити приказки, които смутиха агата и накараха Доние да прибави към първоначалната си тревога нова, още по-голяма. Така стигнаха до Търгу-Фрумос по здрач и спряха за почивка в двора на княжеските къщи.

Там един конник очакваше агата със запечатано известие. Прав сред слезлите от конете си стражници, Рошка отвори известието и понечи да го прочете на гаснещата дневна светлина. Но не се виждаше и той влезе в къщи, да го прочете на свещ. Когато излезе, огледа се сякаш със страх и обърна очи към новата звезда.

— Добра ли е вестта? — запита го управителят на Путна.

— Господ знае — отговори с въздишка Рошка.

— Този тайнствен огън на небето ли гледаш? — пак запита Доние. — И аз не мога да сваля очи от него. Също като нас стоят и го гледат всички хора по нашата земя и не могат да го разберат. Стоят и го гледат децата и жена ми у нас, във Фокшани, и се боят, защото аз съм на път и може да ми се случи нещо лошо.

— Честити и скъпи управителю Доние, мисля си, че тази звезда може да е знак против тираните — измърмори Рошка тихо, да не го чуят хората му.

После повика четирима от стражниците си и влезе за малко в къщи.

Скоро излязоха. Четиримата стражници пристъпиха напред към Доние, но стъпките им не се чуваха в мекия сняг. Доние не ги чу и защото наблюдаваше внимателно някаква непозната птица, която бе кацнала на върха на старата бреза до къщата и се люлееше спокойно на малкото клонче в нежната светлина ни свечеряването. Времето беше меко, влажно и тихо.

Ага Рошка вдигна също очи и видя непознатата птица. Беше голяма колкото гарван, но със сини пера и извит клон. На мъждукащата светлина на залеза очите ѝ проблясваха като два големи

рубина. В този миг четиримата стражници, които бяха излезли от къщата със страшна заповед, притиснаха Доние и го хванаха. Когато той се задърпа, те го стиснаха за гушата и го удушиха по страшния обичай на неверниците. В смъртния си миг Доние успя само веднъж да нададе кратък вик, нещо като рев на ужас, в който нямаше нищо човешко. Непознатата птица от брезата отговори със същия крясък и три пъти разтвори клюна си. После разпери заострените си криле, литна нависоко, заобиколи мъртвия, изгледа го със светещи като жар очи и отлетя на запад. Ага Рошка я проследи с очи и застина на мястото си от ужас, той беше убеден, че тя отлетя към опашатата звезда. И всички, които узнаха за случилото се, повярваха в това, а пък и птицата никой никога вече не я видя на земята — тя беше само едно знамение за онова време.

В неделя, дванайсетия ден от декември, съобщиха на княза в Яш, че е пристигнал сердарът Константин с пленниците от Орхей. След като прегази и разпиля разбунтуваните села и наложи на покорилите се и поискали прошка хора тежки налози в пари и добитък, княжеският ратник се върна към злосторниците, които се бяха оттеглили в гората. Той ги гонеше от скривалище в скривалище, преследваше ги, обграждаше ги, завардваше всички пътища и ги осъждаше на глад. И когато гората се оголи от листата си, когато настъпи зимата, а метежниците, измъчени, подивели, излязоха от гората като вълци и се спуснаха в долината и селата, Кантемир ги излови.

Княз Дука ги остави да чакат, докато си свърши молитвата и се прекръсти три пъти с големи кръстове от главата до под корема и от раменете, докдето му стигаше ръката. Наведе се над иконите, като че ли им казваше „добро утро“, облече контоша, сложи на главата си високия калпак, грабна малкия си боздуган и отиде на кулата, където го чакаха великият хетман и великият армаш, както и много други служители.

Стражниците на Кантемир имаха добре охранени коне и бяха облечени добре. Князът забеляза това и се усмихна със задоволство, защото знаеше откъде са вземали за ядене и за облекло тези конници, освобождавайки по този начин него от разноски. Когато князът излезе, наредените конници се разделиха на две. Между тях се виждаха хората, които те бяха преследвали и чиито дрехи бяха взели. Бяха около петдесет или шестдесет души, слаби и полуголи, облечени в

дрипи. Някои бяха без калпаци, забрадени като жените. Влачеха на краката си опинци или парцали, завързани с лико. Изтерзани от побоища и глад, те стояха с наведени глави и когато князът се показва, коленичиха пред него.

Князът ги изгледа мрачно. Усмихна се за миг само към сердара Кантемир, който му се поклони. После вдигна брада и с отвращение запита:

— Тези ли са злосторниците, които са се вдигнали срещу мене?

— Тези са робите, които останаха, ваше височество — отговори сердарът. — Някои загинаха, други избягаха.

— Ха-ха! Загинали и избягали? Това е божие наказание, задето са се надигнали срещу него. Та нали той е наредил да има закони и князе.

— А тези, ваше височество, се покориха и очакват на колене милостта на ваше височество.

— Милост от мен ли? — извика князът, вдигна за миг боздугана и отново го отпусна до хълбока си.

— Милост, велики господарю! — проплакаха клетите пленници и склониха чела в снега.

Князът ги изгледа сурово.

— Ония краища и села умириха ли се?

— Умириха се, ваше височество — отговори сердарът.

— Дълговете към хазната платиха ли?

— Плащат ги, ваше височество. Посрещнаха побирчиите и сега правят сметките. Който има, плаща и за този, който няма. Имотът на селото отговаря за всички. Нали от толкова време все се дърпаха, сега изплатиха всичко до последната пара. Остава само да отговарят за безумието и дързостта си.

Князът се обърна към приятеля си, хетмана Бухуш, и се помъчи да прочете по лицето му какво мисли. Но лицето на Бухуш, както и на Фльондор, беше непроницаемо, нищо не можеше да се види по него.

В този миг откъм свода на входната кула се чува гласове. Някой викаше за помощ. Стражниците го отблъсваха с груби думи.

— Какво има? — попита князът. — Велики армаше, иди виж и доведи при мен този, който ме призовава, надявайки се на моята справедливост. Добрите аз браня, злосторниците смазвам.

Пленниците разбраха какво ги очаква и сведоха чела с въздишка.

Великият армаш се върна откъм голямата порта с един слаб и гърбав старец, който пристъпваше бавно, воден и подкрепян от две момчета, спретнато облечени със сини дрехи на разеши. И двете бяха руси, с едва набол мъх под носа. Щом стигнаха до групата пленници, те смъкнаха боязливо калпаците си и не посмяха да вдигнат очи към светлия княз. В същото време едното се наведе към ухото на стареца и му прошепна няколко думи. Старецът се спря, сне калпак, изправи гръб и вдигна чело. Тогава князът и болярите видяха, че побелелият като сняг старец е сляп.

Пленниците обърнаха към него глави, познаха го и си зашепнаха името му. Позна го и сердарът Константин. Той пристъпи крачка напред и обясни на княза:

— Ваше височество, този старец дойде и при мен да моли опрощение за живота на своите разеши. Аз му отговорих, че единствен князът държи в десницата си везните на живота и смъртта, и тогава той тръгна подире ми заедно с внуците си с една каруца и сега идва пред ваше височество с молбата си. Тези негодници, които аз доведох, го познават и ми казаха, че се нарича дядо Тудор и че на младини бил ротмистър при поляците. А по-късно, по времето на княз Томша, се завърнал и бил капитан във войските му и се прочул с подвизите си. И днес още мнозина помнят славата му и го наричат капитан Тудор. Сляп и немощен е, както се вижда, но има голям род.

— Какво желаеш, дядо? — с добро го запита князът.

— Велики княже — със слаб глас започна старецът, като показваше бялото на очите си, — дойдох при моя господар и владетел, когото господ-бог е сложил да управлява страната ни, за да спася внуците и родата си от гибел.

— Кажи, дядо, кой си ти и какво искаш?

— Както каза честитият болярин сердарът Константин, сега аз съм един немощен старец, но на младини бях войскар не само при поляците, но и при други християнски крале и царе. А при княз Томша заедно с всички орхеенци и лъпушненци се бих в защита на княжеството и от този княз голямо добро видяхме аз и моята рода. По-късно, по времето на другите князе, вече не се радвахме на такава милост и почнахме да западаме и да губим земята и имота си. А по времето на Хънку и на Дурак някои от нашите хора се вдигнаха на въстание. Княз Дука в началото избяга от тях. После, когато се върна

на власт, ги заличи от лицето на земята. Мнозина загинаха тогава от моята рода, от Шоймаровия род. А сега, славни господарю, простите люде отново се вдигнаха и княжеските стражници отново ги избиваха и накрая покориха.

— Е, и какво искаш, старче?

— Велики и светли господарю, моля те да простиш и да пуснеш тези, които са съгрешили.

— Защо да им простя и да ги пусна? Защото вършат грях против бога ли? Защото се бунтуват срещу своя княз ли? Не е ли редно да платят за тези си злодеяния?

— Велики и светли господарю, хората от моя род винаги са плащали справедливо. Плащали са не само с пари и с храна, плащали са и с кръв. Те от векове живеят по тази земя, още от времето на отколешните князе. И знай, велики и светли господарю, че народът не се бунтува от добро.

При тези необмислени слова на един малоумен старец княз Дука се разгневи и викна сърдито:

— А защо се бунтуват, безумни и глупави старче? В тази страна бог е дал достатъчно изобилие, а моят Диван винаги съди справедливо.

Старецът не отговори, бялото на очите му се скри под веждите. После той отново извиси глас:

— Господарю, моето безумство и немощ са ми дадени от тоя, който държи в ръцете си земята и въздуха и който като слама разпилява царствата. Не ти ли стигат, княже, нашите пари, нашият добитък и плодът на земята, медът от нашите кошери? Не си цапай ръцете с кръв. Плачът на онеправданите се издига до небето, а безумните слепи старци те проклинат да умреш самотен и без опрощение.

Тогава князът разтърси боздугана си и изскърца със зъби. Болярите, войскарите и пленниците се ужасиха не толкова от гнева му, колкото от това, което искаше да извърши.

Старецът с втренчени, мъртви очи сложи ръце върху главите на внуците си, които стояха от двете му страни, и ги помилва.

— Княже — продължи той без страх, — очаквам да ме удариш, за да загина от боздугана ти, както загина и моят баща от боздугана на княз Арон.

Княз Дука изсумтя и погледна към Бухуш. Разбрал нещо от погледа на приятеля си, той се обърна към стената, постоя така известно време, за да излее върху нея яростта си. Стоя вгълбен като в молитва, после обърна лицето си с усмивка на жалост към стареца и му подхвърли една медна монета, която слепецът не видя, а и децата не прибраха от земята.

— Нищите духом са под божие криво — заяви той с голямо самообладание. — Изведете го и го пуснете да си върви.

Стражниците избутаха към портата слепеца, воден от внуците му.

— А на тези негодници — продължи той, като посочи с боздугана си към пленниците — им прощавам живота. Хвърлете ги в тъмница и да стоят в пранги, докато селата им платят два пъти това, което е записано в хазната.

Пленниците се изправиха с просветнали лица, че животът им е опростен от княза, а войниците на Кантемир яхнаха конете и ти поведоха към тъмницата, като побутваха с конете по-слабите от тях.

Князът се прибра, повика при себе си Фльондор и му даде страшна заповед срещу безумния старец, който бе осквернил с проклетие светата неделя. Съвсем тайно армашът изпрати стражници по дирите на слепеца и им нареди да го доведат тозчас при него, без никой да усети. Стражниците го търсиха, питаха и разпитваха и узнаха, че старецът наистина е минавал, но не можаха да го намерят. Армашът много се разсърди на неуспеха им и те се върнаха отново да го дирят. Мина доста време, докато донесат някаква вест за него. Но тази вест не беше вече никаква тайна, за нея мълвеше целият град, изпълнен с прости люде като всеки панаирен ден.

— Ваше височество — уж бил казал Фльондор на княза, като влязъл при него, — този негодник, воден от внуците си, отишъл в манастира „Голия“ и помолил преподобните отци да му дадат духовник, който да го изповяда и причести. Игуменът се смилил и му пратил духовник. На края на светата литургия, когато го завели да се причести, той приел кръвта и тялото Христово, паднал на колене и извикал: „Отивам при мъртвите, в тоя живот и на тоя свят е дошъл Антихрист!“ И тоя негодник дръзнал да изрече името на светлия и благочестив наш господар и владетел. Наскачали монасите от тронове и се приближили до него. Но той не чакал повече, не

изрекъл нито дума повече. Прострял се на плочите и предал богу дух. В същия миг голямата камбана забила сама, а отците се струпали на едно място и се заоглеждали със страх.

Старците и жените разправяха, че това било шестото знамение по времето на княз Дука, появило се в началото на зимата на лето 7188-о от сътворението на света. Но като съдим по природата на молдованците, и това може да е измислица, макар че измислиците, както и песните, извираат от дълбоките потайни кътчета на човешката душа.

[1] Александру Стария — молдовски владетел (1400–1432 г.). — Б.пр. ↑

[2] Йоан Палеолог — византийски император (1425–1448 г.). — Б.пр. ↑

[3] Мирон Барновски — молдовски владетел (1626–1620), ктитор на няколко манастира и църкви. — Б.пр. ↑

XXV

МИЛОСТТА НА КНЯЗ ДУКА.

Две седмици преди Рождество Христово Диванът бе отново свикан, за да разгледа свадата между Урсаки и Балабан. Стара вражда имаше между гордия болярин Григорие Урсаки и лвовския търговец Алекса Балабан. Още в минали години молдованецът бе дал под съд търговеца в съдилищата на полския крал, бе го съдил за едни дюкяни и полските съдници му бяха дали право. И не само това беше сторил, ами беше пратил в Истанбул жалба срещу княз Дука по време на второто му господство, че уж покровителствувал Алекса. Бе се жалвал и за други неща, но най-вече за това. А сега, по време на третото господство на Дука, Алекса Балабан се бе надигнал срещу Урсаки и се бе жалвал пред достопочтения Диван на Молдова. Съдът даде право на търговеца и реши боляринът да му плати четиристотин кесии суха пара обезщетение и лихва за страданията и злините, които му бе причинил. Боляринът обаче не плати парите и Балабан отново го бе изправил на съд. А съдът го предаде в ръцете на княз Дука. Урсаки бе заловен и хвърлен в тъмница с оковани крака, докато му дойде акълът и плати и на хазната, и на Балабан всичко, както си му е редно и както беше решил съдът.

Заранта след идването на безумния слепец князът отиде в малкия чертог, даде нарежданията си на армаша и разговаря с болярите, на някои даже се усмихна добродушно. После влезе един слуга и му прошепна нещо. Князът изслуша вестта с навъсени вежди, като гледаше настрани, и отвърна нехайно:

— Добре, въведете го в стаята за тайни разговори и нека ме чака там.

Слугата се оттегли с поклон. Князът веднага привърши заповедите си, нареди на болярите да дойдат в други часове и отиде в стаята си, където завари търговеца от Лвов.

Алекса Балабан беше хубав човек. Беше не само едър и пълен, но имаше и голяма като метла брада, която покриваше целите му гърди. Скъпата шуба с широка яка, която бе пристегнал през корема с колан със сребърни пафти, му придаваше още по-представителен вид. Той се поклони на княза с широка усмивка на червендалестото си пълно лице и му целуна ръка.

— Какви нови вести ми носиш, кир Алекса? — запита на гръцки князът, защото Балабан беше от неговия край, от Румелия.

— Господ пожела те да бъдате добри, ваше височество, с негова помощ по-късно ще бъдете още подобри.

— Върнаха ли се хората ти, които беше изпратил в Лвов?

— Върнаха се снощи и ми донесоха послание. Ето го. Моля ваше височество да има добрината да не четете съдържанието на писмото, защото то не казва нищо, разправя за разни търговски неща; нека ваше височество обърне внимание само на знаците, които се намират на три места.

Докато говореше, Алекса Балабан държеше писмото пред княза с лявата си ръка и с дългия нокът на дясното си кутре му сочеше някакви знаци.

— Как тълкуваш тези знаци, приятелю Алекса?

— Както се вижда, ваше височество — отговори Балабан, като поглаждаше брадата си с писмото, — три наши дела, по-точно на ваше височество, са завършили добре.

— Възможно е, приятелю Алекса, с удоволствие ще изслушаме известията, седнали на този диван. Приканваме и твоя милост да седне на този стол близо до мене, за да можем да си говорим с тихи гласове.

— Благодаря на ваше височество за оказаната ми чест — поклони се лвовският търговец и седна. — Първата вест — продължи той с глас, който бълбукаше в тлъстините на гушата му — е за ония негодници, които бяхме пратили на служба у французина. Те бяха мои хора и имаха заповед освен нашата работа да изпълняват и някои повели на немците. Понеже са поданици на императора, канцеларията от Виена намерила за нужно да търси сметка за тяхната гибел. Пратиха допитване до мен. Аз отговорих, че не зная нищо, като в същото време помолих препочтената канцелария да има вяра в мен, защото аз ще проуча въпроса и ще им доложя. Аз казах на ваше височество с какви жалби ни заплашват те пред Високата порта, жалби, които били готови

и трябвало само да ги изпратят, в които сочат ваше височество като размирник на реда и мира между двете империи. Като доход в престолнината на Молдова по моите работи, немците знаеха, че съм дошъл да направя и това разследване за тях. Оттук им пратих обяснение, както ми подсказа ваше височество, че вината е на някой си Алеку Русет, син на сваления княз Антоние. Тук, в посланието, вестта по първия въпрос започва така: „Благословено да бъде името господне за добрите вести и другите работи.“ Това означава, че въпросът е разрешен добре.

Князът кимна одобрително и се усмихна.

— Разбирам. Остава само да ми дадеш някои обяснения и доказателства, което не е никак лесно.

— Бог ще осени ваше височество — въздъхна търговецът и премига с малките си остри очи.

— Наистина само на бог можем да се уповаваме за добро. Да видим по-нататък.

— Второто нещо е за французина. Когато ваше височество получи вест от капукехаята, че няма никакво съмнение по отношение на този калугер, който, още щом пристигнал, представил на великия везир Кара Мустафа писмо, аз веднага изпратих на немците известие. Те отговориха, че е добре и благодарят на ваше височество за вестта. Второто нещо в писмото се намира накрая, дето пише: „Благодарим на Молдовското княжество... и другите...“

— Едната ръка може да измие другата — промълви князът. — Ето едно доказателство...

— Добро е доказателството, ваше височество, и за турците. Сега да преминем на третото място, дето се казва: „Тука всичко е непроменено, приеми, честити господарю, поклон от твоя слуга.“ Тука, ваше височество, става дума за онези проклети писма, които се намират в ръцете на поляците. Немците, сърдити на ваше височество, намерили у поляците подкрепа и уверения, че държат ваше височество в ръцете си и пазят за подходящ час писма, писани и подписани от ваше височество, които писма, щом бъдели пратени на Високата порта в Истанбул, щели да струват главата на ваше височество. Писмата са си на мястото. Това искаше да знае ваше височество, че са си на мястото, че не са пратени.

— Това е най-добрата вест, скъпи приятелю — каза княз Дука, сложи пред себе си на масата писмото със знаците и го загледа замислено. — Онези лъжливи писма можеха да ни навредят, макар и ние да не сме лишени от подкрепата на Високата порта. Но като знаем за тази опасност, дошло е вече време да осветлим положението и да докажем не само че писмата са лъжливи, но и да изтъкнем кой ги е съчинил, за да си получи наказанието.

Балабан погледна внимателно княза.

— Милостиви княже, само онзи проклетник, синът на княз Антоние, е могъл да извърши такова деяние, защото е отровен от завист към ваше височество. Той е извършил това, той е извършил и другото, със слугите от Лвов, които дадохме на францuzкия калугер. Но аз смирено моля ваше височество да ми позволи да кажа, че трябва да докажателства за някои недоверчиви хора, каквито са не само турците, но и нашите братя, християните.

— Тези доказателства ще пристигнат навреме, съвсем скоро, приятелю Алекса.

— Добри и тежки доказателства да бъдат, милостиви княже...

— Добри доказателства, приятелю, и тежки като златото. Такива, каквито твоя милост представи пред съда срещу нашия болярин Урсаки. Всичко ще бъде доказано с истински писма. Ако стане нужда, писмата ще бъдат подкрепени и с клетви. Голяма вяра имам в помощта на бога, защото нищо не предприемам, преди да коленича смирено пред него и да му искам благословията.

— Тогава, ваше височество, всичко е наред. Ваше височество може да отреже със сабята си главите на змея и да стъпи върху неговия труп, както победоносният покровител на ваше височество свети Георги. Ваше височество може смело да се представи в Истанбул, за да получи още едно уверение и по-голяма власт за прослава и укрепване на християнството.

— С божията помощ наистина се надявам, че нищо няма да ми попречи и ще получа хетманството на Украйна. Нощес пристигна добра вест от нашия капукехая в Истанбул. Само че не всичко може да бъде съвсем добро. И този трендафил има бодли. Ненаситната алчност на турците е като ламя, която изсушава всичко. Колкото и да сипвам, като поток да тече в гърлото ѝ, тя все повече иска, все повече трябва да

давам. А аз тука с такава мъка отделям по нещичко настрана, с кървава пот събирам капка по капка.

— Времената са тежки, ваше височество, а страната ни е обедняла и западнала.

— Времената наистина не са леки, но страната ни е повече коварна, отколкото бедна и е свикнала винаги да се противи на своя господар. Но аз ще ги науча всички на акъл, за да се подчиняват на моите закони. Ще издам заповед всички да си платят даждията на хазната до последната пара, до последното бобено зърно. Няма да се отърве никой, най-вече горделивците, които ние никак не можем да търпим. И ще патят като Урсаки, когото всеки ден карам да извеждат от тъмницата и да го бият по петите, за да си плати дълговете и към лвовския търговец, и към своя владетел.

— От дълговете, които има към мен, милостиви княже, аз мога да му простя една част, за да се позамогне хазната.

— Твоя милост ще стори, както намери за редно, приятелю. Аз няма нищо да му опростя, защото по всяко време на деня, когато вдигна очи към иконите, си спомням за моите врагове и за техните жалби срещу мен. Те ще ми простиха, няма да им простя и аз.

Алекса Балабан поклати глава в знак на съгласие, но не отговори, за да му даде време да се отърси от внезапно събудилия се в него гняв.

— Така, велики господарю — каза той след малко, — както се вижда от известията, които имаме, аз мога да получа от светлейшата ти милост позволение да се върна на мястото си.

— Да, можеш да си заминеш, приятелю. А до два дни аз ще ти представя доказателствата, които са необходими, за да се уверят немците и поляците и да не ни бъдат повече противници. Веднага след това ще се увери и везирът, че трябва да отдръпне благоволенieto си от злосторниците, и тогава с помощта на пречистата Дева и на светите великомъченици ще мога да имам в ръцете си Алеку Русет, както имам Григорие Урсаки. Нито немците, нито поляците ще го приемат по причина на многобройните му съзаклятничества и коварства. А на закрилата на Високата порта няма да може да се надява без страх от примката на немите удушвачи.

— Велики господарю — развълнувано отговори Алекса Балабан, — господ сипва мъдростта в главите на владетелите, както се сипва чистият зехтин. Аз много се радвам на всички победи на ваше

височество и за това моля за позволение, да положи в нозете ви, славни господарю, малкото и скромни дарове, които ми дойдоха от Лвов заедно с писмото. Моля ви от все сърце, славни княже, да приемете от мен няколко самурени кожи, които имам от московците, и няколко златни гривни, изработени във Венеция. Освен това и един кон за ваше височество заедно с целия такъм и други няколко дреболии, които се намират в една сребърна ракличка и са за светлата княгиня Анастасия. А за всичко, което ми дължи Григорие Урсаки, аз се надявам, че ваше височество ще ме обезщети според светата правда и решението на Дивана.

— Така ще бъде, приятелю Алекса, не бери грижа. Благодаря за даровете и може би ще имаме да си кажем и други добри вести в деня, когато си тръгваш.

— Няма да пропусна тогава възможността да падна на колене пред ваше височество — отговори Балабан, целуна ръка на княза и се оттегли.

Веднага след това влязоха слугите му, коленичиха с голямо смирение и поднесоха даровете, а един от тях се осмели да покани княза да погледне през прозореца, за да види пъргавия четиригодишен арабски жребец, който беше само огън и плам.

С опакото на ръката си князът направи знак да го оставят сам. Слугите се оттеглиха с гръб към вратата. Князът разгледа внимателно даровете, като ги претегляше на ръка и ги оценяваше. После се приближи до прозореца и с младежка радост загледа коня.

Постоя известно време замислен. В определения час дойде армашът Тоадер Фльондор. Чрез слугата той поиска позволение да влезе и князът го прие веднага.

— Велики армаше — каза князът, като го гледаше добродушно, — днешния ден съм определил за много опрощения. Като размислих и претеглих вината на нашия болярин Йон Милеску, смятам, че наказанието, което му наложих, е достатъчно за прегрешението му. Значи, ще го развържем и ще го пуснем от тъмницата. Благоволи да го доведеш при нас, за да ни целуне ръка и да го опростим.

— Милостиви княже, в стаята, която му бе отредена през последната седмица, боляринът Милеску можеше да се смята като у дома си, защото разполагаше с перо за писане и с книги за четене. Добре ще му бъде, че го освобождаваме, но ще съжалява, че се разделя

с нас. Той от много време усеща върху себе си милостта на ваше височество.

— Добре, доведи го при, нас, велики армаше.

Стражниците доведоха Милеску. Беше нагизден, чистичък и е подстригана брада. Щом влезе, веднага коленичи, а князът му подаде десницата си да я целуне. Милеску стоя така с наведено чело, докато войниците излязоха и се оттегли и Фльондор.

— Дойде времето, Милеску — важно и сериозно заговори князът, — милостта на твоя господар отново да падне върху теб.

— Господарю — сподавено отговори Милеску, — до смъртния си час няма да забравя това.

— Върни се у дома си без грижа, поеми владенията на всичките си предишни имоти и ни служи вярно и предано от днес нататък и без да се колебаеш. Ето иконата на свети Николай е пред твоя милост. Вдигни очи, прекръсти се, направи си метани и се закълни в душата си, в душите на децата си и на жена си, в гроба на родителите си, които спят в издигнатата от тях църква „Свети Теодор“, че вече няма да грешиш и ще държиш устата си затворена с катинар за всичко, което не бива да казваш.

— Заклевам се, ваше височество, пред иконата на свети Николай, в душата си, в душите на децата си и на жена си, в гроба на родителите си. Амин. Ето писмата, от които има нужда ваше височество, за да докаже правдата си и да премахне душманите си. Както ми заповяда ваше височество, така ги изготвих. Подписът на Русет е същият като в разписката на Миндила, която е тук заедно с другите, и се надявам, че ще се радвам на благоволенieto на господаря си, както досега, така и отсега нататък.

Милеску извади изпод дрехите си писмата и разписката и ги подаде. Княз Дука ги пое, разтвори ги и ги разгледа внимателно.

— Може да нямам нужда от тях — промълви той с въздишка, — защото сърцето ми клони към прошка.

Милеску намери за нужно също да въздъхне. Князът го подкани да се изправи, подаде му пак ръка, да я целуне, и го пусна да си върви.

XXVI

ПРИНЦЕСА КАТРИНА ЗАПОЧВА ДА ЗАПОВЯДВА.

През един зимен ден Катрина се намираще в работната стая на майка си заедно с по-малките си сестри и дойките робини. Тя бодеше с иглата в гергефа, опънат върху луба на едно решето, и взеше роза. В мислите ѝ розата беше нейното сърце. От време на време се усмихваше, отронваше по някоя приветлива дума и отговаряше на въпросите, но дойката Магдалина разбираше, че душата ѝ е пълна с отрова. Навремени я чуваше да въздиша, но само тя я чуваше. Дойката стоеше благочинно на своето столче и вътрешно се усмихваше, защото познаваше болестта на господарката си и знаеше лека ѝ.

По време на зимните празници бейзаде Алеку на три пъти бе отскачал до Яш. Първия път на принцеса Катрина ѝ беше невъзможно да достигне до него поради снежната виелица, която бушува и през трите дни на Коледа като божи гняв. Дълго не можеше да стои в града бейзадето, защото беше опасно не за живота му, а за любовта им, и той беше принуден да избяга заедно с виелицата. Върна се след две седмици и тогава Катрина го видя в лозето на Геука. С прикрито учудване дойката си спомняше за тази среща и мислеше за безумствата на хората в тази възраст като за огън и наказание, на което бог ги подлага. Достатъчно бе преживяла и тя на своето време, а знаеше и много чужди безразсъдства, но тук беше нещо съвсем различно, на което би трябвало да се смее, макар че беше повече за плач. Над тях сякаш висеше гибел, така се унасяха един в друг и си казваха безумни думи, особено бейзаде Алеку, също както в гръцката книга, която принцесата четеше с притихнал глас, когато останеше сама.

Тази книга Катрина и сега държеше под елека си и от време на време я докосваше като талисман. Беше историята на двама лудо влюбени, Теаген и Хераклея, написана преди четиринасет века от гърка Хелиодор. По същите осеяни с цветя брегове на морето и под същото небе като свод на любовта би искала да се намира и тя с

бейзаде Алеку. Там няма зима, няма снежни виелици. Добре би било да ги нямаше и лошите порядки на човека, нито робията на господарите, нито срамът от един свят, в който не можеш повече да живееш.

Княгиня Анастасия остави за миг дантелата си върху една масичка и извади от долапа тефтера, защото си спомни, че има още нещо да отбележи. Потопи гъшето перо в мастилото и започна да пише с едри букви. Малките принцеси се спогледаха под вежди и намериха за нужно да се разсмеят. Те бяха пет на брой: принцеса Иляна, принцеса Санда, принцеса Мария, принцеса Сафта и принцеса Настасия. Стояха наредени наляво от Катрина върху еднакви столчета, с кадифени елечета и набрани фусти от тънка коприна, с еднакви прически, с еднакви кокове, със златни фуркети от най-голямата до най-малката.

— Защо се смеете? — запита Катрина със свадлив глас.

Те изведнъж обърнаха глави, защото не бяха я виждали досега да гледа и говори като баща им.

— Досуц като баща си — забеляза княгиня Анастасия.

— Може — отговори Катрина и отново прободе розата и сърцето си.

— Днес още не си ходила на разходка.

— Няма и да отида. Навсякъде, и в двореца, и по улицата виждам само грозни и нахални хора.

— Какви грозни хора? Такива ни е създал господ. И защо нахални?

— Мамо, и твоя милост ги видя. Стражниците са напъхали в мазетата и в одаите на войниците най-различни хора, сред които има и боляри, и търговци. Наблъскали са и жени от простолюдие, и чорбаджийки. Чух ги да подхвърлят приказки подир мен. Сякаш с камъни ме замеряха.

— Тия са клетниците, които не са си платили даждиетата към хазната. Аз много пъти съм молила княза да бъде милостив и да ги почака или даже да ги опрости.

— Не бива да е милостив, нито да ги опрощава! — намусено отговори Катрина.

— Тогава защо се оплакваш?

— Не искам да ги виждам на пътя си!

Княгиня Анастасия изгледа продължително дъщеря си, после довърши писането. Постави тефтера, перото и мастилото на мястото им, взе си дантелата и се приближи до Катрина.

Запита я тихо на гръцки, за да не разберат дойките:

— Какво има?

Катрина не отговори.

— Князът ли ти каза нещо? Събирай си, дъще, акъла в главата и не си въобразявай, че ще можеш да се измъкнеш от неговото решение. Всичко, което виждаш — и жестокостта на стражниците, и простите люде, които ти се струват нахални, — всичко това е една необходимост, от която и нашето сърце кърви, защото и ние сме християни и сме милостиви. Но какво можем да сторим срещу упоритостта? Като имаме такава нужда и като трябва да дадем на ония, които искат от нас, тогава трябва и ние да притискаме другите. Плачем и даваме, защото искат от нас. Всички трябва да дадат, защото от всички искаме. А освен земния господар, трябва да задоволим и небесния, като издигаме църкви и манастири и ги даряваме с всичко необходимо, за да могат в тях да живеят светите отци. Ето, приближава времето да се поднови срокът на нашето господство и трябва да платим в Цариград мукарера^[1] — суха пара трябва. А и хетманството на Украйна, с което султанът иска да окаже чест на княза, не може да се приеме без парична жертва. Всичко добро и хубаво на този свят е скъпо. За да бъде всичко добре, едни трябва да носят пари, а други да бъдат покорни.

Катрина въздъхна и наведе глава.

— Имаш право, мамо — промълви тя и докосна под елека си книгата на своята любов. — Толкова пъти си ми казвала тия неща, толкова пъти съм ги чула и от тате, че не може да не са ми влезли в главата. Подчинението не е необходимо само в този живот. То също като мъченичеството може да послужи и за оня свят.

Сега беше ред на княгинята-майка да въздъхне с помръкнало от недоволство лице.

В този момент на вратата се показа един слуга и извести, че идва князът.

Дойките наскачаха от местата си, грабнаха си ръкоделията и бяха готови да се измъкнат през страничната врата. Князът влезе задъхан, сякаш бе тичал.

Докато дойките излизаха, малките принцеси станаха от столчетата си и заедно с майка си се поклониха. Този ден те за първи път виждаха княза. Една по една се изредиха да му целунат десницата. Той докосваше с брада челата им.

— Идете си по стаите — каза князът на малките принцеси. — Може да остане само принцеса Катрина.

Малките принцеси минаха между княза и княгинята една по една, по големина, и се поклониха с наведени очи. Последната, най-малката, затвори вратата и бързо се огледа дебнешком. Князът слушаше стъпките им с наведено ухо. После отиде до вратата, откъдето бяха излезли дойките, отвори я и огледа зад нея. Върна се към съпругата си и към Катрина и каза спокойно, с усмивка:

— Преди да заговорим за нашите работи, знайте, че снощи бейзаде Алеку е бил видян в Яш и ако не се лъжа, вече е заловен.

Катрина едва устоя на удара, сърцето и се сви под напора на кръвта. Ако беше права, щеше да залитне. Но на столчето се задържа твърдо. В един светкавичен миг тя прецени вестта, разряза я, разнищи я и я разпиля около себе си като увехнало цвете. Ако бейзадето са го хванали, той няма от какво да се бои, защото за неговия живот само султанът може да решава. А дори и да има от какво да се бои, без съмнение той няма да каже нито думичка за тайната, която ги свързва. При последната им среща в лозето на Геука тя бе разбрала, че той е способен да загине за нея. Тогава каква цел имат тези думи, казани пред нея и отправени най-вече към нея? Само това я озадачаваше. Дали не я подлагат на изпитание, защото се съмняват в чувствата ѝ поради нейното постоянно противопоставяне?

Дука я наблюдаваше. Тя прибра бавно ръкоделието си, пригответи се да излезе от стаята и каза със спокоен глас:

— Струва ми се, че и аз съм излишна тук. Нямам нищо общо с тази вест. Ако твоя милост, княже, желае, моля да ми каже за какво трябва да се радвам.

— Остани — каза князът.

— Добре, ще остана.

— Знаеш ли, принцесо — продължи князът, — че този безумец се бил хвалил някога, че може да ми стане зет без моя воля?

— От един безумец, княже, може да се чуе само безумство.

— Така е. И аз реших повече да не го виждам в престолния си град. Най-напред, за да престанат приказките. Второ, защото зная, че ми е душманин. Трето, защото зная, че е смел човек и е в състояние да извърши всякаква налудничава постъпка.

Княгиня Анастасия, изплашена само от мисълта за някаква налудничава постъпка, се намеси:

— Това е невъзможно, княже.

— Искам да разбера за каква налудничава постъпка може да става дума — учудено запита Катрина.

— Такава, каквито вече е вършил. Не знаете ли колко жени и момичета е отвлякъл този безпътен мъж, та чак до Високата порта са стигнали жалбите против него. За да ни стори зло и да ни навреди точно сега, такъв безумец може и живота си да заложил. Той прилича на човек, който в отчаянието си на удавник се хваща за друг и го повлича със себе си към дъното.

— Аз смятам, господарю — осмели се да заяви принцесата с все още спокоен глас, — че е трудно да отвлече дори обикновено момиче, защото освен неговата смелост, трябва и нейното съгласие. А за една принцеса не ми се струва да е по-лесно. Но щом е заловен, тогава изобщо не е нужно да се говори. Деянието вече не е възможно.

— Наистина — измърмори князът — деянието вече не е възможно.

— Тогава нека го съди Високата порта, господарю — обърна се Катрина с още по-голяма смелост.

— Защо? Мога и аз да го съдя. Ще намеря начин да го осъдя.

— Съди го.

— Ще го съдя, след като го видя в ръцете си и след като му отрежа всички нокти.

— И други причини ли имаш да се боиш от него, господарю?

— Имах — изръмжа князът. — Имах. Но вече ги нямам. Имаше едни послания, които се намираха в ръцете на негови приятели в Полското кралство. Той казвал, че тези послания са мои и с тях съм се бил кланял на полския крал и съм се отмятал от великия султан. Но сега излязоха наяве други писма, които показват неговите лъжи и оборват коварствата, които е започнал от завист към нас. Това ще го доведе до гибел. Още малко и Великата порта ще отдръпне

закрилническата си ръка от него, ако изобщо някога го е закриляла, както той се хвали.

Князът седна на стола и се изпъчи със задоволство, като си мислеше за бъдещите обстоятелства, при които още един негов неприятел ще падне и никога вече няма да се вдигне. Принцеса Катрина го гледаше по-спокойно. Макар още да я измъчваха неясни съмнения, тя разбра, че бейзаде Алеку е здрав и читав и извън опасност. Но все пак го дебнеше опасност за в бъдеще. Въздъхна с облекчение и погледна баща си с обич, дори бе готова да го прегърне. Но се въздържа навреме.

— И пак не разбирам — каза тя весело, — защо моят прославен баща каза тази вест най-напред на мен, а не на мама, която също е тук.

— Ще разбереш, принцесо, по-късно — отговори князът, — когато познаеш и ти неволи и мъки като нас, когато ще си минала през много изпитания и ще имаш вече свой дом, синове и най-вече дъщери.

— За да имам синове и дъщери, най-напред трябва да имам съпруг.

— С божията помощ ще го имаш, принцесо, ако наистина си покорна и слушаш родителите си, ако им желаеш доброто и не мислиш за други работи.

— Значи, това било, господарю? Не си ми вярвал, в душата ти е останало съмнение?

Княгиня Анастасия сложи дясната си ръка върху рамото на момичето.

— Отгледала съм я чиста като цвете — заговори тя просълзена на съпруга си. — В нейното сърце няма и сянка от притворство. Така че моят господар я обижда, като се съмнява в нея. Даже малко преди твоя милост да влезе тук, тя показва съчувствие и разбиране към нашите грижи, подчинявайки се на своя баща и господар.

— Подчинявам се и на моята майка — добави Катрина, хвана ръката ѝ и я целуна, — защото виждам, че е огорчена. Но моля моя баща да забрави, ако е възможно завинаги, свързането ми с оня грозник, защото часът на свързането ни ще бъде часът на смъртта ми.

— Добре, добре. Остави баща си да направлява лодката на твоя живот към брега — добродушно каза князът. — Ще се опитаме да сторим така, както е най-добре за нас. Като отстраним пречките и душманите, пред нас ще се отвори хубав път.

— Все пречки, все душмани — въздъхна принцесата, като мислеше за друго.

Княгиня Анастасия също въздъхна.

— Има ги, борим се срещу тях и с божията помощ ги побеждаваме, както се побеждава ламя — каза князът. — Един от тези, които ни хулиха, черниха и се хвалиха с бездънните ковчези на имането си и с много пари подкрепяха жалбите си пред Високата порта, сега лежи на земята. Повалих го и стъпих върху него. Но не ние ще го сразим, а законът. Ние само ще изпълним решенията на закона. Това е самият Григорие Урсаки, който смяташе, че от него по-горен няма в Молдовската страна. Имаше и други, но те избягаха при поляците. Един по един падат в нашите ръце. А сега идва ред и на налудничавия син на Кирица Дявола. Ще узнаят поляците лъжите му, ще осъди и Истанбул коварството му. Когато Високата порта го предаде в мои ръце, дори няма да е необходимо аз да вдигам боздугана, само ще стоваря върху него омразата на ония, които е опозорил, като е отвлякъл жените и дъщерите им, за да задоволи безпътството си.

Принцесата сведе очи, за да не гледа баща си със страх или с омраза.

— Наистина — каза тя с усмивка и вдигна поглед, — редно е такъв човек да бъде преследван като вълк в гората.

Князът изглеждаше доволен от думите ѝ. Сложил ръце на гърба си, той се разхождаше из стаята пред двете жени. Нисък и шкембест, той сякаш беше влязъл в бъчва, която разклащаше, за да изветрее мътилката от съмнения. Катрина го гледаше с остър поглед.

— Необходимо е — продължи той — да отида в Истанбул, за да запуша гладните уста, да събудя приятелски чувства, да понапълня хазната на Мехмед, да наредя да потекат дарове към харема. Ако даде бог заедно с подновяването на господството ни да получим и хетманството на Украйна, тогава ще посмеем да се попазарим и с бейзаде Шефан, който и на нас не ни е много драг. Може да се отървем от него с твоя помощ, принцесо, щом си се решила да тръгнеш на такъв дълъг път.

Катрина се колебаеше какво да отговори, защото пак се опасяваше от клопка.

— Татко мой — каза тя кротко, — пътят наистина е тежък, но аз съм го изминавала и друг път, и то неведнъж. Ако решиш, че е по-добре да остана тук, аз ще остана, изпълнена с вяра, че ще уредиш всичко по моя воля, след което ще ми избереш съпруг, достоен за една принцеса не само на Молдова, но и на Украйна, която, ако божията майка благоволи, ще бъде и сестра на влашкия княз. Защото в Истанбул твоя милост ще се потруди, щото короната на Влашко да бъде дадена на брат ми Константин. А за това са необходими много пари и усилия. Тъй като твоя милост ще бъде натоварен с толкова грижи, може би няма да е лошо и аз да бъда там и сама да защитавам живота и сърцето си, както смятам за добре, като се надявам да получа сили и разум от бога. Но ако твоя милост смята, че не е добре да идвам, ще си остана тук. Както решиш, така ще бъде.

Князът изгледа със задоволство дъщеря си, изумен от нейната мъдрост.

— Ще дойдеш с мен — каза той. — Това е доброто решение.

— Без съмнение най-доброто — обади се като ехо княгиня Анастасия.

Катрина наведе покорно глава. После стана от столчето, целуна ръка на баща си и майка си и им поиска позволение да се оттегли. Точно това искаше и князът, който бе дошъл за обичайните си сметки с княгинята, която водеше техните пръснати из цялата страна лични стопанства — ханове, воденици, язове, пчелини, черди с добитък и хергелета. Той не забравяше сумата от този доход, който като река се стичаше в хазната му. Много усилия бяха нужни, за да се ръководи и надзирава всичко това, но тяхното трудолюбие беше достойно за похвала, те живееха в пълно единодушие и разбирателство.

Катрина излезе спокойна, но щом затвори вратата зад себе си, ускори крачки и почти бегом влезе в своята стая. Дойката я посрещна в обятията си и я изгледа внимателно. Катрина се освободи от прегръдките ѝ и се тръшна по лице на леглото.

— Какво се е случило, мамина душице? — запита шепнешком дойката и се наведе над нея. — Винаги изпитвам страх, когато видя негово височество да влиза с такава усмивка, която ми е твърде позната. Слушай, мамина душице, пак получих известие от Зоица. Не зная дали ще можеш да го видиш, но е дошъл.

Катрина подскочи, изправи се и прегърна циганката.

— Истина ли? Кажи ми го още веднъж.

— Ще ти го кажа, рожбо. Той е дошъл.

— Така е. Невероятно беше това, което тате искаше да се подразбере. Сега най-после ще си отдъхна, защото страхът не ме напущаше, макар разумът да ми подсказваше друго.

— Какво искаше господарят да се подразбере, мамина душице?

— Че бейзадето е попаднал в ръцете на хората от аджийството.

— Не е вярно, рожбо. Леле-мале! Как могат хората така да лъжат? Зоица пристигна запъхтяна. Оставила го е здрав и читав в лозето на Геука.

— Да, види се, че е така, дойке. Но са го видели княжески служители.

— Може, душице моя. Твърде опасно е. Пак трябва да е ходил при онзи жидовец, на когото дава драгоценностите, които все още има. На мен не ми харесва тая работа, дето я върши бейзадето.

— Дойке, иди му го кажи, ако смееш — засмя се принцесата. — Иди, защото аз в никакъв случай не мога да изляза. Размислих и намирам, че всяко мое отиване сега при него е опасно. Има хора, които дебнат. И не мога да повярвам, че няма да посмеят да проследят и мене, ако така им е заповядано. Значи, само ти, дойке, можеш да стигнеш при него. Но аз за теб се боя. А е наложително да се отиде, за да му се отнесе важна вест.

— И за мен ли се боиш? Имаш право, мамина душице. Щом могат да проследят твоя милост, защо да не проследят и мен? Ама има начин, ще му намерим колая, както всяко нещо си има сянка, така и всяка работа си има свой чалъм. Твоя милост ще заповяда да приготвят шейната. Ще излезем на разходка и аз ще те съпровождам както винаги. Тогава ще видя кое как ще стане.

— Няма да излизам, Магдалино, защото не искам да забавям нещата.

— Щом е така, чедо, трябва да помислим за друг начин.

— Няма ли да е добре, дойке, да видиш какво казват сега твоите карти?

— Радвам се, душице моя, че се смееш, но знай, че те винаги са по-мъдри от нас. Ако твоя милост смята за по-разумно да си стоиш тука, тогава аз ще отскоча до нашите, до циганите. Имам там колкото щеш зетьове, кръщелници, племенници. Ако подире ми вървят

опашки, дотам ще ги видя и позная. А като стигна при кучетата от колибите и сред циганите, такава олелия и бъркотия ще вдигна, че ще мога да се намъкна сама и невидима по един криволичещ път, какъвто е може би пътят за рая, рожбо, но ще отида там, дето трябва, и ще отнеса вестта, която ще ми заповядаш да предам.

— Но бързо да се върнеш, Магдалино, за да се убедя още веднъж, че нищо не му се е случило. И да му кажеш, че над него сега е надвиснала опасност и повече не бива да стои в страната, а да избяга по-скоро някъде. При поляците не е добре да отива, защото и там са казани думи срещу него. По-добре при власите или при маджарите, но и там не е хубаво, защото ще се разделим. Но за да си спаси живота, все пак ще трябва да приеме тази мъка. Но ако може да се надява на сераскера Шишман от Журавно и на Сюлейман паша от Обрущица и въоръжен с тяхното приятелство може да стигне до Истанбул, по-добре да опита това. Там, както разбрах от него, има закрилата на Кара Мустафа. Ала като мисля, виждам, че на приятелството на неверниците не може да разчита дълго време. Техните очи могат да се обърнат към златото и подкупите, поднасяни им от Молдова. По-подходящо би било да потърси любовта, която му засвидетелствувал французинът, когато го е съпровождал по пътя му към границата на Високата порта. Така да му кажеш.

— Точно така, душице. Ще му кажа да отиде в Цариград и да търси французкия поп.

— Така. Ако може, Магдалино, там да отиде. Защото по заповед на княза и аз не след дълго време ще бъда там, за да се браня от годеника, когото не желая. С помощта на божията майка ще отида. Имам голямо желание да се видим там, из онези прекрасни места, каквито няма другаде по земята. Ако и бейзаде Алеку реши така, то пътят му да бъде в най-голяма тайна, а престоят му в Цариград да го знае единствено най-довереният му приятел. Само така ще можем да бъдем един до друг. Инак освен опасността за неговия живот, има опасност да не се видим може би никога вече до края на живота ни.

— Всичко ще му кажа, мамина душице. Да отиде там и да те чака в най-голяма тайна. Ще му кажа аз и други работи.

— Можеш да му кажеш, дойке, че си ме видяла да плача за неговата съдба. Би могла да го целунеш от мен, но не може, няма да приеме.

— Зная, душице, защото съм стара и грозна. Трябваше да бъда четиридесет години по-млада, на възрастта на Зоица. Отивам. И знай, че няма да чакаш много.

Дойката навлече синьо контошче, подплатено с лисича кожа, и се забули с турски шал до очите и носа. Шалът беше портокаловочервен, а контошчето синьо, все ярки цветове, но тя смяташе да ги захвърли, да ги смени в някой цигански коптор от княжеския катун на циганите-роби, живеещи на брега на Бахлуй. Като стъпваше колкото се може по-леко с червените си марокенени чизми, тя се промъкна през тремове, излезе през готварницата и се спусна към помещенията на сеймените до малката портичка, която водеше към яза. Преди да продължи, спря се да погледа зрелището, около което се бяха струпали всички дворцови слуги и ратаи.

Стражниците бяха извели от тъмницата подлия болярин Григорие, срещу когото князът всеки ден ругаеше, и го биеха по петите с чепати тояги. Бяха го проснали по корем на снега и го биеха. Други мъчения и наказания за него бяха забранени. Трябваше да подлютят и разкървавят старите му рани. Такова наказание му се полагаше, защото не бяха виждали дотогава такъв упорит старец, който стискаше здраво зъби и не искаше да признае къде са скривалищата на парите, които му бяха останали.

— Боже-господи! — мълвеше молитва упоритият болярин, като хълцаше от страх и болка при всеки удар. — Смили се над мен и сложи край на страданията ми, вземи ми малкото дни, които са ми останали.

Тъмничарите се подканяха със зловни усмивки.

— Виждате ли го, знае да говори! Ама не казва каквото трябва. Нали е инат.

Лицето на стареца беше като жълта, потна, кървава маска, той затвори очи изнурен.

Дойката погледа с любопитство известно време, после се отдели от струпалите се служители, към които се бе присъединила, и изчезна през портичката. Някои от ратаите, които знаеха, че стои до тях, изведнъж видяха, че я няма. Засмяха се, плюха на мястото, дето бе стояла, и се прекръстиха.

Зимният здрач се спусна бързо с гъст снеговалеж. Принцесата стоеше неподвижна на прозореца и гледаше тъмнината, която се сгъстяваше. Тревогата в душата и растеше. Щом мракът забули

пепелявосивите снегове, тя се отдръпна навътре в стаята и се сви до дългата соба. Вътре горяха големи цепеници. Бе ги донесла една циганка, запъхтяна под тежестта им, и ги бе хвърлила върху жарта. Под светлината на пламъците принцесата разтвори книгата с чудната приказка за Теаген и Хераклея и към съдбата на тези влюбени от древните векове присъедини и своята любов, смесвайки времената, местата и хората. Така я завари дойката.

Чу я да се изтърсва от снега в трема и се сепна. Книгата отдавна бе паднала на коленете ѝ. Магдалина влезе.

— Добри вести ли ми носиш, дойке?

— Добри, душице. Ще замине там, дето му заповяда твоя милост. Като мъдра змия ще стои потулен в Истанбул и ще те чака да отидеш, скрит и от никого незнаен. А когато ние пристигнем, ще му пратим вест по френския поп в Пера.

— Добре, дойке, заслужено си спечели обиците. И целувка ще получиш.

— И едното, и другото получих от бейзадето — отвърна с младежки жар дойката.

[1] Такса, заплащана за фермана, с който султанът утвърждава князете във Влашко и Молдова. При всяко подновяване на срока се е плащал отново данък. — Б.пр. ↑

XXVII

ДАЛЕЧНИЯТ ПЪТ КЪМ РАЯ.

Кръгзорът в живота на Алеку Русет се стесни още повече. Не ставаше дума толкова за пътуванията му на север, запад и изток, където вероятно коварни интриги бяха подкопали приятелските му връзки, нито пък за връщането му в бащиния дом в Хърлбу, там запустението заплашваше да стане господар; нито пък за буреносния облак, който се задаваше насреща му от Истанбул, а най-вече за отсъствието на принцеса Катрина. Според нейното решение, което изглеждаше осветлено от мъдростта, той трябваше да напусне страната. Това значеше да напусне най-вече извора, който поддържаше живота му. Изпълнените с трепет очаквания, безименното блаженство на срещите и мъката от разлъките — мъка, изпълнена с толкова много щастие, защото носеше надежда за нови срещи, — всичко това изчезна в ледената нощ на зимата.

Щеше ли да се върне за него изгревът на живота? Без съмнение, та нали за това живееше. И нова, златна светлина щеше да увенчае синьото море на юга.

Той и Бърладяну напуснаха предпазливо околностите на Яш и поеха с малка селска шейна, теглена от две кончета, към Васлуй не по големия път за Шанта, а през горите, по тесни пъртини. Движеха се доста бавно, спираха в покрайнините на селата и нарядко в някой хан и купуваха от местните жители лисичи и вълчи кожи. Заобиколиха град Васлуй, завиха надясно към река Сирет, която бе замръзнала, и я премигнаха в околността на Бакъу. Като избягваше големия царски път към Галац, Русет смяташе, че ще пътува по-спокойно и безопасно.

В Бакъувския край от хълм на хълм стигна до манастира „Кашин“. Там игумен беше преподобният Теофан, негов вуйчо, брат на майка му, княгиня Профира, която отдавна бе преминала във вечния покой. Отец Теофан, смирен игумен, дошъл от Атон, беше добър стопанин на Кашинското стопанство и ръководеше четиридесетте

послушни нему монаси, както пълководец своите бойци. Макар и побелял, все още се държеше. Умееше добре да си похапва и попийва по калугерски и не се стесняваше в постни дни да излиза на лов с аргатите и кучетата си. На портата на тази обител, подчинена на Света гора, потропа в една мартенска вечер Алеку Русет и монахът вратар го посрещна радушно като непознат странник.

Този непознат странник желяеше да види преподобния отец архимандрит Теофан.

Преподобният отец седеше на трона си в църквата и слушаше вечерната служба.

Бейзаде Алеку остави шейната с конете и Вълку до отворената порта и влезе в църквата. Спря се, прекръсти се три пъти, мина край иконите и ги целуна смирено. Като стигна срещу трона на игумена, поклони се и на него. А преподобният Теофан, както и другите монаси, го изгледа учудено, но и радостно, защото в тяхната обител бе пристигнал човек от външния свят. Приличаше на търговец, беше облечен с дебела овча шуба и обут с юфтени ботуши, но беше твърде рошав и брадат за един млад мирянин. Когато се приближи да му целуне ръка, игуменът го позна и се сепна. Но веднага разбра, че не бива да показва пред другите кой е този странник, защото видът на неговия любим сестриник говореше, че той е скиталец, а може би и преследван, каквато е обикновено съдбата на свалените князе и на техните синове в тази страна, по-нещастна и по-лоша от съдбата на обикновените хора от простолюдието.

Той му протегна ръка да я целуне и го благослови, без да му дава никакъв знак. Остана на мястото си и изслуша литургията докрай. Знаеше, че непознатият е в църквата зад някоя колона встрани. Но не обърна очи към него. Когато службата свърши и калимавите на монасите се понесоха към вратата, надигна се и той. Търговецът му целуна отново ръка и помоли да приемат за ноцуване него, един слуга, шейната и два коня.

— Това се полага на всеки пътник — кротко отговори Теофан.

— Не посмях, преподобни отче — отговори бейзаде Алеку, — и сметнах, че съм задължен най-напред да помоля за разрешение и благословия.

— Нашият християнски дълг, братко, ни повелява да посрещнем ближния си като Христос и да му помогнем в неволя, без да го питаме

кой е и откъде идва.

При тези думи непознатият се зарадва, усмихна се и излезе, за да даде нареждания на слугата си. Преподобният игумен нареди на брата архондараджия да приготви вечеря и килия за почивка и прати да поканят непознатия да благоволи да отиде в килията му, докато трапезата и леглото бъдат готови.

Преподобните братя съзнаваха, че игуменът има право пръв да узнае какво е станало по света, откакто се бе показала опашатата звезда в началото на зимата; какво се е случило при земетресението и със стареца, който възкръснал от мъртвите в манастира „Голия“ край Яш; както и за птицата Рок, която пак се появила и предвещавала война между царете. Защото тази огромна птица за един век измътвала само едно яйце сред канарите в морето и от това яйце излизала една змия, която се промъквала на сушата, минавала през планини и реки, бележела по пътя си нови граници и пораждала завист, злини и гибел сред хората. А после, когато настъпел мирът, тя се спуквала, умираше и потъвала в земята. Така че те търпеливо чакаха и дебнеха, като завираха бради в прозорчетата и решетките на килиите.

Русет влезе при вуйчо си, смъкна овнешката шуба до вратата и го прегърна мълчаливо. Преподобният Теофан сложи резето, нагласи добре пердетата на прозорците, сложи ръце върху раменете на племенника си и го попита шепнешком:

— Кажу какво има?

— Много неща имам да ти казвам, отче мой — рече Алеку Русет.
— Всичко ще ти разправа поред и ще ти поискам съвет в моите неволи. Засега те моля да ми кажеш дали съм достатъчно далеч от княжеските стражници и от приятелите на княз Дука.

— Далеч си, бейзаде, докато трае зимата, ние живеем тук сами като в пустиня. Преследват ли те? Трябва ли да се криеш?

— Мисля, че ме преследват, макар досега да имах уверения, че мога да се смятам за по-силен от Дука. Но той нали е голям майстор, както го знаем, намерил е начин да ме изографиса добре пред моите приятели и закрилници. И се опасявам, че силните ръце, които ме подкрепяха, ще се отдръпнат от мен. Това не би значило нищо, ако върху сърцето ми не бе паднало проклятие, което ме принуждава да отида непременно в Цариград. Трябва да отида там незнаен и непознат

от никого. Ей сега ще ти обясня. За да мога да стигна, ще мина през неизвестни за мен опасности и имам нужда от съвета и помощта ти.

— Всичко ще ми разкажеш, бейзаде, и ще помислим — отговори спокойно дебелият русоляв игумен. — Но редно е преди това да подкрепиш тялото си с храна и сърцето си с вино. Зная, че от такива благини, с които бог е дарил клетия човек, ти не се отказваш. А виното е от онова, от което и аз пия. След като толкова време не сме се виждали, ти такава радост ми достави с идването си при мен като при роден баща, та редно е да почетем този час и да го отбележим на рабоша между малкото радости в клетия ни живот. Като вдигнем наздравица, ще капнем от всяка чаша по капка за всички, които обичаме, едни живи и страдащи, други преминали във вечния покой. Между мъртъвците аз слагам и младините си, между живите ти сложи твоите севди. И те приканвам, бейзаде, бъди един час весел, за да можем после да говорим спокойно за твоите неволи.

Тези подходящи думи бяха като подкрепително питие за Русет. Той откри в преподобния си вуйчо човек най-достоеен и усърден в гуляите, зарадва се и смъкна за момента и кожухчето, и тревогата. Потърка ръце, приближи се до буйния огън в собата, в чиито пламъци видя един далечен образ, и с искрящи очи пожела по-скоро да дойде на софрата хваленото вино.

— Да го опитаме, да пийнем от него — каза той възбудено, хвана игумена през кръста и се опита да го вдигне като чувал с просо.

Но въпреки всичките си усилия да бъде весел, бейзаде Алеку престана да пие много по-рано, отколкото му беше навик, и започна да разправя на вуйчо си всичко, каквото имаше да каже. Говори до късно, докато пропяха трети петли.

На другия ден към обяд архимандрит Теофан заповяда да му приготвят боядисаната в червено шейна и да впрегнат в нея двете най-бързи кончета. Монасите изпълниха заповедта. Той слезе от килията си, настани се сам в шейната, зави се с вълчи кожух и с власати черги. Кочияшът изплющя с камшика, викна високо за тръгване и бързо се понесе през портата.

Отсъствава не повече от три дни, а през това време непознатият търговец се чувствуваше добре с братята калугери, надпреварваше се с тях в яденето и пиенето и ги забавляваше с чудни истории, коя от коя по-хубава, и с мирски случки, които са много по-забавни, каквото и да

се каже, отколкото светите писания на Метафраст, Дамаскин и други отци, които са писали и разказвали.

На третия ден преподобният Теофан се завърна и отново покани търговеца при себе си в килията, където гореше буен огън и пердетата бяха спуснати. Най-напред игуменът помоли отца винар да донесе от хубавото вино и когато останаха двамата сами, дълго разговаряха за някаква сделка, както си приказваха монасите.

— Слушай, бейзаде — рече игуменът, приближи се и прегърна племенника си, — сторих, както ми каза, и се спуснах до Търгу Окней, че и по-далеч, чак до Бакъу, подпитах боляри и княжески служители. Наистина се разправя, че от Високата порта били казали, че ти си участвувал в съзаклатие, но не разбрах някой да има заповед да те задържи. Разправят, че сега щели да изчезнат най-послед злините, останали от княз Антоние. И веднага след тези думи, както си е обичай на молдованците, почват да ругаят княз Дука и да го наричат Антихрист, появил се в края на века ни, за да погуби света.

— Разбрах, че ще бъде добре да се пазя, както вече и започнах — усмихна се Русет, — но най-вече трябва да намеря начин да мина Дунава и да стигна там, където искам. Трябва да го сторя тайно до две причини: да не ме усетят моите приятели поганците и да не ме знае нашият душманин Дука, докато дойде времето да се покажа на бял свят заради едно-единствено същество, без което моят живот няма никаква цена.

— Това единствено същество, бейзаде, изглежда, е най-голямата опасност за твоя живот. Не ме гледай сърдито, няма да се опитвам да те отклоня от пътя, който ти е писан от вековете. Върви, аз ще ти помагам, колкото мога. Изпий тази чаша, за да се подсладиш; усмихни се на брата на твоята блажена майка, която сега се намира сред светиците в един пристан, където няма бури, и слушай внимателно какъв съвет ще ти дам.

Това беше последната нощ, която Русет прекара в манастира „Кашин“. На другия ден стана, целуна ръка на преподобния игумен пред очите на всички, прие благословията му и тръгна през планината с шейната си и с Бърладяну. Водеше ги един млад монах на име Никодим.

Беше сряда, осмият ден на месец март. Тримата друмници се прекръстиха и се помолиха за помощ на преподобния Теофилакт,

чийто ден беше, както и на светите четиридесет мъченици в Севастия, за които на другия ден щеше да има голяма служба в манастир. Бавно пътуваха четири дни. В подножието на Чернегура оставиха шейната и конете в един скит, тръгнаха пешком по пътеката под боровете и край стени от скали и преминаха границата с Влашко близо до река Бузю.

Откъм юг духаше звънлив вятър, по върховете грееше топло слънце. На шестия ден бейзаде Алеку позна по димните изпарения в долините, че ледовете вече се пукат и започва пролетният ледоход. Тогава се зарадва, защото овенът на мартенската зодия бе разбил за него пещерата на мрака и бе пуснал на свобода светлината на годината. И наистина на следващата нощ по време на третата стража, когато бяха спрели в манастира „Кея“, той чу откъм планинските върхове, все още потънали в тишина, песента на дивите петли. А на другата нощ загърмяха пороищата към долините.

От манастира „Кея“ по все още бялата от сняг планина се спуснаха към равнината двама благочестиви монаси, които носеха послания и дарове за Света гора. От село на село те спокойно пътуваха чак до Браила. Там изчакаха да се откачат ледовете и при Мачия минаха реката с лодка под погледите на султанските пазачи. Там имаше и много други служители с чалми, които седяха с подвити крака пред бакърените мангали, пълни с разгорени дървени въглища. Те ги гледаха с равнодушни усмивки и дремеха, после им правеха знак — нали бяха божи служители — да продължат пътя си. Някои арапи мърмореха нещо след тях, но не смееха да ги докоснат. Всички, и османлии, и християни, се събраха около тях като на панаир, когато купуваха от един българин две магарета. После се отдръпнаха настрани и им направиха път. Двамата монаси минаха, провесили дългите си крака от двете страни на животното, което бе яздил и нашият бог Христос. Оттам продължиха пътя си на юг, като слизаха и се кланяха във всички църкви. Когато отминаха Етрополе и прекосиха планината, наречена Балкан, видяха цъфнали бадеми.

Така вървяха из Румелия. Пролетта беше в разгара си, обсипана със сребърен и пурпурен блясък по брега на морето. Възхвалявайки пречистата Дева, те излязоха на пътя към Света гора, където, нанизани по двата бряга високо сред скалите се издигаха двадесетте големи манастири на християнството с хиляда църкви и параклиси, населени е черен брадат калугерски народ. Там посрещан добре е само мъжът,

това непогрешимо творение на Всемогъщия; там не може да стъпи нито жена, нито женско добиче. Но добре посрещана и възхвалявана е онази, която зачена изкупителя на човешкия грях.

Там двамата друмници на осли навлязоха в друг свят с мек въздух и прекрасни градини. Благоуханията изпълниха душите им като с балсам, ромонът на рекичките, птичите песни и звънливият летеж на пчелите зарадваха слуха им. Високо по върховете владееше самотата на горите, а в покоя на долините пред тях се разгръщаше безкрайният простор на морето.

Обикаляйки между светите обители, където пееха медните клепала, те се спряха в „Хилендар“, обител на древни византийски императори, и тайно връчиха на игумена своите послания и грамоти. Веднага се разчу, че чуждоземните монаси са донесли сметките от някои метоси на светата обител в Молдова и всички братя се зарадваха на тяхното пристигане и ги прегърнаха.

Постояха двамата две седмици в тази крепост на вярата, отпочинаха си от дългия и изнурителен път, после приеха заръката на игумена да отнесат други послания и сметки в Цариград до патриарха, господар на всички православни християни. Дадоха им и двама добре въоръжени слуги арнаути, които да ги съпровождат и пазят по пътя. Тръгнаха все по брега на морето и в началото на месец май смирените калугери с ослите си пристигнаха по пладне в султанската крепост при портата Еди-Куле. Минаха необезпокоявани край въоръжените пазачи и покрай високите зидове стигнаха до един манастир. Потропаха на портата, поклониха се на калугера вратар и му пожелаха с весел глас добра среща.

— Кали ора!^[1] — отвърна калугерът вратар, наведе брада над писмото, позна веднага печата на „Хилендар“ и го целуна благоговейно.

На другия ден в дома на Френското кралство в Пера, близо до големите градини с бостани, се представи с наведена глава и скръстени на гърдите ръце единият друмник. Служителите се учудиха: какво търси гръцки калугер на това място, дето имаше послушници само на светия отец папата от Рим. Попитаха го с какво могат да му услужат. Високият монах разтърси брадата и косите си, без да отговори гласно. Извади от широкия ръкав на расото си едно писмо и го пъкна под носа

на слугите, за да прочетат името, но го държеше здраво с дебелите си пръсти.

Със знаци му поискаха писмото. Той го пъкна бавно пак в ръкава си и отново поклати глава. Тогава го побутнаха отзад, заведоха го на един чардак, минаха през един дълъг трем, а оттам в една стая със златисти украшения по стените, където в кресла седяха на приказки няколко чуждоземни боляри. Калугерът се учуди на техните кадифени и копринени дрехи, на обувките им и на прическите им. Все така мълчешком той ги огледа от главата до краката.

През твърде високата врата влезе и се приближи до него нисък дебел човек с тъмни, по-благочестиви дрехи. Калугерът го загледа и лицето му просветна.

— Какво има? — попита господин дьо Марен, загледан с любопитство в госта.

Той също го измери с поглед от главата до краката и му се стори познат. Но все още не можеше да си спомни къде и кога го беше виждал. Беше истински окаян калугер, който строго следва каноните на свети Василий, владетеля на Атон, канони, които гласяха: „Смирението на монаха да личи по външността му — косата му да бъде несресана, дрехите неугледни и мръсни.“ И наистина яката му под мазната коса лъщеше от кир.

Без да се приближава повече до него, абатът го попита още веднъж на гръцки.

Благочестивият монах се усмихна смирено и посочи устните си.

— Както изглежда — весело се обърна дьо Марен към френските боляри, — този мой брат во Христа, откак не съм го виждал, е взел обет да мълчи като ням.

Монахът извади от ръкава си писмото и при това му движение абатът го позна, без да знае по какво.

— Я гледай ти! — извика той изненадан. — Не очаквах да срещна толкова скоро и така далече от мястото, където най-напред се видяхме, нашия приятел Бърладяну.

Това име абатът произнесе по своему, странно преиначено, но благочестивият Вълку го разбра и наведе чело в знак на потвърждение.

Господин дьо Марен разчупи печата, разтвори писмото и се оттегли по-настрани към светлината. Прочете бързо няколкото реда и се обърна с престорена радост към своите другари.

— Най-последно — обясни им той — настъпи желаният ден, когато ще мога да посетя стария манастир „Балъкль“. Леността можеше пак да ме накара да отложя, но този път ще ида, защото там ще намеря един познат от далечен край.

— Можем ли да ви бъдем с нещо полезни, или да ви придружим, господин абат — запита единият от присъстващите.

— Благодаря ви, мои господа. Знаете добре, че вече привикнах с лъкатушните улици на Истанбул, все едно, че съм в Париж, и ви моля да не си правите труда и да отсъствувате от вашите обичайни занимания. Сам ще намеря пътя. Още повече, че имам за другар този благочестив Бърладян.

Благородниците на великия крал Луи бяха уверени, че това име представлява някаква религиозна титла и Вълку израсна в очите им. Поклониха се пред господин абата, предоставяйки му свобода да тръгне към едно приключение или към важна сделка, и с усмивка им пожелаха успех.

Господин дьо Марен взе със себе си само един гавазин от войниците, които Високата порта бе поставила на стража пред вратите на френския дом, и тръгна с Вълку Бърладяну към манастира „Пигия“, наречен от неверниците „Балъкль“. Абатът яздеше, а Бърладяну крачеше до лявото стреме на коня. Гавазинът вървеше напред и проправяше път с тояга. Така преминаха един Подвижен мост през Златния рог.

Беше божествено красив пролетен ден, навсякъде от градините се носеха ухания, на синьото копринено небе грееше копринено слънце. Дьо Марен повдигна изящния си нос, за да вдъхне полъха на цветята и морето, като внимателно заобикаляше мършите и боклуците по криволичещите улици. Пустии мегдани, тънки минарета, дюкянчета, претъркани с мющерии и търговци, ханове и чешми, орляци дечурлига, шумни като врабците по сведенията над стените дръвчета. Жени с фереджета и яшмащи се движеха на групи, като се кикотеха и крякаха като свраки. Важни османлии с чалми и чибуци възхваляваха с мълчание спокойствието и кефа си. В големи коли, теглени от волове с окичени рога, се возеха гръцки или арменски кокони с открити лица, които отиваха на баня или на гости; всичко това представляваше за французина постоянно обновяваща се любопитна гледка. Вълку ги

гледаше с равнодушни очи, сякаш се намираше в своето село в Хърлъувския край на Молдова.

Минаха край Силиври-Капъ, край старите крепостни стени на император Константин Велики и стигнаха до кипарисите пред портите на манастира „Балъкль“, покрити с трендафили и гирлянди от бивушка. Гавазинът остана отвън на слънце. Когато чу кукувица да кука в един платан, той се заслуша и се оттегли на сянка под свода от листа.

Дьо Марен премина между чардаци и килии и благоговейно влезе в католикона, за да се поклони пред иконостаса. Това поведение на един латинец се хареса особено много на преподобния игумен и той лично го хвана за ръката и го поведе под земята, за да му покаже свещения извор. Прекрасната вода бликала и ромонела под свода на аязмото от оня скръбен ден, когато агарянци влезли във Византион и подчинили кръста на своето проклето владичество. Тогава и барбуните, които един благочестив монах на име Гликерий, печал на скара, възкръснали, скочили от огъня в бликналия извор и си плуват и до днес, това било божи знак за бъдещата победа на християнството.

Дьо Марен го слушаше и гледаше учудено и не намираше достатъчно думи, за да изрази възхвалата си към него, преподобния игумен Геласий, за благоволенieto, което са му оказали Христос и неговата пречиста майка, като са го поставили достоен стопанин на това священо място. Блаженият Геласий сведе смирено бялата си брада и мършавото си лице и покани чужденеца в гостоприемницата, за да си почине и разхлади.

В една от стаите на гостоприемницата дьо Марен завари другия монах от Света гора и се изуми, като го видя толкова отслабнал и брадясал.

Русет затвори грижливо вратата, сложи резето, съблече расото и тогава абатът го прегърна.

— Какво има, принце? Какво се е случило? — запита тревожно той. — На какво се дължи загадката, която ми представяте? Може би се е наложило да бягате от Молдова?

— Трябваше да бягам, господин абат — отговори Русет. — Но това за мен няма никакво значение. И друг път се е случвало да бъда бежанец, такава е нашата съдба. Княз Дука е скалпил неща, които могат да ми навлекат опасност от страна на Високата порта. Но не от

страх пред смъртта ме виждате променен, отслабнал и скитащ, а по други причини, които не е трудно да отгатнете.

— Заминаванията и разлъките са отровата на нашите младини — каза абатът и хвана ръката на бейзадето.

— Разбрахте, а то не е и трудно, господин абат. Ще разберете и това, че аз не чакам смъртта си толкова от страна на сияйния падишах, колкото от един образ, който ми се усмихва в сънищата на моите ноци. Може и да ви се стори смешно, но знайте, че моят край няма да бъде друг.

— Дотам ли стигнахте приятелю? — запита разтревожено дьо Марен и го изгледа продължително.

— Дотам, господин абат. Моята любов е най-неразбираемото нещо, толкова по-неразбираемо, защото я започнах на шега, на игра. Сега дойдох тук, за да чакам принцеса Катрина. Тя трябва да пристигне с баща си в Истанбул за своята сватба с бейзаде Щефан, когото не иска. Сега разбирате защо съм толкова заинтересуван да зная каква цена има все още животът ми в очите на моите приятели от Високата порта, които може би вече не са ми приятели. Ако съм паднал в техните очи и те са повярвали в коварствата на Дука, моля се да бъда пощаден поне до оня миг, който ще ми донесе последното щастие. Дойдох тайно и искам да остана в пълна тайна и поради несигурното ми положение пред турците, и за да не ме усетят тукашните хора на Дука. Скъпи господин дьо Марен, моля ви да си направите труд, ако е възможно, да помогнете на вашия окаян приятел, като узнаете от везир Мустафа каква е съдбата ми. Той не бива да знае, че съм пристигнал тук, даже и отговорът му да е положителен. А ако в неговата книга пише лошо, нека над мен се простре снизхождението, докато увехнат цветята и любовните копнежи за тази година.

Алеку Русет говореше сломено, със зловна веселост, каквато дьо Марен не беше виждал у него, и едно подир друго разказваше подробно всичко на приятеля си. Даже му доставяше удоволствие да разкрива с жестокост страданието си. След като разказа всичко, продължи да стои потиснат, а когато вдигна ръце към челото си, те трепереха. Той гледаше втренчено през отворения прозорец към заляното с блясък море. Имаше вид на болен.

Опечален, господин дьо Марен го прегърна. Русет се сепна.

— Скъпи приятелю — каза абатът, — мен не ме тревожи толкова опасността от омразата, колкото от любовта.

— Защо?

— Веднага ще ви кажа. Макар моето пътешествие до Османската империя да нямаше политически характер, както знаете, аз трябваше като чужденец с известно име и положение да искам да посетя сарая и да представя на падишаха моите почитания. Такива бяха обстоятелствата, че аз си създадох приятелски отношения с везира. Други обстоятелства допринесоха да спечеля благоразположението на султан Мехмед. Малцина европейци са се радвали и се радват на благоволенieto, което е оказано на мен, да мога да стоя сам с негово величество, да му разказвам анекдоти и да го карам да се усмихва. Така че се надявам да ви бъда от полза до известна степен.

Бейзаде Алеку хвана ръцете на абата и ги притисна до гърдите си, където сърцето му биеше като забързан часовник.

— Както виждам — продължи абатът, — страданието е особено тежко. И не смятате ли, принце, че би било подходящо да ви върна поне част от задълженията, които поех пред вас през една приятна нощ в онова кътче от света?

— Това, което искате да направите, е повече — въодушевено отговори Русет.

— То е задължение от друго естество, което аз смятам да поставим между сериозните неща в живота. Останалите задължения се отнасят до едно хубаво вино от гръцките острови, една дузина пържени в масло барбуни и други вкусни неща от гръцката кухня. С турските баклави не мога да свикна. По този повод ще ми засвидетелствувате отново доброто си настроение, с което свикнах. Значи, ще се опитам да усмиря, от една страна, враждите, а от друга, да разведря посърналото ви лице. Наистина ли сте затънали в непоправима робия?

— Да — прошепна бейзадето. — Невероятно е това, което става с мен, но е самата истина. Облякъл съм ризата на Несус^[2].

Абатът въздъхна:

— Аз също съм я носил някога и съм щастлив, че можах да я смъкна от себе си. Желая ви, приятелю, да доживеете щастливо до годините на моето спокойствие. Животът е велик лечител. Ще ми

позволите ли да пофилософствувам, макар да зная, че думите са безполезни...

Русет наведе чело и остави приятеля си да му говори дълго време безполезни неща.

[1] Добър час, добра среща (гр.). ↑

[2] Според митологията Херкулес умира в страшни мъки, понеже облякъл дреха, напоена с отрова, дадена на жена му от кентавъра Несус. Тук изразът означава изпепеляваща страст, от която човек не може да се освободи. — Б.пр. ↑

XXVIII

СРЕД БЛИЗКИ ХОРА И НАЙ-СТРАШНИТЕ ВЛАДЕТЕЛИ МОГАТ ДА БЪДАТ ЧОВЕЦИ, А ПОНЯКОГА
МОЖЕШ ДА СПЕЧЕЛИШ ЕДНА ПАРТИЯ ШАХ, КАТО Я ЗАГУБИШ.

Скоро след това дьо Марен отиде в двореца да види как стоят работите на бейзадето. Той всякога беше готов да измени това разстояние за един изпаднал в неволя приятел. Но Високата порта не бързаше като него, тя се движеше на други колела, не както Западът.

Везирът Кара Мустафа бе отишъл на другия бряг на морето, в Азия, за да представи на своя прославен господар Мехмед последните фермани, които отдавна чакаха неговия красив подпис.

Падишахът обаче нямаше време за губене и не обичаше да нарушават удоволствието му от лова, в който беше неуморим. Бе настъпило най-подходящото време за лов на патици из блатата и на яребици из тревите, както и за изпитание на най-новите дресирани кучета и соколи. Шатрите всеки ден се местеха от едно място на друго заедно с всичко, дори и с кухнята. Везирът настигна султанското шествие сред дъбравите на Узундере, слезе от коня и извести слугите на прославения си господар, че е коленичил с чело в праха и чака разрешение да влезе в копринената шатра. Султан Мехмед го прие веднага. Още щом влезе, везирът целуна полите на дрехите му, разви пергаментите и се приготви да извади от сребърното ковчеже перата за подпис. Но великият Мехмед държеше в ръце лък, а на пояса му висеше колчан със стрели. Той се усмихна, потупа го по рамото и го покани да зареже за този ден земните работи, да вземе и той участие в едно рядко зрелище. Дворцовите ловци щяха да изпитват сред гъсталаците на долината един голям кавказки орел, обучен за лов на лисици. Мустафа везир се поклони и достави това удоволствие на своя господар. Удиви се даже повече, отколкото беше необходимо, от уменията на птицата и поздрави ичогланите^[1], които я бяха обучавали. Защото ичогланите бяха най-близките другари на величайшия султан, негови ежечасни уши и съветници. И най-първият служител на султанската империя не можеше да не държи сметка за това.

На петия ден султанът реши да се завърне в Истанбул, защото си спомни, че е обещал нещо на красивата Ребиа Гюлнук, султана хасеки, сиреч любимка. Не помнеше за какво ставаше дума, но трябваше да си изпълни обещанието, което бе дал в часа на тръгването си, когато тя разкри белите си зъби и размърда до ухото му розовите си устни.

Направи знак и шатрите бяха събрани. Везирът го следваше бавно. Привечер на осмия ден се качиха на гемаите в Мраморно море. И тук не беше подходящо да извади ферманите и гъшите пера, защото вечерта беше много спокойна и тиха и те плаваха без факли под звездното небе. Потънал в меките си възглавници, султан Мехмед желаше Ребиа Гюлнук и все не можеше да си спомни дали обещанието, което ѝ бе дал, се отнасяше за смъртта на човек или за бисерен колан.

На деветия ден абат дьо Марен възседна коня си. Следван от своя слуга и воден от султанския войник, той се спусна от Пера към плаващия мост сред мачтите на Златния рог. Оттук се изкачи по главната истанбулска улица към „Света София“ и се спря за малко, за да наслади очите си на неповторимата гледка. Протокът беше като огледало. По Мраморно море блестяха диамантени пеперуди. Над Златния рог градът се виеше като венец с тънките си минарета и живите куполи на джамиите чак до дъното, където се намираще мрачното гробище „Еюб“. Древният Византион спеше в своя гроб от развалини и дворци, потънали под махалите от дървени къщи на турците. От Седемте кули чак до Влахерна го заграждаха огромните зидове от времето на свети Константин и на Атила. Свалените християнски кръстове — кръстати орли с неподвижни криле — от време на време се появяваха като символи във висините на ясното небе.

Господин дьо Марен въздъхна, мислейки си, че бог, за да накаже любимите си чеда, е позволил на неверниците да настанят временния си стан в най-хубавата градина на света, в този чаровен пристан, който древното море мие със сладък ромон.

Отвъд „Света София“ зад тройни каменни зидове сред кипарисите се намираща дворците на войнствените царе. С помощта на сабята тук бяха струпани съкровищата на света. Под един балдахин на Мехмед, спомняше си абатът, бе видял е изумление един огромен смарагд, колкото лебедово яйце. Тази драгоценност с положителност

никога нямаше да бъде шлифована и щеше да се върне в морето или в земята в първоначалния си вид, както и този войнствен народ, доведен тук от ветровете на пустинята.

Френският пратеник пришпори коня си и философски се усмихна на вечността. Издутите месингови покриви над стрехите на къшкете, разположени сред гъсталаците на овощните градини, проблясваха на горещото утринно слънце. В листака и лианите, които виеха като завеси над басейните, се носеше птиче чуруликане. И макар че зад първата и втората стена, а и в най-вътрешната част в десетки своенравно наредени сгради да живееха осем или девет хиляди души, над кипарисите като над гробище се стелеше мълчание. В тази част и морето беше пусто, само край стените на брега дремеше на слънцето украсената със злато и пурпур флотилия от лодки на великия господар.

Дьо Марен стигна до външната порта на двореца, която се наричаше на някакъв абсурден език Баб-и-Хумаюн, и пак се спря. На стража стояха еничари със своите цилиндрични кивери. Еничарският военачалник познаваше французина като близък приятел на султана, затова го покани да мине и му се поклони... Господин дьо Марен продължи в тръс, извърнал поглед настрана от мраморния купен, където джелатите хвърляха окървавените глави на осъдените, и се загледа в морето.

При Баб-и-Селам, сиреч Портата на поклоните, абатът слезе от коня, като протестираше в себе си, и мина сам под свода между двете тънки кули и под зъберите. Стражниците бяха въоръжени до зъби и обръщаха към чужденеца враждебно намръщените си мустакати лица. Показа се друг военачалник, който му се усмихна наперено, щом го позна, и го пусна да мине по-нататък. Оттук започваха сенчестите градини с чардаци, къшкове и тераси, с искрящите светлини на фонтаните, пазени от бостанджиите^[2].

Харемът се намираще някъде навътре зад други стени, на скрито място и охраняван от скопени негри. Той беше непознат за погледа на чужденеца. Сградата на Дивана и трона бяха отсам, под друг ред кипариси. Трагичната им сянка покриваше не само моравата пред тях, но и миналото, свързано с безкрайна верига от мъчения и смърт. Немите слуги, които се зъбеа иззад решетките на стаите, бяха като олицетворение на това мрачно мълчание. Такъв беше местният закон: да не се чува човешки глас и звук около този, когото прославяха

всички народи на земята, падишаха, светлейшия султан, военачалник на правоверните, потомък на пророка и божия сянка на земята.

Мустафа везир с мрачна сериозност прие французина в стая с ниски дивани и малки шестоъгълни масички, украсени със седеф. Тук Кара Мустафа се чувствуваше по-добре, отколкото сред книжата на ичогланите-секретари, защото неговият занаят беше войнствен. На възраст четиридесет и шест или четиридесет и седем години, той усещаше в мишците си силата на своя господар и на непобедимите османски войски. Това с удоволствие бе разказал на французина още първия път, когато се видяха.

Той плесна с ръце, извика слугите и им заповяда да донесат чибук, кафе и кресло. Покани госта си да седне на европейския стол, а той се настани до него на дивана според ориенталския обичай. Дьо Марен отказа чибук с кехлибарена наустница, който му поднесе чибукчията, но прие кафето във филджан със златна подложка.

Един ичоглан, облечен с виолетови копринени дрехи, стоеше прав зад господаря си и се готвеше да превежда разговора. Чистото му лице изглеждаше младо, макар да бе нашарено от леки бръчки, а очите, умни и коварни, бяха по женски уморени и със сини сенки под тях.

— С какво мога да бъда приятен и полезен на моя скъп гост? — запита везирът. — От много време не съм го виждал; имах важни занимания с моя прославен господар отвъд морето. Оттогава може би са пристигнали новини от сияйния крал, най-високопоставения и най-видния сред християнските владетели, или се е узнало нещо за нашите постоянни врагове, които желаем да видим сразени и паднали в праха...

Господин дьо Марен слушаше внимателно и неразбраните слова, и техния високопарен превод. Отговори, като се поклонил вежливо:

— Известни новини има — заговори той. — Моят суверен продължава да смята доброприятелската си връзка с великия падишах като най-ценната от всички връзки, които има с владетелите на народите от тоя свят. Когато традицията и интересът свързват две сили, тяхната победа над един неприятел е осигурена. — Тези неща господин абат дьо Марен не казвал като официален представител, който произнася празни думи, а като приятел на великия везир. Радвайки се на благоволенieto на своя крал и на всесилния султан, той безкористно се смятал щастлив от добрите връзки между тях. Във

френския дом в Пера били получили сведения, че императорът във Виена издал заповед да се заплатят големи суми за оръжия и дрехи на войниците.

— Значи, става дума за приготовления? — забеляза Кара Мустафа.

— Както изглежда.

— Тогава не може да се каже, че ние сме искали войната и сме я подбудили.

— Това никога. Поне негово величество моят крал обича мира като нещо скъпо, като рядък диамант.

— И аз смятам мира като най-доброто нещо за царете и народите — заяви везирът.

— Безспорно — съгласи се господин дьо Марен, — това е и моето лично гледище. Но тъй като не съм принц, а човек от народа, аз не мога да гледам на него като на драгоценност, а най-много като на хубаво кафе, което опознавам с обикновените си сетива. На този, който ми го отнеме, и най-вече на този, който ми го приготви лошо, аз съм готов да изпратя такава декларация, каквато ни готви император Леополд.

Везирът кимна с брада в знак на одобрение и се усмихна. После поръча още едно кафе за французина.

— Така искам да засиля моите доказателства за приятелство към господин абата — каза той.

Абатът благодари с усмивка, застинала на нежното му лице.

— Други вести не са ли дошли от Запада?

— Доколкото зная, други вести няма — отговори абат дьо Марен.

Сред сянката и мълчанието на стаята Кара Мустафа се прозя и се плесна по брадата. Дипломатическите работи го отегчаваха. И все пак според него французинът бе дошъл с някаква цел. Трябваше да бъде внимателен.

Донесоха кафето.

— Чух нещо — каза колебливо абатът, — което аз лично не искам да повярвам.

— Може ли тази тайна да бъде споделена от нашия скъп гост и с други хора?

— Разбира се. Не е никаква тайна. Навярно мъдрият везир познава по-добре случая, защото се отнася повече до Високата порта.

— За какво става дума?

— За бея от Молдова, когото аз много ценя — заяви абатът. — Обръщам внимание на мъдрия везир, че вестта идва от поляците, които не са приятели на Джорджие Дука.

Везирът не отговори, чакаше.

— Днес поляците се погаждат добре с немците — добави абатът.

— Зная — потвърди везирът. — Ние никога не сме вярвали на поляците. Затова Високата порта често ги е удряла и наказвала за техните лъжи.

— Дипломацията не познава тази дума — протестира дьо Марен.

— Зная — отговори Мустафа. — Но аз съм воин. Какво приписват поляците на нашия бей от Молдова?

— Приписват му някакви писма, които Дука им бил писал по времето, когато Високата порта го била лишила от доверието си и го свалила от власт. Говори се, че тези писма били в ръцете на един полски благородник. Повтарям, такова нещо аз не мога да повярвам, защото, ако съществуваша тези писма, те отдавна щяха да излязат на бял свят.

Ичогланът преведе разсъждението на французина. Кара Мустафа приглади брадата си и присви очи.

— И все пак тези писма съществуват — каза той спокойно. — Нашият приятел може да узнае тази истина.

— Тогава аз се чувствавам твърде объркан — заяви дьо Марен. — Аз не допусках, че княз Дука е способен на такава постъпка.

— Писмата съществуват — потвърди везирът. — Съществуват и носят подписа на Молдовския бей.

— Възможно ли е? Високата порта сигурна ли е в това?

— Сигурна е — усмихна се Кара Мустафа. — Самият бей ни уведоми.

— Все по-малко разбирам.

— Обяснението е твърде лесно и мога да го дам на моя скъп гост. Ние не сме дипломати и употребяваме по-малко дипломатически оръжия, отколкото на Запад, но и те също са така добри. По нашите земи често се случва да пътуват писма от една граница до друга. В повечето случаи тези писма са само изпитания, за да се види какъв ще бъде отговорът. Нашият бей и друг път ни е правил такива услуги по желание на Високата порта. Например с хана от Крим. Такива писма

обаче само привидно са истински, подписите им са подправени. Нека моят гост не се чуди. Подобни бъркотии могат да предизвикат гнева на нашия велик господар. А гневът на нашия господар е като буря. Неговите поданици стоят пред сабята му като трева под косата. По-късно се разбира, че са паднали невинни глави, но мъртвите си остават мъртви. Сега някой от душманите на Дука иска неговата гибел. Боят усети и своевременно извести господарите си.

Дьо Марен стоя един миг замислен, после се показва весел.

— Коварствата на човека — започна отново той — са навсякъде еднакви, и на Запад, и на Изток. Радвам се, че съм имал право.

— Каква радост и какво право?

— Имал съм право да смятам, че вашият бей е наклеветен.

Кара Мустафа поглади брадата си и се засмя:

— Кой знае! Душата на човека е като бездънно море, в което само аллах може да види.

Абатът поклати глава в знак на съгласие и побърза да потвърди думите му.

— Само бог, а понякога и бог не може. Но да не говорим повече за това.

— Щом нашият почтен гост желае, да не говорим. Остава може би да узная защо господин абатът се е загрижил за съдбата на Молдовския бей.

— Не съм се загрижил толкова за неговата съдба, колкото за интересите на нашите съюзници.

— Благодарим на господин абата.

— Затова в отговор на вашите съмнения аз се чувствавам задължен да направя една забележка. Писмата съществуват, но не били писани от бея. Високата порта научава от него това. Щом не ги е писал той, тогава откъде знае, че съществуват? А като е научил кой знае как за тях, защо не знае кой именно ги е подправил?

— Той казва, че знае.

— Моля да бъда извинен, но тези две обстоятелства ми се струват особено странни. Ако ги е писал някой враг на Дука, за да му навреди, защо този враг не ги извади на бял свят?

— Хм! Хм! — рече великият везир. — Виждам, че и разсъждението може да се използва като сабя. Препотченият ни гост има право. Желаете ли да узнаете още нещо?

— Не. Аз зная името на този, когото Дука обвинява.

— Хм! Хм! — пак захъмка великият везир, отвори широко очи, стисна устни и повдигна вежди.

— Става дума за бейзаде Алеку Русет.

Везирът измърмори в черната си брада:

— Да, така е. Срещу този щурав син на сваления от престола Антоние има и други оплаквания. Нашият господар вече веднъж му се кара за лудориите му.

— Той ми е добър приятел — тихо обясни абатът, — с когото ме свързват приятни спомени. Нека да ми прости мъдрият везир, че с толкова заобикалки стигнах дотука. Готов съм да призная, че Дука не е виновен пред Високата порта. Колкото до Русет, дори и да е сгрешил, той е виновен само пред един враг на своя баща.

— Хм!

— Бих желал да узная дали негово сиятелство везирът не чувствава нужда от пълни осветления.

— Имам нужда от пълни осветления, но ще обърна внимание на моя скъп гост, че там, където един грък^[3] е завързал възел, хиляда и един правоверни не могат да го развържат. Трябва да играе сабята.

— Върху кого?

— Върху този, чийто край аллах е записал в книгата си.

Абат дьо Марен замълча и наведе глава. Везирът се усмихна добродушно, поглади брадата си и захвърли чибука.

— Ще добавя още нещо — продължи той, — че към този син на Антоние и ние изпитваме приятелство, но Високата порта още има нужда от бея на Молдова, който се показва много усърден и все още достатъчно умен. Инак, да си кажем правото, на нашите везни и двамата не тежат дори колкото едно перце. И тъй като изпълненото с приятелски чувства сърце на нашия гост на мен много ми се понрави, затова го съветвам да каже две думи пред великия наш господар, който, ако благоволи, може, както и аллах, да помилва живота на поданиците си. Но да оставим тези неща и да си поговорим за нашите работи.

Господин дьо Марен заговори за други неща, усмихваше се на домакина си, но в същото време обмисляше съдбата на приятеля си. Доколкото той разбираше, доколкото беше запознат с обичаите и нравите на този азиатски двор, бейзаде Алеку се намираще в голяма

опасност. И все пак — аллах керим — както казват мюсюлманите — бог е велик и неговата помощ е неочаквана.

Един служител влезе да извести на Кара Мустафа, че прославеният господар е сам и благоволява да приеме французина, което както винаги му доставя удоволствие. Господин дьо Марен се надигна от креслото и последва служителя по сенчестия коридор на третата порта Саадат, сиреч на щастиято. Той дори не се замисли, за да оцени както трябва честта, която му се оказваше. Беше вгълбен и огорчен. Тъжният покой на сградите засилваше още повече душевната му потиснатост.

Животът в мрачните помещения на този сарай беше несигурен. Появяваше се и отминаваше като слънчево петно. Великият и мъдър Сюлейман бе само помръднал един пръст и по тоя начин бе заповядал да погубят любимия му син Мустафа. Мустафа Трети накарал немите си слуги да удушат с примки деветнадесетте му братя. Други, които бяха избили свои братя и роднини, на свой ред бяха паднали под безмилостния закон. Самият Мехмед Четвърти, който го чакаше сега в украсената с разкошни килими стая, е бил принуден още в първия час на възкачването си на трона да подпише присъдата на баба си валиде Кьосем. Още не бил навършил осем години и ръката му треперела, но оттогава вече не бе трепвала.

Дьо Марен навлезе под изящните мраморни колони на Арз-Одасъ. Белият евнух дръпна настрана завесата и направи място на абата с дълбок поклон. Великият владетел го посрещна с усмивка на умореното си матово лице. Султан Мехмед беше на четиридесет години и имаше блага външност. Нищо от жестокостта на дедите му не грееше в неговите очи. Имаше сините очи на майка си валиде Тарган — робинята, отвлечена като малко момиче от московската земя и доведена в сарая от кримските татари.

Две придворни деца — русоляви евнуси, които дотогава бяха свирили на бандура и цимбал — станаха и излязоха. От преводач нямаше нужда. Малко на гръцки, малко на френски тези двама толкова различни мъже, така странно събрани на едно място, винаги бяха успявали да се разбират сами, без чужда помощ. И това беше едно от удоволствията на султана.

Мехмед седна пръв на креслото и произнесе добродушно първите вежливи слова.

— За мен този час е особено приятен — каза той, когато абатът се изправи след продължителния поклон. — Имам нужда от един свободен човек сред толкова роби.

Дьо Марен се поклони пак.

— Този свободен човек е изцяло на разположение на ваше величество.

— Доколкото разбирам, господин абат — усмихна се султанът, — били сте така добър да споделите някои политически вести с моя велик везир.

— Да, ваше величество.

— Ще бъдете още по-добър, господин абат, ако мен ме лишите от тях, нали?

— Разбира се, ако това е желанието на ваше величество.

— Това е. Искам да забравите, че сте пратеник и да си поговорим приятелски за най-обикновени неща.

Абатът поклати глава.

— Възможно ли е това? Под сянката на един император, от когото се боят всички, нещата стават сериозни. Животът и смъртта се смесват.

Мехмед въздъхна. Докосна с пръст един гонг и помещението се изпълни с мек звън. Като по магия, неусетно, с пъргави движения влязоха ичогланите с дълги жълти копринени дрехи. Те се движеха безшумно като сенки по меките килими и нареждаха шербети, филджани с кафе и наргилета. Излязоха и се върнаха с ниски масички, покрити с вишневочервени тънки покривки. Когато отметнаха покривките, абатът позна кутията с шах върху едната и алабастровата амфора с френско вино върху другата масичка. Две кристални чаши съпровождаха амфората.

Ичогланите изчезнаха, стопиха се заедно с последния звън на гонга. Султан Мехмед стана от креслото си и мина на дивана, където седна с подвити крака. Много по-добре се чувствуваше в това естествено положение, наследено от вековното скитане на дедите му, които са имали за почивка само голата земя около огъня под небето. Така и сърцето му повече клонеше към благод.

— Господин абат — каза той, — аллах желае, щото един владетел да пронизва с поглед като мълния и да размахва над поданиците си боздугана. Такъв е нашият закон и тълпите не бива да

ни познават другояче. Но за вас мога да бъда друг и мога да ви дам опрощението, което предполагам, че искате да измолите от мен за някого.

Абатът стоеше замислен или имаше вид на замислен, отправил поглед през отворения прозорец, който гледаше към градината. Мехмед удари пак гонга и направи едва забележим знак на слугата, който се показва иззад пердето. Той пристъпи напред и отвори малката мраморна чешмичка до трендафиловите храсти край прозореца. Със звънлив ромон бликна струя вода и падна в басейна. Дьо Марен разбра, че може да говори без страх, че ще го чуе някой. Значи, по време на разговора с везира нечие ухо бе подслушвало.

— Нямам никаква тайна, ваше величество — каза той. — Имам само да разкажа една кратка ловна история.

— С удоволствие ще я изслушам, господин абат.

— Тази история, ваше величество, не засяга мен, а един мой приятел.

— Ловец ли е?

— Да, но не така изкусен като ваше величество. Този ловец и мой приятел веднъж ми разказа какво му се е случило в една гора в Молдова.

— Както се вижда, мой поданик.

— Да, ваше величество. Намирал се из някакви пусти места в молдовската гора сам, загубил другарите си. Нямал със себе си нито кучета, нито копие, нито секира; а през този ден ловната хайка вдигнала много мечки. И ето че насреща му излязъл един от тези зверове с ръмжене. Моят приятел се отдръпнал, върнал се и потърсил друг изход. Но и на втората пътека се показала мечка. Опитал на другата страна, надясно, там имало пропасть; опитал наляво — спряла го стена от скали. Ръмженето се засилило и приятелят ми разбрал, че е изпаднал в голяма опасност.

Дьо Марен се спря. Великият падишах се усмихна и зачака продължението.

— Какво е сторил без оръжие? — запита той.

— Какво е могъл да стори?

— Пристигнала му е помощ или приятелите му?

— Не. Те са били далеч от него.

— Тогава какво е станало?

— От това, което ми разказа приятелят ми, ваше величество, само едно е можело да се случи, да го изядат мечките. Което и станало. Мехмед поглади бавно брадата си и се засмя с удоволствие.

— От историята се вижда, че приятелят на ваша милост наистина е от съсловието на ловците.

— Всемогъщи и непобедими падишахо — с патос заговори господин дьо Марен, — моят разказ е наистина анекдот от Молдовското княжество и ми го разказа моят приятел една вечер, когато пирувахме. Но анекдотът отговаря на истината. И моят приятел се намира сега сред зверове. Този мой приятел е мъж от добро потекло, когото аз обичам и почитам и който, доколкото съм разбрал, е покорен поданик на ваше величество. Срещу него са се надигнали враговете му и искат да го погубят.

Мехмед протегна ръка към алабастровата амфора, но дьо Марен го изпревари и напълни чашите.

Мехмед отпи като стар познавач.

— Бих могъл да попитам за името на този ви приятел — каза той. — Но си спомням, че го споменахте няколко пъти, когато ми разправяхте за преминаването си през тази страна, и считам, че не е необходимо да настоявам. По тоя начин се отървавам от необходимостта да искам обяснения от Мустафа везир за неприятностите, които тегнат над него, и за греховете, които е извършил. Да ви го дам ли, без да проверявам?

— Приемам го, всемогъщи и непобедими падишахо — оживи се абат Пол. — Но аз съм готов да докажа невинността му. Аз не мога да се застъпвам за виновен.

— Аферим! — засмя се падишахът. — Наистина ли е невинен?

— Невинен е, ваше величество.

Лек повей премина през трендафиловите храсти и през ромона на чешмата. Наследникът на пророка вдъхна дълбоко уханията на градината и с голямо удоволствие кихна гръмко.

— Угурларола!^[4] — поздрави го абат Пол и се поклони.

Великият владетел му благодари, като протегна ръка с дланта надолу в знак на мир.

— Ще ми кажете името на приятеля си и ще докажете невинността му по-късно. Сега ви го давам така. Ако искате да го спечелите и по друг начин, тогава борете се с мен на тази масичка.

Негово величество султан Мехмед беше доста силен играч на шах. Даже се смяташе за най-силния в целия свой сарай. Но този закон не можеше да засегне абат Пол, който бе успял на няколко пъти да му докаже превъзходството на Запада. Прие предизвикателството и започна борбата, като гласно подканяше офицерите, конете и пионките си. Скоро войската на султана се намери в голямо затруднение.

Всемогъщата сянка на аллаха дълго стоя замислена, подпряла брада на дланта си и с лакът на коляното. Най-после се реши и даде дръзка заповед за скок на единия от своите черни конници.

Абат Пол също дълго мисли, пред очите му стоеше отслабналия и опечален от любовната мъка лик на приятеля му. Въздъхна, направи необходимия ход и като по чудо султанската войска излезе напред и постигна пълна победа.

— Загубих! — с жален глас призна господин абатът.

— Напротив, спечели! — отговори добродушно най-великият и най-силният измежду владетелите на света.

Въпреки това, когато се връщаше с коня си към дома на Френското кралство, господин абат дьо Марен не вярваше твърде много в тази своя първа победа. И реши, че Русет трябва да стои все така скрит и незнаен от никого.

[1] Доверен служител на султана. — Б.пр. ↑

[2] Категория придворна войска, изпълнявала особено важни полицейски функции. — Б.пр. ↑

[3] Княз Дука, както и фамилията Русет са от гръцки произход. — Б.пр. ↑

[4] Всичко най-добро! (тур). ↑

XXIX

НЕ САМО АБАТ ПОЛ ФИЛОСОФСТВУВА, НО И ВЪЛКУ БЪРЛАДЯНУ.

Беше един петък по времето на най-големите юлски горещини. Понеже беше отреденият от пророка ден за почивка и молитва, сияйният като слънцето падишах с голяма свита тръгна за голямата служба в Баязидовата джамия. Улиците, по които минаваше на кон, бяха пусти, със спуснати кепенци на прозорците и вратите, за да не може нито един гяурин да види божественото лице със сърмен тюрбан, украсен с драгоценни камъни, на най-първия, най-великия и най-страшния измежду правоверните победители. Еничарите образуваха жива стена около него, а други войскари, пешаци и конници, се носеха напред с пръчки или бичове с оловни топчета на върха, за да връщат в малките странични улички минавачите, да накарат всеки да склони чело в праха, навсякъде да има само червеи и кал.

В една от тези малки улички бе грабнат като от вятър и изхвърлен настрана и Бърладяну, немия калугер от „Балъкль“. Той се притаи зад един стълб на някаква порта и застана неподвижен, като измърмори натъртено, въпреки че се правеше на ням, няколко приказки, чийто смисъл би останал загадка за всяко ухо, било то турско, или гръцко. Но никой не го чу. Погледна крадешком изпод ръката си и забеляза, че околността е опустяла и чу в далечината тропота на шествието в пламналия от зной въздух. Тогава се откъсна от стълба, който бе прегърнал, и тръгна крадешком покрай стените. От нищо не се боеше. Един благочестив монах винаги можеше да намери в Истанбул достатъчна закрила в дрехите на своето съсловие. Пазеше се обаче от слънцето, което, колкото и да разправяха правоверните, беше по-страшно от негово сияйно величество Мехмед Четвърти. То сипеше такъв страшен пек, че Бърладяну и към него щеше да отправи хулите си, ако не беше го спряла древната почит на дедите му, която беше по-силна и от вярата, чиито одежди носеше. Тази почит го бе научила да смята за свещено слънцето — извора на живота. По едно

време обаче не можа повече да търпи и затърси с поглед някакво спасение. В съзнанието му изникнаха лесовете на Хърлъу и четиринайсетте извора, които бликаха от издълбани дънери в подножието на хълма Коман. И сякаш пожар пламна в него. В същия миг зърна на ъгъла една мраморна чешма и отдаде възхвала на бога. Няколко деца, боси и гологлави, но с твърде богато надиплени шалвари, стояха наоколо с медни кани и ибрици и си чакаха реда. Когато едрият висок и брадат калугер се приближи, като пухтеше страховито, децата се отдръпнаха настрана и го загледаха изумени, очаквайки някакво чудо. Бърладяну хвърли калимавката си, без да търси полагаемото ѝ се почетно място, приближи се до струята вода и подложи шепи като панички. Най-напред понечи да пие, но видя, че водата е твърде малко. Опита да се напръска, за да се разхлади, но водата пак беше малко. Четиринайсетте извора от хълма Коман изплуваха в паметта му като наказание. Колкото можа, напръска пламналото си лице, отпи от свитите си шепи, пак се напръска, пак отпи и накрая се спря, като пръхтеше шумно и гледаше страшно. Децата се разпиляха бегом, за да отнесат по домовете си вестта за невиджаното съществуване, което се бе появило на чешмата.

Бърладяну избърса с ръкава на расото си челото, лицето и брадата си. Вдигна калимавката от праха, сложи я на главата си, без да я изтърсва, и потегли пак по сянката край стените. Вървеше надолу край прославената джамия „Нуру-Османие“, като се стремеше да налучка най-краткия път към френското представителство отвъд Златния рог. Скоро започна пак да търси с очи някоя чешма. Вървеше напред, а брадата му беше извита настрана. На едно кръстовище налетя върху някаква жена, блъсна я с гърди, събори я на земята и когато обърна очи към нея, видя я да се мята и да нищи отчаяно.

Бърладяну отскочи настрана като ухапан. Жената го благославяше на език, който отдавна не бе чувал:

— Господ да те убие, да те вземат мътните, да не стигнеш до...

Бърладяну се зарадва на тези клетви, а жената изведнъж млъкна и закри уста с ръка. Видяла бе, че пред нея стои благочестиво църковно лице.

Като се гледаха един друг, Бърладяну ококори очи и се наведе, да я види по-добре, а жената се надигна на пръсти, като че ли монахът я дърпаше.

— Господ да ме порази! — изпищя тя и се огледа, — господ да ме порази, ако този брадат калугер не е Вълку!

— Той е — измърмори Вълку. — Но не пищи и стани от праха. И да знаеш, че съм ням.

— Как тъй си ням? Боже опази, да не си се побъркал.

— Не, дойке Магдалино. Здрав и читав съм си. Ама добре ще сториш да онемееш и ти или поне да снишиш малко гласа си. Колкото и да е голям Цариград, по-добре е да говорим така, като че ли е колкото една стая. Къде се бе засилила?

— Отивах да ви търся в къщата на французите.

— Там отивам и аз. Ако искаш да ни намериш, не ни търси там, а на друго място, откъдето идвам.

— Щях да ви намеря където и да сте, даже и под земята — засмя се дойката. — Ти отиваш да търсиш французина, за да го заведеш при господаря си, нали?

— Откъде знаеш?

— Това е моя работа и моя тайна, Вълку. Но оттук до оня манастир далеч ли е?

Бърладяну погледна под вежди циганката и поклати глава.

— Наистина отивах да взема попа, за да го заведа при бейзадето. А до „Балъкль“ има доста път. Като ме погледнеш и видиш колко съм потен и жаден, ще познаеш, че идвам отдалеч. Но откъде разбра, че идвам от манастира?

— Това е друга тайна. Може би защото си облечен с тия дрехи, които, изглежда, си забравил, че носиш.

Вълку въздъхна и отново избърса потта си с ръкава.

Дойката сякаш си спомни нещо.

— До „Балъкль“, до края на крепостта знам пътя, че и друг път съм го минавала с волска кола.

— Ей тук някой дявол е замесен. Сега пък знаеш и името на манастира!

— Клети Вълку! — заокайва го Магдалина. — Цариградската жега май не ти понася. Кажи по-бързо какво прави бейзадето.

— Какво да прави? Крие се и въздиша. Изпаднал е в голяма мъка и слабост.

— Няма нищо. Ще му мине. Щом се върнеш, кажи му, че принцеса Катрина е тука заедно с баща си, в Богдан-сарай. Очаква с

горещо желание да го види. Кажи му това и той веднага ще оздравее. Нека ни чака утре, най-късно в другиден. Принцесата ще пожелае да се разходи до извора на аязмото и той ще я види. Но да бъде много внимателен.

— Не бери грижа. Никой не го познава. Стои там като в гроб. Аз съм дал обет да бъда ням, а той самотен. Само френският поп идва да го види. Да ти разправам други работи, дойке, не е нужно. Сега ми се иска да имам заешки крака. Само ще се весна пред попа, да ме види, и той ще разбере какво има. И веднага ще се върна, колкото мога побързо, не толкова, за да известя бейзадето, колкото да захвърля тия одежди и да се изтегна на сянка под някое дърво по гръб, с разперени ръце и с една стомна студена вода до мен.

Вълку се замисли, вгълбен в себе си като истински правоверен последовател на пророка. После разтърси брада.

— Не можеш да отгатнеш, дойке Магдалино, за какво мисля сега — каза той.

— Навярно се питаш как се срещнахме в такъв голям град като Цариград. Може би защото отивахме към едно и също място.

— Хм! Така е! Но на мен не ми мина през ум такъв въпрос. Аз мисля за друго. А именно, какво търся тука, в тази страна с чужда вяра? За тебе както и да е. Дошла си с шал и сякаш не ти е горещо. Нагиздена с обици, пръстени и гerdани, може да намериш някой турчин да те вземе за четвърта невяста. Ама аз какво търся, не разбирам. Може би за да изкупя някои минали грехове.

— Туй, дето го казваш за турчина, ми харесва, Вълку. Ама не е възможно. И двамата вървим подир радостите и неволите на господарите си.

— Така е — въздъхна Бърладяну и пак употреби ръкава си.

Привечер, когато господин абат Пол дьо Марен навлезе в тишината на „Балъкль“, завари бейзаде Алеку току-що измит и грижливо сресан, с разтворено на гърдите калугерско расо. Очите му вече не витаеха в мрачен блян. Щом дьо Марен влезе, бейзаде Алеку затвори вратата зад него, сложи резето, хвана приятеля си през раменете и здраво го прегърна.

Абатът се освободи бавно от прегръдката му и пристъпи към дивана. Русет го последва и приближи до него масичката, върху която имаше стомна и две сребърни чаши. Седна и той, но на пода, върху

килима, погледна го и в този поглед дьо Марен лесно отгатна чувствата му.

— Разбрах — усмихна се той. — Свършил е цикълът на черните дни.

— Наистина. Сега започват щастливите дни.

— А след това идва краят на света, нали?

Русет напълни чашите. Едва тогава до съзнанието му достигна забележката на приятеля му.

— Какво искате да кажете, господин дьо Маренф?

— Искам да кажа, че предпазливостта е дъщеря на мъдростта.

Бейзадето се засмя предизвикателно.

— Само това ли?

— Искам да привлека още веднъж вашето внимание към това, което вече ви казах, приятелю, че не виждам никакво разрешение на тази история.

— Аз също.

— Може би ще има сватба, но не вие ще бъдете младоженецът. Не можете дори да отвлечете невестата, без да я загубите и без да се погубите. А и не можете да унизите една княжеска дъщеря с такова насилие. Сам ми казахте, че тя никога няма да се съгласи на подобна постъпка било то от гордост, или защото не ви обича достатъчно. Не ви остава нищо друго, освен да обърнете лице към действителността и да я погледнете като мъж. Какво смятате да правите?

— Скъпи приятелю — весело отговори бейзадето, — нищо не смятам да правя. Искам да пийна с ваша милост чаша хубаво вино, а даже и повече. После ще оставя часовете да си текат и да се сбъдне това, което съдбата е отредила. След като толкова търпях и страдах, ваша милост иска сега да не я видя ли?

— Не искам това. Вижте я, ако е възможно дори не само веднъж, а много пъти. Но в часовете на трескаво вълнение оставете място и за трезвото разсъждение. Положението, което враговете са ви създали, е твърде тежко. Както знаете, успех да отдалеча сабята, която в тази страна много лесно влиза в действие.

— Тук се употребява и примката, господин дьо Марен.

— Вашата веселост ме огорчава. Искате да мълча ли?

— Не, приятелю — възрази бейзадето и докосна ръката на абата.

— Напротив, моля ви, говорете. Аз ви слушам.

— Нямам какво да кажа — продължи дьо Марен. — Искам най-напред да зная дали държите да опитате един от двата метода.

— Не, държа на живота.

— Тогава започвам да си отдъхвам.

— Държа на живота, на виното и на любовта си.

— Би било добре, ако дадете решително предпочитание на първите две. Вашата любов, ако не я обуздаете, може да увеличи омразата и да засили ожесточението на тукашните господари, които засега имат вид, че дремят, и се преструват, че са забравили. Мислите ли, че Дука е дошъл невъоръжен? И както сам казахте, дали единаединствена от каруците, които го следват, е пълна с чували пари от хазната му?

— За това не може да има съмнение. Не е достатъчно да причака сияйния падишах, когато идва на кон към джамията, за да целуне стремето на величайшия му крак; нито е достатъчно да падне на колене и да целуне дрехата на сияйното му величие, когато влиза боязливо три него. Необходимо е да изсипе много пари. Само с пари се получава всичко.

— Тогава?

— Тогава, имате право. Ще защитавам живота си, както и досега, с предпазливост и ловкост, защото в същото време защитавам и щастieto си.

— Пак се въртите в кръг, принце, като сляп кон.

— Бихте могли да кажете като катър, господин дьо Марен, защото като него съм инат, а освен това съм и неблагодарен.

— Не смея, принце, да отида толкова далече. Искам само да ви уверя, че това щастие има някакъв край.

Бейзадето наля отново вино и вдигна наздравица.

— Не можем да мислим за смъртта всеки ден от живота си — въздъхна той. — Достатъчни са последните ни мигове.

След като изпразни чашата, той постоя известно време, загледан през отворения прозорец в градината, която хвърляше черен саван върху синевата на свечеряването. Оттам лъхаше лека прохлада с ухание на лавандула. От църквата, която не се виждаше, се носеха песнопения, приглушени от дебелите зидове.

Дълго стоя така неподвижен. Когато се откъсна от мислите, в които се бе унесъл, потърси ръката на абата и я стисна твърде силно,

сякаш не беше на приятел.

— Понякога я мразя — прошепна той със зловна усмивка — и съм убеден, че си играе с мен.

Но веднага се отметна от думите си и увери абата, че не е вярно. Абатът се усмихна добродушно, потупа го по рамото, погали горещото му слепоочие и го остави сам.

Русет въздъхна, сякаш бе смъкнал товар от раменете си. Върна се от вратата към прозореца, облегна се на перваза и се загледа в осеяната със звезди нощ. Не след дълго любовните видения, които го спохождаха всяка нощ, изплуваха върху едно тихо море. Той се понесе към Буюк-дере, после към Анадола, като притискаше към гърдите си дъщерята на княз Дука. И дълго скита така, без гребци и без кормчия, само с една синя факла на носа. Беше сам с Катрина Дука, утолявайки страстта си като жажда в пустиня, когато стигнеш до оазис. Тя повече не беше в състояние да му се противопоставя и му се усмихваше и се оставяше да я овладее. Така по едно време учуден видя, че се приближава към разцъфналите градини и сладките извори на Азия.

XXX

ЗАКЪСНЕЛИТЕ ЛИХВИ НА БЕЙЗАДЕ АЛЕКУ РУСЕТ.

На другия ден зачака идването на принцеса Катрина с известно безпокойство, но уверен, че ще дойде. Не се докосна до храната, която му донесе Бърладяну, и през цялото време стоя на прозореца зад пердетата и дебна движението в двора около църквата и извора на аязмото.

Катрина не дойде. Не се мярна и дойката. Русет се тръшна на леглото и хвърли гневен поглед към Бърладяну. Но горският му напомни, че дойката не е казала твърдо кога ще дойде, защото господарката ѝ нямала възможност да излиза в деня и часа, в който тя иска.

— Щом не дойде днес, ще дойде утре — измърмори той, като палеше лампата и нагласяваше фитила. — Слава богу, няма да настъпи тая нощ краят на света я!

Така беше. Бърладяну имаше право. Русет се захлупи по лице, зарови глава във възглавницата, за да се срещне поне в мислите си с желаната девойка. Но това беше измама, която изчерпваше силите му. На другия ден пак се събуди с нова надежда, че ще види момичето наяве, в плът и кръв, с разтуптяно като на изплашена гълъбица сърце.

Но принцеса Катрина не дойде и на другия ден.

Какво ли бе станало? Ако беше болна, щеше да извести чрез дойката. Той се надяваше поне да получи някаква вест, за да се увери, че не ѝ се е случило нищо лошо.

Не дойде и дойката. И Русет потъна в още по-черни мисли. Бърладяну забеляза, че го гледа враждебно, и си каза, че господарят му вече е тръгнал по нанадолнището, като кон, който започва да си подяжда цената. Горчивата враждебност растеше с всеки изминат час в движенията и думите на Русет. На третия ден горският скри камата, която стоеше под възглавницата на бейзадето, и напръска леглото му с вода от свещения извор. По време на сутрешната молитва опипа

главата си и горещо си пожела вечерта да я намери на същото място, защото познаваше от други отминали случаи яростта на бейзадето. Но не му беше трудно да забележи, че с всеки изминат ден силите на тази ярост намаляват. Бяха се стопили в огъня на страстта.

Една заран, като влезе в стаята, завари Русет разчорлен, с омачкани дрехи, с посърнало и измъчено от безсънието лице. Гледаше го като отдалеч. Попита го с пресипнал глас:

— Дойде ли някой?

— Никой не е идвал, господарю.

— Получи ли някаква вест?

— Не.

— Тогава как смееш да се вестяваш пред мен?

— Какво мога да сторя аз, господарю, и с какво съм виновен?

— Виновен си, че досега не си отишъл до Богдан-сарай да видиш, да поразпитах хората и да ми донесеш вести.

Горският изгледа господаря си с учудване, в което се криеше и презрение.

— Как мога да отида, без да ми е заповядано? А даже и да ми заповядате, напразно ще ходя, нали съм ням! За да мога да говоря, трябва да приказвам на гръцки. Обадя ли се на молдовански, ония там веднага ще ме спипат и ще ми турят прангите.

— Защо не знаеш гръцки? — озъби се Русет. — Защо баща ти не е грък? Сега щеше да ми бъдеш полезен.

— Господарю — оскърбено отговори Бърладяну, — вината, че нямам баща от сой, не е моя.

— Глупак си, Бърладяну. Ще отида аз.

— Такива сме ние, верните люде, господарю. Аз с моята проста глава смятам, че и ваша светлост не може да мръдне отгук, без да се изложи на смъртна опасност.

Бейзадето изръмжа и тропна с крак. Вълку излезе и отиде на своето място под сянката на дървото. Там дълго размишлява и се съветва със себе си, после реши отново да преодолее безмилостната горещина и да отиде до дома на французина.

Господин дьо Марен не се отзова същия ден на повикването. Имаше работа и беше принуден да отложи идването си. След няколко дни пристигна привечер както обикновено.

Не очакваше да завари положението толкова тежко. Въпреки лошите обстоятелства, които му бяха известни, надяваше се на съпротивителните сили на Русет. Но дългите и мъчителни очаквания бяха засегнали не само тялото му, а сякаш и душата му вече се разлагаше.

Когато абатът влезе, Русет само обърна глава от дивана, без да се помръдне, усмихна се недружелюбно и каза:

— Господин дьо Марен, дойдохте да видите най-окаяния човек на света ли?

— Идвам да видя един мъж, клети приятелю, а заварвам нещо по-слабо и от жена.

— Казвайте каквото искате, скъпи господин дьо Марен, характеризирайте ме, както ви е угодно. Безразлично ми е. Вчера все още се надявах, че ще дойде. Днес я очаквах без всякаква надежда. Вероятно я е сполетяла някаква беда. Може да се е разболяла изведнъж. Или е заминала неочаквано от Истанбул заедно с всички и с дойката. Или пък старият отново я подозира, подложил е циганката на мъчения и тя е казала всичко. По-скоро обаче ми иде да вярвам нещо по-страшно: че моята принцеса, заради която се влачих по колене, заради която страдах и скитах по пътищата, е обърнала очи към другия. Тя ме накара да повярвам в любовта. Глупак съм бил, с тези ръце съм я прегръщал...

И той разпери измъчено ръцете си.

Абатът го гледаше внимателно.

— Възможно е и така да е — спокойно каза той.

— Не е възможно! — сепна се Русет. — Друго трябва да е. Опитайте се и намерете поне вие, който имате бистър ум, отговор на въпроса.

— Ще поразпитам още тази вечер в Богдан-сарай — отговори абатът. — За да дочакате отговора, аз искам от вас да намерите в себе си малко твърдост и малко търпение.

— Ще намеря, господин абат. В същност нямам друг изход. Искам да зная истината.

В тоя момент Бърладяну потропа на вратата с юмрук, както му беше навик. Русет се изправи с лениви движения и му отвори.

— Какво има? Пак ли ми носиш ядене? Ти не разбираш ли, че ми носиш отрова?

— Нося черна вест! — измърмори Вълку, като гледаше настрани, сякаш му беше противно да вдигне поглед към господаря си. — Пристигна дойката.

— Какво? Веднага я доведи тук! — скочи Русет и оживено се раздвижи.

Господин дьо Марен го наблюдаваше. Щом видя циганката да влиза, веднага разбра на какво се дължеше оживлението му. Но също така разбра и какво ще последва, като видя хлътналите очи на жената.

— Какво се е случило? — викна Русет, втурна се към нея, хвана я с две ръце за раменете и я разтърси. — Болна ли е? Да не е умряла?

— Ох! Боже-господи! — завайка се дойката. — Виждам, че е настъпил сетният ми час. Нашата принцеса има още много да се мъчи, бедничката! Не е умряла, не бойте се, нито пък е болна.

— Тогава какво има?

— Тежко ни, бейзаде. Тежко нам, жените, които сме наказани цял живот да не вършим нищо по своя воля.

— Ще ми кажеш ли най-после, или не?

— Ще кажа, тежко и горко ми. Нали затуй съм дошла. Как се измъкнах и как съм дошла, сама си знам. Ето какво има. Щом княз Дука пристигна тук и се настани в Богдан-сарай, веднага повика сина си Константин. След като приказва с него, Дука яхна коня и отиде у Високата порта, за да се посъветва и с Мустафа-везир. Щом се завърна, казал, че всичко върви добре, както той искал, само жалбата, която бейзаде Шефан подал пред Високата порта, не можел да премахне. Портата искала веднага да се благословят пръстените на бейзаде Шефан и принцеса Катрина и след това да се вдигне сватбата. Ако не изпълнели тази заповед, то и другите работи на княз Дука щели да се объркат и да тръгнат на зло. Можело и той да падне от трона. А нали поганците имат и други лоши обичаи, та можела да падне и главата му.

Тогава принцеса Катрина се осмелила да вдигне глас срещу бейзаде Шефан. Такива дръзки слова изрекла, че лицето на княз Дука почерняло като земята от гняв и той посегнал да я удари. Само веднъж я ударил, но такава врява вдигнал, че наскачали всички слуги и с наострени уши заподслушвали по вратите. Принцесата не отстъпила нито пред заплахите, нито пред молбите на княза и стояла мълчалива като камък. Скочил пак князът, тропнал с крак и заповядал да затворят

принцесата в женския манастир „Света Богородица“ в гръцката махала.

— И оттогава, бейзаде, принцеса Катрина е заключена в килията, със страшната заповед никой да не влиза при нея. Тя дори и през прозореца няма право да види никого. Само игуменката влиза един път на ден при нея. Утешава я и я убеждава да се примири. И аз се промъквам от време на време, дращя по вратата, прилепям ухо, слушам и отговарям, ама нямам право да излизам извън портата на манастира. Мислихме, умувахме какво да сторим, за да ти пратим вест. И днес след обед принцесата помоли игуменката да ме прати при княза да му известя, че тя е съгласна да се подчини на бащината си воля, само и само да свърши мъката ѝ на затворница. Щом излязох, веднага занесох тази радостна вест на княза и бързо отскочих дотука. И пак се връщам в манастира. Чакайте, бейзаде, не ме гледайте така, сякаш искате да ме ударите. Щом княз Дука отиде при дъщеря си, за да ѝ даде опрощение, ще узнае, че тя е размислила, че отново се е заинатила и не иска да чуе за бейзаде Щефан.

Дойката говореше много бързо, подрънкваше гривните на ръцете си и шумолеше с фустите си. Задъхана, тя гледаше с ококорени очи френския поп, когото виждаше за пръв път, но се досещаше кой е.

— Всичко ли каза, дойке? — с отпаднал глас запита Русет.

— Всичко, ваша светлост.

— Какво желае принцесата?

— Принцесата желае ваша светлост да знае какво се е случило и да не я обвинява в нищо. Каза да чакате.

— Какво да чакам?

— Не зная. Така каза, да чакате.

— Колко да чакам? И какво да чакам? Ако не се подчини, старият е способен да я погребее там жива. Ако тя отстъпи и се подчини, тогава моето чакане е напълно безсмислено и съвсем глупаво. Върви си, дойке, и ѝ кажи, че съм узнал всичко. Кажи ѝ, че си ме заварила готов да сложа край на живота си, но съм възкръснал, щом съм узнал какво се е случило с нея. Няма да мине много време и тя също ще получи вест от мен, ала моята вест ще бъде по-добра.

Дойката го изглежда страхливо.

— Какво смятате да правите, бейзаде? Да не сте посмели в тази невярна страна да сторите някоя глупост, че да загубите главата си и

тогава до килията на принцесата ще стигне само името ви.

— Не бери грижа, дойке, аз съм достатъчно разумен. Зная какво трябва да правя.

Дойката му целуна ръка, погледна крадешком френския свещеник и се измъкна бързо заднишком.

След като вратата се затвори, Русет продължи да стои прав, втренчил поглед в мястото, където бе стояла циганката. Той като че ли едва сега проумя смисъла на получената вест, потрепери силно, като да бе погълнал отрова, и започна, да разправя на абата случилото се с глас, който звучеше повече като отчаян стон. Сякаш отровата разкъсваше вътрешностите му, очите му пламнаха, разшириха се и той започна да размахва заплашително стиснати юмруци към голите стени.

— Кажете, господин абат — задъхано, с изкривено лице говореше той, — кажете какво наказание се полага на този дебел и шкембелия тиранин, който от алчност погазва младостта и живота на едно момиче? На мен ми е все едно. Ако трябва по този начин да я загубя, то и аз ще се погубя. Ще го издебна някъде, когато излиза или минава, ще се хвърля върху него, ще го хвана за къносаната брада — как не го е срам на стари години да се къносава! — и ще забия камата в гърлото, откъдето са излезли проклетите и хулни слова. Ще смажа ръката, която се е вдигнала да я удари.

Той продължаваше да се заканва и да говори като в треска, сякаш виждаше врага пред очите си. После започна да си скубе косата и да къса дрехите си, което на господин дьо Марен се стори напълно лишено не само от достойнство, но и от смисъл.

— Това не можех да допусна и никак не очаквах от вас! — извика той, изправи се решително пред Русет и се приготви да си тръгва.

Болният го изгледа изумен и се отдръпна две крачки назад.

— Какво има, господин абат? Сгреших ли нещо пред вас?

Абатът не отговори и продължаваше да го гледа. Бейзаде Алеку се строполи на дивана възник и с разперени ръце. Разтърсваха го ридания, които изригваха от глъбините на душата му. Господин дьо Марен седна до него и зачака да се успокои. Тогава го хвана за ръката.

— Принце — каза той меко, — надявам се, че привършихте вече с кръвопролитията, които не могат да ви върнат това, което засега сте загубили.

Русет въздъхна.

— Простете ми, господин дьо Марен — прошепна той. — Аз съм един клет човек, който вече не може да разсъждава. Този удар ме повали.

— Виждам. Княз Дука лесно помита противниците от пътя си.

— Какво? Не ги помита. Аз ще се надигна и ще се опълча срещу него.

— Пак ли? Логично е да сторите нещо друго.

Бейзаде Алеку се изправи, сви се върху дивана, опря лакти на колене и хвана челото си с длани. Разпери пръсти и дълго гледа абата. Навярно го разбра, защото злобната усмивка пак се появи на устните му.

— И това не е разумно — добави абатът.

— Какво? — трепна Русет. — Да я отвлека ли? Да, точно така ще сторя, непременно!

— Аз държа на мнението си, принце. И това не е разумно.

— Зная. Разумно е да стоя със скръстени ръце и да чакам да се сбъдне това, което е писано.

— Откак живея сред ориенталците, по-добре разбирам мъдростта на това вярване. Още повече, че не можете да употребите сила там, където не я искат. Нека да свърши най-напред войната между бащата и дъщерята. Ако я загуби дъщерята, все още има време да се намесите.

— Само да не бъде късно.

— Защо? Да не мислите, че принцеса Катрина ще загине в манастирската килия? Избийте си това от ума. Обстоятелствата, в които се намира тя, разгарят още повече и ожесточението, и любовта ѝ. Освен това дъщерята на Дука е човек, който знае да брани живота и душата си, *unguibus et rostro*^[1].

Русет се замисли, сякаш преценяваше в себе си дадения му съвет. В същност нищо не преценяваше; съдеше абата и неговото мнение като да бе непознат човек, който изведнъж се е изпречил на пътя му. Но запита кротко:

— Значи, вие, господин абат, сте решително против подобно деяние?

— Решително, защото искам да се възползвате изцяло от снизхождението, което успях да ви издействувам. Една партия шах

като тази, която загубих, се играе само веднъж в защита на един човешки живот. Простете ми, че ви напомням, но е необходимо.

Русет обаче беше много засегнат и отдалечи още повече от себе си този приятел. Остана сам със своето тайно решение.

— Добре — съгласи се той с престорено добродушие, — ще се подчиня на приятелството и на мъдростта.

Абатът го гледаше изпитателно, недоверчиво. Стана да си ходи. Бейзаде Алеку не го спря. Той беше погълнат от своята болна мисъл, цялото му внимание бе насочено навътре в душата му, към безумната му мисъл.

Господин дьо Марен попита още веднъж за името на манастира, където беше затворена принцеса Катрина. Бе го забравил; помоли Русет да му го произнесе и да му обясни.

— И аз го забравих, господин дьо Марен — отговори бейзадето.

После си спомни. Но тази хитрост не можеше да измами абата. Господин дьо Марен си тръгна убеден, че Алеку Русет подготвя някакво нападение — в него сякаш зрееше цирей — и отива към гибел. Дори не го изпрати до вратата, както друг път. И преди още да слезе по стълбите, чу принца да вика Бърладяну.

„Бърза — помисли си абатът. — Турците имат право: фаталността ни притиска и ни тласка към бездната на вечността. Този път обаче аз искам да внеса известно изменение в тези гръмки слова и в божиите сметки.“

В това време Русет държеше прав пред себе си Бърладяну и преди да му даде нарежданията си, му разправи нещастията си, сякаш му доставяше удоволствие да се валя в мъката си.

— Разбираш ли бе, Вълку?

— Разбирам, господарю.

— Нищо не разбираш ти, Вълку, защото, ако разбираше, щеше да знаеш, че това за мене е смърт.

Бърладяну клатеше недоверчиво глава. Това му движение ожесточи Русет.

— И ти ли си като френския поп? — викна той. — За по-умен от мен ли се мислиш?

Бърладяну не отговори, той наистина се смяташе за по-умен.

— Не чуваш ли какво те питам? За по-умен ли се смяташ?

— Не се смятам за по-умен.

— Тогава не мислиш ли, че е грешно да отвлечем принцесата от манастира?

— Защо да бъде грешно? Няма нищо грешно. Ние и друг път сме правили подобни работи. Отвличали сме даже свято тяло на калугерка. Господ ще ни даде опрощение, защото беше с нейно съгласие. Мисля, че се казваше Варвара.

— Бърладяну, спомни си, че си ням и отговаряй само каквото те питам.

— Аз мога и да мълча, господарю, и да изпълня това, което ваша светлост ще благоволи да заповяда. Ако става дума да прескачаме стената, ще я прескочим. Ако бог ни помогне, може пък да не си оставим главите по тези краища.

Русет свъси вежди и слугата му млъкна, като продължаваше да стои неподвижно до вратата. Бейзаде Алеку започна да се разхожда пред него, овладян внезапно от някаква нова сила, бликнала от глъбините на страданието му. Изпитваше нужда да изразходва тази сила веднага.

Трябваше да се въоръжат под расата и да излязат, докато имаше още време, в първите часове на нощта. Ще отидат до манастира „Света Богородица“ във Фенер и още тази вечер ще разгледат мястото и околността. Ако намерят наблизко хан или една стая в някоя християнска къща, ще могат и на следващия ден да дебнат и оглеждат. Ако е необходимо, ще стоят и на втория, и на третия ден, докато разберат къде са килиите и успеят някак да се свържат с Магдалина. Тогава ще си направят плана, ще си набавят необходимите стълби и ще се спазарят с някой грък, капитан на кораб, който да ги отведе и остави някъде, на някой остров, на Крит или Кипър.

Русет беше възбуден и ясно виждаше всичко. Говореше с непоклатима решителност. Вълку го слушаше покорно, с наведена глава, със свършено безразличие. Беше убеден, че откак бе облякъл калугерските одежди и бе дал обет да мълчи, мъдростта му бе толкова нараснала, че бейзаде Алеку бе съвсем изостанал от него. Сега той беше по-подходящ да бъде болярин, а бейзадето да бъде горски пазач.

— Ще сторим, както кажете, господарю — съгласи се той, без да вдига очи. — Добре ще бъде на самото място да преценим какво може и какво не може. Щом намерим едно местенце, една килия за наблюдение, щом се свържем с дойката на принцесата, щом намерим

стълби, щом намерим някой грък и кораб, и всичко, каквото ще ни трябва, тогава ще пресметнем. И ако отвън няма турци, а отвътре няма християни, ако можем да влезем като у дома си и да излезем като от дома си, и ако принцесата иска да дойде с нас, тогава ще бъде добре и ще ми хареса и на мен, както и на ваша светлост.

[1] Със зъби и нокти (лат.). ↑

XXXI

ВЪЛКУ БЪРЛАДЯНУ ВСЕ ПОВЕЧЕ СМЯТА, ЧЕ Е ПО-РАЗУМЕН ОТ ГОСПОДАРЯ СИ. НО НАЙ-РАЗУМЕН ИЗМЕЖДУ ВСИЧКИ СЕ ОКАЗВА ДРУГ.

Бейзаде Алеку подготви изпълнението на решението си с безмерно спокойствие, под което се криеше болезнено напрежение. Накара Вълку да спусне кепенците на прозореца и да провери дали резето е добре сложено на вратата. Поиска да му приближи масичката до леглото и да изчисти фитила на лампата. Подпомаган от слугата си, той разпори с камата подплатата на долната си дреха. Извади и нареди на масичката златните монети и няколкото скъпоценни камъка, които му бяха останали. Достатъчно имаше за всичко: и да заплати за кораба, и да преживее една година в някоя западна страна. От остров Крит или от Кипър — обясняваше той на Бърладяну — трябва веднага да се махнат. Само когато стигнали при италианците или при французите, само тогава можели вече да смятат, че са се спасили от всякакви опасности.

След тези сметки той отново изкусно заши съкровището си, като равномерно го разпредели под мишниците и по хълбоците и сложи в задната част на кожения кемер това, което му трябваше като начало. После дойде ред на оръжието. Вълку сметна за редно да му даде съвет да купят пищови от един търговец на оръжие. Нямало да е лошо може би и от две кремъклийки пушки. А без саби нищо не можело да се направи.

— Бедни ми Вълку — възрази му със смях Русет, — жегата, от която се оплакваш в последно време, ти е стопила акъла. Ти да не смяташ, че ще вървим по улиците с кремъклийката в лявата ръка, с пищов в дясната и стиснали със зъби сабята. Ако трябва да се бием, тогава ще заминем на война. Тука ха се чуе гръм на пищов, ха се е стоварила на главата ти цялата махала. Ето защо ще се откажем от огнестрелно оръжие.

— Да се откажем — съгласи се Бърладяну. — Щом е така, да се откажем и от сабите.

— Това не, Вълку — не се съгласи Русет, който бе премислил всичко. — Нека да обсъдим от какво имаме нужда, за да се спасим в случай на опасност. Може да ни усетят, може някой да налети на нас. Сами или с принцесата, ние трябва да имаме с какво да се браним. Италианците казват, че в такива обстоятелства по-подходяща е камата. Аз съм свикнал повече със сабята. Камата е подходяща срещу един нападател. С добре наострени саби можем да устоим на мнозина.

— Тогава ще ни трябват две саби — съгласи се горският.

— Когато тръгнем, ще носим само две саби. Утре ще ги избереш ти, да са леки. Ще ги наточиш на камък, както ти си знаеш, за да станат като бръснач.

Бърладяну беше в недоумение.

— Господарю, но как ще препашем сабите върху калугерското расо? За точене, ще ги наточа, ще ги направя остри, че и косъм да разцепят.

— Вълку, не се прави на по-глупав, отколкото си. Защо ще ги препасваме? Ние имаме нужда само от остриетата на сабите, които ще носим увити в нещо. Ще си вървим смирено, като добри монаси и никой няма да знае, че носим под мишница оръжие.

— Добра сметка! — удиви се горският и разтърси брадата си. — Щом стигнем на кораба, ще ги изхвърлим в морето.

— Докато стигнем до кораба, ни чака тежък път — въздъхна Русет. — Значи, ще купим две саби. От друг търговец ще купиш въже, за да направим стълби, ще им сложим куки в единия край, за да се закачат на стената, като ги метнем. Сега остава да намерим място за нощуване, да дебнем дойката и през деня да набележим с очи мястото, откъдето ще минем и където трябва да стигнем. Аз нямам никакви съмнения в успеха.

— Господарю, ами ако принцеса Катрина не рачи?

— Ти вече веднъж зададе този въпрос, Вълку, и аз мислих. Смятам, че няма да се противи. Забравих да сложа в сметката на покупките и една копринена забрадка.

— Така е, това е добре — потвърди горският. — Да отбележим и това на рабоша.

Русет се облече, запаса се и огледа наоколо си без капка съжаление. Накара Бърладяну да оправи леглото и да сложи нещата по местата им: масичката под иконите, стола до прозореца, книгата с

житията на светците на рафта. Запалиха кандилото, а на масичката до лампата бейзадето сложи една жълтица върху бележка с поменика на елински език:

Господи, помилуй раби твои
Профира, Антоние и Александру.

После угасиха лампата, излязоха, заключиха внимателно и пъгнаха ключа под вратата обратно в килията.

Минаха край калугера вратар, който ги позна и им се поклони. Бейзаде Алеку остави и за него една бронзова монета на перваза на прозореца. После, като вървяха почти редом, Бърладяну малко по-назад, те се отправиха край кипарисите и платаните към манастирските стени. Минаха между търговците каруцари от Силиври-Капъ и скоро се смесиха с вечерното движение на града. Тук-там по къщите и дюкяните трепкаха светлинки. Улиците лъкатушеха като реки от тъмнина. Минувачите вече се движеха по неколцина и с фенери или с факли. Един час по-късно на някои места ставаше вече опасно като в гора, където могат да изскочат разбойници, или като в морски проток, където върлуват корсари.

Бейзаде Алеку обясни това на Бърладяну, като си мислеше за един непознат кораб и за един капитан с добро сърце. Горският обаче не се страхуваше от нищо.

Така стигнаха до гръцката махала, наречена Фенер. Оттам по каменистия склон се стичаха малки улички към брега на Златния рог. Недалеч от скромната църква на патриаршията, зад смълчаните и покрити с бръшлян зидове, се гущеше единственото манастирче, което неверниците бяха разрешили на територията на Истанбул. Русет познаваше добре местата и лесно намери хана, от който имаше нужда. Поръча ядене за себе си и за другаря си и показа голяма съобразителност, като пожела и кана вино и покани собственика да си пийне за здравето на двамата братя во Христа. Единият от тези братя бил поел обет да не говори. Другият обаче обичал много приказките с другари, най-вече с почтени търговци, и им разказвал всичко, каквото пожелаели да узнаят: откъде идват, къде отиват, каква работа имат в града. Идвали били от Света гора и отивали в светите места, в

Йерусалим. Откъдето минели, все като братя били посрещани. Тук, в Истанбул, щели да останат няколко дни, за да се поклонят на светия патриарх. Така, изреждайки всичко, което трябвало да се види, почтеният търговец осведоми словоохотливия монах, че недалеч от хана се издигало едно манастирче, „Света Богородица“, което за нищо на света не бивало да отминат. Много красив манастир бил и в него ставали чудеса. Ликът на божията майка от църквата на този манастир имал изцяло златна корона и огърлица, дарени от императрица Теодора. Нямало пътник, който да не помоли да го пуснат вътре, за да се поклони на тази скъпа икона. Имало и една история за Мария, дъщерята на василевса Михаил Палеолог, която изградила светата обител. Непременно трябвало да чуят и тази история.

Двамата смирени друмници нямамо да се откажат от подобна благочестива радост — признава приказливият калугер и отново вдига наздравица за препочтения търговец.

„Това вино изглежда добро — разсъждаваше Бърладяну, — не е кръстено, търговецът с охота го смуче.“

По-късно Бърладяну разбра, че това е най-доброто средство, което можеше да намери бейзадето, за да узнае всичко, което го интересува не само за манастира, но и за много други неща.

И наистина ханджията кир Теодор не пропусна да им разправи подробно историята за Мария Палеолог, царицата на монголите, която най-напред била жена на хана, а после на сина на хана и със скръбно сърце дошла да дочака залеза на живота си в тази обител. Разказа им и други неща, ту за подлостите на неверниците, ту за чудесата на светите икони и на светите моци. Но колкото и да се мъчеше Русет да го накара да разкаже някои нови случки, станали съвсем скоро в манастира, кир Теодор не отговори на желанието му и с удоволствие нижеше само случки от други векове.

А го биваше в пиенето, знаеше и добре да води сметките, които отбелязваше с въглен зад вратата. Щом го видя вече замаян, бейзадето го изгледа с презрение и го остави на грижата на Бърладяну, а той се прибра в стаята и отново се унесе в своите мечти.

На другия ден бейзаде Алеку продължи приготовленията си по установения ред.

Стиснал в лявата си ръка една жълтица, Вълку излезе да търси саби и копринено въже. След като скита нехайно под сводовете на

Буюкчарши, той се спря и купи най-напред чувалено платно, после отиде в друга част на града, където бе видял саби. Правеше знаци с ръце, с пръсти и кокореше очи, докато го разберат, за да получи желаната стока и остатъка от парите. Върна се крадешком със сабите, които бе увил с връв и после в чуваленото платно, сложи ги върху дивана пред очите на бейзадето и ги разви.

Русет ги извади една по една, подържа ги в ръка, хареса ги. После взе въжето и започна да прави стълби. Бърладяну клекна в един ъгъл на стаичката със стомна вода и с камък и почна да точи острието на сабите.

Това беше през първия ден. Вечерта излязоха и обиколиха манастира. На места околоръстната стена не се виждаше от къщи и дюкяни; другаде под гирляндите от бръшлян личеше ясно овехтелият дувар с изпадала мазилка. Под сянката на дърветата, близо до един пуст мегдан, дето денем децата си играеха на челик, земята се издигаше малко по-високо. От вътрешната страна на оградния зид не се виждаха покриви на килии. Това беше най-подходящото място за преминаване.

Всичко това господарят пресмяташе с измамно спокойствие, а Вълку го одобряваше с наведено чело. Завърнаха се в хана, единият с ожесточено непреклонно сърце, другият с прискърбие, влагайки всичката си надежда единствено в бога. Никъде не зърнаха дойката. Не само не зърнаха дойката, но не видяха човек да влиза или да излиза през обкованата с желязо порта на тази мъртва крепост. Чу се само клепалото привечер. Неговият звън отекна зад стените като в далечна пустош.

Хапнаха малко овнешко печено, пийнаха сладко вино и бейзадето заповяда на Вълку да залости вратата, а той нареди на дивана въжената стълба и провери възлите ѝ. Измъкна сабите и държейки ги една по една за дръжката с лявата си ръка, с палеца на дясната опипа острието им.

— Вече сме готови, Бърладяну — каза Русет със смях. — Погледни ме — продължи той и наведе брада към гърдите си, а очите му пламнаха, — погледни ме, за да разбереш дали съм обмислил всичко добре и дали имам необходимото спокойствие. Ти сам можа да видиш, че пустото място на мегдана позволява да преминем прелеза към железния бряг.

— Но не зърнахме дойката — вяло възрази Бърладяну.

— Ще я зърнем утре. Ще почукаш на портата и ще се помолиш да те пуснат да влезеш като чуждоземен монах, само като сложиш ръце на гърдите си. Те ще те пуснат и ти ще отидеш да запалиш свещ пред иконата на Богородица. Тогава ще видиш какво има вътре. Като излизаш, ще огледаш всички прозорци на килиите и не е възможно дойката да не те види и познае.

— Точно така ще сторя, господарю — въздъхна Вълку.

— Бих отишъл аз да похлопам на портата — заговори пак бейзадето със същия пламнал поглед. — Но аз смея да излизам от хана само привечер. Прекарал съм няколко години от детството и младостта си из тези места и има много християни, които си спомнят лицето ми. И друго знай, Бърладяну. Моят баща е по тези места, тук доживява тъжните си дни. Сега ще разбереш каква отрова ме мъчи, щом се откъсвам от баща си и се обръщам към тази принцеса. Докато не стане моя, няма да намеря покой.

— Може да е виновна и циганката с нейния гердан, господарю, може да е сторила някоя от своите магии. Добре ще е най-напред нея да шибна със сабята.

Бейзаде Алеку се засмя и продължи да се разхожда из стаята неспокойно като звяр в клетка. Мрачният му тих смях прониза Бърладяну и го накара повече да не вдига поглед. Пригответи постелята си в ъгъла до вратата и потъна в мрачно мълчание.

На другия ден следобед Русет го изблъска от стаята. И той с наведена глава отиде до портата на манастира. Потропа с чукчето до решетъчното прозорче, но никой не му отговори. Потропа и втори, и трети път, но пак без успех. Заобиколи стената и се върна в хана с озадачено лице. Бейзадето му отвори, дръпна го за яката подире си, натисна го в ъгъла и го подложи на разпит като под заплахата на кинжал. Вълку свиваше рамене, не разбирайки нищо.

В тоя момент на вратата потропа нежеланият кир Теодор и покани братята во Христа на кана младо вино. На бейзаде Алеку му се щеше да го цапардоса с юмрук в челюстите, тъй като вече нищо не очакваше от него, но беше принуден да го последва отегчен и да пийне от лошото вино.

— Забравих да ви разкажа една рядка случка — каза кир Теодор със смях. — Ходихте ли днес в манастира?

— Моят брат во Христа ходи — отговори бейзадето, — потропал на портата, но в манастира хората се оказали неми като него.

— Аха! Ами че то е заради случката, която искам да ви разправя.

Русет трепна, но лицето му остана все така нехайно.

— Заради случката, която не съм ви разказал — потвърди кир Теодор. — От няколко дни светият манастир е затворен. Негово блаженство нашият патриарх е пратил подпечатана наредба. Ако искате да ви разкажа защо...

Бейзаде Алеку отвърна, че не държи непременно да узнае защо.

— Ако искате да знаете, мога да ви кажа, че тази заповед я донесе един слуга на негово блаженство веднага след като затвориха тук дъщерята на княз Дука, владетеля на Молдова.

Русет изрази известно учудване от случилото се:

— В манастира е затворена молдовска принцеса ли? По каква причина са затворили тук тази молдовска принцеса?

— Тази история е като ранен зеленчук — отговори ханджията, — и аз го продавам така, както съм го купил. Разправят, че дъщерята на Дука се провинила в непослушание към родителите си и се залюбила с един жидовец, с когото се канела да бяга. И сега баща ѝ, княз Дука, и нашият отец, патриархът, я осъдили да стои на тъмно в подземията на манастира само на ечемичен хляб и вода и всеки ден да ѝ четат свещениците молитви, докато се очисти от демоните, които са я овладели.

Бейзадето отново се учуди и виното му се стори по-добро. Когато се отърва от ханджията, заповяда на Вълку да отиде веднага в Златния рог да търси и да пазари за тази нощ корабчето на някой капитан от гръцките острови.

— Както си ням, Вълку, акълът ти ще ти подскаже как да се разбереш с някой гръцки капитан. Той знае какво може да му искаш. Нека бъде готов и да те чака. С помощта на пръстите ще се спазарите за цената.

Вълку сметна за нужно да измърмори, но отиде. И пак така с мърморене се върна не след дълго време и каза, че е наел едно корабче, май твърде старо и на твърде висока цена.

— Колко?

— Една жълтица или една злата.

— До Крит ли?

— Това не можах да му кажа със знаци, господарю. Ще върви, докъдето иска той, само да ни махне оттук.

Бейзаде Алеку се съгласи с това условие и веднага започна да се стяга за излизане.

Накара Вълку да нареди пред себе си въжените стълби и да ги навие на дръвчета, за да не се объркат, когато ги развият. Двете саби той сам загъна в чувала. Изчака вечерният мрак да се сгъсти и заповяда да тръгват.

Най-напред плати на ханджията, защото повече нямаше да се връщат. От този час нататък неговият път вървеше право напред през моретата към острова на щастieto.

Забързан вървеше той по стръмни улици, следван от слугата си. Стигна до стената на манастира и я опипа. Тръгна покрай нея и намери познатото дърво в края на мегдана. Тогава Бърладяну чу бързото му дишане. Разтревожи се и той и изпитателно се заоглежда наоколо с наострени уши. Според него тези усилия бяха чиста лудост. Стоеше нащрек, за да може да проправи път за отстъпление, когато отвъд стената се разляят песовете и се разкрещят жените.

— Безумието облича одеждите на мъдростта — измърмори той, като разгъваше стълбата.

— Каза ли нещо? — попита бейзадето с разтракани от нетърпение зъби.

— Нищо не съм казал, господарю. Мисля, че все още имаме време да се върнем. Зад стените ще се разбудят кучетата.

— Метни стълбата! — изсъска му Русет и го удари с дръжката на сабята.

Бърладяну метна стълбата. Първия път тя падна обратно. На втория път железните ѝ куки се захванаха за стената.

— Дръж сабите и се отпусни с цялата си тежест върху стълбата! — заповяда му Русет. — Дай ми втората стълба.

Вълку пое сабите, подаде другата стълба в студените ръце на господаря си и увисна на коприненото въже. Алеку Русет бързо се заизкачва.

В същия миг пет или шест души изникнаха до тях, сякаш земята ги бе избълвала. Хвърлиха се върху Бърладяну и дръпнаха от ръцете му увитите в чувала саби. Двамина се спуснаха подир бейзаде Алеку,

дръпнаха го за краката, събориха го на земята и го притиснаха с гърдите си.

Блъскаха ги, въртяха ги ту на една страна, ту на друга, докато ги претърсваха.

Дебел глас ги съдеше и осъждаше на гръцки език.

— Аха! Най-ленивите измежду всички добитъци, козлите на Велзевул. Носят със себе си не само саби, ами и ками. Дръжте ги добре. Проклетници, искат да осквернят светия манастир и Христовите невести. Свали и другата стълба, Панайоти, да ги вържем здраво!

Бейзаде Алеку се мятеше в безумно ожесточение и хапеше устни до кръв. Гибелта, предречена му от френския абат, тегнеше над него.

— Господарю — изстена до него горският, — дръжте се добре, ще ги ударя и ще ги съборя.

Още в същия миг той премина от думи към дела: напрегна краката си и търколи двамата, които го бяха възседнали. С тях падна и калимавката му.

С открита глава се нахвърли като овен и удари двамата, които държаха бейзадето — два кратки, глухи тътена един след друг. В същото време размахваше със страшна сила и юмруците си. Освободен, от земята се надигна и Русет и му помогна, като удряше с кокалестия си юмрук всяка глава, която се надигнеше около тях.

— Кирие елейсон!^[1] — завайка се един от нападателите. — Тия не са калугери, а дяволи! Дръжте ги, братя, не ги изпущайте, ще избягат.

Бърладяну бутна пред себе си Русет. Нападателят отново връхлетяха върху тях. Тоягите им два пъти отекнаха в откритата глава на Вълку като в камък. В калимавката на бейзадето потъваха в меко. Господарят и слугата прецениха безмълвно опасността, осъзнаха едновременно къде е спасението и се хвърлиха един подир друг в тъмното надолу по стръмнината на Фенер. По тропота на крачките си разбираха, че са заедно. Стори им се, че останалите зад тях врагове се нахвърлиха с тоягите един върху друг. Но въпреки това те усилиха бягането си и се спряха чак на едно кръстовище, където бяха добре скрити в сянката на една стена, която завиваше. Вълку хвана бейзадето и го спря. Постояха малко да си отдъхнат, вперили един в друг очи, с напрегнати тела.

— Е, сега какво ще правим, господарю? — запита горският с прикритата радост. — Да знаеш, господарю, че на тия проклетници им е известно кои сме. Откак се настанихме в хана, са ни дебнали и са се въртели около нас.

— Възможно е, Вълку — горчиво отговори Русет. — И в „Балъкль“ не смея вече да се върна. По-добре щеше да бъде, ако бях паднал там, до стената.

— Ако разсъждаваме благоразумно, господарю, по-добре е, че се отървахме.

— Може би имаш право — мрачно промълви бейзадето, — но докато имам живот в себе си, ще вървя все напред.

— Господарю, нека бъдем като вълка, който обикаля все около овцете; само да си пазим живота. Сега аз смятам, че никъде другаде не можем да отидем, освен в дома на французина.

И двамата вдигнаха глава и наостриха уши. Зад тях по хълма надолу се носеше тропот и гълчава. Продължително изсвирване на турски стражник раздра ноцта. Но никой от потъналите в мрака къщи по улиците наоколо не смееше да си покаже главата навън и да запали светлина. Без много да бързат, двамата бегълци завиха в сянката на чардаците и скоро тишината ги обгърна отвсякъде. На брега намериха един стар лодкар, който ги отведе на другия бряг.

Без повече неприятности се изкачиха в Пера, до приятелския дом, и Бърладяну потропа на портата. Отвориха им веднага, сякаш ги бяха очаквали, но слугите се отдръпнаха изумени, като ги видяха. Щом разбраха, че чужденецът, когото не познаваха и който приличаше на господар, желае да говори веднага с господин абат дьо Марен, те се помаяха и се посъветваха какво да правят, като поглеждаха от време на време назад през рамо, за да видят новодошлите. Зад спуснатите щори на прозорците във вътрешните стаи хората не спяха. Единият от френските слуги на отец Пол излезе оттам със свещ в ръка, приближи се, позна Бърладяну и Русет и тичешком се върна назад.

След малко абатът прие сам гостите си в една стая, в която, изглежда, доскоро бе имало и други гости, защото масата беше отрупана с чинии със студени закуски и бутилки червено вино. Господин дьо Марен се учуди неизказано много на тази неочаквана и приятна среща. Но като видя посърналото лице на Русет, помоли го да

му разкаже веднага какво се е случило, защото явно било, че нещо се е случило.

Тогава Русет му разказа всичко, като гледеше намръщено настрана.

Господин дьо Марен го слушаше мълчаливо, без особено съчувствие, което ожесточи донякъде молдовския болярин.

— И все пак аз не съм виновен в нищо — каза му кротко французинът и го хвана за ръката. — Добре сте помислили, принце, да потърсите при нас спасение. Тук сте като в крепост и никой не може да ви навреди. Не се опитвам по никакъв начин да си обяснявам как и защо ония безумни паликарета са се нахвърлили върху вас. Бих могъл да узная, но сега имаме друго, по-полезно нещо за вършене. Бъдете добър и седнете на този стол и докато слушате вестите, които имам да ви кажа, протегнете ръка към печеното и към чашата с вино. Отдавна ви очаквам, за да си платя с удоволствие един стар дълг, който имам към вас.

— Не съм в състояние да взема нищо от богатата на земята — отчаяно отговори бейзаде Алеку.

— Тогава изслушайте вестите.

— Слушам. Никаква вест вече не може да бъде за мен добра.

— Моите вести наистина не са добри, но ви интересуват. Искам да ви кажа, принце, че ако бяхте имали предвидливостта да уведомите и мене за намеренията си, щяхте да си спестите неприятностите от тази вечер. От деня, в който бях при вас, принцеса Катрина не се намира в манастира.

Русет трепна, без да вдига очи.

— Него ден — продължи дьо Марен — Дука я взел оттам и я завел при патриарха, за да получи от него благословия. На другия ден сутринта по заповед на Високата порта отишъл с нея в Дивана, за да отговори на жалбата на бейзаде Щефан. Представям си, че при тази среща принцесата е разбрала или безсмислието на своето несъгласие, или интереса на живот и смърт на баща си, свързан не само с получаването на хетманството на Украйна, но и със загубването на Молдова. Навела е глава и е приела решението. Може би все още се надява на помощта на бога. Да се надяваме и ние на тази помощ и да я чакаме, както я чака и тя.

Бейзаде Алеку не направи никакъв знак, не промълви никаква дума. Бърладяну, който стоеше до вратата, го поглеждаше крадешком. Разбираше, че в него се гърчи страшен звяр и очакваше, че ще падне на земята и ще загине. Или ще се нахвърли с юмруци върху усмихнатата уста на французина.

— Добре — най-после с мъка отговори Русет, като преглъщаше непрекъснато горчилката си. — Виждам, че не ми остава нищо да правя.

Господин дьо Марен изглеждаше доволен от този отговор и отново добродушно хвана ръцете на приятеля си. Но те бяха отпуснати и безжизнени. Със стиснати устни бейзадето го гледаше лукаво под вежди, сякаш мислеше за съвсем друго.

— Към Молдова ли тръгнаха? — запита той.

— Да.

— Добре. Тогава аз оставам ваш гост, докато бог ме просветли и насочи към други пътища.

Едва тогава сълзите бликнаха от очите му, той склони глава на рамото на приятеля си и си пожела смъртта.

— Тези сълзи са благотворни — кротко рече дьо Марен. — След като ги преглътнете, ще можете по-спокойно да обмислите какво имате да правите. Наберете смелост и вкусете от това бяло месо от фазан, добре изпечено от нашия готвач. И изслушайте един съвет, породен от премного страдания. Бог, скъпи приятелю, в своята велика мъдрост, множейки Евиния род, е предвидил и страдания като вашите.

Русет побутна настрана фазана.

— Господин дьо Марен — каза той с болезнена усмивка, — за мен принцеса Катрина е единствената жена на света.

— Въпреки това сте познали и други.

— Не мога вече да си спомня за нито една.

— Опитайте да си представите други. Това е добър цар. Опитът ни показва, че този инстинкт е жесток и измамлив. Неговите колебания се редуват с отвращението. Неговият огън винаги оставя студена пепел.

Русет изгледа под вежди абата, затвори очи и изскърца със зъби.

— Въпреки всичко аз не съм ви неприятел — усмихна се господин дьо Марен.

— О, не.

- Обещайте ми, че ще се помъчите да бъдете разумен.
- Обещавам.
- Опитайте печеното, което бутнахте настрана, и виното, което е пред вас. Бъдете твърд като онзи разеш, чието име вече не помня.
- Ще опитам, щом искате.
- Наистина ли сте решили да приемете гостоприемството ми за известно време?
- Разбира се.
- Тогава да пийнем чаша вино за успокоението на вашето сърце.
- И това приемам — въздъхна Русет със спуснати клепачи.
-

[1] Господи помилуй! (гр.) ↑

XXXII

ПРИГОТОВЛЕНИЯ ЗА ГОЛЯМАТА КНЯЖЕСКА СВАТБА.

Неочаквано и без знанието на господин дьо Марен Русет напусна още на другия ден Истанбул.

Неговият план, много смел и с нищо непроменен от мърморенето на Бърладяну, целеше не толкова да бърза, колкото да се пази. Той знаеше, че княжеското шествие от кочии и коли се придвижва бавно от станция на станция по пътя за Одрин.

— На коне ние всякога можем да ги задминем — упорито обясняваше той на другаря си. — Но няма да сторя глупостта да се излагам на опасност да вървя по един и същи път с моите врагове. Не искам да ме видят войскарите на Портата, още по-малко пък да ме намерят хората на френските пратеници. Добре трябва да се пазим от враговете си, а още по-добре от приятелите си. Следователно ще минем по заобиколен и добре обмислен път.

— Колкото и да обикаляме — измърмори Бърладяну, — все на едно и също място ще стигнем.

— Да не искаш да стигнем на друго място? Така че засега ще тръгнем пак на запад, откъдето дойдохме, за да заличим дирите си. Ще оставим ослите, които не са подходящи за връщане, и ще възседнем бързи коне. Благополучно ще стигнем до Солун, откъдето ще поемем на север към Белград, и оттам ще влезем в Маджарско. Не ме е страх от нищо. Никой не ме познава. Никой няма да ме спре. Даже и да ме спре, ще ме пусне, защото няма какво да дели с мен. На мен много ми харесва в Маджарско.

— И на мен ми харесва — потвърди Бърладяну, — защото се приближавам до Молдова и до къщи.

— Няма да е чак толкова скоро, колкото мислиш ти, Вълку. Моите сметки са други. Ако случайно княз Дука ме чака по пътя за Галац, аз ще пристигна откъм Сучава.

— Разбирам.

— Не разбираш, защото няма да пристигна сам, нито пък само с теб; а с много и добре въоръжени другари. Това, което не можа да стане в манастира, ще го сторя в Яш.

— И това разбирам, господарю. Туркулец е смел воин и има здрава ръка. Но колкото и да обича жълтиците, не зная дали ще се хване. В Яш също няма да е лесно, и там има изкусни саби.

Бейзадето погледна презрително другаря си. После потъна в своята мъка, изнурен от страстта, която го разяждаше. Вървяха по един потънал в прах път между смокинови градини. Отляво се ширеше морето, блеснало неподвижно на слънцето към загадъчните марани на Анадола. Преметнали през лявото си рамо торби, с тояги в дясната ръка, те вървяха приведени под зноя, а пред тях се виеше непознатият друм на съдбата.

В това време княз Джорджие Дука пътуваше със свитата си по големия царски път към Молдовското княжество. Той отиваше и към Молдовското княжество, и към Турска Украйна. В деня, когато се сдобри с бейзаде Шефан в присъствието на султан Мехмед, той получи и хетманството над Украйна. Облече нов кафтан и целуна блестящата дреха на султана. Всичко вървеше добре. Сега на неговия стар капукехая в Истанбул му оставаше само да купи престола и на Влашкото княжество за младия Константин Дука.

Голямата трудност беше единствено в парите. Едно такава пътешествие и най-вече пиршествата в султанската престолнина са изтощителни за един княз. Този проклет Истанбул е като зинала паст. Можеш да изсипеш в нея съкровищата на света и пак няма да се насити. Затова старият Дука стоеше в кочията на Катрина по пътя за Одрин, потънал в тревожно мълчание. Към всичко останало трябваше да прибави и разноските по сватбата. Тъй като сега беше княз не само на Молдова, но и на Украйна, редно беше сватбената церемония да премине с голям блясък и великолепиe като на истински крал, за да се разнесе славата му из други страни и други народи и да го впишат в летописите.

— Надявам се в господа бога — заговори той повече на себе си, — че жътвата вече е привършена по нашите земи и че нивите са дали добър род. Ливадите бяха хубави и ще има сено за добитъка и овцете, а щом ливадите са хубави, то и пчелите са събрали мед, защото тези

буболечки, както казва народът, вървят с овцете. Ще има откъде да съберем за хазната.

— Смятам, че и мама е положила достатъчно грижи за това — обади се Катрина. — Не е минавало ден да не смушка достопочтените управители, за да ги накара да бъдат по-усърдни. А що се отнася до сватбата, то тя може да бъде отложена за по-нататък и да мине поевтино, достатъчна е една жертва.

Княз Дука погледна недоволно дъщеря си и забеляза, че макар лицето ѝ да бе отслабнало и пребледняло, очите ѝ гледаха все така остро и непокорно.

— Принцесо — каза ѝ той кротко, — на твоята дума и на твоето съгласие се осланях аз пред Високата порта.

Катрина въздъхна. Обърна лице към забулената в прах околност, за да не го види баща ѝ. Из отдавна изсъхналите стърнища край пътя видя брат си Константин. Той яздеше с гъвкави движения, с наперена изправена снага. Имаше приятно лице и черни очи като нейните. Той ѝ се усмихна, но тя не му отговори и отмести поглед, защото редом с него яздеше накриво и леко прегърбен бейзаде Шефан. Неговото лице беше възчерно, пълно и добродушно. Принцесата отново усети да я парва отровата на мъката ѝ. До принц Константин яздеше нейната орис. Скъп расов кон, окичен със златна сърма, разкошни дрехи, кротък добродушен говор — към всичко това Катрина изпитваше дълбоко отвращение като към лошо ядене. Твърде често ѝ се мяркаше пред очите, пред носа и слуха и нямаше възможност да го отстрани от себе си, защото тя беше нищожна, унижена, опитомена от волята на своя баща и господар.

Начело на шествието яздеха султанските чиновници и носеха трите туя. След княжеските особи яздеха боляри и служители, а най-накрая натоварените коли. Почивките бяха твърде продължителни и скъпи, защото навсякъде ги посрещаха султански служители от всички рангове, за да получат дар някоя пара или парче плат.

— Ей на, така ни ядат късче по късче тези неверници — пак измърмори Дука.

Отново покани дъщеря си на разговор. Понякога изпитваше жалост към нея. Но Катрина продължаваше да упорствува. Сви равнодушно рамене и не отговори.

— Едва след като минем Дунава — продължи старият, — ще се почувствувам с олекнало сърце, като у дома си.

Принцесата не отговори и сега. Отново се обърна към Константин. Но веднага усети удар и от тази посока и пак се сви към баща си. Константин се бе приближил до кочията. Повика я, тя не му отговори. Той разбра защо: до него се намираше женихът. Но понеже изпитваше приятелски чувства към Катрина, искаше да види лицето и усмихнато.

— Скъпа и красива моя сестро — каза ѝ той, като се наведе от седлото, — със съжаление узнах, че котката и гарванът на моя побратим бейзаде Щефан днес на обед не са яли. Готвачите ги забравили и те се намират в смъртна опасност.

Женихът се засмя и обърна кривогледото си око към принцесата.

— Намерихме им храна — обясни той. — Дадохме бакшиш и веднага се намери.

— Така е — спомни си Катрина и се обърна към Константин. — Изглежда, че бейзаде Щефан наистина има слабост към такива животни. Но не разбрах защо. Той ги води със себе си и лично се грижи за тях.

— Котката е взел, за да види дали драци — каза Константин, — а гарвана, за да види дали живее сто години.

— Не е вярно! Не е вярно! — със смях извика Щефан.

— Вярно е — продължи братът. — Вярно е. Както знае бейзаде Щефан, господ-бог, който в своята мъдрост е сложил смъртта на края на живота, е дарил на гарвана много повече дни, отколкото на другите живи твари.

— Това да, това да.

— Значи, е истина. И макар словото да е дадено на човека, за да крие мислите си, аз разбрах от думите на самия бейзаде, че той се надява да бъде дружина на гарвана до онова време.

— Това не е вярно.

— Вярно е.

— Тогава — благоволи да се засмее принцесата — ще пристигнем с голяма новина в Яш.

— Нищо няма да се промени в Яш — прошепна Константин на ухото на Катрина като се наведе от седлото, — само ще се увеличи броят на гадините.

Старият Дука обърна към децата си недоволното си намръщено лице. Тогава, за да покаже двойно по-голямото си задоволство, Катрина се помъчи съвсем естествено да се засмее.

Освен тези младежки закачки на Константин, които разведряваха от време на време Катрина, през останалото време тя стоеше все със стиснати устни и с извадени нокти като таралеж с настръхнали бодли, затворила в душата си горчивата мъка. Княз Дука също нямаше причина за веселие, той се смяташе повече отрупан с грижи и тревоги, отколкото всички хора на земята. В сънливото олюляване на кочията той размишляваше не толкова за реда на сватбата, заповядана му лично от султан Мехмед, колкото за новите разходи — все нови и нови, — които щяха да надвиснат над него като планина.

Щом стигна Дунава и влезе в Галац, видя, че всичко е наред. Там го посрещнаха болярите с блестяща свита от конници. Великият логофет Мирон Костин и великият хетман Санду Бухуш вървяха начело, носейки поздравления от цялата страна. Времето беше хубаво, въздухът свеж. Когато излязоха от Галац и поеха по пътя за Текуч, спряха се за почивка в една дъбрава, наречена Макариева, и там под сенници насядаха да похапнат. Чета цигани, доведени от Бърлад, им свириха на кобзи и на цигулки. Тогава княз Дука дълго се съвещава с най-верните си сановници и се взе решение да се разпрати вест из цялата страна и да се поканят всички, мало и голямо, да дойдат в Яш в дните на сватбата. Никого насила да не карат, всеки по своя воля да се радва на радостта на княза, който се завръща с нови почести от Високата порта и редом със знаците на Молдова е поставил и боздугана и туя на хетманството на Украйна.

Беше решено да се поканят всички мазили и боляри. Позволено беше и на простите люде да дойдат кой както може, но да стоят настрана и само да гледат. А към съседните княжества веднага да тръгнат най-бързите и умни вестители с послания, с които да поканят за седмицата на сватбените тържества пратеници от Влашко, от поляците и от казаците на Голямата Украйна отвъд Буг.

Вестта веднага се разчу из цялата страна, като че ли там, над сенниците на Макариевата поляна, бе стоял и слушал духът на вестите и той я разнесе с вятъра и облаците и я изсипа като дъжд по всички краища на страната и в ушите на всички хора.

По пътя към Яш въпреки сметките, които княз Дука си правеше, се бавеха много по села и кръстопътища. Посрещаха ги момци на коне, а стопаните, жените и децата излизаха пешком, поднасяха дарове и цветя на булката: млади овчици, мехове със сирене, пити с мед и какво ли не, според както разбираха и както им сърце подсказваше.

Тогава плъзнаха и други приказки — както е в нрава на народа в тази страна, — че задомяването на принцеса Катрина ставало насила, което не беше далеч от истината. Жените, щом видяха жениха, никак не го харесаха, но се удивляваха на богатите му дрехи. И пак тогава, все по същия стар непроменен нрав, от който няма по-лош на света, простите люде измислиха и песни за принцеса Катрина, която жените окайваха с ръка на устата и напук на княза:

*Не ща масло на софрата
и да гледам все земята,
хляб и сол ми стигат вредом,
но към слънцето да гледам.*

Плъзнаха и други приказки. Бива си ги за това молдованците. Бедните хора, като нямат чифлици за делене, стада за продаване и жълтици за броене, от заран до вечер стоят на приказки. Оставят и вола да мре, и къщата да гори и тичат натам, където чуят, че има някаква вест.

Така беше по времето, когато принцесата се връщаше от Истанбул и се вдигаше нейната прочута сватба. Породиха се и разни догадки за бейзаде Алеку, кой знае как и от кого измислени. Дълго време никой нищо не знаеше за него. Някои разправяха, че се е запилял по чужди страни. После като гръм се разнесе вестта, че се е появил на полската граница. Оттам, от завист или от злоба, кроял да разтури радостното шествие, тръгнало към Яш. Навярно враговете на княз Дука му давали пари и подкрепа и той стоял скрит и дебнел подходящия час.

В деня, когато дойдоха чуждите посланици и поднесоха дарове, а и те бяха дарени и тържествено настанени, княз Джорджие Дука се съвещава с логофет Мирон и хетмана Бухуш и саморъчно написа върху масата в малкия чертог грамотата за реда на сватбата.

Решено бе празненството да продължи две седмици.

Музики да свирят в двореца и из града: метерхането — за високопоставените гости, а свирачите цигани за другите хора.

А когато млъкнат музиките, да бият камбаните.

След като отзвънят камбаните, да загърмят пушката, по десет заряда на всяко, по четиридесет гърмежа всеки ден. Да се раздаде достатъчно барут и да гърмят силно.

По време на княжеските трапези пред портите на двореца да се борят пехливани и да има палячовци, които да веселят простите люде.

— Простите люде да се веселят — съгласи се с усмивка логофет Мирон, — а гладните да забравят трапезата на ситите.

Сватбата щеше да започне на другия ден. Щом сложат булото на булката, в двора на палата и по всички улици на града да започнат танците, да играят всички, и боляри, и болярки. Един велик болярин ще води единия край на хорото, друг велик болярин ще води другия край на хорото. А щом започнат танците, да загърмят и музиките, пушката и камбаните едновременно, за да се чуе чак до небето. (Да се раздаде много барут!)

През този четвърт час честитият велик хетман начело на драгуните си да качи младоженеца на коня и да го заведе в манастира „Голия“. Принцесата ще бъде доведена от родителите ѝ и от шаферките. Когато великият армаш размаха от камбанарията жезъла с бял флаг, танците ще спрат, музиката и пушката ще млъкнат. Целият град и народът ще стоят така, както ги е заварил знакът, докато негово високопреосвещенство отец митрополит Дософтей сложи венците върху главите на младоженците и ги благослови. Тогава великият армаш отново ще направи знак и музиките пак ще засвирят, ще започнат танците, ще забият камбаните, ще загърмят пушката.

(Да не се забрави барут и за пищовите.)

— Така. Много добре — одобри княз Дука и въздъхна уморено, но доволно. — Хвала на моите най-добри приятели за оказаната ми помощ.

— Ваше височество, редно е нашето веселие, веселието на молдованците, да бъде по-славно, отколкото на другите — наперено заяви логофет Мирон.

— Имаш право, честити логофете Мироне. След толкова тревоги поне тази радост.

— Малко са радостите на владетелите, но сияйни, господарю.

— Справедливи и верни слова — потвърди великият хетман Алеку Бухуш.

— И така, скъпи мои — добави князът, — утре всеки от вас да си бъде на мястото в определения час. Аз си имам моите грижи, княгинята си има нейните.

През тази нощ, събота срещу неделя, принцеса Катрина стоя в стаята на майка си и плака. И това е обичай у молдованците — да плачат булките, когато се разделят с бащиното огнище. А докато момите плачат, роднините се смеят, защото знаят горещото им желание да станат колкото се може по-скоро невести. Но княгиня Анастасия беше сърдита, защото виждаше, че сълзите на момичето не са престорени. Божията майка щеше да стори по-добре, да беше я лишила от тази тревога.

Шаферките приготвиха сърмената украса, а княгинята въздишаше, ядосана от дъщеря си.

Като видя майка си да плаче, Катрина обърна лице и бързо избърса очите си. После мина през другата стая и излезе на чардака към двора. Искаше да постои там сама. Някои от шаферките понечиха да я последват, но тя ги спря с едно движение и с недружелюбни думи.

В други вечери по това време в оградения със стени двор пареше пълна тишина. Сега служителите на двореца и външни хора се суетяха на всички страни, говореха весело и приготвиха толкова безполезни и ненужни неща за сватбата. Повече си пречеха един на друг, пренасяха и превозваха разни работи, придвижваха каруци, палеха огньове, черпеха се и непрекъснато ядяха. Отвъд стените на двореца, откъм долината на Бахлуй отекваше в нощта треперливото и монотонно крякане на милиардите жаби. От време на време ветрецът с дъх на блато поклащаше копринените пердета на отворената врата. Някъде далеч към лозята в Бучум или към Дялул-луй-Пъун блещукаше звездата на запален от калайджийи огън.

В душата на принцеса Катрина като че ли отново се пробуди някакъв спомен и тя закопня да получи вест оттам.

Трепна. Дойката Магдалина докосна рамото ѝ.

— Сама ли си, мамина душице?

Катрина не отговори. Отдръпна рамото си.

— Недей да мислиш за нищо, чедо — прошепна ѝ циганката, — в такъв час мислите не са полезни. Сега започва истинският живот за една принцеса, когато се отърве от надзора и навлиза в света. След това е свободна да прави, каквото си иска, особено ако притежава необходимото умение или получи умен съвет.

— Остави ме на мира, дойке! — отговори момичето.

— Всичко случило се в детството, са детски работи — продължи дойката. — Сватбата е божие решение и трябва да се подчиним. Не гледай вече натам, защото не може да дойде никаква вест. Тоя красавец, за когото може би мислиш, сега обръща очи на другаде и отново е започнал лудориите си. Аз никак не вярвах в него, макар и да е княжески син. Има други по-достойни, по-богати.

Катрина обърна глава и се засмя злобно.

— Дойке, я кажи какво ти подари пак бейзаде Щефан? Обици или гердан?

— Нека да ми подарява, чедо, че има откъде. Утре ще го видиш облечен в сърма и злато като Фът-Фрумос^[1]. Ще ти стане съпруг и ще го обикнеш.

— Затвори си човката, дойке. Ти си коварна жена!

— Леле, чедо, как можеш да говориш така? Аз те отгледах, направих те хубава. Бранех те от болести и ти изпълнявах всички желаниа. Редно е да чуеш и моята дума.

— Върви си, Магдалино, и ме остави! — заповяда ѝ принцесата.

Циганката се завайка със сълзи в очите.

— Това ли ми е отплатата, чедо? Тежко ми и горко! Бобовете и картите, които показват винаги истината, те приканват да бъдеш разумна и да се покориш.

— Казах ти да се махнеш!

— Ох! Нека господ и божата майка накажат този скитник, който обърка живота ти. Искях да те оставя да се позабавляваш като всяка мома, да се порадваш на играта, както си играят момите и както съм си играла и аз на моето време. Ама как можа, проклетникът му с проклетник, да те разболе с тая болест! Господ да го убие, дано не доживее да види утрешния ден. Мравки да лазят в кръвта му, огън да го гори!

— Дойке, не проклинай! Ти си виновна.

— Тежко ми и горко! Как можеш така да говориш, мамино чедо, и да ме виниш. Откак сме тръгнали от Цариград и се отдалечихме от оня, непрекъснато бая и врачувам, и моля божията майка да обърне очите ти към другия, да го видиш изправен и красив, да ти стане мил и драг в деня на сватбата.

— Ама си е все такъв, какъвто го зная.

— Бъди разумна, мамино чедо, и бъди уверена, че мъжът нощем не е грозен.

Катрина изведнъж се обърна към циганката. Измъкна една игла от косата си и я заби под мишницата ѝ. Убодена, дойката изстена и падна на колене, хвана полите на принцесата и ги целуна.

— Убий ме, мамина душице, ама да знаеш, че точно така е както ти казвам.

— Остави ме — изсъска злобно момичето. — Върви си. Искам да бъда сама.

— Не мисли повече за него, чедо.

— Искам да го видя още веднъж.

— Няма вече да го видиш.

— Ще го видя!

Иглата ѝ блесна пак. Циганката се дръпна назад и се скри зад пердетата като подгонена от усойница. Там се вайка известно време шепнешком, после притихна и се ослуша. Катрина я усети.

— Ела тук, дойке! — заповяда ѝ тя.

Циганката се повлече по колене, умилкваше се и търсеше ръката ѝ.

— Стой тука до мен и мълчи. Все едно, че те няма.

Като покорно куче Магдалина се сгуши в едно кьоше на чардака. А принцесата все още с иглата в ръка продължи да гледа замислена в нощта и към огъня на Дялул-луй-Пъун. Върха на иглата тя усещаше в своето сърце. И искаше да го забие в сърцата на всички, които я измъчваха и заробиха живота и младостта ѝ. Искаше ѝ се още да плаче, но горчилката бе застинала в душата ѝ.

Шумът от движението долу, в княжеския двор, продължаваше. В една от близките стаи на малката къща, където светеше и където беше князът, неочаквано се чува високи гласове. Тя разбра, че баща ѝ е разгневен. През тази нощ, изглежда, никому не беше съдено да бъде спокоен.

— Какво има пак! — извика князът.

— Ваше височество — обади се някакъв стражник със слаб глас, сякаш идваше отдалеч, — градските управници Некулай Чокърлан и Йордаки Понич молят ваше височество да благоизволи да ги приеме, защото искат да молят коленопреклонно за нещо.

— Днеска всички се молят! Днеска всички искат! — викна князът отвратено. — Това не е сватба, а тегоба. Предполагам какво желаят. Нека влязат. Да видим какво ще искат.

В светлината на вратата се показаха и влязоха в стаята на княза двамата боляри с наведени глави, загръщайки кафтаните на гърдите си. За миг настъпи тишина.

— Кажете! — заповяда им князът.

— Ваше височество — надигна се тъничък глас, — градът е пълен с гости, които са дошли със слугите си, с коне и с всички свои салтанати за славната княжеска сватба. Освен пратениците, които настанихме според ранга им, надошли са и много боляри и мазили, на които също дадохме подслон и храна.

— Много добре. Така съм заповядал, така трябва да сторите. За да задоволя всички, и най-вече чуждоземните, и извадих сума пари от хазната, като река потекоха парите, та чак сърцето ме заболя. Текоха ли или не?

— Така е, ваше височество, ама толкова свят в Яш не се е запомнило никога.

— Нека.

— Ама не стигат парите за храна, ваше височество.

— Какво?

— Парите не стигат, ваше височество. Ето утре започва голямото веселие и трябва да нареждаме на трапезите нови гозби и вина, повече, отколкото досега.

— Да се нареждат. Нали съм ви заповядал? За какво съм ви дал толкова пари?

— Ама не стигат, ваше височество.

— Какво? Не чух добре.

— Не стигат, ваше височество.

Князът изведнъж се разлюти и викна с гневен глас:

— За това ли дойдохте, да ме тревожите в нощта срещу сватбата на дъщеря ми? Това ли са поздравленията, които ми поднасяте? Искате

жив да ме одерете! Да ви давам, все да ви давам? Друго не знаете. От пет дни непрекъснато давам. Всичко дадох. Вземете тогава и душата ми, като сте такива диваци. Какво направихте с парите от моята хазна, които ви поверих? Какво направихте с това, което ви изсипах от складовете на княгинята? Можехте цяло царство да нахраните, а вие идвате и просите отново?

— Ваше височество, ние не искаме за себе си, а за сватбата. Всичко, каквото имахме, се свърши.

— Аха! Такива ли сте ми били? — гръмна князът. — Взехте и го свършихте, а? Вън!

— Светли господарю — осмели се вторият болярин.

— Какво? Още ли сте тук? Махайте се от очите ми!

— Къде да отидем, велики господарю? От кого да поискаме?

— Къде ли? От кого да поискате ли? Мене ли питате? Вземайте оттам, където сте трупали! Излезте на големия път и грабете, както грабихте мене.

Гласът на княза беше толкова страшен, че принцесата потръпна.

— Какво още чакате? — ревна князът. — Да не смятате, че тази ви дързост спрямо вашия господар ще остане безнаказана.

Принцесата видя през пердетата как се раздвижи тежката безформена сянка на баща ѝ. Той вдигна ръка. Тя чу приглушения удар на боздугана и политна изплашена в ръцете на дойката Магдалина.

— Леле, мамино чедо! — захленчи циганката. — От този боздуган аз цял живот съм се бояла. И от яза долу, в ниското, дете Буга може да ме захвърли, вързана в чувал, да ме ядат раците. Не мисли повече за нищо. Приеми, каквото ти е писано, защото в господаря е влязъл демон.

Закрила чело с длани, принцесата колебливо пристъпи назад и влезе отново в стаята, където княгиня Анастасия и шаферките приготвяха булото ѝ на величайша младоженка.

[1] Юнак от румънските народни приказки. Олицетворение на красотата, силата и добротата. — Б.пр. ↑

XXXIII

ПОСЛЕДНАТА ГЛАВА, В КОЯТО ПРИНЦЕСА КАТРИНА ОЩЕ ВЕДНЪЖ ВИЖДА БЕЙЗАДЕ АЛЕКУ.

На разсъмване срещу света неделя, преди да се развидели добре, в града близо до турската баня изведнъж се разнесе врява, като да бе избухнал пожар. Там, в къщата на болярина Илие Цифеску, беше настанен младоженецът бейзаде Щефан.

Мълвата летеше и пламтеше, но беше толкова чудновата, че никоя разумна глава не искаше да повярва. Само простите люде, които са готови да приемат всичко със зинала уста, викаха и вярваха.

Илие Цифеску лично се втурна полуоблечен в двореца, премина между стражниците и с викове поиска да влезе при княза.

Князът скочи от постелята си, неизказано учуден, и бързо навлече дрехите си с пухтене.

— Какво има? Градът ли се е запалил, Цифеску? Защо си така раздърпан и ме гледаш така ококорен?

— Добре щеше да е, ако градът гореше, ваше височество. Щеше да има осветление. А то е такава бъркотия, която само един безумец може да намисли. Много се колебах да дойда ли да кажа, или да не дойда. А сега, като дойдох, не зная да кажа ли, или да не кажа...

— За бога, какво има? Щом си дошъл, вече не можеш да мълчиш. За кого става дума?

— За бейзаде Щефан, ваше височество.

— Какво каза? Става дума за младоженеца ли? Какво му се е случило? Точно днес ли се е разболял? Или го е прихванало да бяга, както и друг път го е прихващало?

— Не, ваше височество. Младоженецът беше разумен и радостен. До към полунощ стоях с него на приказка и почерпка. Но не сме пили много, само по две-три чаши...

— Остави това, Цифеску.

— Оставям го, ваше височество. Както казах, след това той отиде да си легне. Пратих му една стара циганка да го почеше по стъпалата.

Има си той този навик, не може да заспи, ако някой не го почеше по стъпалата. Скоро задрямал и спал до преди един час, когато го събудиха стражници. „Ставай, казват, че има заповед от княза.“

— От мен? — изпръхтя князът, все по-озадачен. — Никого не съм пращал.

— Зная, ваше височество. Аз веднага разбрах това. „Нека стане — извикаха тези стражници, — да се облече и сам да дойде.“ Бейзаде Шефан стана и бързо си навлече дрехите. Аз стоях и си мислех: какво може да се е случило. Като чух още веднъж гласа и като не можах да го позная, надигнах се от постелята в този вид, както ме виждаш сега. Отварям вратата да попитам какво има. Тогава един войскар ме спря и сложи ръка на гърдите ми. Беше висок и с дълги коси. Гледаше страшно. Щом опря ръката на гърдите ми, аз се разгневих на такава дързост. Сопнах му се и му извиках да се маха от очите ми! „Аз съм Илие Цифеску!“ — казвам. А той се ухили и отново опря ръце на гърдите ми. В това време чувам, че младоженецът говори на стълбата на чардака. Все питаше нещо. Някакви гласове му отговаряха. Той сякаш не се съгласяваше. И изведнъж го чух да крещи уплашено: „Боляри! Братя! Ратаи! Не ме оставяйте!“

В този момент от разказа на Цифеску княз Дука хвана главата си с ръце и също изрева:

— Как е възможно такава нещо? Какво значи това? Какво се е случило?

— Моля ви, ваше височество, ще ви разкажа. Веднага разбрах какво е. Щом чух вика му, шибнах с опакото на ръката си слугата, който стоеше на пътя ми, и минах. Мракът бе почнал да се разсейва, виждаше се като през сито. И тогава, щом видях на края на стълбите Алеку Русет, разбрах всичко.

— Какво? Тоя безумец и проклетник? — пак изрева князът. — Защо? От къде на къде? Цифеску, да не си пил много или пък бълнуваш?

— Не, ваше височество, не. Както казвам, той беше заедно с Туркулец и с други проклетници, навярно наемници поляци, преоблечени като молдованци.

— Как смее той? Как смее? — изскърца със зъби князът, като продължаваше да навлича дрехите и да пъха краката си в обувката. —

Защо не ми каза всичко веднага? И какво разбра, като ги видя? Отвлякоха ли бейзаде Щефан?

— Отвлякоха го, ваше височество.

— Това било. И тъкмо на днешния ден! Де се е чуло такова беззаконие? Де се е чуло такъв срам, да отсъствува младоженецът от църквата в деня на сватбата си! Не е възможно да са го отвлекли! Той не се ли съпротивява? Не ги ли удря със сабята си, с юмруци? Не ги ли хапа със зъби?

— Нищо не можа да им стори, ваше височество. Отвлякоха го. Но ние ще го върнем, ваше височество, не се тревожете!

— Как ще го върнеш, щом казваш, че са го грабнали и отвели? Ти си тук и ми разправяш, а през това време те се отдалечават с него. Аз се тревожа и си скубя косата, а моите стражници спят. Как ще го върнат и кой ще го върне? Ах! Такава ми е била на мен съдбата на този свят, да бъда заобиколен само с алчни уста, а сега имам такава нужда от приятелски ръце.

— Ваше височество, моля ваше височество да се смили и ми позволи.

— Какво да ти позволя? — ококори се князът към болярина. — Мигар твоя милост не разбира плана на оня проклетник Алеку Русет? Отдавна крои той това деяние, отдавна го е замислил и го вижда със змийските си очи. Стори това, за да помислят във Високата порта, че аз съм наредил отстраняването на младоженеца. Ние не го искахме, Високата порта ни принуди да го приемем. И сега Дука върши подобна хитрост. Разбираш ли?

— Разбирам, ваше височество.

— Виждам, че разбираш тая работа. Но аз не разбирам другото. Как е могъл бейзаде Щефан да се остави да го вдигнат като чувал с брашно? Ами твоя милост как си могъл да изтраеш пред очите ти да се извърши такава подлост. Не си ли имал слуги, които да извикаш? Не наскачаха ли хора от улицата?

— Ваше височество, смирено моля ваше височество да ми позволи да довърша. Нека ваше височество не ни се кара и не ни осъжда, защото нито бейзаде Щефан се остави да го вдигнат като чувал с брашно, нито аз стоях със скръстени ръце.

— Тогава говори. Кажу какво е станало. Не ме мъчи така, Цифеску — извика князът и тропна с крак по дюшемето, което се

разтресе.

— Ще кажа, ваше височество. За това съм дошъл. Нека ваше височество има милост към мен и ме остави да довърша. Когато видях какво става и като разбрах какво е, аз изревах на моите слуги. Като лъв изревах, много по-силно, отколкото ваше височество сега. Тутакси наизскачаха моите хора от къщи, от оборите. Едни със саби, други с тояги, трети без нищо, само със смелост. А бейзаде Щефан удряше с ръце разбойниците, които го бяха притиснали. Удряше ги и ги ругаеше. Но те мълчаха и го водеха. Втурнах се и аз при тях. Тогава само на две крачки от мен видях Русет, както виждам сега ваше височество. Хилеше се към мен, вдигна ръка и опря сабята в гърлото ми. Трябваше да отстъпя.

— Не го ли попита как е посмял?

— Попитах го, ваше височество. „Как си посмял?“ — рекох. Той ми отговори: „Ей тъй на, посмах. Облякох се хубаво, обръснах се за днешния ден и се поканих и аз на сватба!“ И се обърна към Туркулец със смях. Метнаха се и двамата на конете. Вдигнаха под мишница бейзаде Щефан на друг кон между тях и препуснаха към портата. Тогава върху тях се нахвърлиха слугите, моите и на бейзаде Щефан, кой с каквото бе сварил да грабне. Наскачаха и съседите със страшни викове. Те си проправяха път, като стреляха във въздуха с пищовите. Извиках Гица Ставнику и брат му, моите верни хора, които са много пъргави, и ги пратих бегом единия при хетмана Бухуш, другия при сердаря Кантемир. Кантемир най-вече познава обичаите на поляците я винаги има готови за път стражници в двора си.

— Стори ли това, Цифеску?

— Сторих го, ваше височество — изпъчи се боляринът в нощното си облекло. — Защо да не го сторя, ваше височество? Тази глава се е научила да мисли даже и в най-голяма опасност.

Князът не можеше да се съземе и все надаваше учудени или гневни викове. Повлече подире си болярина навън, като непрекъснато разтърсваше ръката му и в същото време крещеше с пресипнал глас от кулата към претъпкания с хора и войскари двор.

— Да забият камбаните за опасност! Всички войскари да идат да гонят разбойниците!

Към кулата се приближаваше Бухуш. Когато чу крясъците на княза, протегна ръце към него и ги размаха успокоително.

— Какво има, ваше височество? Успокойте се! Да не искате да съберете тук простолюдието? Какво си направил, Цифеску? Защо си дошъл при негово височество в такъв вид?

— Чу ли? Научи ли, велики хетмане?

— Чух, ваше височество. Научих. Всичко зная. Успокойте се! Има повече от час, откак съм издал необходимите повели. Този болярин още не беше се решил да се втурне необлечен в двореца, за да тревожи ваше височество, когато аз вече бях изпратил един отряд от конници начело с Чудин. Сердарят Константин и Дедиу, които се случиха тогава на мое разположение, се метнаха веднага на конете. А щом те двамата са се метнали на конете и държат сабя в ръка, то няма човек на този свят, когото те да не настигнат и който да им се противопостави.

Князът продължаваше да пръхти по навик и да кокори очи. Но като гледаше спокойното лице на Бухуш, започна да разбира, че опасността е по-голяма за безумците, дръзнали да извършат такова дело, отколкото за славната княжеска сватба. Най-последно успя да се успокои. Сега се тревожеше да не се разрасне и пръсне сред тълпата роят на лъжите и на мълвата.

— Добре би било, хетмане, да не се разчуе — обърна се той към Бухуш.

— Така е разумно и така ще стане, ваше височество! — потвърди Бухуш.

Междувременно съвсем се бе развиделило. На изток се показва розовата корона на слънцето. В манастирите „Галата“ и „Четацуя“, разположени на околните хълмове, се чу звънът на първите камбанн.

Бухуш слезе по стълбите на кулата и слугите му помогнаха да яхне коня, който му бяха довели.

— Накъде ги гонят? — запита князът.

— Към лозята в Кошоу. Моля ваше височество да не се тревожи. Има преки пътеки. Стражниците ще им излязат насреща и отстрани. Други ще ги настигнат отзад. Накъдето и да се обърнат, ще попаднат като в мрежа.

Князът се усмихна пресилено. След страха усети тръпките на радостта. В същото време погледна с отвращение раздърпаните си дрехи, навлечени набързо и в безредие. Оттегли се назад в стаята, като предъвкваше отново гнева си, спрял се в гърлото му като трън.

Малкият боздуган, с който бе ударил вечерта градските управници, беше първото нещо, което потърси и го остави да му бъде подръка върху масата.

Не мина и час време, откак бе заминал великият хетман, и князът отново усети вълнение в двора. Излезе веднага на кулата.

Група конници бяха влезли в двора потни и изпотени като след тежък труд и отиваха към воинските помещения. Хората ги питаха какво е станало, те не отговаряха. Князът отново се разтревожи. Но веднага след тях пристигна Бухуш, отправи се към княза, спря рязко коня си и слезе.

Князът нямаше нужда да го пита. По лицето му разбра. Поиска да чуе радостното обяснение само с повдигане на веждите и леко поклащане на главата.

— Край, ваше височество — спокойно отговори великият хетман. — Нека ваше височество заповяда на слугите да разчистят двора, да изблъскат тълпите към одаите на войскарите. Там да им раздадат хляб и ракия. За да могат драгуните, които идват след нас, да влязат необезпокоявани. Простите люде не бива да знаят всичко.

— Да им се раздаде хляб и ракия — потвърди князът. — Нека ги изблъскат надолу. Значи, скъпи мой велики хетмане, разбойниците са хванати.

— Трудничко беше, ваше височество, те не се даваха. Конете им бяха добре отпочинали. И се държаха здраво. Особено този Туркулец. Той и сега показва голяма смелост. Изоставиха бейзаде Шефан и избягаха. Но един остана.

— Кой? — трепна князът.

Изведнъж разбра, че най-после е победил. Направи малък кръстен знак пред гърдите си и благодари на свети Николай, Мирликийския епископ, на свети Георги, победителя на змея, и на непорочната божия майка. Направи няколко метана с лице към изток, обърна се и попита:

— Хванаха ли Русет?

— Хванаха го, ваше височество.

— И там, на място ли го посякоха?

— Не, ваше височество. Не дръзнах да сторя това, като знам, че си има закрила някъде.

Дука се озъби и изпръхтя презрително през дебелиите си устни.

— Твърде странно стана всичко — продължи Бухуш, сякаш не забелязваше трескавите от нетърпение движения на своя господар. — Изглежда, че бейзаде Алеку съвсем се е умопомрачил и побъркал. Когато видя, че войскарите на ваше височество го настигат, заудря своите хора с опакото на сабята си, за да ги спре да ни изчакат. Те обаче не бяха безумни като него. Решиха, че са малко на брой, а освен това, види се, се смятаха и за измамани, че са ги накарали да се заврат в този град, пълен с народ не като пчелен кошер, а като гнездо на оси. А и от двете им страни вече се приближаваха Кантемир и Дедиу със своите хора. Виждайки голямата опасност и гибелта на господаря си, те го изоставиха, снеха бейзаде Шефан от седлото, хванаха коня за юздата и се юрнаха надолу. Тогава този безумец, останал сам, се нахвърли като ранен вълк. Отдалеч някакъв слуга му викаше: „Господарю, бягай, ще се погубиш!“ Той се разсмя. Извади сабята си. Хвана я с лявата си ръка, а с дясната опипваше острието ѝ. Слугата му плю настрана, потупа коня си с плоското на сабята и повече не чака. Понесе се подир другите. Към безумеца се приближиха сердарят Кантемир и Дедиу. Той излезе насреща им и не им позволи да се приближат. Те трябваше много пъти да отскачат назад, да се вардят от сабята му, която хапеше като вълк, който си притиснал натясно. Най-после се нахвърлиха и другите. Той рани неколцина и те паднаха. Другите с голяма мъка го събориха на земята, вързаха му ръцете и му запушиха устата, защото късаше със зъби и дереше с нокти. Сега го водят. Идват подире ми.

— Ха-ха! — повиши глас князът, сякаш го пръснаха със студени капки вода. — Веднага ли ще доведат бейзаде Алеку? Много се радва моята душа. А другите избягаха ли?

— Избягаха. Заповядах на един отряд драгуни да продължат да ги преследват, но не вярвам да имаме нужда от друга победа.

— Нямаме нужда, приятелю Санду. Кажи какво сторихте с младоженеца и вече всичко ще бъде ясно.

— Младоженецът, ваше височество, се върна при своя хазяин без никакви повреди. Той се показва смел и ми каза със смях, че отива на баня, за да се почисти за светата венчавка, която го очаква.

— Много добре, че е проявил смелост, както подобава на княжески зет. Ха-ха! А тук ли ще ми доведеш негова милост бейзаде Алеку?

— Точно така, ваше височество. Добре би било ваше височество да го приеме, спокоен, както се полага в ден като днешния.

— Разбира се, честити велики хетмане. Другояче не може. Всичко съм забравил, каквото съм теглил от него. Изхвърлих от себе си всичката отрова, която той ми даде да пия.

Князът погледна свирепо. Вторият отряд войскари начело със сердаря Кантемир се втурна вкупом през голямата порта, разгони наляво и надясно хората, които все още стояха там и зяпаха, и спря пред княза. Двама конници снеха от седлото слаб и блед човек с окървавени мустаци, със запушена уста и извити назад вързани ръце.

Беше само сянка от гордия миналата година бейзаде Алеку. Войскарите го изправиха на крака. Той се олюля. Хванаха го под мишница и го изкачиха по стълбите. Дука го чакаше, проточил напред шия и брада, от очите му изскачаха искри.

— Доведете го тук! — заповяда той тихо и спокойно. — Пощадили сте го и добре сте сторили. Но аз съм го купил. Много пари съм броил за него.

Бейзаде Алаку го погледна без омраза, с безкрайна умора в полузатворените очи.

— Доведете го по-близо! — отново заповяда князът с разтреперан глас.

В същия миг грабна боздугана, вдигна го и цапардоса Русет по челото между веждите. Пленникът се олюля. Очите му потъмняха, горната част на лицето му порозовя от кръв. Клепачите трепнаха и застинаха отворени. Той се наклони на една страна, после напред, падна по очи и удари чело в каменните плочи.

Санду Бухуш извърна настрана лице и вдигна ръка да закрие очите си. После веднага се наведе и обърна мъртвия по гръб. Съблече бързо дрехата си, метна я върху него и затвори очите, които го гледаха втренчено.

Слънцето се бе издигнало вече доста високо. От всички страни се понесоха звънът на камбаните, веселите провиквания на сватбарите и пукотът на пищовите. От покоите на княгинята излязоха, както им беше наредено, княгиня Анастасия, булката, шаферките и много болярски жени. Великият хетман още не беше покрил главата, когато жените, девойките и придворните дами видяха мъртвия и го познаха.

Те изпищяха изплашени, размахаха ръце и избягаха назад, като шумоляха с дрехите си.

Най-ужасена изглеждаше забулената в блестящо було младоженка. Тя се строполи върху дивана, впери очи пред себе си, без да вижда никого, после склони чело на коленете си и отпусна белите си ръце встрани, като да не бяха шейни. Страхливо се приближи дойката и започна да духа върху нея и да ѝ шепне заклинания, за да отпъди лошия час.

Не след дълго време князът заповяда сватбеното тържество да продължи без промяна, по установения ред, и жените да излязат, тъй като трупът на злосторника бе вече вдигнат.

1929 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.